

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

RIGORÓZNÍ PRÁCE

**Majetkové křivdy způsobené církvím a náboženským společnostem
v letech 1948–1989 a jejich naturální restituce po roce 1989**

Alexandra Bejvančická

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra právních dějin

Právní dějiny

RIGORÓZNÍ PRÁCE

**Majetkové křivdy způsobené církvím a náboženským společenstvem
v letech 1948–1989 a jejich naturální restituce po roce 1989**

Alexandra Bejvančická

Plzeň 2017

Čestně prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a použila pouze uvedené prameny a literaturu.

Alexandra Bejvančická

Obsah

Úvod	6
1. Církevní majetek.....	8
1.1. Pojem	8
1.2. Stručná historie církevního majetku v českých zemích	11
1.3. Struktura a objem církevního majetku k 25. únoru 1948	20
2. Majetkové křivdy	23
2.1. Obecně	23
2.2. Státní úřad pro věci církevní, Sekretariát pro věci církevní a církevní tajemníci	27
2.3. Revize první pozemkové reformy	29
2.4. Zákon o nové pozemkové reformě.....	33
2.5. Další vyvlastňovací právní předpisy	35
2.6. Úkony učiněné Náboženskou matičí.....	41
2.7. „Dobrovolné“ převádění majetku na stát	44
3. Výčtový zákon	45
4. Exekutivní vydávání	54
5. Zákon o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem.....	58
6. Kvazirestituční judikatura	63
7. Snahy přijmout obecný restituční právní předpis	69
8. Zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi).....	72
8.1. Přijetí zákona č. 428/2012 Sb.....	72
8.2. Charakteristika ZMV	73
8.3. Vymezení základních pojmů ZMV	76
8.4. Oprávněné osoby.....	78
8.5. Povinné osoby	85
8.6. Majetkové křivdy	89
8.7. Výluky z vydání.....	95
8.8. Postup a forma naturální restituce.....	102
8.8.1. Vydávání nemovitých věcí	103
8.8.2. Postup při vydávání zemědělské nemovitosti	108
8.8.2.1. Výzva	108
8.8.2.2. Uzavření dohody o vydání	114
8.8.2.3. Průběh správního řízení před SPÚ	116
8.8.3. Vydávání nezemědělských nemovitostí.....	119
8.8.4. Předávání věcí mezi povinnými osobami	121

8.9. Skutečnosti související s vydáváním věcí	125
8.10. Blokační ustanovení	127
8.11. Žaloby na určení vlastnického práva státu	128
8.12. Důsledky přijetí ZMV	131
8.13. Vybraná fakta a čísla vydávání podle ZMV	133
Závěr	135
Přílohy	137
Prameny a literatura.....	157
Summary	167

Úvod

Restituce církevního majetku byla vždy po roce 1989 velice aktuálním tématem, kterému byla a je věnována značná pozornost díky přijetí zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi. Diskuze s touto problematikou spojená ale často neprobíhala na vědecké úrovni, ať už historické či právní.

Práce pojednává o postupu komunistického režimu při vyvlastňování a zabírání církevního majetku a následném postupném obnovení vlastnického práva církví a náboženských společností v demokratickém právním státu. Zabývá se otázkou, jak se režim zachoval vůči církvím a náboženským společnostem a zda byla jejich perzekuce odlišná i od ostatních diskriminovaných skupin obyvatelstva. V návaznosti na to je pak popsán, jak se stát po roce 1989 vyrovnal s předchozím režimem a zmírňoval jím způsobené majetkové křivdy církvím a náboženským společnostem. Pozornost je věnována otázce naturální restituce, úmyslně jsou opomenuty jiné nástroje nápravy majetkových křivd způsobených církvím a náboženským společnostem, především finanční náhrada a přechodný příspěvek, které odlišují církevních právnických osob od ostatních oprávněných osob. Celá práce je rozdělena do osmi kapitol. Jednotlivé kapitoly jsou řazeny především chronologicky.

V první kapitole je charakterizován předmět, kterého se celý proces vyvlastnění a obnovení vlastnického práva týkal, tj. církevní majetek. Tato část se skládá ze tří pojednání, ve kterých je definován samotný pojem církevní majetek, dále je ve stručnosti popsána historie církevního majetku a objem církevního majetku na počátku komunistického převratu.

Druhá kapitola je věnována majetkovým křivdám, v jejichž důsledku přišly církve a náboženské společnosti po roce 1948 o drtivou většinu majetku. Největší pozornost je věnována právním předpisům, zejména revizi pozemkové reformy a nové pozemkové reformě. Církevní majetek byl odnímán i na základě dalších právních předpisů, ale taktéž jinými způsoby, které byly i podle tehdejšího práva v rozporu s právními předpisy.

Následující kapitoly již představují nejružnější způsoby zmírňování majetkových křivd způsobených církvím a náboženským společenstvem, a to podle jejich časového zařazení.

První počin zmírnění majetkových křivd způsobených komunistickým režimem vůči řeholním řádům a kongregacím je popsán ve třetí kapitole. V ní jsou charakterizovány právní předpisy, na základě kterých došlo k obnovení vlastnického práva, a původní církevní majetek, který byl podle nich vrácen.

Čtvrtá kapitola je věnována exekutivnímu vydávání církevního majetku, které probíhalo v 90. letech 20. století. Je nutno předeslat, že ve své podstatě nemělo velký vliv na obnovení vlastnického práva jednotlivých církevních právnických osob.

Pátá kapitola se zabývá nápravou majetkových křivd způsobených holocaustem na původním židovském majetku. Tato pasáž je stejně jako kapitola třetí věnována jen specifickým právnickým a fyzickým osobám a specifickému církevnímu majetku, který se jim vracel.

Šestá kapitola je zaměřena na judikaturu Ústavního soudu ČR, týkající se původního církevního majetku, její vývoj, taktéž vliv a důsledky, jaké měla na celý proces navrácení majetku církvím a náboženským společenstvem.

Tématem sedmé kapitoly je popis snah o přijetí obecného právního předpisu restituční povahy, který by definitivně a komplexně vypořádal majetkoprávní vztahy státu vůči církvím a náboženským společenstvem.

Závěrečná kapitola se pak věnuje zákonu č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společenstvy. V úvodu se zabývá se procesem jeho přijetí, jeho základní charakteristikou a vymezením základních pojmů. Následně je popsán proces naturální restituce původního majetku církvím a náboženským společenstvem i s jeho celkovými důsledky nejen pro církve a náboženské společnosti.

1. Církevní majetek

1.1. Pojem

Majek obecně představuje souhrn všeho, tedy především věcných práv, co osobě patří. Církevní majetek pak představuje souhrn věcných práv církví a náboženských společností k movitému a nemovitému majetku.¹ Podle kanonického práva představuje církevní majetek veškerý majetek patřící církvi, Apoštolskému stolci nebo jiným veřejným právníckým osobám v církvi,² do kterého patří nejen věci, ale i pohledávky a jiná práva a hodnoty ocenitelné penězi. Důležitým pojmovým znakem, který tak charakterizuje církevní majetek, je jeho účel. Představuje tedy cíl, k němuž ho církve nabývá, drží, hospodaří s ním apod.³

Historicky se jednalo o především o majetek spojený s vlastnictvím katolické církve. „Původ majetku církevního splývá s původem církve v jedno.“⁴ Církve a náboženské společnosti určitým způsobem shromažďovaly majetek od počátku svého působení. „Majetek není podmínkou života církve – v určitých dobách a v určitých zemích existovala a existuje církve bez něj. Na druhé straně nedostatek či absence hmotných prostředků neumožňuje církvi rozvinout její poslání v celé šíři /charitativní, misijní atd./. Otázka církevního majetku tedy není prioritní, nicméně nelze ji označit za zcela periferní.“⁵

Pro jmění ve vlastnictví církví se používal dříve pojem „mrtvá ruka“⁶, protože nakládání s majetkem církevních právníckých osob, především jeho zcizování či zatěžování, bylo značně omezené, jak ze strany kanonického práva, tak ze strany státu prostřednictvím právních předpisů. Kanonické právo se staví k prodeji rezervovaně a jeho uskutečnění podmiňuje splněním četných podmínek, především souhlas představeného, přičemž hodnota převáděného majetku nesmí přesáhnout určitou výši. Podle hodnoty zcizovaného majetku byl vyžadován souhlas nadřízených orgánů či samotného Apoštolského stolce.⁷

---

¹ Srov. Valeš, Václav. Majetek církevní. In Schelle, Karel – Tauchen, Jaromír (eds.). Encyklopedie českých právních dějin, III. Svazek K-M. Plzeň, Aleš Čeněk 2016, str. 517.

² Srov. can. 1257 CIC/1983.

³ Srov. Hrdina, Ignác Antonín. Kanonické právo. Praha, EUROLEX BOHEMIA s.r.o. 2002, str. 312.

⁴ Brychta, Antonín. O jmění církevním a jeho správě. Hradec Králové, Biskupské knihtiskárny 1910, str. 9.

⁵ Hrdina, Ignác Antonín. Kanonické právo. Praha, EUROLEX BOHEMIA s.r.o. 2002, str. 311.

⁶ Srov. čl. 6 odst. 2 zákona č. 142/1867 ř. z., o obecných právech občanů státních v královstvích a zemích v radě říšské zastoupených.

⁷ Srov. Hrdina, Kanonické právo, str. 317.

Tyto skutečnosti byly využívány pro argumentaci, že „[c]írkev prý není a nikdy nebyla takovým vlastníkem, který by mohl volně disponovat svým majetkem jako jiné právnické osoby, její majetek je de facto státním majetkem, protože stát církvi prostřednictvím panovníků majetek daroval a v důsledku toho si vždy ponechával právo omezovat její dispoziční právo s tímto majetkem.“⁸ „[S]tát svými zákony určil podmínky pro vznik t. zv. církevního majetku, upravoval tento majetek svými zákony, určoval jeho účel, prováděl jeho distribuci mezi církevní úřady a ústavy, stanovil zároveň míru jejich vlivu na hospodaření a sporné otázky tohoto majetku se týkající rozhodoval svými soudy, popřípadě správními úřady“,⁹ nicméně „[n]emá tím býti řečeno, že stát byl nebo je vlastníkem příslušného majetku“.¹⁰ Je pravda, že stát vykonával dozor nad majetkem církevních právnických osob, především tedy nad majetkem ve vlastnictví katolické církve, daleko větší než u jiných právnických osob, a podmiňoval dispozice s ním souhlasem státních orgánů.¹¹ To však vůbec neznamená, že by tento majetek byl státním či veřejným majetkem. Stát se těmito opatřeními snažil uchránit církevní majetek před jeho zmenšováním, aby nadále mohl sloužit obecně prospěšným účelům, ať už v oblasti sociální, zdravotní či školství. V té době tak naopak platila zásada, že „[c]írkevní majetek požívá státní ochrany.“¹²

Existence limitů a omezení v dispozici s vlastnickým právem vůbec nedokazovalo, že by nemovitý majetek církve nevlastnily. Omezením dispozičního práva nezaniká právo vlastnické, protože vlastnické právo se neodvozuje od práva dispozičního, ale právě naopak.¹³ Omezení dispozic církví s majetkem tak potvrzuje jejich vlastnictví. Z tohoto pohledu by bylo „absurdní tvář v tvář tvrdit členům církví, kteří po generace budovali ze svých darů, sbírek a práce vlastních rukou společný církevní majetek, že prý ve skutečnosti všechno dělali pro stát.“¹⁴

Církev a náboženské společnosti nabývají a dříve samozřejmě také nabývaly majetek originárními i derivativními způsoby. Jednalo se tedy o majetek získaný

---

⁸ Kalný, Mojmir. Církevní majetek a restituce. Praha, Občanský institut 1995, str. 8.

⁹ Hobza, Antonín – Tureček, Josef. Úvod do církevního práva II. Praha, Nákladem Spolku československých právníků Všechno 1936, str. 265.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Srov. Beran, Karel. Právnické osoby veřejného práva. Praha, Linde 2006, str. 137.

¹² Tretera, Jiří Rajmund – Horák, Zábaj. Konfesní právo. Praha, Leges 2015, str. 321.

¹³ Srov. Kindl, Milan – Kavka, Jan. O nárocích, zejména církevních, mimo restituce. Právník č. 2/1994, str. 154.

¹⁴ Tretera, Jiří Rajmund. Stát a církev v České republice. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 2002, str. 121.

děděním, darem, či na základě smluv a různých poplatků od subjektů práva odlišných od státu. Nemohlo se tedy v žádném případě jednat o majetek propůjčený jim státem.

Později se objevoval dokonce názor, že je církevní majetek zvláštním druhem veřejnoprávního majetku. Tato teorie však nebyla příliš uznávána, a to z několika důvodů. Často docházelo k záměně pojmů „státní“ a „veřejnoprávní“. V československém právním řádu se nabývání, pozbývání a další právní změny týkající se církevního majetku řídily výlučně občanským právem.¹⁵ I v samotné církvi se však objevila zmínka o tom, že církevní majetek je v určitém smyslu majetkem veřejným, a to v pastýřském listu biskupské konference ze dne 10. prosince 1947 adresovaném československé vládě.¹⁶

Po vzniku Československé republiky byl recepční normou – zákonem č. 11/1918 Sb. z. a n. převzat právní řád Rakouska – Uherska, až na několik výjimek, které se však netýkaly církvi a náboženských společností. Církevní majetek zůstal nedotčen jen krátce, v roce 1918 se i na něj vztahovala pozemková reforma. Především se dotkla katolické církve, ostatní církve a náboženské společnosti nevladnily větší nemovitý majetek. Právní normy pozemkové reformy byly aplikovány na každý církevní subjekt samostatně, nedošlo k přijetí principu, že církev je jediným subjektem práva.¹⁷ Pozemková reforma jasně zdůraznila, že církevní majetek skutečně existuje a je majetkem soukromoprávního charakteru, který není ve vlastnictví státu a který není jen svěřován církevním právníckým osobám do správy. Proč by také stát zabral svůj majetek a vyplácel za něj církevním právníckým osobám finanční náhradu?¹⁸

„Konečně budiž zdůrazněno, že ani judikatura ‚socialistických‘ soudů ani doktrína totalitní moci nepochybovaly, že církevní majetek existoval a existuje a že církve ho vlastní.“¹⁹ V judikatuře soudů, a to i v trestních věcech, se často objevovalo

---

¹⁵ Srov. Hobza, Antonín – Tureček, Josef. Úvod do církevního práva II. Praha, Nákladem Spolku československých právníků Všeherd 1936, str. 239.

¹⁶ Srov. Janišová, Milena – Kaplan, Karel (eds.). Katolická církev a pozemková reforma 1945-1948. Dokumentace. Brno, Doplněk 1995, str. 236-238.

¹⁷ Srov. Kárník, Zdeněk. České země v éře První republiky (1918-1938). Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929), Praha, Libri 2003, str. 472.

¹⁸ Srov. Valeš, Václav. Právní úprava postavení církvi a náboženských společností v období první Československé republiky (1918-1938). Praha, Václav Valeš 2013, str. 100-101.

¹⁹ Kubačák, Antonín. Církevní majetek v proměnách času. Restituce historického majetku církvi v resortu Ministerstva zemědělství. Praha, Ministerstvo zemědělství 2016, str. 14.

konstatování, že církevní majetek nepatří státu, že je vlastnictvím jednotlivých církevních právnických osob, ale stát na něj dohlíží a dotuje jej.²⁰

Nejzásadnějším dokladem vlastnického práva církví a náboženských společností byly po dobu existence evidence nemovitého majetku, zápisy ve veřejných knihách, nejprve v deskách zemských, později od roku 1871 v pozemkových knihách. V těchto knihách byly na příslušném listu jako vlastníci uvedeny církevní subjekty.

Výše popsané argumenty svědčí o tom, že po celou dobu existence církví a náboženských společností nabytí ne nevýznamného objemu a „že po právní stránce prošel vývoj vlastnictví církevního nemovitého majetku složitým procesem a že se stal v mnoha staletích předmětem kořistnického zájmu jak státu, tak vedoucích sil ve státě.“²¹

1.2. Stručná historie církevního majetku v českých zemích

Počátky vzniku církevního majetku sahají do období přijetí křesťanství v českých zemích v 9. století. V té době vznikají i první církevní právnické osoby, které pro své fungování musely být hmotně zabezpečeny. Zakladatelé těchto církevních právnických osob, kterými byli panovníci, velmoži a další, jim zároveň poskytli dostatečný majetek pro jejich činnost. Tento majetek byl ale nadále považován za vlastnictví dárce nebo jeho dědiců, který s ním i po darování církevním právnickým osobám mnohdy dál nakládal, přisvojoval si jeho užitky a dával ho do zástavy. Panovníci ho mnohdy jako světské léno propůjčovali jiným fyzickým osobám.²² „Nešlo však pouze o kontrolu nad církevním majetkem, ale nad katolickou církví jako takovou.“²³ Z toho důvodu se o tomto období hovoří jako o období vlastnických kostelů. Církevní majetek tak vůbec nebyl nedotknutelným vlastnictvím církevních právnických osob.²⁴ Přesto mu již takřka od počátku vzniku byla poskytována jistá

---

²⁰ Srov. Nejvyšší soud ČSR, rozhodnutí ze dne 21. 4. 1955 publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 90/1955; Krajský soud, rozhodnutí ze dne 29. 3. 1950 publikované ve Sbírce rozhodnutí Československých soudů pod č. 260/1950; Nejvyšší soud SSR, rozhodnutí sp. zn. 1 Cz 113/71 ze dne 28. 2. 1972.

²¹ Kalný, Mojmír. Církevní majetek a restituce. Praha, Občanský institut 1995, str. 8.

²² Srov. Birnstein, Uwe a kol. Kronika křesťanství. Praha, Fortuna Print – Knižní klub 1998, str. 112-113.

²³ Valeš, Václav – Bejvančická, Alexandra. České státní právo církevní 1. Dějiny. Brno, Tribun EU s.r.o. 2016, str. 26.

²⁴ Srov. Birnstein, Uwe a kol. Kronika křesťanství. Praha, Fortuna Print – Knižní klub 1998, str. 112.

zvláštní ochrana, a to přímo první slovanskou právní památkou – Zákon sudnyj ljudem.²⁵

Následovalo období emancipace církve a boj o investituru mezi světskou mocí a katolickou církví. V českých zemích tento boj započal roku 1216, kdy „propukl vážný konflikt mezi českým králem Přemyslem Otakarem I. a pražským biskupem Ondřejem“.²⁶ Předmětem následného sporu bylo mj. „prosazení plné pravomoci církve nad jejími statky a poddanými, požadavek svobodného ustanovování kněží ke kostelům biskupům a soudní exempce duchovních“.²⁷ Konflikt byl vyřešen v letech 1221-1222 šackým konkordátem. „Ačkoli se šacký konkordát nezmiňoval o právním institutu vlastnických kostelů, záhy po jeho uzavření došlo k jeho transformaci na systém patronátní. Držitel patronátního práva (nejčastěji právní nástupce zakladatele kostela) byl nadále povinen zabezpečovat jeho materiální potřeby dané církevní právnické osoby a mohl navrhopvat své kandidáty na místa plebánů (farářů), kaplanů a oltářníků – záleželo ovšem pouze na stanovisku biskupa, zda s touto nominací bude souhlasit.“²⁸ V tomto období tak zakladatelé a jejich právní nástupci již s majetkem církevních institucí nehosподаřili, ale vykonávali nad ním pouze dozor.²⁹ Vykonávání dohledu nad církevním majetkem nebylo jen právo patrona, ale dokonce jeho povinnost, na základě kterého mohli biskupovi oznamovat podezřelé a či nevýhodné právní úkony duchovního správce apod.³⁰

„Vzhledem k tomu, že od počátku 13. století byly výrazně omezeny vnější zásahy do správy církevních držav, které předtím patřily k nejvíce zneužívaným ze strany krále, beneficiárních úředníků a šlechty a vzhledem k tomu, že církevní právnické osoby se k hodnotám, které vlastnily a spravovaly, chovaly většinou odpovědněji než orgány státu nebo příslušníci vyšší a nižší šlechty, měl jejich majetek tendenci zvětšovat se.“³¹ „Panství pražského a olomouckého biskupství a

---

²⁵ Srov. Kříž, Jakub – Valeš, Václav. Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi. Komentář. Praha, C. H. Beck 2013, str. 4 (dále jen „Kříž – Valeš, Komentář“).

²⁶ Valeš, Václav. Konfesní právo: průvodce studiem. Plzeň, Aleš Čeněk 2008, str. 73.

²⁷ Hledíková, Zdeňka – Janák, Jan – Dobeš, Jan. Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2005, str. 177.

²⁸ Valeš, Václav. Konfesní právo: průvodce studiem. Plzeň, Aleš Čeněk 2008, str. 75.

²⁹ Srov. Vojáček, Ladislav – Schelle, Karel – Knoll, Vilém. České právní dějiny. 3. upravené vydání. Plzeň, Aleš Čeněk 2016, str. 111.

³⁰ Srov. Hledíková, Zdeňka – Janák, Jan – Dobeš, Jan. Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2005, str. 177.

³¹ Valeš, Václav. Majetek církevní. In Schelle, Karel – Tauchen, Jaromír (eds.). Encyklopedie českých právních dějin, III. Svazek K-M. Plzeň, Aleš Čeněk 2016, str. 518.

některých klášterů mohla svým rozsahem směle konkurovat největším šlechtickým dominiím, majetky nemalého množství místních duchovních správ určených pro výživu duchovních a provoz kostelů ve formě záduší a obročí pak državám rytířů nebo bohatších sedláků. Pokud katolická církev nabývala majetek zapsaný v deskách zemských, musela si před provedením intabulace vyžádat souhlas panovníka.³² Intabulace do zemských desek byla podstatná také vzhledem k zajištění patronátního práva. „Při dovození panovníkově běželo hlavně o zapsání fundace do zemských desek a tím o její definitivní zajištění.“³³

Církevní právnické osoby tak ke konci 14. století patřily mezi velké pozemkové vlastníky, jejichž vlastnictví pokrývalo celkem přibližně 30 % rozlohy českých zemí. Pro církevní právnické osoby jako byly biskupství a kláštery, které vlastnily velké statky, platil pro správu tohoto majetku obdobný právní režim jako u šlechty. U menších majetků, zejména na místní úrovni, byla situace jiná. Majetek měl dvě formy. První formou bylo záduší (*bona fabricae*), což byl majetek jednotlivého kostela sloužící k jeho údržbě a nákladů spojených s bohoslužbami, druhou pak obročí (*bona beneficium*), kterými byly příjmy spojené s určitým úřadem a povinnostmi z toho plynoucími.³⁴

Od počátku 15. století se objevují i v českých zemích reformní myšlenky o chudé církvi a požadavky na sekularizaci církevního majetku.³⁵ Po upálení mistra Jana Husa došlo k radikalizaci a zvýšení počtu jeho stoupenců. „Vyšší a nižší šlechtu upoutala zejména sekularizační složka husitského programu. (...) Snad ještě více než politická moc lákal některé pány rozsáhlý církevní majetek.“³⁶ V následujících letech došlo k rozchvácení církevního majetku ze strany kališnických i katolických stavů, a to pod nejrůznějšími záminkami, následně byly mnohdy tyto kroky zlegalizovány. Častým jevem bylo i rabování a vypalování kostelů, klášterů a dalších církevních staveb chudinou apod. „Nejsmutnější bylo, když se za bouřlivých časů usídlili v klášteřích lupiči.“³⁷ Církevním institucím z jejich původních rozsáhlých statků

---

³² Valeš, Václav – Bejvančická, Alexandra. České státní právo církevní 1. Dějiny. Brno, Tribun EU s.r.o. 2016, str. 43.

³³ Neuman, Augustin Alois. Z dějin českých klášterů do válek husitských. Praha, [Emauzské opatství] 1936, str. 18.

³⁴ Srov. Hledíková, Zdeňka. Svět české středověké církve. Praha, Argo 2010, str. 331.

³⁵ Srov. Čornej, Petr. Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek V. 1402-1437. Praha – Litomyšl, Paseka 2000, str. 99-100.

³⁶ Čornej, Petr. Lipanská křižovatka. Příčiny, průběh a historický význam jedné bitvy. Praha, Panorama 1992, str. 13.

³⁷ Neuman, Augustin Alois. Z dějin českých klášterů do válek husitských. Praha, [Emauzské opatství] 1936, str. 182.

zbyla po husitské revoluci zhruba jen jedna desetina,³⁸ arcibiskupství pražské přišlo dokonce o všechny svůj majetek.

V roce 1436 již po skončení husitských válek byla basilejskými (jihlavskými) kompaktáty sekularizace legalizována, dále bylo potvrzeno vlastnické právo katolické církve u statků, které jí zbyly, ale nepředpokládalo se, že proběhne restituce jejích dřívějších statků, o které během husitských válek přišla. „V případě sporné otázky, komu náleží panování nad církevním zbožím, se prosadil názor české právní tradice, pokládající kněze toliko za správce (administratores), nikoliv pány (domini) příslušných statků.“³⁹

Církevního majetku se posléze dotklo Vladislavské zřízení zemské z roku 1500, které prohlásilo dosavadní církevní majetek za součást královské komory, tedy státního majetku. Dispozice s církevním majetkem zapsaným v deskách zemských musely být odsouhlaseny panovníkem. Stávalo se ale, že bylo nařízení obcházeno, dokonce jím samotným.

Po vypuknutí stavovského povstání roku 1618 proběhla další sekularizace církevního majetku. Došlo ke zrušení jezuitského řádu a konfiskaci jeho majetku, zabírání dalších nemovitostí katolické církve apod. Následující rok vydaná Česká konfederace (31. července 1619) potvrdila konfiskaci u jezuitského řádu a zakázala nabývání majetku katolickým církevním osobám, a to i darem od krále. „Během stavovského povstání byla provedena téměř úplná sekularizace církevních statků, které byly prodány královskou komorou z menší části královským i poddanským měštům, v jejichž okolí se nacházely, z větší části pak osobám, které se stavovského odboje aktivně účastnily, zejména členstvím direktoriu [sic], zemské vládě jmenované Fridrichem Falckým nebo armádě.“⁴⁰

Stavovské povstání však dopadlo katastrofálně. Po bitvě na Bílé hoře (8. listopadu 1620) se začala řešit otázka restituce majetku katolické církve. Ta požádala o navrácení veškerého svého majetku, o který byla připravena od roku 1419 až do roku 1620. V tomto rozsahu to ovšem nebylo zcela možné, i když naturální restituce mohla být poměrně široce provedena, neboť byl českou komorou zkonfiskován velký

---

³⁸ Srov. Vlček, Pavel – Sommer, Petr – Foltýn, Dušan. Encyklopedie českých klášterů. Praha, Libri 1997, str. 19.

³⁹ Čornej, Petr. Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek V. 1402-1437. Praha – Litomyšl, Paseka 2000, str. 636.

⁴⁰ Kříž – Valeš, Komentář, str. 12.

objem majetku účastníků stavovského povstání.⁴¹ Došlo tedy jen k omezené naturální restituci. Všechny akty provedené během stavovské povstání byly prohlášeny od samého počátku za neplatné, na základě toho došlo tedy k obnovení vlastnického práva u církevního majetku sekularizovaného v letech 1618-1620. Poté ještě došlo k navrácení části majetku arcibiskupství pražského, některých kapitul a klášterů. V následujících letech bylo umožněno některým církevním institucím přednostní vykoupení jejich dřívějších statků, musely tedy za opětovné získání svého původního majetku zaplatit. Jinak ale restituce majetku sekularizovaného v době husitské a reformační téměř neproběhla, protože „[p]anovník začal totiž mezitím již rozdávat majetek konfiskovaný povstalcům, mezi nímž byla jistá část pozemků kdysi církevních, šlechtě nově do země přišlé.“⁴² „Ostatní nároky církevních právnických osob na další nemovitý majetek byly státem odmítnuty s tím, že majetkové narovnání s katolickou církví bude v dohledné době provedeno jiným způsobem.“⁴³

K tomu nakonec skutečně po dlouhých jednáních došlo. Dne 8. března 1630 byly dojednány zásady smlouvy o solní pokladně (cassa salis) mezi českým králem Ferdinandem II. a katolickou církví, zastoupenou arcibiskupem pražským a papežským nunciem. Ze strany papeže došlo k jejímu potvrzení až roku 1633. Ve smlouvě se stát zavázal, že bude ve prospěch katolické církve od 1. března 1630 odvádět část cla ve výši ¼ zlatého (15 krejcarů) z každé prostice soli (přibližně 70 litrů) dovezené do Čech odkudkoli.⁴⁴ Katolická církev (vyjma maltézských rytířů) se za to zřekla nároku na všechny statky, o něž přišla do roku 1576. „Tím se uzavřela vleklá jednání o restituci církevního majetku ztraceného za husitských válek, ale tato smlouva má i další významný aspekt – stát se tak začal podílet na financování církve v Čechách.“⁴⁵ Cassa salis byla zřízena „na věčné časy“ a platila pouze pro České království.⁴⁶

Mezitím dne 10. května 1627 vydané Obnovené zřízení zemské pro České království sice posílilo vliv katolické církve, nicméně značným způsobem omezovalo

---

⁴¹ Srov. Valeš – Bejvančická, České státní právo církevní 1, str. 118.

⁴² Tretera, Jiří Rajmund – Horák, Záboj. Konfesní právo. Praha, Leges 2015, str. 300-301.

⁴³ Valeš – Bejvančická, České státní právo církevní 1, str. 119.

⁴⁴ Srov. Čornejová, Ivana – Kaše, Jiří – Mikulec, Jiří – Vlnas, Vít. Velké dějiny země Koruny české. Svazek VIII. 1618-1683. Praha – Litomyšl, Paseka 2008, str. 181.

⁴⁵ Bělina, Pavel – Kaše, Jiří – Mikulec, Jiří – Veselá, Irena – Vlnas, Vít. Velké dějiny země Koruny české. Svazek IX. 1683-1740. Praha – Litomyšl, Paseka 2011, str. 172.

⁴⁶ Srov. Valeš, Václav. Narovnání majetkových vztahů mezi Českým královstvím a katolickou církví po roce 1620. In Knoll, Vilém – Valeš, Václav. Naděje právní vědy. Býkov 2012. Plzeň, Aleš Čeněk 2013, str. 169.

dispozice s církevním majetkem. Český král byl v Obnoveném zřízení zemském prohlášen za nejvyššího ochránce církevního majetku, který měl zabránit jeho zmenšování. Pro prodej, zástavu či darování církevní majetku tak musel být získán souhlas panovníka, jinak byl úkon považován za neplatný.

V následujícím období byly naopak vydávány tzv. amortizační zákony, které měly zabránit zvětšování objemu církevního majetku, především nemovitého majetku. Jednalo se o dvorské dekrety Leopolda I. ze dne 21. září 1660 a 5. října 1669, patent Karla VI. ze dne 12. září 1716 a patent Marie Terezie ze dne 26. srpna 1771. Přesto docházelo k růstu církevního majetku, a to obcházením zákonů individuálními výjimkami.

Zásadní změny pro církevní majetek znamenala vláda Marie Terezie a především Josefa II., kdy „[s]tátní církevnictví slavilo největší triumf v katolickém Rakousku, kde císař Josef II. (...) použil systému absolutní státní svrchovanosti nad zemskou církví.“⁴⁷ Za panování Marie Terezie „[s]nad nejvážnějším průlomem do autonomního postavení církve byla povinnost oficiálního přiznání veškerých příjmů“.⁴⁸ Roku 1773 došlo ke zrušení jezuitského řádu, jehož majetek vložila Marie Terezie do tzv. studijního fondu, ze kterého financovala reformu školství. Během své samostatné vlády přistoupil Josef II. ke zrušení některých klášterů. Dne 29. listopadu 1781 svým výnosem určil kritéria pro rozlišení klášterů, které mají být zrušeny a které mohou nadále působit. Výnos byl blíže konkretizován sekularizačním reskriptem ze dne 12. ledna 1782, který stanovil, jakých řádů se sekularizace týká. „Jeho zásady však nebyly dodržovány a při rušení klášterů hrály často roli spíše majetkové poměry těchto institucí, osobní sympatie a antipatie, nadměrná úřednická horlivost apod.“⁴⁹ „Po etapách postupující rušení vrcholilo v roce 1785, kdy přišly na řadu i některé z nejbohatších řádů.“⁵⁰ Během rušení klášterů, jak bývá zvykem, došlo taktéž k rozkrádání jejich majetku a k devastaci budov i interiérů. „Pro přejímání movitého i nemovitého jmění zrušených klášterů byli ustanovováni zvláštní komisaři, kteří si nejednou počínali vandalsky v rozporu s vydanými předpis, zvl. pokud se týče uměleckého a vědeckého bohatství v některých kláštřech nahromaděného, takže značná část těchto vzácných kulturních pokladů vzala za své.

⁴⁷ Franzen, August. Malé církevní dějiny. Praha, ZVON 1992, str. 241.

⁴⁸ Bělina, Pavel – Kaše, Jirí – Kučera, Jan P. Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek X. 1740-1792. Praha – Litomyšl, Paseka 2001, str. 75.

⁴⁹ Kříž – Valeš, Komentář, str. 17.

⁵⁰ Vlček, Pavel – Sommer, Petr – Foltýn, Dušan. Encyklopedie českých klášterů. Praha, Libri 1997, str. 24.

Knihy a rukopisy, pokud nebyly zničeny nebo za babku prodány nebo rozkradeny, byly odevzdány pražské a olomoucké universitní knihovně. Klášterní statky byly rozprodány, budov užito zčásti jako kasáren a nemocnic, v několika případech byly přeměněny v továrny.⁵¹ „V mnoha kláštorech si komisaři počínali bezohledně a honba za majetkem a cennými předměty připomínala pustou loupež.“⁵² Po tomto zásahu značně poklesla pozemková držba katolické církve.⁵³ „Pro ekonomické hodnocení je třeba si uvědomit, že zabavený majetek zahrnoval i dluhy a stát převzal povinnost je splácet.“⁵⁴

Josef II. posléze kabinetními listy ze dne 27. února 1782 a 11. března 1782 založil v Čechách a na Moravě náboženské fondy, do kterých svěřil majetek zrušených klášterů. Téhož roku do českého náboženského fondu přeměroval finanční prostředky plynoucí z *cassa salis* a zároveň dohodu o ní vypověděl. Z tohoto fondu byla financována reforma církevní správy, zakládání nových biskupství a farností atd. Majetek náboženských fondů se ale špatnou správou rychle ztenčoval. Z toho důvodu po roce 1790 došlo k rozprodávání bývalých klášterních velkostatků. Finanční situaci náboženských fondů to ale nepomohlo.

Sekularizace později postihla taktéž movitý majetek církve. Aby měl stát dostatečné finanční prostředky na vedení válek s Napoleonem, zabral katolické církvi nepotřebné liturgické předměty z drahých kovů k jejich zmincování. Toto počínání ze strany státu nebylo ojedinělé. Již roku 1706 žádal stát po katolické církvi vydání všech přebytečných liturgických potřeb z drahých kovů pro financování války o dědictví španělské.⁵⁵

Dne 1. ledna 1812 nabyl účinnosti patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný občanský zákoník (ABGB). Tento právní předpis nerozlišoval vlastnické právo církevních právnických osob od jiných fyzických či právnických osob. Trochu jinak ale přistupoval k církevnímu majetku s ohledem na jeho možné vydržení. Pro nabytí vlastnického práva k církevnímu majetku byla stanovena delší doba než pro vydržení u ostatního majetku.⁵⁶ „V rakouském právu udrželo se zejména výsadné postavení církve co do vydržení a promlčení: věci podrobené zpravidla promlčení tříletému,

---

⁵¹ Kadlec, Jaroslav. Přehled českých církevních dějin 2. Praha, ZVON 1991, str. 164.

⁵² Cerman, Ivo. Návrat před Josefa II.? Mýtus o neexistenci církevního vlastnictví. Dějiny a současnost č. 10/2012, str. 20.

⁵³ Srov. Tretera, Jiří Rajmund. Církevní právo. Praha, Jan Krigl 1993, str. 210.

⁵⁴ Cerman, Návrat před Josefa II., str. 21.

⁵⁵ Srov. Valeš – Bejvančická, České státní právo církevní 1, str. 122.

⁵⁶ Srov. § 1472 patentu č. 946/1811 Sb. z. s., obecný občanský zákoník.

totiž movitosti, pak nemovitosti v knihách pozemkových na jméno držitelovo zapsané a práva lze proti církvi vydržeti teprve v šesti letech, jiné věci pak místo třiceti teprve ve čtyřiceti letech.⁵⁷

Roku 1855 došlo mezi Rakouským císařstvím a Apoštolským stolcem k uzavření konkordátu, publikovanému pod č. 195/1855 ř. z., který potvrdil, že je katolická církev oprávněna vlastnit majetek a že je oprávněna nabývat jej jakýmkoli zákonným způsobem. V druhé polovině 19. století byly přesto vydány právní předpisy značně omezující nakládání s církevním majetkem. Jednalo se o nařízení ministerstva kultu a vyučování č. 162/1860 ř. z., podle kterého mohla katolická církev zcizovat bez omezení pouze majetek menší hodnoty, k dispozicím s majetkem vyšší hodnoty musel být udělen souhlas příslušného státního orgánu, a to podle stanovených limitů u církevního majetku. Souhlas s dispozicemi s menším objemem majetku dával zemský úřad, naopak u těch největších dával souhlas sám panovník. Další ministerské nařízení č. 175/1860 ř. z. se týkalo význačných majetkových operací, které kromě souhlasu panovníka vyžadovaly i souhlas Apoštolského stolce či jím pověřené osoby. Zápis do veřejných knih mohl být proveden až po potvrzení místodržitelství, že byly splněny všechny zákonné podmínky pro zcizení či zatížení stanoveného majetku.⁵⁸ Nutnost souhlasu Apoštolského stolce pro velké dispozice s církevním majetkem byla zrušena až zákonem č. 50/1874 ř. z., o vnějších poměrech církve katolické.⁵⁹ „Dříve potřebné schválení papežské kurie k důležitějším aktům, jimiž zcizuje nebo zastavuje se majetek církevní, zákon odstraňuje pro obor státní.“⁶⁰ Jinak zákon potvrdil všechna ostatní omezení při zatěžování a zcizování církevního majetku. Podle tohoto zákona požíval církevní majetek zvýšené státní ochrany, a to před převáděním na třetí osoby, aby se církevní majetek nezmenšoval a nadále fungoval pro pastorační, sociální a další služby církve.⁶¹ „Majetek církevním účelům věnovaný má určení svému zachován býti trvale a výlučně: pročež také věci církevní jsou nezczizitelné.“⁶² To však byla pouhá idea, o čemž svědčí vydaná ministerská nařízení a zákon č. 50/1874 ř. z. „Pokud přísluší zemskému řízení dávati svolení k dalšímu zavazení majetku církevního, třeba mu k veškerému dosavadnímu jeho

---

⁵⁷ Rittner, Edward. Církevní právo katolické. 2. díl. Praha, Právnická jednota 1889, str. 169.

⁵⁸ Henner, Kamil. Právo církevní. Praha, Všeherd 1913, str. 781.

⁵⁹ Srov. § 51 zákona č. 50/1874 ř. z., o vnějších poměrech církve katolické.

⁶⁰ Hobza, Antonín. Poměr mezi státem a církví: jeho vývoj a přítomný stav. 4. doplněné vydání. Praha, Antonín Hobza 1931, str. 111.

⁶¹ Srov. § 38 odst. 1 zákona č. 50/1874 ř. z., o vnějších poměrech církve katolické.

⁶² Rittner, Edward. Církevní právo katolické. 2. díl. Praha, Právnická jednota 1889, str. 232.

zavazení jak sluší přihlížeti, po případě povolení k novému zavazení odepřít, když by hrozilo nebezpečí, že by kostel, klášter nebo farní obročí novou půjčkou se příliš zadlužily a ve své existenci ohroženy byly.⁶³ Zákon č. 50/1874 ř. z. spolu se zákonem č. 51/1874 ř. z., o příspěvcích do náboženského fondu, definitivně zakotvil poměr státu a katolické církve.⁶⁴

Ještě předtím byl na konci roku 1867 vydán soubor základních zákonů označovaných jako prosincová ústava, mezi nimiž byl zákon č. 142/1867 ř. z., o všeobecných občanských právech, připouštějící možnost přijetí zákona o omezení nabývání a jiných dispozic s církevním majetkem z důvodu veřejného prospěchu. Takový zákon ale přijat nebyl.

I přes vydání zákonů a jiných právních předpisů omezujících nakládání s církevním majetkem, bylo v té době církevní vlastnictví bráno jako kterékoli jiné vlastnictví osob fyzických či právnických. „Nabývajíc a držíc majetek, zasahuje církev v obor práva soukromého, totiž nabývá a držení jmění tímž způsobem, jakýmž jiný podmět právní.“⁶⁵

Po vzniku Československé republiky byl recepční normou (zákon č. 11/1918 Sb. z. a n.) přijat téměř celý právní řád Rakouska – Uherska, s tím i předpisy týkající se církevního majetku, zejména zákon č. 50/1874 ř. z. „Tato právní norma, jinak vůči církvím nepřilíš příznivá (...), ohledně církevního majetku stanovila, že církevní majetek (v textu označen jako ‚jmění zádušní a prebendní‘) se řídí režimem občanského (soukromého) práva – nebyl tedy považován za veřejnoprávní.“⁶⁶ Pojem církevní majetek byl v prvorepublikovém zákonodárství použit v zákoně č. 318/1919 Sb., o zajištění půdy drobným pastýřům, podle kterého „statky církevními ve smyslu tohoto zákona rozumějí se nemovitosti kterékoli církve nebo náboženské společnosti vůbec (pozemky kostelní, zádušní, farní, obroční apod.)“.⁶⁷ Církevního majetku se dotkla jen „[p]ozemková reforma, realizovaná souborem zákonů přijatých v letech 1918-1920, byla nejdůležitějším legislativním zásahem do vlastnických vztahů

---

⁶³ Brychta, Antonín. O jmění církevním a jeho správě. Hradec Králové, Biskupské knihtiskárny 1910, str. 603.

⁶⁴ Srov. Vojáček, Ladislav – Schelle, Karel – Knoll, Vilém. České právní dějiny. 3. upravené vydání. Plzeň, Aleš Čeněk 2016, str. 268.

⁶⁵ Rittner, Církevní právo katolické, str. 167.

⁶⁶ Kříž, Jakub. Restituce jako právní nárok? Dialog Evropa XXI č. 3-4/2014, str. 47.

⁶⁷ § 1 odst. 3 zákona č. 318/1919 Sb., o zajištění půdy drobným pachtýřům, ve znění zákona č. 311/1920 Sb.

v období první republiky.⁶⁸ Pro pozemkovou reformu byl každý církevní subjekt chápán jako samostatný a nepřihlíželo se k některým teoriím o principu církve jako jediného právního subjektu, nebo že by byl církevní majetek majetkem královské komory.⁶⁹ Podle zákonných kritérií se tak pozemková reforma vztahovala na přibližně 60 církevních právnických osob zahrnující území Čech, Morav a Slezska. „Politické důvody i ohledy na Vatikán vedly k tomu, že katolické církvi byla vrácena většina zabrané půdy. (...) Ukázalo se totiž žádoucím ponechat jim dostatečné prostředky na udržování historických stavebních objektů, zahrad či parků, představujících významné kulturní hodnoty.“⁷⁰ Politickými důvody byla především snaha získat podporu lidové strany, jejíž voličská základna rostla.⁷¹ K dalším důvodům patřila i obecně prospěšná činnost vykonávaná jednotlivými církevními osobami v nejrůznějších oblastech.

Od vzniku první republiky až po nastolení komunistického režimu se na charakteru a vnímání církevního majetku tedy vůbec nic nezměnilo, změnil se jen jeho objem, jak je popsáno a rozvedeno níže.

1.3. Struktura a objem církevního majetku k 25. únoru 1948

Po dlouhou dobu se zásadně struktura a objem církevního majetku neměnily. Mezi první změny patřila pozemková reforma provedená v letech 1918 až 1935. I když se měla vztahovat na majetek ve vlastnictví jediné osoby nebo týchž spoluvlastníků převyšující 150 ha zemědělské půdy nebo 250 ha půdy vůbec,⁷² bylo s církevními právními osobami zacházeno mírněji, jak bylo popsáno výše. Z církevní půdy bylo rozděleno v drobném přidělu 11,26 % a na 2,69 % církevní půdy byly vytvořeny zbytkové statky, ze zabrané církevní půdy se do roku 1937 vrátilo 29,32 % katolické církvi.⁷³ Po provedení pozemkové reformy tak zůstalo církevním

---

⁶⁸ Horčíčka, Václav – Županič, Jan. Šlechta na křižovatce. Lichtenštejnové, Schwarzenbergové a Colloredo-Mannsfeldové v 1. polovině 20. století. Praha, Agentura Pankrác s.r.o. 2017, str. 46.

⁶⁹ Srov. Kárník, Zdeněk. České země v éře První republiky (1918-1938). Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929). Praha, Libri 2003, str. 472.

⁷⁰ Jančík, Drahomír. Pozemková reforma – nástroj nacionálního přerozdělení půdního fondu. In Jančík, Drahomír – Kubů, Eduard (eds.). Nacionalismus zvaný hospodářský. Střety a zápasy o nacionální emancipaci/převahu v českých zemích. Praha, Dokořán 2011, str. 331-332.

⁷¹ Srov. Průcha, Václav a kol. Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, 1. díl. Období 1918-1945. Brno, Doplněk 2004, str. 124.

⁷² Srov. § 2 zákona č. 215/1919 Sb. z. a n., o zabrání velkého majetku pozemkového (záborový zákon).

⁷³ Srov. Kárník, České země, str. 473.

právníckým osobám v českých zemích asi 84,59 % majetku, v celé republice zůstalo ze zabrané půdy u církevních velkostatků 84,14 %.⁷⁴

V dalším průběhu let se církevního majetku dotkla také nacistická okupace v letech 1938–1945. Nejvíce samozřejmě postihla majetek, který byl ve vlastnictví židovských náboženských obcí, nadací a spolků, nevyhnula se však i jiným církvím a náboženským společnostem. V případě katolické církve se jednalo hlavně o řeholní řády a kongregace, některé z nich byly likvidovány, zakázány nebo pod nátlakem nuceny vzdát se svých hospodářských statků, svých budov i jiných nemovitostí. Na část církevního majetku se taktéž vztahovala konfiskace v souvislosti s potřebami nacistického režimu.

Po válce probíhala částečně náprava těchto křivd, neboť samotná církev byla silným odpůrcem nacistického režimu a vyznamenala se v boji proti němu.⁷⁵ Náprava probíhala na základě dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů, a zákona č. 128/1946 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o nárocích z této neplatnosti a z jiných zásahů do majetku vzcházejících.

Na druhou stranu dopadly i na církevní právnické osoby dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa, a dekret prezidenta č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy.

Procesy nápravy křivd a zároveň aplikace konfiskačních dekretů po válce, které nebyly plně ukončeny, značně zkomplikovaly určení přesného objemu majetku ve vlastnictví církví a náboženských společností k datu 25. února 1945.

Protože se podklady o původním církevním majetku lišily či nebyly úplné, a to ať už se jednalo o podklady samotných církví a náboženských společností, nebo další dobové materiály, byla k určení rozsahu původního nemovitého majetku církví a náboženských společností použita evidence těchto nemovitostí, které se v roce 2008 nacházely ve správě tehdejšího Pozemkového fondu ČR, Lesů ČR, Vojenských

---

⁷⁴ Srov. Červinka, Eugen. Jak byla provedena pozemková reforma na velkostatech římsko-katolické církve. Praha, Volná myšlenka československá 1933, str. 56.

⁷⁵ Srov. Franzen, August. Malé církevní dějiny. Praha, ZVON 1992, str. 273-274.

lesů a statků a Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových. Následně byla porovnána s evidencí církví a náboženských společností a archivních materiálů.⁷⁶ Celková výměra veškeré půdy ve vlastnictví církví a náboženských společností byla určena v objemu 261.633 ha. Největší část patřila původně řeholním řádům a kongregacím, a to 90.895 ha, což je více jak jedna třetina. Z celkové výměry tvořila 181.326 ha lesní půda a 72.202 ha půda zemědělská. Vodní plocha tvořila 3.611 ha, ostatní plocha 3.894 ha a zastavěná plocha 600 ha. Pozemkový fond ČR spravoval 32.760 ha původního církevního majetku. Lesy ČR hospodařily na 151.177 ha lesní půdy církevního majetku. Budov bylo odhadnuto na 324, z toho patřilo 176 budov řeholním řádům a kongregacím.

---

⁷⁶ Srov. Důvodová zpráva k zákonu č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi (dále jen „Důvodová zpráva“), Věcná část, Velikost původního církevního majetku.

2. Majetkové křivdy

2.1. Obecně

Po 25. únoru 1948, kdy se moci chopila komunistická strana, nastaly pro církve a náboženské společnosti značné změny. „Komunistická strana zahájila v roce 1948 podle sovětského vzoru i perzekuci katolické církve, protože se obávala, že by se mohla stát základnou protistátní činnosti.“⁷⁷ Komunistický režim si byl totiž dobře vědom nesmiřitelného postoje papeže Pia XII. vůči bolševismu,⁷⁸ a posléze také jeho nástupce papeže Jana XXIII., který v encyklice „Ad Petri cathedram“ odsoudil pronásledování věřících v zemích ovládaných komunistickým režimem.⁷⁹ Přestože katolická církev nepodporuje žádný konkrétní politický, hospodářský ani ideologický model a zaměřuje se na otázky morálky, sociální problémy, výchovu apod.,⁸⁰ musela se vzhledem ke zkušenostem s komunistickým režimem z jiných zemí nutně postavit proti komunismu v Československu.

I když se v období první republiky chystala radikální rozluka státu a církve,⁸¹ komunistický režim naopak „upevnil“ vztah mezi církvemi a státem. Dne 14. října 1949 byl přijat zákon č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, druhý z tzv. církevních zákonů. Režim odůvodňoval přijetí církevních zákonů, zejména zákona o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností, jinak, než jaký byl skutečný důvod jejich přijetí, podle režimu totiž „[h]lavním cílem církevních zákonů bylo vytvořit materiální podmínky k uplatnění svobody náboženského vyznání, zrovnoprávnit církve a samozřejmě zamezit všem snahám o zneužití církví k nepřátelským cílům.“⁸² „Samotný pojem hospodářské zabezpečení církví a náboženských společností je dosti zavádějící a rozhodně jej nelze chápat doslova, neboť bylo provázáno vyvlastněním veškerého církevního majetku.“⁸³ Zákon zavedl státní dozor nad veškerým církevním

---

⁷⁷ Francek, Jindřich. Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada, Zločinnost a bezpráví. Praha – Litomyšl, Paseka 2011, str. 560.

⁷⁸ Srov. Franzen, Malé církevní dějiny, str. 268; Petráček, Tomáš. Papež Pius XII. a komunismus. In Kubín, Petr (ed.). Brány pekelné ji nepřemohou. Kapitoly z pronásledování církví v Československu kolem roku 1950. Praha, Karolinum 2013, str. 112-113, 115-119.

⁷⁹ Srov. Malý, Radomír. Církevní dějiny. Olomouc, Maticе cyrilometodějská 2001, str. 272.

⁸⁰ Srov. Schelle, Karel a kol. Právní dějiny. Plzeň, Aleš Čeněk 2007, str. 891.

⁸¹ Srov. Kadlec, Jaroslav. Přehled českých církevních dějin 2. Praha, ZVON 1991, str. 239.

⁸² Soubor právních předpisů upravujících poměr k církvím v Československé socialistické republice, Praha, Ústřední církevní nakladatelství 1962, str. 5.

⁸³ Jäger, Petr. Svoboda vyznání a právní poměry církví a náboženských společností v letech 1948-1989. In Bobek, Michal – Molek, Pavel – Šimíček, Vojtěch (eds.). Komunistické právo

majetkem a hospodařením, na stát přešel veškerý patronát nad kostely, obrocími apod.⁸⁴ Stát se zároveň tímto zákonem zavázal hradit osobní požitky duchovním a také hradit církvím a náboženským společnostem věcné náklady spojené s výkonem bohoslužeb a administrativou.⁸⁵ Zákon byl následně proveden několika vládními nařízeními, která jej konkretizovala pro jednotlivé církve a náboženské společnosti.⁸⁶ Pomocí zákona o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností se tak „podařilo vytvořit mocenský útvar, schopný proniknout do organizace a struktury církve, rozrušit ji a jeho prostřednictvím církev ovládnout. Tento útvar tvořil systém státních úřadů – pro věci církevní, krajských a okresních tajemníků, zmocněnců v konzistořích, ale také zvláštních církevních oddělení ve Státní bezpečnosti a v justici.“⁸⁷

Mezi další proticírkevní opatření namířená vůči majetku církví patří provedené zdanění kostelních sbírek provedené ministrem Alexejem Čepičkou.⁸⁸ „[I] k pořádání církevních sbírek, musel kněz žádat o povolení okresní úřad.“⁸⁹ Zbavení církví a náboženských společností finanční a materiální základny znamenalo ztrátu jejich nezávislosti, církve a náboženské společnosti tak byly plně odkázány na příjmy ze státního rozpočtu.

„Kombinace prostředků právních i protiprávních byla výrazně použita právě při vytváření nových podmínek vztahu státu a církví již na samotném počátku komunistického režimu.“⁹⁰ Velké množství majtkových křivd bylo církvím a náboženským společnostem způsobeno akty, které ani v té době nespĺňovaly kritéria „zákonnosti“. Někdy postačovala argumentace orgánů veřejné správy a armády, že majetek musí být zabaven či zničen z důvodu „obranu státu“. Na základě takových

---

v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví. Brno, Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita 2009, str. 784.

⁸⁴ Srov. § 10 a 11 zákona č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem.

⁸⁵ Srov. § 8 zákona č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem.

⁸⁶ Srov. nařízení č. 219/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení římskokatolické církve státem; nařízení č. 220/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení československé církve státem; nařízení č. 221/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení evangelických církví státem; nařízení č. 222/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení pravoslavné církve státem; nařízení č. 223/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení náboženských společností státem; nařízení č. 70/1968 Sb., o hospodářském zabezpečení pravoslavné církve státem.

⁸⁷ Kaplan, Karel. Státní církevní politika 1948-1950. In Hanuš, Jan – Stříbrný, Jan (eds.). Stát a církev v roce 1950. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2000, str. 18.

⁸⁸ Srov. Vaško, Václav. Dům na skále 1. Církev zkoušená: 1945 – začátek 1950. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 2004, str. 117.

⁸⁹ Kaplan, Karel. Nekrvavá revoluce. Praha, Mladá fronta 1993, str. 205.

⁹⁰ Tretera – Horák, Konfesní právo, str. 342-343.

žádostí byly zničeny kostely a další budovy především v pohraničních oblastech, např. kostel Nejsvětější Trojice ve Strážném.⁹¹

„[L]egislativa obsahovala mnohé sekularizační prvky a ve zbytku cílenou minimalizaci účasti církví, náboženských společností a duchovenstva v právních vztazích.“⁹² Některé právní předpisy, které reflektovaly vedoucí úlohu komunistické ideologie, byly cíleně zaměřeny na majetek ve vlastnictví církví a náboženských společností,⁹³ jiné však postihovaly všechny větší soukromé vlastníky, ať již fyzické či právnické osoby.⁹⁴ „Tyto pronikavé změny majetkových poměrů byly zdůvodňovány sociálně, a především národnostně. ‚Odčinit Bílou horu‘ znamenalo zvrátit vyvlastnění povstaleckých českých stavů a přiřčení jejich majetků stoupencům vítězných Habsburků po bitvě na Bílé hoře v roce 1620.“⁹⁵

„Při zákazu činnosti církve či náboženské společnosti stát považoval její majetek ze res nullius a přebíral je sám.“⁹⁶ To se týkalo např. německé evangelické církve u nás, která byla retroaktivně ke dni 4. května 1945 zrušena zákonem č. 131/1948 Sb., o likvidaci právních poměrů německé evangelické církve v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, ze dne 6. května 1948, kterým byl všechn její majetek převeden na stát.

Po celou dobu vlády komunismu v letech 1948–1989 nedošlo k popírání existence církevního majetku. Církevní právnické osoby byly brány jako účastníci vyvlastňovacích řízení, ve všech aktech s tím souvisejících byly uváděny jako původní vlastníci, dokonce i v přidělových listinách novým vlastníkům. „Kdyby nebylo církevního majetku jako majetku ve vlastnictví té které církve, nebylo by třeba, ba ani nebylo by lze jej církvím odnímat, což se dělo a což snad ani zpochybněno být nemůže, jsou zde i výslovná ustanovení právních předpisů existenci

---

⁹¹ Srov. Demel, Zdeněk. Pod dohledem církevních tajemníků. Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945-1989 na příkladu jihočeského regionu. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2008, str. 210.

⁹² Kindl, Vladimír. Judikatura československých soudů o církvích, náboženských společnostech a duchovenstvu, publikované v letech 1948-1989. In Malý, Karel – Soukup, Ladislav (eds.). Vývoj práva v Československu v letech 1945-1989. Sborník příspěvků. Praha, Karolinum 2004, str. 565.

⁹³ Např. vyhláška č. 351/1950 Ú. I. I., o převzetí správy některých majetkových podstat náboženským fondem.

⁹⁴ Např. zákon č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě.

⁹⁵ Wiedemann, Andreas. „Pojď s námi budovat pohraničí!“ Osídlování a proměna obyvatelstva bývalých Sudet 1945-1952. Praha, Prostor 2016, str. 105-106.

⁹⁶ Jäger, Petr. Svoboda vyznání a právní poměry církví a náboženských společností v letech 1948-1989. In Bobek, Michal – Molek, Pavel – Šimíček, Vojtěch (eds.). Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví. Brno, Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita 2009, str. 796.

věcí ve vlastnictví církve konstatující.⁹⁷ Komunistický režim s církevním majetkem, spíš s jeho zbytky, vždy počítal, když veškeré dispozice s ním podléhaly souhlasu orgánů státní správy.⁹⁸ I tento pozůstatek majetku, do kterého patřily zejména sakrální stavby, obydlí duchovních apod., byl považován za soukromé vlastnictví církví a náboženských společností, nikdy nespadal do kategorie socialistického státního vlastnictví – národního majetku.⁹⁹ Dokonce při vyučování práva bylo církevní vlastnictví dáváno za vzor pozůstatku soukromého vlastnictví.¹⁰⁰

Postup komunistického režimu v Československu vůči církvím a náboženským společnostem se v zásadě nelišil od jiných zemí ovládaných komunisty. Lišila se jen jejich intenzita. Pro všechny země komunistického bloku bylo charakteristické vyvlastňování církevního majetku, zestátnění církevních škol, likvidace náboženských novin a časopisů atd.¹⁰¹

Přestože se režim chopil plně moci roku 1948, stal se průlomovým rokem pro nejen pozůstatky církevního majetku, ale pro celé fungování a chod církví a náboženských společností i běžné věřící, rok 1950. Roku 1950 převzal náboženský fond (Náboženská matice) správu nad majetkem řádů a kongregací, které byly v témže roce zlikvidovány při „Akci K“. Taktéž proběhla „Akce P“, při níž došlo k likvidaci řeckokatolické církve připojením k církvi pravoslavné. V tomtéž roce došlo k vyloučení bohosloveckých fakult ze svazků univerzit a následně ke zrušení bohoslovecké fakulty v Olomouci. „V roce 1950 byla Rada židovských náboženských obcí přinucena předat státu většinu svých historických budov stejně jako majetek Židovského muzea, jež bylo znárodněno a přejmenováno na Státní židovské muzeum.“¹⁰² Od 1. ledna 1950 bylo vedení matrik v plném rozsahu svěřeno národním výborům. Od roku 1950 měli snoubenci povinnost uzavřít civilní sňatek,

---

⁹⁷ Kindl, Milan – Kavka, Jan. O nárocích, zejména církevních, mimo restituce. Právník č. 2/1994, str. 154.

⁹⁸ Srov. § 11 zákona č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem.

⁹⁹ Srov. Adamová, Karolina – Lojek, Antonín – Schelle, Karel (ed.) – Tauchen, Jaromír. Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada, Stát. Praha – Litomyšl, Paseka 2015, str. 523.

¹⁰⁰ Srov. Tretera. Církevní právo. Praha, Jan Kriegl 1993, str. 213.

¹⁰¹ Srov. Mulík, Peter. Metody a formy proticirkevnej politiky komunistických štátov strednej a juhovýchodnej Európy a ich zmeny v rokoch 1945-1989. In Fiamová, Martina – Jakubčín, Pavol (eds.). Prenasledovanie cirkví v komunistických štátoch strednej a východnej Eorópy: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislava 30. September – 2. Október 2009. Bratislava, Ústav pamäti národa 2010, str. 243.

¹⁰² Heitlingerová, Alena. Ve stínu holocaustu a komunismu. Čeští židé po roce 1945. Praha, G plus G 2007, str. 13.

pokud i tak chtěli mít ještě církevní obřad, musel následovat až po uzavření sňatku civilní formou.¹⁰³ „Tento rok tedy znamenal triumf státu nad církví.“¹⁰⁴

2.2. Státní úřad pro věci církevní, Sekretariát pro věci církevní a církevní tajemníci

Pro realizaci církevní politiky a aplikování názorů a požadavků vedoucí strany hrály podstatnou roli orgány a i jednotliví pracovníci státu. „Společným cílem všech zúčastněných institucí bylo získat maximální množství informací, paralyzovat aktivitu církví, zabránit jejich působení ve veřejném životě a zatlačovat je do role ‚uspokojovatelů náboženských potřeb‘ a v neposlední řadě prohlubovat jejich vzájemné vnější i vnitřní rozpory.“¹⁰⁵

Jedním z prvních takových orgánů byl Státní úřad pro věci církevní zřízený prvním z tzv. církevních zákonů, a to zákonem č. 217/1949 Sb., kterým se zřizuje Státní úřad pro věci církevní (dále jen „SÚC“), přijatým dne 14. října 1949. Jeho hlavním úkolem bylo „dbáti o to, aby se církevní a náboženský život vyvíjel v souladu s ústavou a zásadami lidově demokratického zřízení“.¹⁰⁶ Tento úřad v sobě koncentroval státní kontrolu církví a náboženských společenství, přešla na něj působnost ostatních ústředních orgánů státní správy ve věcech církevních a náboženských.¹⁰⁷ Fungoval mezi lety 1949–1956. K jeho zrušení došlo roku 1956 dle § 2 nařízení vlády č. 19/1956 Sb., o zrušení některých ministerstev a ústředních orgánů státní správy, a jeho činnost převzal církevní odbor ministerstva školství a kultury na základě stejného vládního nařízení. Po rozdělení ministerstva školství a kultury v roce 1967 na ministerstvo školství a ministerstvo kultury a informací¹⁰⁸ byl církevní odbor zařazen pod ministerstvo kultury a informací. Roku 1969 byl tzv. kompetenčním zákonem zřízen Sekretariát pro věci církevní.¹⁰⁹ Ten měl působit jako

---

¹⁰³ Srov. § 1 odst. 1 a § 7 zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném; § 4 odst. 1a § 10 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, v původním znění.

¹⁰⁴ Balík, Stanislav – Hanuš, Jiří. *Katolická církev v Československu 1945-1989*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2007, str. 40.

¹⁰⁵ Cuhra, Jaroslav. *Církevní politika KSČ a státu v letech 1969-1972*. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1999, str. 37.

¹⁰⁶ § 2 zákona č. 2017/1949 Sb., kterým se zřizuje Státní úřad pro věci církevní.

¹⁰⁷ Srov. § 3 zákona č. 217/1949 Sb., kterým se zřizuje Státní úřad pro věci církevní.

¹⁰⁸ Srov. § 1 zákonného opatření předsednictva Národního shromáždění č. 1/1967 Sb., o změnách v organizaci a působnosti některých ústředních orgánů.

¹⁰⁹ Srov. § 8 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky.

ústřední orgán státní správy ve věcech církví a náboženských společností.¹¹⁰ Sekretariát spadl pod ministerstvo kultury jako jeden z jeho odborů. Následně došlo v roce 1986 ke změně názvu a částečně i postavení sekretariátu, i když nadále fungoval pod ministerstvem kultury, na Sekretariát vlády ČSR pro věci církevní, avšak k oficiální změně došlo na základě usnesení vlády ČSR č. 181/1987 Sb. ze dne 14. července 1987. Mezi tím byl na základě usnesení vlády ČSSR č. 46/1971 Sb. ze dne 28. ledna 1971 zřízen Sekretariát pro věci církevní Úřadu předsednictva vlády ČSSR. Tento nový orgán dohlížel na republikové Sekretariáty pro věci církevní.

I když tento úřad (sekretariát) nebyl místem, kde se rozhodovalo o vztazích mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi a o směřování církevní politiky, které se řešily na nejvyšších postech státu,¹¹¹ byl jedním ze základních kamenů pro znemožnění působení církví a náboženských společností u nás.¹¹² SÚC a posléze Sekretariát dozíral na činnost církví a náboženských společností. Tímto dozorováním mělo dojít k omezování církevního života. Nejdůležitější konkrétní činností byl dohled nad hospodařením církví a náboženských společností, SÚC vykonával správu církevního majetku, měl zajišťovat financování církví a náboženských společností podle zákona č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, a jeho prováděcích předpisů.¹¹³ Sekretariát a taktéž před ním i SÚC vydával právní předpisy dotýkající se církví v různých oblastech, jednalo se i o výnosy, které udělovaly souhlas se založením náboženských obcí, farností apod. nebo které zakazovaly činnost některých církví.¹¹⁴ Mezi náplň činnosti SÚC a Sekretariátu také patřilo řízení České charity a Náboženské matice, která byla využívána pro likvidaci majetku ve vlastnictví římskokatolické církve.

Prostřednictvím Sekretariátu (SÚC) byli řízeni, především metodicky, krajští a okresní tajemníci pro věci církevní. Prováděl taktéž jejich školení a vydával pro ně

---

¹¹⁰ Srov. § 8 odst. 2 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky.

¹¹¹ Srov. Cuhra, Jaroslav. Církevní politika KSČ a státu v letech 1969-1972. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1999, str. 35.

¹¹² Srov. Trusina, Šimon. Sekretariát pro věci církevní a jeho místo v církevní politice ČSR v letech 1969-1989. In Doležalová, Markéta (ed.). Církev za totality – lidé a místa. Sborník k životnímu jubileu opata Heřmana Josefa Tyla. Praha, Ústav pro studium totalitních režimů 2016, str. 234.

¹¹³ Srov. § 2 nařízení vlády č. 228/1949 Sb., o působnosti a organizaci Státního úřadu pro věci církevní.

¹¹⁴ Např. výnos Státního úřadu pro věci církevní ze dne 17. 5. 1951 č. j. 11847/51-I/2-SÚC; výnos Státního úřadu pro věci církevní ze dne 13. 8. 1956 č. j. 10 886/56; výnos Státního úřadu pro věci církevní ze dne 18. 9. 1956 č. j. 80 896/56 D I/3 MŠK.

různé příručky. Církevní tajemníci byli podřízeni i místopředsedům krajských a okresních národních výborů. Právě na půdě krajských národních výborů docházelo k sestavování dlouhodobých plánů hospodaření, kontrole hospodaření, dozírání na církevní majetek a taktéž ke schvalování větších dispozic s církevním majetkem. Při plánování hospodaření a rozpočtu se muselo vycházet ze zásad efektivnosti a maximální úspornosti. Mezi úkoly krajského církevního tajemníka patřilo schvalování dispozic s církevním majetkem nad 100 000 Kčs a dobou závazků 25 let, schvalování nájemních smluv a dispozic s byty v církevních budovách, plánování investic a generálních oprav církevních objektů.¹¹⁵ Naopak okresní národní výbory a jejich církevní tajemníci řešili záležitosti týkající se platů duchovních, schvalovali menší dispozice s majetkem do 100 000 Kčs, povolovali i drobné opravy kostelů a kaplí.¹¹⁶ Povolování oprav se ale týkalo jen skutečně nejnutnějších případů nebo naopak naprostých maličností či jen významných budov. „Státní prostředky mají být především poskytovány na opravy historicky cenných kulturních památek, které mohou být v budoucnosti využity k jiným účelům než církevním. U ostatních oprav je třeba dbát, aby je církevní úřady, pokud možno, prováděly z vlastních finančních prostředků.“¹¹⁷ „Státní příspěvek na opravu kostelů byl poskytován jen zřídka – správcové farností však byli státními úřady voláni k zodpovědnosti za stav budov v církevním vlastnictví.“¹¹⁸ Chátrání církevních objektů a jejich následné uzavírání s ohledem na špatný technický stav režim využíval. Okresní církevní tajemníci mimo to „[p]řed chystanou likvidací klášterů v dubnu 1950 měli pořizovat soupis majetku klášterů a osob v nich přebývajících“.¹¹⁹

2.3. Revize první pozemkové reformy

První „[p]ozemková reforma, i přes řadu nedostatků a omylů, byla dílem ohromujícím a především dílem nutným. I přes řadu kritik a výtek patřila k nejdemokratičtějším pozemkovým reformám v rámci Evropy, posílila významně soukromé vlastnictví, upevnila a stabilizovala vnitropolitickou situaci v nově

---

¹¹⁵ Srov. Demel, Zdeněk. Pod dohledem církevních tajemníků. Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945-1989 na příkladu jihočeského regionu. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2008, str. 58-59.

¹¹⁶ Jäger, Svoboda vyznání, str. 782.

¹¹⁷ Právní poměry církví a náboženských společností v ČSSR a jejich hospodářské zabezpečení státem. Praha, Ústřední církevní nakladatelství 1977, str. 213.

¹¹⁸ Balík, Stanislav – Hanuš, Jiří. Katolická církev v Československu 1945-1989. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2007, str. 28.

¹¹⁹ Demel, Pod dohledem církevních tajemníků, str. 51.

vzniklém státě a dovršila státní převrat.¹²⁰ To samé však rozhodně nelze říci o její revizi. Její návrh byl připraven na základě vládního usnesení k plnění programu vlády Klementa Gottwalda v říjnu 1946 v rámci šesti návrhů tzv. Ďurišových zákonů.¹²¹ I když byl zákon č. 142/1947 Sb., o revizi první pozemkové reformy (dále jen „zákon o revizi pozemkové reformy“), odhlasován v Národním shromáždění dne 11. července 1947, tedy v době prázdninové nepřítomnosti mnoha členů demokratických stran,¹²² a nabyl účinnosti dne 12. srpna 1947, jde o právní předpis, který působil majetkové křivdy církvím a náboženským společnostem v období vlády komunistické strany. Až na několik výjimek totiž nebyl zákon do komunistického převratu proveden,¹²³ fáze vyvlastňování začala po 25. únoru 1948. Podstatné tedy bylo završení celého procesu odnětí věci, které spadalo do rozhodného období.¹²⁴

Zákon o revizi pozemkové reformy byl novelizován zákonem č. 44/1948 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o revizi první pozemkové reformy, účinný ode dne 14. dubna 1948, a proveden vládním nařízením č. 194/1947 Sb., o soupisu pozemkového majetku pro revizi první pozemkové reformy a o jejím vyznačení ve veřejných knihách, který nabyl účinnosti dne 18. prosince 1947, a vládním nařízením č. 1/1948 Sb., kterým se provádějí některá ustanovení zákona o revizi první pozemkové reformy, účinný od 9. ledna 1948, ve znění vládního nařízení č. 90/1948 Sb.

Zákon o revizi pozemkové reformy navazoval na první pozemkovou reformu. Šlo v podstatě o přezkoumání provedení první pozemkové reformy, protože nebyla provedena důsledně a mnohým vlastníkům zůstalo nad 150 ha zemědělské půdy a 250 ha veškeré půdy, tedy větší výměra půdy než pozemková reforma umožňovala. To platilo také u některých církevních právnických osob, kterým zůstal větší objem vlastněného majetku. Revizí se však snižovala maximální výměra půdy vlastněná jedním subjektem práva na 50 ha, a to v případě, byla-li místní potřeba půdy

---

¹²⁰ Peichlová, Adéla. Konfiskační a vyvlastňovací prvek pozemkové reformy v době první republiky. In Kuklík, Jan a kol. Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století. Praha, Auditorium 2011, str. 40.

¹²¹ Srov. Kuklík, Jan a kolektiv. Vývoj československého práva 1945-1989. Praha, Linde 2008, str. 81.

¹²² Srov. Tretera, Jiří Rajmund. Zákony o církvích ze 14. října 1949 a likvidace autonomie církví v Československu v letech 1948-1950. Revue církevního práva č. 2/2015, str. 70.

¹²³ Srov. Tretera – Horák, Konfesionální právo, str. 341.

¹²⁴ Srov. Jäger, Petr – Chocholáč, Aleš. Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi. Komentář. Praha, Wolters Kluwer, a.s. 2015, str. 58, (dále jen „Jäger – Chocholáč, Komentář“).

naléhavá a nestačily již pozemky zabrané, nebo vyžadovalo-li to veřejné blaho.¹²⁵ „V obcích s církevními statky sílil přitom tlak na jejich parcelaci; např. o přiděly půdy ze statků premonstrátských kanonií v Praze na Strahově a v Milevsku se v lednu 1948 ucházelo 400 zájemců.“¹²⁶ „Výměra církevních pozemků přihlášených k revizi první pozemkové reformy činila 177.673 ha. Církvi po ní mělo zůstat jen 5.203 ha.“¹²⁷ To by však pro katolickou církev znamenalo likvidaci její ekonomické základny. Navrhovatelé si této skutečnosti byli vědomi, proto Klement Gottwald ujišťoval ostatní členy vlády, že toto opatření není namířeno proti církvi a že vláda bude ochotna hledat prostředky ze státního rozpočtu pro její hospodářské zabezpečení.¹²⁸

Proces revize pozemkové reformy počal u subjektů dotčených revizí podáním soupisu pozemkového majetku podrobeného revizi pro jednotlivá katastrální území Ministerstvu zemědělství do 30 dnů od nabytí účinnosti vládního nařízení č. 194/1947 Sb. Ministerstvo zemědělství bylo povinno soupis přezkoumat, zejména zda byl soupis podán příslušnou osobou a zda odpovídá objem majetku uvedený v soupisu se skutečným stavem. Po této proceduře podalo ministerstvo zemědělství návrh na zapsání do desek zemských a pozemkových knih skutečnosti, že se tento majetek podrobuje revizi, příslušnému knihovnímu soudu. Knihovní soud posléze vydal usnesení a u příslušných pozemků zapsal do příslušné části veřejných knih tzv. poznámku zamýšleného záboru, ve které bylo uvedeno, že stát zamýšlí tyto nemovitosti převzít a že jde o majetek, který je předmětem revize na základě zákona č. 142/1947 Sb. Poznámka zamýšleného záboru však vůbec nezpůsobovala vznik, změnu nebo zánik vlastnického práva. To potvrdila i stávající judikatura, kdy Ústavní soud přisvědčil, že „pouhá poznámka zamýšleného převzetí majetku v evidenci nemovitostí, mající toliko informativní charakter, přechod vlastnického práva sama o sobě nemohla, a to ani za dřívějšího režimu, způsobit.“¹²⁹ Především to však vyplývalo ze samotného znění zákona o revizi pozemkové reformy, kde byly § 15 odst. 1 dispozice vlastníků s majetkem podléhajícím revizi podmíněny souhlasem ministerstva zemědělství.

---

¹²⁵ Srov. § 1 odst. 3 zákona č. 142/1947 Sb., o revizi první pozemkové reformy.

¹²⁶ Průcha, Václav a kol. Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 2. díl. Období 1945-1992. Brno, Doplněk 2009, str. 182.

¹²⁷ Kalný, Církevní majetek, str. 17.

¹²⁸ Srov. Kaplan, Karel. Stát a církev v Československu v letech 1948-1953. Brno, Nakladatelství Doplněk 1993, str. 17.

¹²⁹ Ústavní soud ČR, nálezný sp. zn. I. ÚS 663/06 ze dne 24. 6. 2009.

Konečně pak mělo dojít k vydání rozhodnutí ministerstvem zemědělství.¹³⁰ „V případě, že bylo konfiskační rozhodnutí vydáno a nabylo právní moci, mělo dojít na základě návrhu Ministerstva zemědělství k vkladu vlastnického práva státu k vyvlastněným nemovitostem.“¹³¹ K přechodu vlastnického práva na stát mělo dojít až intabulací ve veřejných knihách, což vyžadoval § 444 patentu č. 946/1811 Sb., obecného zákoníku občanského. Tuto teorii podporuje i Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 1/95 ze dne 14. června 1995. „Ke skutečnému zápisu vlastnického práva státu k značné části církevního majetku ovšem často docházelo až s velkým časovým odstupem, někdy až 60. letech 20. století. Ke dni uzavření veřejných knih (pozemkových knih, desek zemských apod.) na základě zákona č. 22/1964 Sb. v případě církevního majetku vlastnické právo státu často vůbec nebylo zaknihováno.“¹³² Tam, kde nebylo vlastnictví zabraných nemovitostí intabulováno do 31. prosince 1950, nabyl stát či přidělcce vlastnické právo účinností občanského zákoníku č. 141/1950 Sb., tj. dnem 1. ledna 1951. Naopak se objevuje i právní názor, že k přechodu vlastnického práva došlo fyzickým převzetím majetku státem či přidělcem. Tento názor je vyjádřen v § 32 odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a k jinému zemědělskému majetku (zákon o půdě), podle kterého se za okamžik přechodu na stát nebo jinou právnickou osobu považuje den faktického převzetí nemovitostí státem nebo jinou právnickou osobou.¹³³ V tomto případě se však nejedná o konstatování tehdejšího právního stavu, ale pouze o právní fikci. Zákonodárce v tomto případě sám věděl, že k zaknihování a vydávání rozhodnutí o zabrání majetku nedocházelo, čímž vyjádřil to, jak byla revize pozemkové reformy fakticky prováděna a „k čemu historicky dospěla judikatura (...) i literatura.“¹³⁴ V případě církví a náboženských společností nejsou odlišné právní názory pro přechod vlastnického práva na stát zásadní, v naprosto drtivé většině případů přešlo vlastnictví na stát až po 25. únoru 1948, tedy v rozhodném období.

Zákon o revizi pozemkové reformy ve svém § 7 předpokládal, stejně jako před tím první pozemková reforma,¹³⁵ vyplacení finanční náhrady za odnímaný majetek. To však s ohledem na politickou situaci, kdy byla římskokatolická církev

¹³⁰ Srov. § 2 odst. 2 zákona č. 142/1947 Sb.

¹³¹ Kríž – Valeš, Komentář, str. 166.

¹³² Op. cit., str. 166-167.

¹³³ Naopak ani s jednou teorií prakticky nesouhlasí prof. Karel Eliáš, srov. Eliáš, Karel. Dvě pozemkové reformy a státní nabytí vlastnického práva k nemovitostem. Právník č. 3/2016, str. 231.

¹³⁴ Eliáš, Karel. Dvě pozemkové reformy a státní nabytí vlastnického práva k nemovitostem. Právník č. 3/2016, str. 232.

¹³⁵ Srov. zákon č. 329/1920 Sb. z. a n., o převzetí a náhradě za zabraný majetek (náhradový zákon).

považována na nepřítele č. 1,¹³⁶ především z toho důvodu, že režimem byla reálně vnímána jako jeden z nejsilnějších a nejnebezpečnějších politických nepřátel s velkým vlivem na většinu společnosti a s bohatou historií a tradicí v zemi,¹³⁷ a náboženství za přežívající fenomén, který je třeba odstranit,¹³⁸ nikdy nebylo učiněno, což porušuje obecně lidská práva a svobody, tím byla v tomto ohledu dovršena majetková křivda.

2.4. Zákon o nové pozemkové reformě

Revize první pozemkové reformy se nevztahovala na drobnější církevní majetek především ve vlastnictví farností apod., který ovšem celkem dosahoval výměry zemědělské půdy přes 30.000 ha.¹³⁹ O to víc drtivě na něj dopadla nová pozemková reforma. Zákon č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě (o trvalé úpravě vlastnictví k zemědělské a lesní půdě) byl přijat v brzké době po komunistickém převratu dne 21. března 1948.

Ve znění zákona se jasně odrazily myšlenky komunismu, když v něm byla vyslovena zásada „půda patří těm, kdo na ní pracují“¹⁴⁰, kterou přednesl v Hradci Králové na shromáždění rolníků dne 4. dubna 1947 v rámci tzv. Hradeckého programu komunistický ministr zemědělství Julius Ďuriš.¹⁴¹ Podle nové pozemkové reformy mohl výkonný zemědělec, tedy ten, kdo na půdě sám či s rodinou pracuje, vlastnit maximálně 50 ha půdy. To však samozřejmě neplatilo pro církevní právnické osoby, které spadaly do kategorie soukromých právnických osob, kterým mohla být vyvlastněna veškerá půda. Na žádost vlastníka mohla být podle § 1 odst. 4 půda jakéhokoli charakteru ve výměře 1 ha. „Zvláštní ustanovení pak umožňovalo (po vyjádření souhlasu místních rolnických komisí) do 30 hektarů ponechat původnímu vlastníku i půdu určenou pro vydržování duchovních státem uznaných církví.“¹⁴² Tento souhlas ale nebyl rolnickými komisemi udělen. Církvím tak zůstaly z pozemků

---

¹³⁶ Srov. Vaško, Václav. Přehled a Charakteristika církevních procesů padesátých let. In Stříbrný, Jan (ed.). Církevní procesy padesátých let. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 2002, str. 15-16.

¹³⁷ Srov. Vlček, Vojtěch. Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964. Olomouc, Matice cyrilometodějská 2004, str. 30 a 476.

¹³⁸ Srov. Hrdina, Ignác Antonín. Texty ke studiu konfesního práva III. Československo. Praha, Karolinum 2006, str. 121.

¹³⁹ Srov. Průcha, Václav a kol. Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 1. díl. Období 1918-1945. Brno, Doplněk 2004, str. 84.

¹⁴⁰ Srov. §1 odst. 1 zákona č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě.

¹⁴¹ Srov. Kuklík, Jan a kolektiv. Vývoj československého práva 1945-1989. Praha, Linde 2008, str. 82.

¹⁴² Kuklík, Jan a kol. Dějiny československého práva 1945-1989. Praha, Auditorium 2011, str. 144-145.

povětšinou jen farní zahrady s výměrou maximálně do 2 ha.¹⁴³ Na rozdíl od první pozemkové reformy, která patřila k nejdemokratičtějším pozemkovým reformám a která měla především zmírnit velké rozdíly ve vlastnictví pozemků,¹⁴⁴ označil Ústavní soud zákon o nové pozemkové reformě jako „tvrdý vyvlastňovací zákon“.¹⁴⁵

Vlastník půdy přesahující přípustnou výměru byl povinen odevzdat soupis svého majetku příslušnému místnímu národnímu výboru jako podklady pro další dění. Následně místní národní výbor v součinnosti s místní rolnickou komisí a místním sdružením příslušného Jednotného svazu zemědělců vlastníky půdy, spadající do výkupu, vyzval k předložení soupisu této půdy do 30 dnů.¹⁴⁶ U církevních právnických osob mělo dojít k vyvlastnění přednostně dle pokynu ministerstva zemědělství č. j. 42383/48-IX/R 11 ze dne 13. dubna 1948.

Proces výkupu měla dovést místní rolnická komise se součinností příslušného Jednotného svazu zemědělců, která se měla pokusit uzavřít s vlastníkem dohodu, zda a které pozemky budou uzavřeny. Dohodu musel následně schválit místní národní výbor, po jejím schválení vydal okresní národní výbor výměr o výkupu. Nebyla-li dohoda uzavřena, nebo pokud nedošlo k jejímu schválení místním národním výborem, měl o výkupu rozhodnout okresní národní výbor.¹⁴⁷ Podle § 10 odst. 4, kdyby místní rolnická komise a okresní národní výbor nezačali výkupové řízení a byli nečinní, mohlo řízení zahájit samo ministerstvo zemědělství a vydat i rozhodnutí o výkupu.

Proti rozhodnutí okresního národního výboru mohlo být podáno odvolání u zemského národního výboru. Když zemský národní výbor změnil rozhodnutí okresního národního výboru, šlo se dále odvolat k ministerstvu zemědělství.

Po nabytí právní moci výměru o výkupu či rozhodnutí měl okresní národní výbor požádat příslušný knihovní soud knihovní žádostí o poznamenání provedení výkupu do pozemkových knih. Tato poznámka již znamenala již vyvlastnění a jejím zapsáním do pozemkové knihy přecházelo vlastnické právo na stát.¹⁴⁸ Na rozdíl od poznámky zamýšleného záboru, tou vlastnické právo na stát nepřecházelo.¹⁴⁹

---

¹⁴³ Srov. Kalný, Církevní majetek, str. 18.

¹⁴⁴ Srov. Peichlová, Adéla. Konfiskační a vyvlastňovací prvek pozemkové reformy v době první republiky. In Kuklík, Jan a kol. Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století. Praha, Auditorium 2011, str. 33.

¹⁴⁵ Srov. Ústavní soud ČR, nález sp. zn. II. ÚS 397/2000 ze dne 25. 10. 2000.

¹⁴⁶ Srov. § 7 zákona č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě.

¹⁴⁷ Srov. § 10 odst. 1 zákona č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě.

¹⁴⁸ Srov. § 10 odst. 2 a 3 zákona č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě.

¹⁴⁹ Srov. Ústavní soud ČR, nález sp. zn. I. ÚS 562/09 ze dne 31. 8. 2011.

Zákon o nové pozemkové reformě v § 9 taktéž stanovil, že má být za zabraný majetek vyplacena původním vlastníkům finanční náhrada. Řízení o náhradě mělo být zahájeno zároveň s podáním knihovní žádosti.¹⁵⁰ K této „maličkosti“ však opět vůbec nedošlo.

2.5. Další vyvlastňovací právní předpisy

Církevního majetku se dotkly i další vyvlastňovací předpisy, které se netýkaly jen zemědělské půdy ale jiného nemovitého majetku, celých institucí a přímo některých činností církve. Ve většině případů se jednalo o zákony, mnohdy však k procesu vyvlastnění stačilo i nařízení vlády. Některé tyto předpisy znamenaly taktéž odnímání některých veřejných úkolů církvím a náboženských společnostem.¹⁵¹

Další velkou ranou způsobenou církvím a náboženským společnostem bylo přijetí zákona č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství (školský zákon), označovaného i jako „zákon o jednotné škole“, dne 21. dubna 1948. Byl cíleně zaměřen proti církevním školám a znamenal likvidaci církevního školství. Zákon byl připravován již od roku 1945, ale až do komunistického převratu přijat nebyl, protože se do té doby ozývaly silné hlasy proti jeho schválení.¹⁵² A to i s ohledem na zkušenost se zestátněním církevních škol na Slovensku na základě nařízení Slovenské národní rady č. 5/1944 ze dne 6. září 1944.¹⁵³ Zákon o jednotné škole byl proveden vládním nařízením č. 195/1948 Sb.

I když zákon nabyl účinnosti už dne 1. září 1948, nenastaly všechny jeho účinky týkající se církevních a soukromých škol ihned. Zákon stanovil, že školy jsou učiliště státní, ale výjimky z tohoto pravidla mohly být stanoveny zvláštním zákonem.¹⁵⁴ „V očekávání vydání takového zákona docházelo k postátnění dosavadních církevních škol nikoliv najednou, ale postupně.“¹⁵⁵ V příslušných církvích a náboženských společnostech tak zůstávala částečná naděje, že zůstanou alespoň některé církevní školy zachovány. Pravděpodobně ale už v době přijetí zákona o jednotné škole komunisté předpokládali, že zákon o nestátních školách nebude nutné

¹⁵⁰ Srov. § 10 odst. 2 zákona č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě.

¹⁵¹ Srov. Jäger, Svoboda vyznání, str. 806.

¹⁵² Srov. Kaplan, Karel. Stát a církev v Československu v letech 1948-1953. Brno, Doplněk 1993, str. 14-16.

¹⁵³ Srov. Kaplan, Karel. Nekrvavá revoluce. Praha, Mladá fronta 1993, str. 202.

¹⁵⁴ Srov. § 4 zákona č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství (školský zákon).

¹⁵⁵ Horák, Zábaj. Církev a české školství. Praha, Grada Publishing 2011, str. 51.

přijmout.¹⁵⁶ Následně pak byl dne 9. května 1948 vyhlášen zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky (tzv. Ústava 9. května), ve které bylo jasně uvedeno, že školy jsou státní.¹⁵⁷ Na počátku roku 1949 stále ještě zůstávalo otevřeno přibližně sto církevních škol.¹⁵⁸ Na schůzi církevních tajemníků akčních výborů Národní fronty s referátem Alexeje Čepičky konané v Praze dne 13. dubna 1949 jasně prohlásil, že je třeba zlikvidovat všechny církevní školy, že nestačí jen jejich postátnění, ale musí být zabráný všechny budovy, a církevní majetek, který by se mohl potřebovat, musí být převeden.¹⁵⁹ Většina z nich byla v průběhu roku 1949 transformována na školy světské. Např. seminář pro pozdní kněžská povolání a řádové bohoslovce vedený řádem petrinů (tzv. Petrinum) v Bruntále byl zabrán 2. října 1949, kdy část ústavu byla předána místnímu Domu mládeže a část hájenské škole, všichni muži starší 18 let studující na Petrinu museli nastoupit na brigádu do lesů, na stavby a do skláren.¹⁶⁰ Zbytek církevních škol byl zlikvidován v následujícím roce. „Podle zprávy vypracované ministerstvem zahraničí pro ministerstvo školství mělo takto být jen z katolického školství v Čechách a na Moravě zlikvidováno 53 obecných škol, 45 měšťanských škol, 12 učitelských ústavů, 12 gymnázií a ještě některé další specializované školy.“¹⁶¹

V případě zestátnění škol nebyla církvím a náboženským společnostem ani dalším soukromým subjektům poskytována žádná náhrada. Ve výjimečných případech hodných zvláštního zřetele mohlo být původním vlastníkům vyplaceno odškodné, to však musela schválit vláda. Církev ani náboženské společnosti však toto gesto nemohly od vlády očekávat. Nikdy žádné odškodné nezískaly.

Církvi se dotkla i reorganizace vysokých škol provedená dle zákona č. 58/1950 Sb., o vysokých školách, ze dne 18. května 1950. Podle tohoto zákona byly vyloučeny bohoslovecké (teologické) fakulty Univerzity Karlovy v Praze a

---

¹⁵⁶ Srov. Cigánek, Radim. Politický zápas o jednotnou státní školu 1945-1949. Praha, Karolinum 2009, str. 138.

¹⁵⁷ Srov. § 13 odst. 1 ústavního zákona č. 150/1948 Sb., Ústava československé republiky.

¹⁵⁸ Srov. Cigánek, Radim. Politický zápas o jednotnou státní školu 1945-1949. Praha, Karolinum 2009, str. 143.

¹⁵⁹ Srov. Bulínová, Marie – Janišová, Milena – Kaplan, Karel. Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951. Edice dokumentů: Svazek I. „Církevní šestka“ duben 1949 – březen 1950. Brno, Doplněk 1994, str. 65.

¹⁶⁰ Srov. Vlček, Vojtěch. Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964. Olomouc, Matice cyrilometodějská 2004, str. 56-57.

¹⁶¹ Hrdina, Ignác Antonín. Texty ke studiu konfesního práva III. Československo. Praha, Karolinum 2006, str. 125.

Univerzity Palackého v Olomouci ze svazku univerzit¹⁶² a podřízeny ve všech záležitostech Státnímu úřadu pro věci církevní.¹⁶³ Vyloučení teologických fakult z univerzit bylo mj. odůvodňováno tím, že se teologické fakulty nevěnují vědeckému bádání. Hlavně šlo ale o to, že na teologických fakultách jsou vychováváni ideologičtí odpůrci.¹⁶⁴ Poté byla vládním nařízením ze dne 14. července 1950 č. 112/1950 Sb., o bohosloveckých fakultách, zrušena Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci a taktéž diecézní, řeholní a ostatní učiliště. „Z Husovy československé evangelické fakulty bohoslovecké v Praze vznikly dvě samostatné fakulty, a to Husova československá bohoslovecká fakulta v Praze pro církve československou (od roku 1971 československou husitskou) a Komenského evangelická bohoslovecká fakulta v Praze pro Českobratrskou církev evangelickou a další reformační církve v Československu.“¹⁶⁵ Pro katolické studenty tak zůstala dle vládního nařízení v celé republice jen Římskokatolická Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze. Ta však byla v roce 1953 nuceně přemístěna do Litoměřic.

Takto provedená reorganizace vysokého školství měla i majetkový dosah. „Všechny majetek vysokých škol přešel (...) na stát, včetně knihoven a jednotlivých knih. Majetek sloužící sociálním, zdravotním a kulturním potřebám vysokoškolských studentů rovněž, ať už byl v rukou školy, či soukromých osob.“¹⁶⁶ Po vystěhování katolické teologické fakulty do Litoměřic byla do její původní budovy v Dejvicích umístěna Vojenská politická akademie, následně redakce mezinárodního komunistického ideologického časopisu *Otázky míru a socialismu*¹⁶⁷, přestože vlastníkem bylo nadále arcibiskupství pražské.¹⁶⁸

Pozitivně by mohla být vnímána snaha komunistů zvýšit počet studentů na vysokých školách, kdyby se však nejednalo především o studenty technických oborů. S navýšením počtu studentů bylo nutné řešit dostatečnou kapacitu škol, kolejí apod.

---

¹⁶² Srov. § 33 zákona č. 58/1950 Sb., o vysokých školách.

¹⁶³ Srov. § 34 odst. 1 zákona č. 58/1950 Sb., o vysokých školách.

¹⁶⁴ Srov. Novotný, Vojtěch. Úvaha o počátcích Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty. In Kubín, Petr (ed.). Brány pekelné ji nepřemohou. Kapitoly z pronásledování církvi v Československu kolem roku 1950. Praha, Karolinum 2013, str. 74.

¹⁶⁵ Valeš – Bejvančíková, České státní právo církevní 1, str. 193.

¹⁶⁶ Bláhová, Ivana – Blažek, Lukáš – Kuklík, Jan – Šouša, Jiří a kol. Právníková dvouletka. Rekodifikace právního řádu, justice a správy v 50. letech 20. století. Praha, Auditorium 2014, str. 345.

¹⁶⁷ Srov. Novotný, Vojtěch. Katolická teologická fakulta 1939 – 1990. Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století. Praha, Karolinum 2007, str. 162.

¹⁶⁸ Srov. Horák, Zábaj. Církve a české školství. Praha, Grada Publishing 2011, str. 211.

Z těchto důvodů došlo mj. k přebudovávání zabavených klášterů a dalšího církevního majetku pro potřeby vysokých škol.¹⁶⁹

Úprava škol podle politiky režimu o jednotné škole se dotkla i menších dětí. Už na podzim roku 1948 Ministerstvo školství zahájilo likvidaci církevních mateřských škol, některé z nich byly postátněny a další přeměněny na církevní dětské útulky, které ale také nakonec čekal zánik.¹⁷⁰

Dne 5. května 1948 byl přijat zákon č. 124/1948 Sb., o znárodnění některých hostinských a výčepnických podniků a ubytovacích zařízení. Zákon nabyt účinnosti retroaktivně dne 1. ledna 1948. Tímto zákonem došlo k „zestátnění znárodněním“¹⁷¹ všech soukromých hostinských, výčepnických podniků, hotelů a dalších ubytovacích zařízení, pokud kdykoli po 1. lednu 1946 zaměstnávaly či u nich bylo činných více jak 50 osob. „V případě ubytovacích zařízení, která sloužila k ubytování cizinců v lázeňských místech, se znárodňovalo bez ohledu na počet zaměstnanců.“¹⁷²

O den později po přijetí zákona č. 124/1948 Sb., tedy 6. května 1948, byl přijat zákon č. 125/1948 Sb., o znárodnění přírodních léčivých zdrojů a lázní a o začlenění a správě konfiskovaného majetku. Taktéž zde nabyt zákon zpětné účinnosti ke dni 1. lednu 1948. Přijetím tohoto zákona mělo být zajištěno, „aby lázně sloužily především těm, kteří toho pro své zdraví potřebují, a nikoli těm, kteří na to mají“.¹⁷³

Lázeňství a vše s tím spojené bylo provozováno národním podnikem Československé státní lázně a zřídla, n. p. U přírodních léčivých zdrojů stát nabyt výhradní právo s nimi nakládat, kdežto u lázeňského majetku nabyt stát přímo vlastnické právo k němu. Za lázeňský majetek byly považovány nemovitosti s léčebnými zdroji, další nemovitosti a podniky, které sloužily k jejich využívání, léčebná a ubytovací lázeňská zařízení, dále práva a movité věci, které byly jejich příslušenstvím. Náhrada měla být v tomto případě poskytována jen za znárodněný majetek ve výši obecné ceny majetku, za přírodní léčivé zdroje se náhrada neposkytovala.

---

¹⁶⁹ Srov. Bláhová, Ivana – Blažek, Lukáš – Kuklík, Jan – Šouša, Jiří a kol. Právnícká dvouletka. Rekodifikace právního řádu, justice a správy v 50. letech 20. století. Praha, Auditorium 2014, str. 356.

¹⁷⁰ Srov. Bulínová, Marie – Janišová, Milena – Kaplan, Karel. Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951. Edice dokumentů: Svazek I. „Církevní šestka“ duben 1949 – březen 1950. Brno, Doplněk 1994, str. 37.

¹⁷¹ Jäger – Chocholáč, Komentář, str. 66.

¹⁷² Kuklík, Jan. Znárodněné Československo. Praha, Auditorium 2010, str. 312.

¹⁷³ Op. cit., str. 309.

Znárodnění léčivých zdrojů postihlo jen ty církevní právnické osoby, které měly majetky na Mariánskolázeňsku, v oblasti Luhačovic, Teplíc a Poděbrad, protože seznam znárodnovaného majetku byl místně omezen vyhláškou ministerstva zdravotnictví uveřejněnou v Úředním listě.¹⁷⁴

Zákon č. 185/1948 Sb., o zestátnění léčebných a ošetrovacích ústavů a o organizaci státní ústavní léčebné péče, byl přijat 19. července 1948. Podle § 2 odst. 2 tohoto zákona došlo k vyvlastnění ex lege ke dni 1. ledna 1949, a to u veškerého majetku sloužícího k provozu léčebných a ošetrovacích ústavů vyjma majetku nositelů veřejnoprávního sociálního pojištění. Jednalo se o všechen majetek, který sloužil provozu nemocnic, odborných léčeben a ozdravoven. Stát mohl jako jediný nadále tato zařízení zřizovat a provozovat. Za zestátněný majetek měla být podle § 6 zákona vyplacena náhrada ve výši obecné ceny majetku.

Do majetkové sféry církví a náboženských společností zasáhl i zákon vydaný dne 16. června 1949 č. 169/1949 Sb., o vojenských újezdech. Vojenské újezdy byla oprávněna zřizovat vláda z území dosavadních obcí, popřípadě jejich částí, pokud je takových území třeba pro úkoly obrany státu. Vlastnické právo k nemovitým věcem církví a náboženských společností zaniklo na základě ustanovení § 8 odst. 2 a 3 zákona o vojenských újezdech dnem uvedeným ve vyhlášce okresního národního výboru zveřejněné v Úředním listě. Jednotlivé vojenské újezdy nejprve zřídila vláda svým usnesením. Po zřízení vojenských újezdů byly nemovitosti nacházející se na jeho území odepsány z veřejných knih.¹⁷⁵ Náhrada za nemovitost měla být vyplacena ve výši její obecné ceny podle jejího stavu v den zestátnění.¹⁷⁶

Církevní majetek byl vyvlastňován i na základě vládního nařízení č. 15/1959 Sb., o opatřeních týkajících se některých věcí užívaných organizacemi socialistického sektoru, ze dne 25. března 1959. Nejednalo se tedy o zákon, ale pouhé vládní nařízení, které umožňovalo vyvlastnění soukromého majetku, a to buď ve vlastnictví fyzických osob, nebo soukromých právnických osob. Nařízení bylo dále konkretizováno provádějící vyhláškou ministerstva financí č. 88/1959 Ú. 1., o

---

¹⁷⁴ Srov. § 1 odst. 3 zákona č. 125/1948 Sb., o znárodnění přírodních léčivých zdrojů a lázní a o začlenění a správě konfiskovaného lázeňského majetku.

¹⁷⁵ Srov. § 17 zákona č. 169/1949 Sb., o vojenských újezdech.

¹⁷⁶ Srov. § 10 zákona č. 169/1949 Sb., o vojenských újezdech.

opatření týkajících se některých věcí užívaných organizacemi socialistického sektoru.

Pokud socialistické organizace užívaly jako nájemci více jak z poloviny nemovitý či movitý majetek fyzických či soukromých právnických osob, mohly se na základě tohoto nařízení domáhat převodu vlastnického práva na sebe. Jednalo-li se o majetek nižší hodnoty, u movitých věcí šlo o částku do 10 000 Kčs a u nemovitých věcí do částky 50 000 Kčs, došlo k převodu vlastnictví na základě kupních smluv.¹⁷⁷ S kupní smlouvou musel souhlasit okresní národní výbor. Nedošlo-li k uzavření kupní smlouvy, mohl o přechodu najatých věcí rozhodnout okresní národní výbor na žádost nájemce.¹⁷⁸ U majetku vyšší hodnoty byl povinen provést převod finanční odbor příslušného okresního národního výboru, který měl zároveň libovolně určit finanční náhradu.

V letech 1959–1961 došlo tímto způsobem k převodu několika klášterů a dalších budov ve vlastnictví církví a náboženských společností.¹⁷⁹

Dne 7. prosince 1949 byl s účinností od 1. ledna 1950 přijat zákon č. 268/1949 Sb., o matrikách. Na základě tohoto zákona byly církevní matriky prohlášeny za majetek státu.¹⁸⁰ Vedení matrik bylo odňato farním úřadům a počínaje rokem 1950 svěřeno příslušným národním výborům. Ke stanovení postupu procesu přebírání matriky a dalších záležitostí byla vydána vyhláška ministerstva vnitra č. 1225/1949 Ú. l., která ale postup ohledně církevních matrik nestanovovala. Převod matrik na stát tak probíhal zcela svévolně a bez skrupulí příslušných úředních osob apod. „Odnímání matrik farnostem a biskupstvím, k němuž docházelo bezprostředně po vydání zákona, v době vánočních svátků, bylo prováděno bezohledným způsobem.“¹⁸¹ „Nad rámec zákona a zdánlivě zcela zbytečně byly církvím a náboženským společenstvem odnímány i duplikáty matrikových knih, které byly až do té doby faráři a jejich pomocníky na farních úřadech zpracovávány (z opatrnosti pro případ zničení za požáru či povodně, a po uplynutí náležité doby skladovány odděleně).“¹⁸² „Ke dni

---

¹⁷⁷ Srov. § 4 odst. 1 vládního nařízení č. 15/1959 Sb., o opatření týkajících se některých věcí užívaných organizacemi socialistického sektoru.

¹⁷⁸ Srov. § 4 odst. 3 vládního nařízení č. 15/1959 Sb., o opatření týkajících se některých věcí užívaných organizacemi socialistického sektoru.

¹⁷⁹ Srov. Tretera – Horák, *Konfesní právo*, str. 364.

¹⁸⁰ Srov. § 7 zákona č. 268/1949 Sb., o matrikách.

¹⁸¹ Tretera – Horák, *Konfesní právo*, str. 353.

¹⁸² Tretera, Jiří Rajmund. *Zákony o církvích ze 14. října 1949 a likvidace autonomie církví v Československu v letech 1948-1950. Revue církevního práva č. 2/2015*, str. 79.

účinnosti zákona (1. ledna 1950) byly církevní matriky uzavřeny. Nadále již církve vedly matriky jen pro svou vlastní potřebu.¹⁸³ Nicméně převod matrik z církevních úřadů na úřady civilní nebyl originální nápad komunistického režimu v Čechách, tímto návrhem se zabývalo již prozatímní Národní shromáždění v době první republiky, přijat však nebyl.¹⁸⁴

2.6. Úkony učiněné Náboženskou maticí

V roce 1950 byl komunistickým režimem přetvořen náboženský fond, založený kabinetním listem císaře Josefa II. v roce 1782. Na rozdíl od původního účelu náboženského fondu, ve kterém byl shromážděn majetek jím zrušených klášterů a ze kterého byla následně financována činnost katolické církve, neplynuly z nově upraveného náboženského fondu římskokatolické církvi žádné výnosy.

Na území Československé republiky působily nejprve jednotlivé zemské náboženské fondy, a to český, moravskoslezský a náboženská základina na Slovensku, které byly následně dle § 1 vyhlášky Státního úřadu pro věci církevní č. 352/1950 Ú. I. I., o náboženském fondu, ze dne 31. května 1950 sloučeny do jediného náboženského fondu spravovaného Státním úřadem pro věci církevní. Ten byl od 10. července 1951 přejmenován na Náboženskou matici.

Náboženská matice, resp. náboženský fond, měla podle § 1 vyhlášky č. 351/1950 Ú. I. I., o převzetí správy některých majetkových podstat náboženským fondem, spravovat majetek řádů a kongregací, který již nesloužil řeholním účelům. Majetek řádů a kongregací, který získala Náboženská matice do správy, nesloužil řeholním účelům díky likvidaci samotných řeholních řádů a kongregací režimem.

Jednalo se především o uskutečnění tzv. „Akce K“ (K = kláštery), jejíž uskutečnění bylo schváleno předsednictvem ÚV KSČ 22. srpna 1949 na základě návrhu vypracovaného církevní šestkou¹⁸⁵ a která v první etapě proběhla v noci z 13. na 14. dubna 1950. Při ní bylo Státní bezpečností v českých zemích násilně odvečeno celkem 897 řeholníků ze 75 řádových domů nejpočetnějších řádů a kongregací, z toho bylo 875 řeholníků následně umístěno do internačních či

---

¹⁸³ Jäger, Svoboda vyznání, str. 807.

¹⁸⁴ Srov. Schelle, Karel a kolektiv. Dějiny české veřejné správy. Plzeň, Aleš Čeněk 2009, str. 104.

¹⁸⁵ Srov. Balík, Stanislav – Hanuš, Jiří. Katolická církev v Československu 1945-1989. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2007, str. 158.

centralizačních táborů,¹⁸⁶ ve kterých byl zaveden obdobný režim jako ve věznicích, i když později se podle názoru některých čelních představitelů režimu nejednalo v případě „mnichů“ o zločince, a neměli by být zavíráni, na zacházení s nimi to vliv nemělo.¹⁸⁷ Druhá etapa proběhla z 27. na 28. dubna 1950 bez odporu a s jejím očekáváním, kdy byla internována další část řeholníků ze zbývajících řeholních řádů a kongregací.¹⁸⁸ Celkem bylo v českých zemích Akcí K postiženo 1261 řeholníků.¹⁸⁹ Řeholníkům bylo pouze sděleno, že smyslem akce a jejich internace je ochránit je před „hněvem pracujícího lidu“.¹⁹⁰

Po likvidaci mužských klášterů přišly na řadu v několika etapách od července do listopadu roku 1950 i kláštery ženské. „Ženské řeholní komunity komunistický režim prý nelikvidoval, jen je ‚přemísťoval‘, aby se mohly lépe věnovat svému původnímu poslání. V tom případě nebylo právně možné zabavit jim osobní věci, peníze a aspoň část zařízení domu s ohledem na materiální vybavení centralizačního kláštera – domu, kam je plánovali ‚přestěhovat‘. Nemovitý majetek, hospodářská zvířata a zařízení, domy a pole formálně zůstaly ve vlastnictví řeholních sester či jejich institutu, ale už v roce 1950 bylo evidentní, že komunistický režim míní s tímto majetkem nakládat jako s vlastním.“¹⁹¹ Řeholnice neschopné práce byly soustředěny v několika střediscích, další z nich byly zařazeny do průmyslu. Jen některé mohly nadále působit v sociálních službách či nemocnicích,¹⁹² o zaměstnávání takových řeholních sester v ústavech sociální péče byla dokonce v roce 1967 uzavřena dohoda mezi Státním úřadem sociálního zabezpečení a ministerstvem kultury a informací.¹⁹³

Takto vylidněné kláštery již podle zmiňované vyhlášky nesloužily řeholních účelům a byly tak svěřeny do správy Náboženské matici. Výnosy z takto

---

¹⁸⁶ Srov. Akce K – likvidace klášterů v roce 1950: Dokumenty a přehledy. 1. část. Dokumenty o perzekuci a odporu. Svazek 4. [Praha], Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1993, str. 169-172.

¹⁸⁷ Srov. Vaško, Václav. Dům na skále 2. Církev bojující: 1950 – květen 1960. Kostelní vydří, Karmelitánské nakladatelství 2007, str. 58.

¹⁸⁸ Srov. Kaplan, Stát a církev, str. 120.

¹⁸⁹ Srov. Akce K – likvidace klášterů v roce 1950: Dokumenty a přehledy. 1. část. Dokumenty o perzekuci a odporu. Svazek 4. [Praha], Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1993, str. 169-172.

¹⁹⁰ Srov. Hejl, Vilém – Kaplan, Karel. Zpráva o organizovaném násilí. Toronto, Sixty-Eight Publishers 1986, str. 320.

¹⁹¹ Dubovský, Ján Milan. Akcia řeholníčky: Snahy komunistického režimu na Slovensku v rokoch 1949-1989 odstrániť do roku 2000 ženské rehole a kongregácie z verejného života. Martin, Matice slovenská 2001, str. 97.

¹⁹² Srov. Boháč, Zdeněk. Atlas církevních dějin českých zemí 1918-1999. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 1999, str. 39.

¹⁹³ Srov. Právní poměry církví a náboženských společností v ČSSR a jejich hospodářské zabezpečení státem. Praha, Ústřední církevní nakladatelství 1977, str. 79-83.

spravovaného majetku měly být určeny opětovně pro náboženské účely římskokatolické církve, zejména pro osobní a věcné potřeby řádů a kongregací.¹⁹⁴

Provedení Akce K neznamenovalo jen zánik klášterů samých, ale taktéž objektů a provozů závislých na práci a účasti řeholníků a řeholnic, jako byly školy, semináře, sociální ústavy, zdravotnická zařízení apod. „Likvidace klášterů nepříznivě zasáhla do života několika set mladých lidí, kteří byli v klášterních školách či internátech a kteří pocházeli ze sociálně slabých skupin společnosti.“¹⁹⁵ Dotkla se i mobiliáře a dalšího vybavení klášterů, finančních prostředků řádů a kongregací a taktéž i soukromého majetku jednotlivých řeholníků a řeholnic. Před úplným vyklizením klášterů byla sestavena tzv. kulturní komise, která měla navštívit jednotlivé kláštery, ocenit historicky cenný majetek a roztrždit ho na předměty celostátního významu, které měly převzít do svých sbírek státní ústavy, a další předměty určené pro okresní a krajská muzea. Mnohdy ale došlo ke zničení či rozkradení majetku, někdy i samotnými pracovníky Státního úřadu pro věci církevní, ještě před příjezdem kulturní komise.¹⁹⁶ „Výsledkem (...) bylo během léta 1950 zničení a rozkradení klášterního majetku, jehož odhad se pohybuje v milionových částkách; některé dokumenty uvádí odhad až jednu miliardu.“¹⁹⁷ Přes všechny ztráty během vyklizování klášterů se však stát zmocnil značného jmění. „Jenom v první etapě bylo převedeno z řádových financí na účet Náboženské matice, pověřené správou řádového majetku, téměř 19 milionů korun a zabaveno 650 vkladních knížek. Národní knihovna, státní vědecké knihovny a archivy převzaly z klášterů přes 1 260 000 knih. Národní galerie získala z řeholních domů 624 obrazů, 247 plastik, 61 kreseb a Uměleckoprůmyslové muzeum obdrželo přes 1100 uměleckých předmětů.“¹⁹⁸

Majetek byl i přes odvezení řeholníků a řeholnic nadále ve vlastnictví jednotlivých řádů a kongregací, zůstával tak stále soukromým vlastnictvím. Jeho svěření do správy Náboženské matice na základě vyhlášky Státního úřadu pro věci církevní bylo tedy učiněno v rozporu s tehdy platnou tzv. Ústavou 9. května, podle

---

¹⁹⁴ Srov. § 2 vyhlášky č. 351/1950 Ú. 1. I., o převzetí správy některých majetkových podstat náboženským fondem.

¹⁹⁵ Akce K – likvidace klášterů, str. 6.

¹⁹⁶ Srov. Gabrielová, Petra. Vyšetřování zaměstnanců Státního úřadu pro věci církevní v souvislosti s akcí VK – vyklizení klášterů. In Kubín, Petr (ed.). Brány pekelné ji nepřemohou. Kapitoly z pronásledování církve v Československu kolem roku 1950. Praha, Karolinum 2013, str. 83 a 90.

¹⁹⁷ Gabrielová, Petra. Vyšetřování zaměstnanců, str. 86.

¹⁹⁸ Vlček, Vojtěch. Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964. Olomouc, Matice cyrilometodějská 2004, str. 75.

kteře mohlo být soukromé vlastnictví omezeno pouze zákonem.¹⁹⁹ V dané době to však nebylo nic mimořádného.

Samotná správa majetku Náboženskou maticí za situace, kdy nikdo jiný o daný majetek stejně nemohl pečovat, nezpůsobovala ještě řádům a kongregacím majetkovou křivdu. Náboženská matice však výrazně překračovala svá oprávnění a protiprávně svými úkony převáděla vlastnické právo k majetku na stát a jeho jednotlivé organizační složky. O objekty vyklizených klášterů projevíly i armáda a ministerstvo vnitra, zejména pokud se kláštery nacházely na strategických místech v pohraničí.²⁰⁰ Dělo se to především darovacími smlouvami, popř. i jinými smlouvami a úkony. „Podstatné je, že Náboženská matice darovala nikoli nevýznamnou část spravovaného církevního majetku státu.“²⁰¹

2.7. „Dobrovolné“ převádění majetku na stát

K dalším majetkovým křivdám využíval komunistický režim svého postavení a použití nátlaku a dalších donucovacích prostředků. Církev a náboženské společnosti tak zdánlivě dobrovolně odevzdávaly a převáděly majetek na stát, jeho organizační složky a další státní instituce. Nejčastěji tak docházelo mezi církvemi a náboženskými společnostmi k uzavírání darovacích smluv a různých druhů smluv o převzetí a přenechání majetku státu, tedy k bezúplatnému převodu vlastnického práva. Pro získání majetku stát uzavíral i kupní smlouvy. Tyto kupní smlouvy nebyly v řadě případů standardní, především s ohledem na nízkou kupní cenu by se taktéž dalo hovořit spíše o smlouvách darovacích.

---

¹⁹⁹ Srov. § 9 ústavního zákona č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky.

²⁰⁰ Srov. Tesař, Petr. Ženské řehole v období totality. In Vlček, Vojtěch (ed.). Ženské řehole za komunismu (1948-1989). Olomouc, Matice cyrilometodějská 2003, str. 25.

²⁰¹ Kavka, Jan. Malá poznámka k úkonům Náboženské matice. In Šidlovský, Gejza Evermod - Valeš, Václav – Polesný, Jan (eds.). Melior est adquisitio scientiae negotiatione argenti. Pocta Prof. Ignácovi Antonínovi Hrdinovi, O.Praem. k šedesátým narozeninám. Praha, Královská kanonie premonstrátů na Strahově 2013, str. 107.

3. Výčtový zákon

Krátce po revoluci, tedy v době, která minula přispět ve vztahu církví a náboženských společností, především církvi katolické, k vyřešení bývalých křivd a jejich nápravě, potažmo k vyřešení ekonomického zajištění církví a náboženských společností, byl dne 19. července 1990 přijat Federálním shromážděním České a Slovenské federativní republiky zákon č. 298/1990 Sb., o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého. Ten byl vyhlášen ve Sbírce zákonů dne 19. července 1990 a je obecně nazýván „výčtovým zákonem“, a to díky zvolené metodě, kterou se majetek oprávněným osobám vracel. „Forma výčtového zákona byla v této době chápána jako výhoda oproti obecným restitučním předpisům (např. zákonu o mimosoudních rehabilitacích), neboť se obnovovalo vlastnické právo u jednoznačně vymezených osob k jednoznačně vymezeným předmětům.“²⁰² Kromě výhody konkrétnosti byla výhodou i operativnost legislativního procesu. Z tohoto důvodu byl charakterizován jako zákon první, ale zároveň na dlouhou dobu poslední, pomocí²⁰³, jakým se zmírňovaly křivdy způsobené církvím a náboženským společenstvem během komunistické diktatury.

Podle některých byl přijat „až po dosti úporném boji“,²⁰⁴ což ale vůbec neodpovídá realitě a rychlosti legislativního procesu při jeho schvalování a taktéž počtu jeho podporovatelů. Jediný menší zádrhel se objevil ihned na počátku přípravy zákona, kdy mělo podle původního návrhu dojít k vrácení celkem 96 klášterů, tento návrh byl ale v květnu 1990 zamítnut v předsednictvu Federálního shromáždění, protože se u některých klášterů objevily určité administrativní nedostatky. Další vládní návrh již jen se 74 kláštery vyšel pod tiskem č. 11 dne 25. června 1990, tedy necelý měsíc po prvním návrhu, dokonce za necelý měsíc byl zákon projednáván ve Federálním shromáždění ČSFR.

Při projednávání zákona hovořilo několik poslanců, ve většině případů bylo opakováno, že přijetí zákona je nutné, aby bylo církvi umožněno její fungování a že je nutné z hlediska morálního, taktéž i z hlediska ekonomického, sociálního a

---

²⁰² Jäger, – Chocholáč, Komentář, str. XV.

²⁰³ Pojem „zákon první pomoci“ se objevil již v průběhu legislativního procesu, kdy ho použila společná zpravodajka výborů Sněmovny lidu Federálního shromáždění ČSFR poslankyně Dana Němcová, stenoprotokol z 5. schůze Federálního shromáždění ČSFR ze dne 19. 7. 1990.

²⁰⁴ Horák, Záboj. Petr Jäger – Aleš Chocholáč: Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společenstvy, komentář. Recenze. Revue církevního práva č. 1/2016, str. 97.

kulturního, že jsme již v demokratickém státě, který nemá dopustit, aby byl zachován stav způsobený totalitním režimem apod. Taktéž bylo několikrát opakováno, že zákon řeší jen dílčí oblast, což plyne i z názvu návrhu zákona, jednalo se jen o první krok zadostiučinění směřující do budoucnosti. Mezi řečníky se objevil i současný prezident ČR Miloš Zeman, tehdy poslanec Sněmovny národů zvolený v České republice, který podle svých slov obohatil repertoár o argument estetický, který demonstroval na příkladu kostela postaveného Kryštofem Dienzenhoferem na Skalce u Mníšku pod Brdy (kostelík sv. Máří Magdaleny), vedle kterého vyrostl klášter, poustevna a křížová cesta. V 50. a 60. letech se v Mníšku pod Brdy začala těžit ruda, došlo k podkopání kostela, který se zřítíl, klášter zpustl a nedaleko si postavil rekreační chatu jeden z bývalých ministrů režimu. Podle Zemana na Skalce, ale nejen tam, vybudoval režim památník své ekonomické racionality a kulturní politiky. V závěru své řeči pronesl: „Proto se přimlouvám za přijetí tohoto zákona a závěrem bych chtěl konstatovat, že si musíme vážit hodnot, které prošly zkouškou času a které se po 40 letech vrací.“²⁰⁵

Po většině pozitivních projevů následoval potlesk. Objevily se ale i některé projevy negativního rázu. V nich bylo nejčastěji argumentováno tím, že zákon řeší pouze majetek katolické církve, ale režimem byly postiženy i církve protestantské. V témže duchu řečnil i poslanec Sněmovny národů Miloslav Ransdorf, který sice uvedl, že podporuje obnovení činnosti řeholníků a poskytování prostředků pro tyto potřeby, že odsuzuje nezákonnosti, které se vůči nim udály, ale pro přijetí zákona hlasovat nebude, a to z toho důvodu, že není nutná zákonná úprava, ale je možné řešit jednotlivé případy ad hoc, není ani jasné, zda se jedná o konečné řešení nebo zda budou i další etapy, a právě že v uvedeném zákonu se řeší jen vztahy ke katolické církvi a nikoli i k ostatním církvím.²⁰⁶ Dalším obdobným příspěvkem byl přednes poslance Sněmovny národů Petra Uhla, který tlumočil obavy doktora Pravoslava Kneidla, ředitele Památníku národního písemnictví. Podle nějž se ve sbírkách nacházející milióny různých literárních děl, knih a dalších předmětů, a taktéž historická Strahovská knihovna, o které Památník národního písemnictví pečuje, a církevní řád nebude schopen o tyto památky pečovat a provádět potřebnou

---

²⁰⁵ Projev poslance Sněmovny národů Miloše Zemana, stenoprotokol z 5. schůze Federálního shromáždění ČSFR ze dne 19. 7. 1990.

²⁰⁶ Srov. projev poslance Sněmovny národů Miloslava Ransdorfa, stenoprotokol z 5. schůze Federálního shromáždění ČSFR ze dne 19. 7. 1990.

údržbu apod.²⁰⁷ Z tohoto důvodu navrhl poslanec Uhl, aby byl ze zákona vypuštěn majetek vrácený premonstrátskému řádu – opatství Strahov. Na projev poslance Uhla reagovalo kriticky několik dalších poslanců, především poslanec Sněmovny lidu Ferenc Magyar vznesl řečnickou otázku, odkud pochází inventář Památníku národního písemnictví na Strahově.

K návrhu zákona bylo vzneseno 6 pozměňovacích návrhů. Přijat byl pouze návrh poslance Ference Magyara, kdy se do preambule zákona vložilo za slovo „zejména“ slovo „protiprávním“. Ostatní pozměňovací návrhy byly zamítnuty, mezi nimi i návrh poslance Uhla o vyškrtnutí řádu premonstrátů - opatství Strahov z Přílohy č. 1 k zákonu.

Poté bylo přistoupeno k hlasování o schválení zákona. V zasedací místnosti bylo přítomno 120 poslanců Sněmovny lidu, 62 poslanců Sněmovny národů zvolených v České republice a 53 poslanců Sněmovny národů zvolených ve Slovenské republice. Nejprve o zákonu hlasovala Sněmovna národů. Pro přijetí zákona hlasovalo 94 poslanců, proti přijetí bylo 6 poslanců a 23 poslanců se zdrželo hlasování. Celkem hlasovalo za Sněmovnu národů 123 poslanců, ale podle počtu přítomných poslanců před hlasováním jich mělo být za Sněmovnu národů jen 115. Nicméně byl zákon ve Sněmovně národů evidentní většinou hlasů přijat. Následně bylo hlasováno ve Sněmovně lidu. Pro přijetí zákona zvedlo ruku ve Sněmovně lidu 118 poslanců, hlasování se zdrželo 18 poslanců a 3 poslanci byli proti přijetí zákona. Ani zde součet hlasujících neodpovídá 120 přítomným poslancům Sněmovny lidu.

---

²⁰⁷ Nutno podotknout, že tyto obavy nebyly vůbec reálné a řád premonstrátů věnuje její údržbě mnohonásobně větší péči než kdysi stát a Památník národního písemnictví. V letech 2009 –2010 proběhla rekonstrukce Filosofického sálu knihovny, jejíž náklady činili 1,9 miliónu EUR (1,6 miliónu EUR bylo poskytnuto z Finančních mechanismů Norska – tzv. Norské fondy). Po rekonstrukci je Strahovská knihovna řazena mezi nejkrásnější knihovny na světě. Navíc registraci a prezenční studium dokumentů poskytuje Strahovská knihovna veřejnosti bezplatně (ve většině veřejných knihoven se za registraci platí, byť symbolický poplatek, v Národní knihovně je plný roční poplatek 100,- Kč). Nezpoplatněno je rovněž udělení reprodukčních práv k materiálům ze Strahovské knihovny pro jednorázové použití ve vědeckých monografiích a člancích (nekomerční použití), žadatel se zavazuje pouze odevzdat jeden exemplář publikace knihovně. Bezplatně zapůjčuje exponáty na domácí i zahraniční výstavy. Strahovská knihovna jako jediná privátní knihovna v České republice vyvíjí dlouhodobě a systematicky odbornou a vědeckou činnost s publikačními výstupy. Od roku 1995 vydává Královská kanonie premonstrátů na Strahově sborník *Bibliotheca Strahoviensis* (dosud vyšlo deset čísel). Společně s Archivem Akademie věd ČR vydala Královská kanonie premonstrátů na Strahově v roce 1999 dvoudílný *Soupis rukopisů knihovny Kláštera premonstrátů Teplá Františka Hoffmanna*, společně s týmž pracovištěm (vzhledem k reorganizaci AV jako Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, v.v.i.) v roce 2008 *Katalog iluminovaných rukopisů Strahovské knihovny Pavla Brodského a Jana Pařeza*. Ve spolupráci s nakladatelství *Libri* dále vydala v roce 2006 *Encyklopedii knihy Petra Voita*, která je považována za základní dílo v oboru knihovědy, a v roce 2015 na vlastní náklady *Katalog prvotisků Strahovské knihovny v Praze* téhož autora. Tyto práce vycházejí v řadě *Bibliotheca Strahoviensis, Series monographica*.

Každopádně většina poslanců Sněmovny lidu zákon schválila. Jelikož obě sněmovny zákon schválily, byl též den, kdy byl návrh předložen ke schválení, přijat Federálním shromážděním ČSFR.

Zákon v tomto případě rozhodně neodpovídal základnímu principu, že by měl být zákon obecným předpisem, který nemá být aplikován na individuální případy. Ty by měly být řešeny jen orgány moci výkonné a soudní. U výčtového zákona však Ústavní soud dovedl, že k jeho přijetí došlo z výjimečných důvodů, a proto lze překlenout porušení dělby moci, které jeho přijetím nastalo.²⁰⁸

Výčtový zákon se týkal, jak již název napovídá, především řeholních řádů a kongregací, které byly režimem nejvíce postiženy. Jeho vydáním tak došlo k počátku obnovení existence klášterů, kterým byl takto umožněn návrat do objektů, aby mohly řádně obnovit svou činnost. Bylo nutné zajistit řádům a kongregacím ekonomickou základnu pro jejich opětovné angažování v sociálních, charitativních a postupně dalších oblastech, jako zakládání církevních škol ve vrácených budovách²⁰⁹, což ale plně výčtový zákon nenaplnil. Protože v případě výčtového zákona šlo pouze o restituci naturální. Žádnému řádu či kongregaci nebyla dána finanční kompenzace ani náhrada škody či nájemného²¹⁰, přestože vrácené kláštery vyžadovaly nutné opravy díky zanedbané údržbě trvající přes 40 let a jejich povětšinou havarijní stav neumožňoval ani jejich okamžité využití. Navíc tím, že k vráceným klášterům nebyly připojeny další nemovité věci, které s nimi tvořily především z hlediska ekonomického funkční celky, nebylo je možné pro nedostatek financí tehdy a ani do současnosti v řadě případů opravit. Znění § 2 výčtového zákona vycházelo i z postoje Konference vyšších řeholních představených, která se v něm uvedených finančních nároků ještě před přijetím výčtového zákona jménem řeholních řádů a kongregací vzdala, což nelze úplně považovat za zdařilý počín. I když v té době hýřící optimismem to tak vypadat mohlo.

V příloze zákona byl vyjmenován výčtem nemovitý majetek podle parcelních čísel u pozemků a čísel popisných u staveb vedených v katastru nemovitostí, který byl ke dni účinnosti výčtového zákona prohlášen za vlastnictví jednotlivých řádů a kongregací. Účinnosti nabyl dnem vyhlášení, tj. dne 19. července 1990. Výčtovým

---

²⁰⁸ Srov. Ústavní soud ČR, nález sp. zn. Pl. ÚS 9/07 ze dne 1. 7. 2010, publikovaný pod č. 242/2010 Sb.

²⁰⁹ Srov. Horák, Záboj. Círky a církevní školství. Praha, Grada Publishing 2011, str. 62-65.

²¹⁰ Srov. § 2 zákona č. 298/1990 Sb., o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého.

zákonem byl však vrácen jen zlomek všech klášterů. Vládě předložený seznam s výčtem požadovaných objektů zpracoval tehdejší sekretář Konference vyšších řeholních představených.²¹¹ Na výběru a objemu majetku, který byl nakonec uveden v příloze výčtového zákona, se společně dohodly Konference vyšších řeholních představených a odborná komise předsednictva tehdejší vlády ČSFR. Roli hrálo také to, že ne všechny řády či kongregace byly obnoveny, nebo dostatečně zajištěny jak členy, tak zejména jejich ekonomickými možnostmi. Bylo jasné, že není v silách nově obnovovaných řádů opravit aktivně či pasivně zdemolované kláštery. Na základě výčtového zákona bylo řádům a kongregacím vydáno zhruba 170 nemovitostí na území České republiky, z toho celkem 72 budov, celkový počet však k roku 1948 čítal na 800 odňatých budov. Mezi prvními restituenty byli např. řád benediktinů, kterému byl vrácen Emauzský klášter a klášter v Břevnově, řád dominikánů, Řád menších bratří kapucínů, kterým se vrátila Loreta, řád premonstrátů, který získal zpět Strahovský klášter, kláštery Nová Říše, Teplá a Želiv, a řád cisterciáků s klášteřem Vyšší Brod. U ženských řeholí se jednalo např. o Kongregaci Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, Řád svaté Voršily Římské unie. Další oprávněnou osobou podle výčtového zákona bylo i Arcibiskupství olomoucké, kterému se vrátily dvě budovy teologického semináře.

Nedlouho po přijetí výčtového zákona dne 18. července 1991 (téměř přesně po roce) byla přijata jeho novela, a to zákon č. 338/1991 Sb., kterým se rozšiřoval počet vrácených klášterů. Na rozdíl od samotného výčtového zákona se nemovitý majetek uvedený v novele stal vlastnictvím jednotlivých řádů a kongregací ne dnem jejího vyhlášení, ale dnem 1. září 1991. Přijetí novely bylo odůvodňováno tím, že v době přípravy výčtového zákona nebyl u některých objektů, které by mohly být vydány, dostatečně zdokumentován jejich původní právní statut. Již při projednávání o přijetí výčtového zákona bylo avizováno, že v období konce roku 1990 bude navržena novela výčtového zákona.²¹² Zásadní změnou ale bylo, že podle tohoto zákona se mohly vrátit i movité věci, které se nacházely v kláštřech vrácených výčtovým zákonem ke dni 10. dubna 1950, pokud ještě tyto movité věci vůbec existovaly a bylo známo, kde se nacházejí.²¹³ „Pátrání po movitých věcech, které se ocitly mimo vrácené nemovitosti, pak bylo ponecháno na jednotlivých

---

²¹¹ Srov. Tretera, Jiří Rajmund. *Církev a právo. Miscellanea. Výběr drobných prací z díla.* Praha, Leges 2015, str. 83.

²¹² Srov. Stenoprotokol z 5. schůze Federálního shromáždění ČSFR ze dne 19. 7. 1990.

²¹³ Srov. § 1 odst. 4 zákona č. 298/1990 Sb., ve znění zákona č. 338/1991 Sb.

restituentech.²¹⁴ V případě, že by stávající vlastník movitou věc restituentovi nevydal dobrovolně, byl restituent nucen podat indikační žalobu k soudu. Žalobce, tedy restituent, musel u soudu prokázat své původní vlastnictví, musel věc náležitě identifikovat a taktéž prokázat, že se nachází v držení žalovaného.²¹⁵ Ustanovení § 1 odst. 4 novely výčtového zákona je jediným znakem obecnosti tohoto právního předpisu.

Datum 10. duben 1950 o tři dny předchází tzv. Akci K, která v první etapě proběhla, jak již zde bylo uvedeno, v noci ze 13. na 14. dubna 1950 a během které byly obsazeny téměř všechny mužské kláštery a přes dva tisíce řeholníků bylo odvezeno do centralizačních klášterů.

Novela výčtového zákona rozšířila počet vrácených budov o dalších 198 položek. Mezi dalšími oprávněnými osobami tak byl např. řád redemptoristů, maltéžští rytíři, salesiáni. Přijetím novely došlo také k částečnému srovnání počtu navracených objektů mezi českými a slovenskými řády a kongregacemi.

I když přijetí výčtového zákona pomohlo k rychlému obnovení řeholního života, nebylo úplně bezproblémové, přestože návrh zákona byl předkládán jako přesný a splňující všechny stanovené kritéria, protože na něm spolupracovala Konference vyšších řeholních představených a komise odborníků předsednictva vlády.²¹⁶ Tyto chyby se však začaly projevovat až v průběhu času.

Nedostatky se objevily vzhledem k tomu, že u pozemků docházelo k přečíslování, jejich scelování nebo rozdělování. Dále také soupis nemovitých věcí nepřipravovali odborníci v oboru pozemkového práva či pozemkových knih apod.

Na straně zákonodárce však docházelo i k „nevynuceným“ chybám. Restituentovi byla vrácena budova, avšak bez pozemku pod ní nebo kolem ní. Tím tak značně znepríjemnil restituentům péči o budovu nebo vůbec přístup k ní. „Jako extrémní selhání výčtové metody je možné uvést komplikovanou situaci kolem zámečku Školských sester sv. Františka Česká provincie v Šlapanicích-Budeničkách, který sice vydán byl, ale bez zázemí a přístupové cesty.“²¹⁷ Naopak se mohlo stát, že byl vrácen pozemek, ale bez budovy, která na něm stála. Řádu dominikánů byl

---

²¹⁴ Valeš, Václav. Restituce církevního majetku v České republice po roce 1989. Brno, Moravsko-slezská křesťanská akademie 2009, str. 18.

²¹⁵ Srov. Bičovský, Jaroslav. Problematika navrácení církevního majetku po listopadu 1992. Právní praxe č. 9/1993, str. 533.

²¹⁶ Srov. Stenoprotokol z 5. schůze Federálního shromáždění ČSFR ze dne 19. 7. 1990.

²¹⁷ Valeš, Václav – Bejvančická, Alexandra. České státní právo církevní 2. Platná právní úprava. Brno, Tribun EU s.r.o. 2015, str. 103.

v Uherském Brodě vrácen areál kláštera až na jednu výjimku. Restituována byla budova konventu, kostel, pozemky parc. č. 214/1 a 214/3, avšak pozemek parc. č. 214/2 v zákoně uveden nebyl. Je zvláštní, že z uvedené číselné řady vypadl zrovna pozemek parc. č. 214/2, který, i když se nachází v oploceném areálu kláštera, byl zapsán od 13. května 1998 na listu vlastnictví města Uherský Brod.

Nejvíce medializovaným případem ale bylo vrácení majetku, který v rozhodném období nebyl církevním majetkem, jak se stalo v případě Řádu svaté Voršily Římské unie. Řádu voršilek byl vrácen stavební pozemek parc. č. 944/2 včetně budovy č. p. 1435 v katastrálním území Nové Město. Jednalo se o část Nové scény Národního divadla. Tento nemovitý majetek však řád voršilek prodal státu již v roce 1931, neměl tak být řádu podle výčtového zákona vůbec vrácen. To nebylo v tomto případě to nejhorší. K další chybě došlo i následně, když jednání o bezplatném převodu na Národní divadlo ztroskotaly a řád převedl kupní smlouvou samotnou budovu č. p. 1435 na společnost Themis s.r.o. za neadekvátní kupní cenu.²¹⁸ Nastalá situace českou veřejnost nepotěšila, musíme si v tomto případě přiznat, že i částečně oprávněně.

Chyby takto vygenerované výčtovým zákonem však nešly napravit ani v soudních řízeních, protože k nabytí vlastnictví restituentů a pozbytí vlastnictví státu došlo ex lege.

Jak již bylo uvedeno, výčtové zákony posloužil jako první pomoc, ale následná pomoc několik let nepřišla, protože obecný restituční předpis nebyl přijat tak rychle, jak se počítalo. Podle výčtového zákona nemohly řády ani kongregace uplatňovat své další nároky u soudu. Znění výčtového zákona bylo v rámci soudnictví vykládáno tak, že řeholní řády a kongregace uvedené ve výčtovém zákoně, se nemohou domáhat svého původního majetku odňatého komunistickým režimem soudní cestou podáním žalob podle obecných předpisů, když tento majetek nebyl ve výčtovém zákoně uveden. Zákonodárce měl vůli vydat restituentům jen to, co bylo obsaženo v příloze výčtového zákona. Po vydání novely výčtového zákona se mluvilo o „možném (předpokládaném) ukončení restituce, ale ani slovem o ukončení možnosti církví získat tento majetek jiným způsobem, tedy podle obecných právních předpisů. Kdyby tehdy vláda takový záměr měla, což by ho nevyjádřila alespoň v důvodové zprávě, ne-li dokonce v samém textu návrhu

---

²¹⁸ Srov. Valeš, Restituce církevního majetku, str. 19 – 20.

zákona.²¹⁹ Podle logiky věci, když byl výčtový zákon zákonem speciálním a týkal se jen majetku v něm výslovně uvedeného, měly se na ostatní bývalý majetek církví a náboženských společností vztahovat obecné předpisy a podle nich by měly i soudy rozhodovat, to však česká justice odmítla. Nejvyšší soud ČR se vyjádřil tak, že výčtový zákon není nástrojem univerzální nápravy všech majetkových křivd způsobených církevním subjektům. Subjekt, který je dle výčtového zákona oprávněným k majetku vypočtenému v příloze zákona, není legitimován k uplatnění vlastnického práva k majetku, který jim sice byl odňat komunistickou státní mocí, ale v příloze zákona uveden není.²²⁰ Podle judikatury Nejvyššího soudu tak byl oddělen majetek, který dříve představoval celou ekonomickou základnu církví a náboženských společností, především zemědělská a lesní půda, a další velké množství movitých věcí, a který nemohl být oprávněným osobám podle výčtového zákona vrácen. Ke stanovisku a názoru Nejvyššího soudu se později připojil i Ústavní soud.²²¹ Nezbyvalo tak nic jiného, než čekat na vydání obecného restitučního předpisu.

Po přijetí výčtového zákona včetně novely se objevilo několik praktických problémů. V některých kláštorech a dalších budovách se nacházely sídla a pracoviště různých institucí a ústavů, které bylo potřeba vyklidit a přestěhovat. Přímou v přílohách výčtového zákona byl u každé jednotlivé vrácené položky (budovy či areálu) uveden dosavadní vlastník a uživatel, který se v některých případech shodoval s vlastníkem. Částečně měl těmto problémům předejít § 4 odst. 1 a 2 výčtového zákona. Nemovitý majetek, sloužící k poskytování sociálních nebo zdravotnických služeb, pro školství, archivnictví, kulturní či osvětovou činnost, mohl být vyklizen jen po předchozím souhlasu orgánu stanoveného zákony národních rad. O vyklizení takového nemovitého majetku měly jednotlivé řády a kongregace s dosavadními uživateli uzavřít dohodu. Pokud nedošlo k uzavření dohody, vznikl řádům a kongregacím nárok na jejich vyklizení po deseti letech od nabytí účinnosti zákona.²²² Zákon tak na výrazně dlouhou dobu „staronové nabyvatele omezuje

---

²¹⁹ Hrdina, Ignác Antonín – Kavka, Jan. Obecné a zvláštní v pojetí ústavního soudu (nad sdělením ÚS č. 13/2006 Sb.). Právník 6/2006, str. 725.

²²⁰ Nejvyšší soud ČR, rozsudek sp. zn. 3 Cdo 404/96 ze dne 29. 5. 1997, rozsudek sp. zn. 28 Cdo 727/2008 ze dne 10. 6. 2008.

²²¹ Např. Ústavní soud ČR, náleží sp. zn. II. ÚS 528/02 ze dne 2. 2. 2005, stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 22/05 ze dne 1. 11. 2005, usnesení sp. zn. IV. ÚS 509/05 ze dne 19. 6. 2006, usnesení sp. zn. I. ÚS 1652/07 ze dne 18. 7. 2007.

²²² Srov. § 4 odst. 3 zákona č. 298/1990 Sb.

v dispozici s budovami, které jim byly vráceny.²²³ Vyklizení nemovitého majetku tedy neprobíhalo tak rychle a drastickým způsobem, dosavadní uživatelé se měli s řády a kongregacemi dohodnou na nájemném, nedošlo-li mezi nimi k dohodě, rozhodl o výši nájemného příslušný orgán státní správy podle platných cenových předpisů.²²⁴ V současné době dřívější uživatelé na základě nájemních smluv stále užívají část vrácených objektů, jedná se například o Památník národního písemnictví sídlící v části Strahovského kláštera či Endokrinologický ústav sídlící v objektu kláštera řádu voršilek na Národní třídě.

Negativně mohlo také vyznít, že se výčtový zákon týkal pouze majetku Církve římskokatolické, i když komunistický režim postihl i další církve a náboženské společnosti, nutno však podotknout, že většinu církevního majetku k roku 1948 tvořil právě majetek římskokatolické církve. Ale i z tohoto důvodu se předpokládalo, že dojde k přijetí obecného restitučního zákona, který se bude týkat všech církví a náboženských společností perzekuovaných komunistickou mocí.

---

²²³ Hrdina, Ignác Antonín. Vztahy státu a církve v České republice v letech 1990-1999. Praha, EUROLEX BOHEMIA s.r.o. 2007, str. 32.

²²⁴ Srov. § 4 odst. 4 zákona č. 298/1990 Sb.

4. Exekutivní vydávání

Vzhledem k nepovedeným pokusům o přijetí obecného restitučního zákona, došlo v letech 1996–1998 k tzv. exekutivnímu vydávání církevního majetku. Církevní majetek tak byl vydáván na základě usnesení vlády. Vydávány opět byly konkrétní věci konkrétním církevním subjektům.

Vydávání majetku exekutivní cestou napomohla tehdejší politická situace. Druhá koaliční vláda Václava Klause ve svém programovém prohlášení proklamovala, že je připravena řešit i otázku zmírnění majetkových křivd způsobených církvím v minulosti. Zároveň však vláda neměla v Poslanecké sněmovně parlamentu ČR dostatečnou podporu pro schválení zákona, který by řešil zmírnění majetkových křivd. Z tohoto důvodu byla zvolena forma exekutivního vydávání.²²⁵ Přijetí usnesení, podle kterého mohl být vydán majetek církvím, umožňovalo tehdejší znění § 45 zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby,²²⁶ a také znění vyhlášky č. 119/1988 Sb., o hospodaření s národním majetkem, která postup vydávání majetku regulovala.

Dne 25. září 1996 vláda přijala usnesení č. 498, o bezúplatném převodu vymezeného nemovitého majetku církevním právnickým osobám ke zmírnění některých majetkových křivd způsobených těmito subjekty. Samotným usnesením nebyly bezúplatně převedeny nemovitosti do vlastnictví církví a náboženských společností, ale byl vytvořen rámec, podle kterého následně docházelo k jednotlivým vydáváním nemovitostí. Usnesení se týkalo registrovaných církví a náboženských společností, jejich organizačních jednotek s právní subjektivitou a Náboženská matice.²²⁷

Podle čl. 2 odst. 2 přílohy vládního usnesení měly být do vlastnictví výše uvedených církevních subjektů převedeny budovy a stavby, které sloužily k duchovním, pastoračním a správním účelům církví či jako obydlí duchovních, a také pozemky, na kterých tyto budovy a stavby stály, nebo které s těmito budovami tvořily jeden funkční celek. Dále měly být také vydány pozemky, na nichž stály budovy, které již byly ve vlastnictví církví na základě zákona č. 298/1990 Sb., o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství

²²⁵ Srov. Valeš, Restituce církevního majetku, str. 34.

²²⁶ Srov. Kříž – Valeš, Komentář, str. 48.

²²⁷ Srov. čl. 1 odst. 1 přílohy vládního usnesení č. 498/1996 Sb. ze dne 25. 9. 1996.

olomouckého, ve znění zákona č. 338/1991 Sb. Tím mělo alespoň částečně dojít k nápravě některých chyb výčtového zákona. Jako další skupina se vydávaly budovy a stavby, včetně pozemků, tvořících s nimi jeden funkční celek, pokud však sloužily k sociální, charitativní, výchovné a vzdělávací činnosti a církve by je k těmto činnostem nadále využívaly, a také ovšem za předpokladu, že převodu nebrání závažný veřejný zájem.

Převod nemovitého majetku byl v usnesení podmíněn tím, že mohl být vydán jen nemovitý majetek, který byl ke dni přijetí usnesení ve vlastnictví státu, církve tento majetek vlastnily ke dni 25. února 1948 nebo ho nabyly po tomto datu, a církve se mohly vykázat svou právní kontinuitou mezi 25. únorem 1948 a 31. prosincem 1992.

„Na základě usnesení (...) byly církve a náboženské společnosti vyzvány, aby do 30. listopadu 1996 prostřednictvím ministerstva kultury uplatnily své nároky vůči státu.“²²⁸ Církve a náboženské společnosti požádaly o vydání zhruba 5000 nemovitostí.²²⁹ Předložený seznam mělo ministerstvo kultury sumarizovat a předložit k posouzení vládě nejpozději do 30. listopadu 1996. Tuto úlohu splnilo ministerstvo kultury nad všechna očekávání, takže předložilo vládě k posouzení značně redukovaný seznam obsahující už jen 1887 položek. Následně vláda svým usnesením č. 6 ze dne 8. ledna 1997 předložila seznam ke kategorizování jednotlivým ministerstvům, vedoucím ostatních ústředních orgánů státní správy, přednostům okresních úřadů, primátorům Prahy, Brna, Ostravy a Plzně. Ti se měli k seznamu vyjádřit a rozdělit jednotlivé položky z hlediska možnosti jejich převodu do tří kategorií, a to na nepřipadající v úvahu, problémové a souhlasné. U problémových a souhlasných položek muselo být poté státní organizací, která k ní vykonávala právo hospodaření, posouzeno, zda takovou nemovitost může postrádat, aniž by se tím zhoršily podmínky pro výkon její činnosti nebo aniž by byla nucena vynaložit ke své činnosti neúměrné náklady. Společně s tím muselo dojít k vyčíslení finančních dopadů na státní či místní rozpočet.²³⁰

Po tomto procesu zbylo už jen 710 odsouhlasených nemovitostí (232 budov a 478 pozemků), které, podle vládního usnesení č. 211 ze dne 9. dubna 1997, mohly být v podrobně popsanych a odůvodněných návrzích předkládány k individuálnímu

²²⁸ Valeš, *Konfesní právo*, str. 194.

²²⁹ Srov. Bradáč, Petr. *Financování církví v českých zemích ve 20. století*. *Revue církevního práva* č. 2/2007, str. 106.

²³⁰ Srov. čl. II. odst. 1 písm. a) usnesení vlády č. 6/1997 ze dne 8. 1. 1997.

projednávání o vydání.²³¹ Seznam souhlasených nemovitostí byl aktualizován usnesením vlády č. 812 ze dne 17. prosince 1997 a usnesením č. 197 ze dne 19. března 1998. Příslušné orgány veřejné správy tak měly zahájit realizaci bezúplatných převodů vybraných nemovitostí na příslušné církevní právnické osoby.²³²

Na tomto základě došlo k vydávání jednotlivých usnesení vlády, ve kterých byl vždy vyjádřen souhlas vlády s realizací bezúplatného převodu přesně specifikované nemovitosti ve vlastnictví státu na konkrétní církevní právnickou osobu, a zmocnění osoby, pověřené řízením orgánu veřejné správy, k zajištění realizace vydání nemovitostí. Např. usnesením vlády č. 678 ze dne 29. října 1997 byl bezúplatně převeden vybraný nemovitý majetek v Olomouci na Arcibiskupství olomoucké, usnesením vlády č. 756 ze dne 26. října 1997 byl pak převeden majetek na Židovskou obec v Praze, Arcibiskupství pražské a Kongregaci Milosrdných sester svatého Karla Boromejského. Podle usnesení vlády č. 198 ze dne 19. března 1998 získaly zpět nemovitý majetek bezúplatným převodem Arcibiskupství pražské, Klášter premonstrátů na Strahově, Rytířský řád křižovníků s červenou hvězdou a Cisterciácké opatství Porta Coeli. Usnesení vydaných vládou k převodu majetku na církevní právnické osoby bylo více.²³³ Realizace vydávání nemovitostí byla prováděna formou uzavření smlouvy o bezúplatném převodu. Tyto smlouvy byly předkládány ministerstvu financí, které je opatřilo souhlasnou doložkou, poté mohly být smlouvy předloženy katastrálnímu úřadu k dovršení převodu vlastnického práva na církevní právnické osoby.

Majetek byl církevním právnickým osobám vydáván ve stavu, v jakém se nacházel ke dni převodu. Navíc církve nemohly v souvislosti s převodem uplatnit na státu nároky na finanční náhrady škody na vráceném majetku, na ušlý zisk, apod.²³⁴

Nakonec však bylo tímto způsobem vydáno jen několik desítek nemovitostí vzhledem ke složité proceduře vydávání a k politickému odporu opozice.²³⁵ Došlo k vrácení jen toho majetku, u kterého byly nároky církevní právnické osoby doložitelné bez jakýchkoli pochybností. Vydávání majetku církvím pouhými

---

²³¹ Srov. Hrdina, Vztahy státu, str. 35.

²³² Srov. čl. II. odst. 1 písm. a) usnesení vlády č. 211/1997 ze dne 9. 4. 1997.

²³³ Dále usnesení vlády č. 813/1997 Sb. ze dne 17. 12. 1997, č. 814/1997 Sb. ze dne 17. 12. 1997, č. 100/1998 ze dne 18. 2. 1998, č. 114/1998 ze dne 23. 2. 1998, č. 228/1998 Sb. ze dne 30. 3. 1998, č. 248/1998 Sb. ze dne 8. 4. 1998, č. 287/1998 Sb. ze dne 22. 4. 1998, č. 347/1998 ze dne 18. 5. 1998, č. 367/1998 Sb. ze dne 27. 5. 1998, č. 387/1998 Sb. ze dne 3. 6. 1998, č. 431/1998 Sb., č. 432/1998 Sb. a č. 433/1998 Sb. všechny ze dne 17. 6. 1998, č. 459/1998 Sb. ze dne 24. 6. 1998.

²³⁴ Srov. čl. II. odst. 2 přílohy usnesení vlády č. 498/1996 Sb. ze dne 25. 9. 1996.

²³⁵ Srov. Hrdina, Vztahy státu, str. 35.

usneseními vlády nebylo nejzdařilejší možností, to věděla i sama vláda. Síla vydat obecný restituční předpis zde nebyla.

Exekutivním vydáváním opět nedošlo k vrácení hospodářského majetku, ale především kultovního a pastoračního majetku.²³⁶ Nebylo s ním spojeno ani vyřešení financování církví a náboženských společností v budoucnu.

Po volbách v roce 1998 se předsedou vlády stal Miloš Zeman z vítězné strany ČSSD. Vlády se tak chopila do té doby opoziční strana, která zásadně s vydáváním majetku církvím a náboženským společnostem nesouhlasila a odmítala v něm pokračovat, i když vydávání majetku fakticky již několik měsíců vůbec neprobíhalo. Dne 7. července 1999 vydala vláda usnesení č. 692, kterým zrušila usnesení vlády z 9. dubna 1997 č. 211, k převodu vymezeného nemovitého majetku státu do vlastnictví církevních právnických osob.

---

²³⁶ Srov. Kříž, Jakub. Majetkové vyrovnání. In Kříž, Jakub (ed.). Náboženství a veřejná moc v zemích Evropské unie. Sborník textů z konference. Praha, Ministerstvo kultury České republiky 2009, str. 22.

5. Zákon o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem

Po dlouhé době od přijetí předpisů restituční povahy, zvláště pak pod silným mezinárodním tlakem,²³⁷ byl přijat dne 23. června 2000 zákon č. 212/2000 Sb., o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem a o změně zákona č. 243/1992 Sb., kterým se upravují některé otázky související se zákonem č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění zákona č. 93/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon není opět obecným restitučním předpisem, ale ani nemá podobu výčtového zákona, kombinuje v sobě různé metody navrácení majetku. Zákon není ani prvním restitučním předpisem na území ČR týkající se židovského majetku. Na základě novely č. 116/1994 Sb. zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, mohly osoby žádat o navrácení majetku, o který přišly během druhé světové války a u kterého nebyla řádně ukončena restituce z důvodu politické perzekuce po komunistickém převratu.

Zákon se týkal původního majetku židovských obcí, spolků a nadací, kterým byl zkonfiskován v souvislosti s realizací protižidovských zákonů a opatření v období od 29. září 1938 do 8. května 1945 na území České republiky a které byly prohlášeny za neplatné dekretem prezidenta republiky č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správně majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů, nebo zákonem č. 128/1946 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o nárocích z této neplatnosti a z jiných zásahů do majetku vzcházejících. Zákonem se vracely pouze věci, které se ke dni účinnosti zákona nacházely ve vlastnictví státu, nevztahovaly se na věci ve vlastnictví obcí, krajů a jiných fyzických či právnických osob.²³⁸ Výjimku z vydání tvořily pozemky v národních parcích, věci, které Česká republika nezbytně potřebovala k plnění svých

---

²³⁷ Srov. Rezoluce č. 562 Sněmovny reprezentantů Spojených států amerických o majetcích neprávem vyvlastněných bývalými totalitními státy ze dne 13. 10. 1998.

²³⁸ Srov. § 1 odst. 1 zákona č. 212/2000 Sb., o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem.

funkcí, či pozemky zastavěné stavbami, které nepatřily mezi odňatý židovský majetek.²³⁹

„Z právního hlediska se nemělo jednat o ‚vracení‘ či ‚vydávání‘ věcí jejich původním vlastníkům na restituční principu, neboť oprávněnou osobou byla Federace židovských obcí.“²⁴⁰ Majetek byl bezúplatně převeden do vlastnictví Federace židovských obcí v České republice nebo do vlastnictví jednotlivých židovských obcí v České republice, určených Federací židovských obcí v České republice v seznamu, který měla do 30. června 2002 předložit vládě.²⁴¹

Vracení věcí mělo podobný průběh jako u exekutivního vydávání. Federace židovských obcí vytvořila dle požadavků stanovených zákonem seznam nárokovaných věcí a subjektů, kterým se mají vydat. Následně měla vláda nařízením určit, které věci jakým subjektům budou bezúplatně převedeny. Taktéž určila, jakým způsobem se má u bezúplatného převodu postupovat.²⁴² Vláda v letech 2001–2004 vydala celkem čtyři nařízení, na základě kterých měly organizační složky státu či státní organizace hospodařící s majetkem v nich uvedených povinnost předložit příslušné židovské obci návrh darovací smlouvy k převodu tohoto majetku.²⁴³ Tímto způsobem bylo vráceno několik desítek nemovitých věcí.

I když bezúplatný převod věcí probíhal po vydání nařízení vlády, nemohla vláda rozhodnout, že konkrétní požadované věci nevydá, přestože byly splněny zákonné podmínky pro jejich vydání. To bylo potvrzeno i judikaturou Nejvyššího soudu ČR, podle které nemůže být tento „zákon vykládán tak, že vydání či nevydání věcí spadajících pod ustanovení § 1 odst. 1 závisí jen na uvážení vlády o vydání či nevydání nařízení, jímž se určí věci k bezúplatnému převodu“.²⁴⁴ „[S]hledá-li soud, že žalobcem požadovaný majetek v příslušných vládních nařízeních uveden není, musí přistoupit k přímé aplikaci jim nadřazené právní normy, jímž je právě zákon č. 212/2000 Sb., který sám o sobě konstituuje právo osob v zákoně uvedených na

---

²³⁹ Srov. § 1 odst. 1 písm. a), b), c) a d) zákona č. 212/2000 Sb., o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem.

²⁴⁰ Jäger – Chocholáč, Komentář, str. XVIII.

²⁴¹ Srov. § 2 odst. 1 zákona č. 212/2000 Sb., o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem.

²⁴² Srov. § 2 odst. 2 zákona č. 212/2000 sb., o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem.

²⁴³ Srov. nařízení vlády č. 335/2001 Sb. ze dne 29. 8. 2001; nařízení vlády č. 152/2002 Sb. ze dne 18. 3. 2002; nařízení vlády č. 184/2003 Sb. ze dne 31. 3. 2003; nařízení vlády č. 123/2004 Sb. ze dne 25. 2. 2004.

²⁴⁴ Nejvyšší soud ČR, rozsudek sp. zn. 28 Cdo 3906/2007 ze dne 31. 1. 2008.

majetek specifikovaný rovněž v tomto zákoně.²⁴⁵ Judikatura tak potvrdila, že se jedná o právní předpis restitučního charakteru, na základě kterého se má vrátit všechnen majetek, u nějž jsou splněny podmínky pro vydání. „Dotčený zákon tak vstoupil do skupiny tzv. restitučních právních předpisů s tím, že se předpokládalo, že budou vydány všechny věci splňující podmínky uvedené v ustanovení § 1 odst. 1 a 2 citovaného zákona.“²⁴⁶

Zákonem byly taktéž vydány movité věci. V příloze zákona bylo uvedeno 63 konkrétních uměleckých děl, které byly do 30 dnů od nabytí účinnosti zákona převedeny bezúplatně na Židovské muzeum v Praze.²⁴⁷ Zákon tak obsahoval i výčtovou metodu navrácení majetku.

Další ustanovení zákona se věnovala vrácení uměleckých děl a zakotvovala restituční nárok fyzických osob na bezúplatný převod těchto předmětů, které jim byly odňaty v období od 29. září 1938 do 4. května 1945 v důsledku přechodů či převodů vlastnického práva, které však byly také dekretem prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. a či zákonem č. 128/1946 Sb. prohlášeny za neplatné.²⁴⁸ Všechna umělecká díla musela být ke dni účinnosti ve vlastnictví státu.

Pro případ, že původní vlastník uměleckého díla již zemřel, přešel restituční nárok na manžela původního vlastníka a bezúplatně se převedlo do jeho vlastnictví. Zemřel-li i manžel, převedla se díla bezúplatně do vlastnictví potomků původního vlastníka. „Okruh oprávněných osob tu tedy byl vymezen odlišně od předchozích restitučních předpisů.“²⁴⁹

Pro vydání předmětu musela nejprve fyzická osoba podat žádost u té organizační složky státu či státní organizace, která s dotčeným majetkem ve vlastnictví státu hospodařila.²⁵⁰ Nejprve byla stanovena jednoroční lhůta pro podání žádosti, ta však byla novelizací zákona prodloužena.

„Další část zákona se týkala zemědělské půdy.“²⁵¹ Šlo o novelizaci zákona č. 243/1992 Sb., kterým se upravují některé otázky související se zákonem o půdě.

---

²⁴⁵ Nejvyšší soud ČR, rozsudek sp. zn. 28 Cdo 3906/2007 ze dne 31. 1. 2008.

²⁴⁶ Ibid.

²⁴⁷ Srov. § 1 odst. 2 zákona č. 212/2000 Sb., o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem.

²⁴⁸ Srov. § 3 odst. 1 zákona č. 212/2000 Sb., o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem.

²⁴⁹ Kuklík, Jan. Jak odškodnit holocaust? Problematika vyvlastnění židovského majetku, jeho restituce a odškodnění. Praha, Karolinum 2015, str. 247.

²⁵⁰ Srov. § 3 odst. 2 zákona č. 212/2000 Sb., o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem.

²⁵¹ Kuklík, Jak odškodnit holocaust, str. 247.

Oprávněnou osobou byli státní občané ČR, kteří přišli o majetek v období od 29. září 1938 do 8. května 1945 a kterým vznikly majetkové nároky podle dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. nebo zákona č. 128/1946 Sb.²⁵² Za nevydaný majetek byla oprávněným osobám poskytnuta náhrada. Původní lhůta, ve které měly oprávněné osoby podat výzvu, byla novelizací prodloužena do 31. prosince 2006.²⁵³

Přestože tento zákon má zmírnit některé křivdy způsobené holocaustem, přesahují tyto křivdy i do období komunistického režimu. Po roce 1945 mělo postupně dojít k nápravě křivd způsobených nacistickou okupací na základě dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správně majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů, a zákona č. 128/1946 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o nárocích z této neplatnosti a z jiných zásahů do majetku vzházejících, ale „[p]roblematika restitucí židovského majetku v Československu po roce 1945 hluboce prolíná s komplikovanými politickými, sociálními a hospodářskými procesy vývoje v československé společnosti v období zápasu o její budoucí charakter, v období přechodu od limitované demokracie ke komunisty nastolenému autoritativnímu režimu.“²⁵⁴ „Situace se zásadním způsobem zhoršila po únoru 1948.“²⁵⁵ Komunistický režim s jejich nápravou rozhodně nespíchal a ve většině případů k ní vůbec nepřistoupil, to by ale nemělo vést k újmě restituentů.²⁵⁶ Z větší části proto, že by sám ke znárodnění těchto majetků přistoupil po tom, co by byly původním vlastníkům vráceny. „Nacisty arizovaný majetek tak přešel do vlastnictví československého státu, přičemž práva původních majitelů nebyla automaticky zohledněna.“²⁵⁷ Pro komunisty bylo mnohem jednodušší zkonfiskované majetky nacistické říše, kolaborantů apod. vůbec nevracet původním vlastníkům a ponechat je ve vlastnictví státu. Do konce roku 1947 bylo z cca 16000 restitučních žádostí

---

²⁵² Srov. § 6 zákona č. 212/2000 Sb., o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem.

²⁵³ Srov. zákon č. 227/2002 Sb., změna zákona o zmírnění majetkových křivd způsobených holocaustem, ze dne 9. 5. 2002.

²⁵⁴ Jančík, Drahomír – Kubů, Eduard – Kuklík, Jan. „Arizace“ a restituce židovského majetku v českých zemích (1939-2000). Praha, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta 2003, str. 43.

²⁵⁵ Židovské zlato, ostatní drahé kovy, drahé kameny a předměty z nich v českých zemích 1939-1945. Protiprávní zásahy do majetkových práv, jejich rozsah a následné osudy tohoto majetku. Praha, Sefer – Institut Tereziánské iniciativy 2001, str. 92.

²⁵⁶ Srov. Ústavní soud ČR, nález sp. zn. I. ÚS 254/2000 ze dne 16. 3. 2004.

²⁵⁷ Jančík, Drahomír – Kubů, Eduard – Kuklík, Jan. „Arizace“ a restituce židovského majetku v českých zemích (1939-2000). Praha, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta 2003, str. 61-62.

jednotlivců vyřízeno jen 3000 případů, po roce 1948 nedošlo k restitucím většího majetku pro uplatnění třídního přístupu.²⁵⁸ Pokud už se poštěstilo, že byl majetek původnímu vlastníku vrácen, byl následně často znovu vyvlastněn komunistickým režimem. Tento stav nastal mnohdy i u jiného církevního majetku než jen židovského.

„Problematiku židovských restitucí v postkomunistické České republice je tak možné posuzovat nejen s ohledem na tragédii Židů za nacistické éry, která se v poválečných letech 1945-1948 majetkoprávně nedořešila, ale i s přihlédnutím k více či méně zjevné diskriminaci Židů za komunistické éry.“²⁵⁹ I když tedy oficiální název připomíná zmírnění majetkových křivd způsobených holocaustem, hodil by se pro zákon spíš název zmírnění majetkových křivd způsobených holocaustem a následně komunistickým režimem. Z těchto důvodů lze u restitučního zákona ke zmírnění křivd způsobených holocaustem spatřit prolomení hranice rozhodného období, která je v jiných restitučních předpisech ohraničena počátkem 25. února 1948, ale zde počíná rozhodné období již 29. září 1938.

---

²⁵⁸ Srov. Krejčová, Helena. Český a slovenský antisemitismus 1945-1948. In Jech, Karel (ed.). Stránkami soudobých dějin. Sborník statí k pětadesátinám historika Karla Kaplana. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1993, str. 171.

²⁵⁹ Kuklík, Jak odškodnit holocaust, str. 194.

6. Kvazirestituční judikatura

„Zdalo by se samozřejmým, že v (...) případech, kdy majetek nezákonně odňatý církevním právnickým osobám jim nebyl navrácen speciálním normativním právním aktem, mohly by se svého nepromlčitelného vlastnického práva domáhat cestou žalob, tedy návrhů na vydání individuálních právních aktů soudem podle obecných právních předpisů.“²⁶⁰ To ale podle judikatury našich soudů úplně neplatí.

Otázka původního církevního majetku a restitučních nároků byla soudy před vydáním zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, bohužel někdy i po jeho vydání, řešena nesčetněkrát. „Lze vysledovat dvě hlavní judikaturní roviny. První z nich řešila otázku možností soudní ochrany individuálních nároků církevních subjektů, které uplatňovaly nároky, jež se neopíraly o restituční zákon (před přijetím zákona o majetkovém vyrovnání). Druhá rovina pak řešila otázku objektivní ústavnosti stavu, kdy zákon o majetkovém vyrovnání (zákon, kterým by byl ‚vypořádán historický majetek církví‘) nebyl přijat a v této oblasti existovala tzv. mezera v právu (především nálezy Pl. ÚS 9/07).“²⁶¹

Po vydání výčtového zákona a nepřijetí obecného restitučního předpisu se církevní právnické osoby obracely na soudy s individuálními žalobami na navrácení svého původního majetku, zejména v případech, kdy stát převzal majetek bez právního titulu, po dlouhé době nepřijetí obecného restitučního předpisu a kdy jim „mnohdy nezbylo nic jiného, než se svého majetku domáhat soudní cestou“.²⁶² Názory soudů a rozhodování o žalobách bylo ale naprosto nejednotné. Převažovala rozhodnutí, která neumožňovala církevním právnickým osobám získat jejich historický majetek. Zvláště když také soudy předpokládaly, že výčtový zákon byl jen provizoriem. Přesto se ale objevovala rozhodnutí, která dávala církevním právnickým osobám za pravdu. „Ústavní soud považuje za nutné k tomu uvést, že přijetí zákona č. 298/1990 Sb., o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého, ve znění zákona č. 338/1991 Sb., nevylučuje, aby se subjekty, na které se tento vztahuje, domáhaly určení vlastnického

---

²⁶⁰ Hrdina, Ignác Antonín. Náboženská svoboda v právu České republiky. Praha, EUROLEX BOHEMIA s.r.o. 2004, str. 210.

²⁶¹ Jäger – Chocholáč, Komentář, str. XXVII.

²⁶² Hrdina, Ignác Antonín. Církevní restituční vykřičník. Revue církevního práva č. 1/99, str. 70.

práva i k jinému, než v tomto zákoně uvedenému majetku, a to podle obecných předpisů občanského práva.²⁶³

Ke sjednocení judikatury došlo nakonec až v roce 2005, ve kterém bylo jednotlivými senáty Ústavního soudu rozhodnuto zcela opačně. Nejprve byla dne 2. února 2005 zamítnuta náleznem sp. zn. II. ÚS 528/02 ústavní stížnost církevní právnické osoby proti zamítavým rozhodnutím obecných soudů o žalobě na určení vlastnického práva. Na druhou stranu bylo v tomto nálezu poprvé jasně řečeno, že „[s]tát ovšem musí svůj závazek vydat restituční zákon, vyplývající z citovaného ustanovení zákona o půdě, ohledně církevního majetku splnit, neboť musí splnit legitimní očekávání na straně církevních právnických osob, které se opírá o zákonné ustanovení“.

Následně ale náleznem sp. zn. IV. ÚS 298/05 ze dne 8. srpna 2005 bylo žalobě obdobného charakteru církevní právnické osobě vyhověno. Podle názoru tohoto senátu totiž zákonná úprava výčtového zákona ani jiného právního předpisu nebrání církevním právnickým osobám, aby se žalobami podle obecných právních předpisů domáhaly svých původních nároků.

Tuto rozdílnost vyřešil Ústavní soud svým plenárním stanoviskem sp. zn. Pl. ÚS-st. 22/05 ze dne 1. listopadu 2005, ve kterém se přiklonil k nálezu sp. zn. II. ÚS 528/02 a ve kterém „plénium Ústavního soudu definitivně ‚posvětilo‘ právní názor Nejvyššího soudu ČR, když zaujalo stanovisko odchylné od právního názoru obsaženého v nálezu Ústavního soudu ze srpna roku 2005“.²⁶⁴ Nejvyšší soud totiž zastával názor, že se nelze domáhat svých nároků podle obecných právních předpisů v případě, že stát převzal majetek v rozhodném období od 25. února 1948 do 1. ledna 1990 bez právního důvodu a oprávněná osoba mohla o tento majetek požádat podle zvláštního restitučního předpisu, tedy zákona o půdě, protože zde existuje vztah speciality restitučních a obecných předpisů, podle kterého nelze obecné předpisy v daných případech aplikovat.²⁶⁵ Citované rozhodnutí nebylo jediné podobného znění, Nejvyšší soud se dlouhodobě vyjadřoval k otázce uplatňování určovacích žalob církevních právnických osob negativně. „Subjekt, který je podle zákona č. 298/1990 Sb., oprávněným k majetku vypočtenému v příloze tohoto zákona, není

---

²⁶³ Ústavní soud ČR, usnesení sp. zn. I. ÚS 428/04 ze dne 24. 11. 2004.

²⁶⁴ Hrdina, Ignác Antonín – Kavka, Jan. Obecné a zvláštní v pojetí Ústavního soudu (nad sdělením ÚS č. 13/2006 Sb.). Právník č. 6/2006, str. 724.

²⁶⁵ Srov. Nejvyšší soud ČR, rozsudek sp. zn. 31 Cdo 1222/2001 ze dne 11. 9. 2003, rozsudek sp. zn. 20 Cdo 1485/2004 ze dne 26. 5. 2005.

legitimován k uplatnění vlastnického práva k tomu majetku, který sice byl odňat řeholním řádům a kongregacím při výkonu státního dozoru nad majetkem církví a náboženských společností, ale v příloze tohoto zákona uveden není.“²⁶⁶

„Ústavní soud má zato, že je pouze věcí zákonodárce, jak dořeší zmiňované vztahy přijetím dalšího zákona. Kasuistické řešení této otázky formou jednotlivých soudních rozhodnutí v konkrétních případech by bylo natolik aktivistickým řešením, že by ve svých důsledcích vedlo k tomu, že by moc soudní převzala aktivitu, která jinak v rámci dělby moci přísluší pouze moci zákonodárné.“²⁶⁷ Dále Ústavní soud ve svém druhém plenárním stanovisku z téhož dne shodně konstatoval, že „[ž]alobou o určení vlastnického práva nelze obcházet smysl a účel restitučního zákonodárství“²⁶⁸ a soudy by rozhodováním o individuálních žalobách církevních právnických osob na sebe atrahovaly řešení komplexního problému, což by byl přístup aktivistický, který však soudům nepřísluší.

V tomto duchu se již nesla další rozhodnutí Ústavního soudu a nižších soudů, která odmítala žaloby církevních právnických osob, protože nároky na historický církevní majetek mohou být uplatněny pouze speciální restituční žalobou podle restitučního zákona.²⁶⁹

Průlom v rozhodování Ústavního soudu předznamenal nález sp. zn. I. ÚS 663/06 ze dne 24. června 2009, kterým vyhověl určovací žalobě církevní právnické osoby. Své rozhodnutí odůvodnil tím, že „[I]legitimní očekávání na straně církevních právnických osob dosahuje 24. června 2009 pomyslné ‚zletilosti‘ a zákonodárce, ač je mu jeho povinnost naplnit zmiňované legitimní očekávání známa déle než čtyři roky – a byl na svůj závazek založený na § 29 zákona o půdě relevantním způsobem upozorněn – zůstává nečinný“. Nemělo by tedy být dále upíráno církevním subjektům jeho naplnění. Judikatura se v tomto smyslu nadále vyvíjela, ale neznamenalo to automaticky vyhovění každé žalobě církevní právnické osoby.²⁷⁰ „Lze však konstatovat, že až do 1. 7. 2010 Ústavní soud většinou nepřipouštěl soudní

---

²⁶⁶ Nejvyšší soud ČR, rozsudek sp. zn. 3 Cdon 404/96 ze dne 29. 5. 1997.

²⁶⁷ Ústavní soud ČR, sp. zn. Pl. ÚS-st. 22/05 ze dne 1. 11. 2005.

²⁶⁸ Ústavní soud ČR, sp. zn. Pl. ÚS-st. 21/05 ze dne 1. 11. 2005.

²⁶⁹ Např. Ústavní soud ČR, usnesení sp. zn. II. ÚS 687/04 ze dne 19. 1. 2006, usnesení sp. zn. II. ÚS 230/05 ze dne 16. 3. 2006, usnesení sp. zn. IV. ÚS 509/05 ze dne 19. 6. 2006, usnesení sp. zn. I. ÚS 679/03 ze dne 10. 5. 2007, usnesení sp. zn. I. ÚS 1652/07 ze dne 18. 7. 2007, usnesení sp. zn. IV. ÚS 158/08 ze dne 6. 5. 2008, usnesení sp. zn. II. ÚS 2904/08 ze dne 7. 1. 2009.

²⁷⁰ K tomu podrobněji Jäger, Petr. Příslib zákonodárce přijmout restituční zákon v judikatuře Ústavního soudu. *Jurisprudence* č. 2/2010, str. 3-10.

rozhodování o historickém majetku církví a náb. spol., a to s odkazem na přijetí zákonodárcem přislíbeného zákona.²⁷¹

Zlom v judikatuře Ústavního soudu znamenal nález pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 9/07 ze dne 1. července 2010. V prvním výroku nálezu Ústavní soud zamítl návrh na zrušení § 29 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, který byl původně koncipován jen jako překlenovací ustanovení, jehož platnost se nepředpokládala na dlouhou dobu, tím spíš přes 20 let.²⁷² Druhý výrok byl však ještě podstatnější, „[d]louhodobá nečinnost Parlamentu České republiky spočívající v nepřijetí zvláštního právního předpisu, který by vypořádal historický majetek církví a náboženských společností, je protiústavní a porušuje čl. 1 Ústavy České republiky, čl. 11 odst. 1 a 4, čl. 15 odst. 1 a čl. 16 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod“. Dále bylo v nálezu konstatováno, že nepřijetí zákona o historickém církevním majetku zasahuje nejen do majetkové sféry a majetkových práv církví a náboženských společností, ale taktéž přímo do církevní autonomie, protože církve a náboženské společnosti jsou odkázáni na finanční zdroje ze státu, a to může ve svých důsledcích církve a náboženské společnosti značně omezovat při výkonu jejich základního práva na svobodu náboženského vyznání.

Tím byl dán zákonodárci jasný signál, aby přijal zákon k vypořádání historického církevního majetku. Došlo tedy opět ke změně judikatury, tentokrát ve prospěch církevních právnických osob, která se odrazila i v dalších judikátech. Dlouhodobé nevyřešení nápravy majetkových křivd způsobených církvím a náboženským společenstvem způsobovalo obtíže i jiným subjektům, především obcím, podnikatelům apod. v lokalitách, kde se nacházel historický církevní majetek.²⁷³ Zvláště ze strany obcí bylo taktéž dlouhodobě žádáno, aby byla situace historického církevního majetku vyřešena.

Nejprve byla nedlouho poté dalším rozhodnutím Ústavního soudu sice zamítnuta ústavní stížnost církevní právnické osoby, ale zároveň byla zákonodárci určena lhůta pro přijetí příslušného restitučního zákona. „Citovaným nálezem sp. zn.

---

²⁷¹ Kríž – Valeš, Komentář, str. 55.

²⁷² Srov. Valeš, Václav. Zamyšlení nad „blokačním paragrafem“. K 20. Výročí platnosti a účinnosti ustanovení § 29 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku. Revue církevního práva č. 1/2012, str. 51.

²⁷³ Srov. Kubačák, Antonín – Jacko, Karel. Restituce zemědělského a lesního majetku. Praha, Ministerstvo zemědělství 2012, str. 100.

Pl. ÚS 9/07 došlo k podstatné precizaci charakteru povinnosti zákonodárce přijmout zákon předpokládaný § 29 zákona o půdě, a to formou aditivního nálezového výroku. Za těchto nových podmínek lze za přiměřenou dobu pro přijetí předmětné právní úpravy považovat již pouze dobu, která odpovídá časové náročnosti plnohodnotného legislativního procesu.²⁷⁴

K tomu ovšem nedošlo a následně už bylo Ústavním soudem stížnostem církevních právnických osob vyhověno. V nález sp. zn. I. ÚS 562/09 ze dne 31. srpna 2011 Ústavní soud uvedl, že lhůtu určenou zákonodárci k přijetí restitučního zákona lze považovat za překročenou. Zároveň určil obecným soudům, aby přijímaly žaloby církevních právnických osob a rozhodovaly o nich podle obecných právních principů, aby překlenuly protiústavní absenci zákona a naplnily legitimní očekávání stěžovatele. „V konkrétní věci tak obecné soudy svým způsobem měly realizovat ‚hrozbu‘ samotného ÚS, že v případě další nečinnosti zákonodárce ve věci restitucí církevního majetku již nadále nebude možné odmítat žaloby dotčených subjektů směřujících k navrácení tohoto majetku.“²⁷⁵ „Z uvedených rozhodnutí Ústavního soudu se dá předpokládat, že pokud nebude v dohledné době skutečně přijato ze strany politické reprezentace konečné řešení církevních restitucí, které by také obstálo v testu ústavní konformity, lze očekávat podávání vlastnických žalob ze strany jednotlivých církevních subjektů, a to zejména v těch případech, kdy stát majetek získal v rozporu s tehdejšími socialistickými zákony. Lze pak také očekávat, že obecné soudy s ohledem na judikaturu Ústavního soudu by takovým žalobám dříve či později vyhovět musely.“²⁷⁶

Nálezem sp. zn. II. ÚS 3120/10 ze dne 29. srpna 2012 bylo opět vyhověno ústavní stížnosti církevní právnické osoby, protože stále nedošlo ke splnění povinnosti zákonodárce a Ústavní soud přistoupil ke svému příslibu chránit zájmy církevních právnických osob v jednotlivých případech. „Jak vyplývá ze samotného nálezu, nejedná se o první rozhodnutí tohoto druhu, kterým byly překonány dřívější názory, že navrácení předmětného majetku není možné mimo režim zvláštního restitučního zákona. Zda se však jedná o ‚otevřené dveře‘ nebo ‚pootevřená vrátka‘ k restitucím historického majetku církví, bude do značné míry odvislé od ochoty obecných soudů příslušné žaloby projednávat a vyhověvat jim, a to v závislosti na

---

²⁷⁴ Ústavní soud ČR, nález sp. zn. II. ÚS 2326/07 ze dne 31. 3. 2011.

²⁷⁵ Husseiní, Faisal. Restituce církevního majetku. Soudní rozhledy č. 1/2013, str. 10.

²⁷⁶ Ivičič, Marek. Aktuálně k církevním restitucím. Právní rozhledy č. 1/2012, str. 18.

interpretaci příslušné judikatury ÚS (pomineme-li aktivitu samotného zákonodárce).²⁷⁷ Poté ale došlo k přijetí zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi.

Kdyby pokračovalo vydávání majetku církvím a náboženským společnostem soudní cestou, mohla by zde nastat situace, že církve získají zpět svůj majetek, v tomto případě i hospodářský, který by jí mohl zajistit určité finanční prostředky, ale nadále by zde platil i zákon č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, podle kterého by byly církvím vypláceny finanční prostředky na jejich činnost a platy duchovních.

Soudním vydáváním majetku církvím a náboženským společnostem by hrozilo, že by církve a náboženské společnosti získaly majetek i od obcí, krajů a fyzických či právnických osob, tedy na subjektech, které nebývají v obecných restitučních předpisech povinnými osobami. Tato situace nastala v případě nálezu sp. zn. I. ÚS 663/06, na základě kterého získala Královská kanonie premonstrátů na Strahově svůj původní majetek od obce Hradištko. Právě toto průlomové rozhodnutí Ústavního soudu nastartovalo vydávání nemovitého majetku církvím a náboženským společnostem soudní cestou.

„Tímto postupem by však mohlo dojít k ohrožení dalších možných snah o ‚řízení‘ vyřešení problematických církevních restitucí.“²⁷⁸ Navíc mohlo dojít k zahlcení soudů množstvím žalob podaných církevními právnickými osobami k uplatnění svých nároků. Krok k přijetí zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi se tak jevil jako zcela logický.²⁷⁹

Tím, že roku 2012 došlo k přijetí obecného restitučního předpisu ohledně původního církevního majetku, došlo samozřejmě opětovně ke změně judikatury Ústavního soudu. Prozíravější církevní právnické osoby, resp. jejich právní zástupci, situaci pochopily a vzaly zpět své ústavní stížnosti.²⁸⁰ Bohužel některým církevním právnickým osobám tato podstatná změna nedošla a zbytečně se tak začala vytvářet nová negativní judikatura vzhledem k církevnímu majetku.²⁸¹

---

²⁷⁷ Hussein, Faisal. Restituce církevního majetku. Soudní rozhledy č. 1/2013, str. 10.

²⁷⁸ Ivičič, Marek. Aktuálně k církevním restitucím. Právní rozhledy č. 1/2012, str. 18.

²⁷⁹ Srov. Čačík, Marián. Církevní restituce podle zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi v klášteře premonstrátů na Strahově. Lublin, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II 2016, str. 32.

²⁸⁰ Např. Ústavní soud ČR, usnesení sp. zn. III. ÚS 1415/11 ze dne 17. 1. 2013, usnesení sp. zn. II. ÚS 673/12 ze dne 27. 6. 2013, usnesení sp. zn. IV. ÚS 795/12 ze dne 8. 7. 2013.

²⁸¹ Např. Ústavní soud ČR, usnesení sp. zn. II. ÚS 713/12 ze dne 27. 6. 2013, usnesení sp. zn. I. ÚS 4563/12 ze dne 4. 9. 2014.

7. Snahy přijmout obecný restituční právní předpis

První vážný pokus o schválení zákona o restitucích církevního majetku proběhl v roce 1992. Návrh obecného restitučního zákona týkajícího se církevního majetku byl předložen skupinou poslanců Federálního shromáždění. Návrh zákona spočíval v naturální restituci obdobně jako jiné restituční zákony přijaté v téže době. Pro schválení zákona hlasovaly nejen vládnoucí české politické strany. Sněmovna lidu i Sněmovna národů většinou zákon odsouhlasila, ale v důsledku principu zákazu majorizace chybělo pro přijetí zákona 6 hlasů poslanců slovenské části Sněmovny národů.²⁸² Z tohoto důvodu nebyl zákon přijat.

Na počátcích jednání o restitučních návrzích v samostatné České republice byla představa Církve římskokatolické taková, že není možné požadovat vše zpět a nebude se požadovat ani finanční náhrada za zničený majetek, ale hmotná náhrada by se za takový majetek naopak požadovala. Dále by se vzdala navrácení části zemědělské půdy, s výjimkou lesů, rybníků, zahrad a intravilánu, kterých se odmítala vzdát. Za Církev římskokatolickou měli s vládou jednat arcibiskup Miloslav Vlk a Dominik Duka za řády a kongregace.²⁸³

Během roků 1993–1994 si vyměnili tehdejší předseda České biskupské konference arcibiskup Miloslav Vlk a předseda vlády Václav Klaus několik dopisů týkajících se vyřešení otázky majetkoprávních vztahů mezi církví a státem. „Ačkoli katolická církev vždy ujišťovala, že úlohou církve je především služba, v politických jednáních mezi státem a církvemi kladla otázku restituce církevního na první místo.“²⁸⁴ Ze strany ČBK bylo apelováno na vyřešení restitucí církevního majetku a uspořádání budoucích vztahů mezi státem a církví. Ze strany Václava Klause bylo odpovídáno, že je připraven k jednáním o těchto otázkách.²⁸⁵

Až roku 1995 byl vytvořen návrh – nesporné věci řešeny exekutivně, ostatní sporné soudně. Tento postup ale nedopadl příliš úspěšně. Potom opět nastalo „ticho po pěšině“. Až v roce 1997 předložila vláda v čele s premiérem Václavem Klausem Poslanecké sněmovně návrh na novelizaci zákona č. 229/1991 Sb., podle které by

---

²⁸² Srov. Valeš, Restituce církevního majetku, str. 31-32.

²⁸³ Srov. Přehled Jednání mezi státem a církvemi v letech 1990-2000. Praha, Sekretariát České biskupské konference 2001, str. 12.

²⁸⁴ Loužek, Marek. Církvim prospěje konkurence. In Loužek, Marek (ed.). Vztah církví a státu. Sborník textů. Praha, Centrum pro ekonomiku a politiku 2004, str. 41-42.

²⁸⁵ Srov. Přehled Jednání mezi státem a církvemi v letech 1990-2000. Praha, Sekretariát České biskupské konference 2001, str. 6-7.

Pozemkový fond ČR mohl se souhlasem vlády bezúplatně převádět do vlastnictví církví a náboženských společností majetek, o který byly připraveny v rozhodném období. Návrh ovšem opět nebyl schválen, pro jeho přijetí nebyly ani někteří poslanci z vládnoucích stran.

Na dlouhou dobu tak skončily alespoň trochu reálné snahy o přijetí zákona. Během období vlády ČSSD (1998-2004) byly neustále ustanovovány a rozpouštěny expertní skupiny, které se daným tématem měly zajímat.²⁸⁶ U toho ovšem zůstalo.

Teprve návrh sestavený vládou Mirka Topolánka roku 2007 šlo považovat za konstruktivní, byť nereálný. Kombinoval v sobě omezenou naturální restituci jen pro některé církevní právnické osoby a finanční náhradu za nevydávaný majetek. Majetek měl být dle návrhu vydán jen řeholním řádům a kongregacím. U farností, diecézí apod. by se vydal pouze majetek kultovní a nehospodářský a za nevydaný majetek měla být církvím a náboženským společnostem vyplacena finanční náhrada ve výši 83 miliard Kč, která měla být vyplácena po dobu 60 let. Podle tohoto návrhu mělo postupně dojít i k ukončení státního financování platů duchovních. Projednávání zákona v Poslanecké sněmovně bylo ale přerušeno a odročeno, opět pro nedostatečnou podporu poslanců. Zřízenou Dočasnou komisí pro řešení majetkových otázek mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi bylo následně doporučeno, aby návrh zákona přijat nebyl.²⁸⁷ Přijetí zákona se tak církve a náboženské společnosti nedočkaly.

Církve a náboženské společnosti preferovaly po celou dobu jednání o návrhu restitučního zákona naturální restituci, i když byla ze strany církví a náboženských společností vyjádřena ochota jednat i o jiných způsobech řešení kvůli možným negativům naturální restituce. „Mnoho držitelů v ‚dobré víře‘ konfiskovaného majetku by se dostalo do obtíží a nespravedlnost komunistického režimu by při odstraňování křivd způsobila křivdy další.“²⁸⁸ V dalších obdobích ale samozřejmostí měla být finanční kompenzace, protože bylo zřejmé, s ohledem i na jiné restituční zákony, že nebude možné vydat všechen původní církevní majetek. Finanční náhrada měla být jistou pojistkou, protože panovaly obavy, že majetek vrácený naturálně by církvím k samofinancování nestačil. „Všem je jasné, že úplná restituce církevního

---

²⁸⁶ Srov. Kříž, Jakub. Jak zákonodárce (ne)vracel církevní majetek. Dialog Evropa XXI č. 3-4/2009, str. 42.

²⁸⁷ K tomu podrobněji Valeš, Restituce církevního majetku, str. 65-68.

²⁸⁸ Duka, Dominik. Přátelská odluha a kooperace jsou si blízké. In Loužek, Marek (ed.). Vztah církví a státu. Sborník textů. Praha, Centrum pro ekonomiku a politiku 2004, str. 22.

majetku je věc obtížná a pravděpodobně by dostatečně ekonomicky církev nezajistila.²⁸⁹ U některých šlo ale spíš o obavu, zda zvládnout efektivně hospodařit se svým původním majetkem.

„Zatímco v České republice prosazení takového zákona nenalezlo dostatečnou podporu, na Slovensku vstoupil k 1. lednu 1994 v účinnost zákon č. 282/1993 Z. z., o zmiernení niektorých majetkových krívd spôsobených cirkvám a náboženským spoločnostiam.“²⁹⁰ Paradoxně byl přijat krátce po rozdělení ČSFR, když právě vinou slovenských poslanců nebyl zákon přijat několik měsíců před tím pro celou tehdejší ČSFR.

---

²⁸⁹ Tretera, Jiří Rajmund. Stát a církev v České republice. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 2002, str. 133.

²⁹⁰ Příbyl, Stanislav. Vládní návrh smlouvy mezi ČR a Svatým Stolcem. In Loužek, Marek (ed.). Vztah církví a státu. Sborník textů. Praha, Centrum pro ekonomiku a politiku 2004, str. 72.

8. Zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi)

8.1. Přijetí zákona č. 428/2012 Sb.

Dne 18. ledna 2012 předložila vláda poslanecké sněmovně návrh zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi. Následujícího dne byl návrh jako sněmovní tisk č. 580 rozeslán jednotlivým poslancům. Organizačním výborem bylo dne 1. února 2012 doporučeno projednávání návrhu a návrh byl přikázán k projednání ústavně právnímu výboru. Po 1. čtení byl s pozměňovacími návrhy zákon postoupen do 2. čtení. Ve 2. čtení prošel návrh zákona obecnou rozpravou a podrobnou rozpravou dne 6. června 2012, po kterých byl návrh zákona s pozměňovacími návrhy rozeslán 8. června 2012. V Poslanecké sněmovně bylo 3. čtení zahájeno 15. června 2012. Projednávání zákona však bylo přerušeno a pokračovalo až v červenci 2012. Nakonec záhy po půlnoci již 14. července 2012 byl na 41. schůzi Poslanecké sněmovny zákon schválen. Z přítomných 182 poslanců hlasovalo pro přijetí zákona 93 poslanců (pro přijetí zákona bylo potřebných 92 hlasů) a proti přijetí zákona se vyslovilo 89 poslanců. Zákon byl přijat zásluhou poslanců z ODS a TOP09, naopak proti, jak se dalo předpokládat, byla ČSSD a KSČM.

Schválený návrh zákona postoupila Poslanecká sněmovna Senátu 19. července 2012. V senátu se návrhem zabýval Výbor pro hospodářství, zemědělství a dopravu, Ústavně-právní výbor a výbor pro vzdělání, vědu, kulturu, lidská práva a petice. Všechny výbory návrh zákona zamítly. Následně byl tedy návrh zákona při projednávání na 25. schůzi Senátu dne 15. srpna 2012 zamítnut.

Návrh zákona se tak vrátil do Poslanecké sněmovny. Ta setrvala na původním návrhu zákona a přehlasovala Senát dne 8. listopadu 2012, když pro přijetí hlasovalo 102 poslanců (potřebných bylo 101).

Zákon byl doručen k podpisu prezidenta 8. listopadu 2012. Ten již předtím avizoval, že zákon nepodepíše, ale ani ho nebude vetovat. Skutečně tedy 22. listopadu 2012 rozeslal poslancům své stanovisko, že zákon nepodepíše, ale nevrátí ho zpět sněmovně. Předsedovy vlády byl zákon k podpisu doručen 28. listopadu

2012. Zákon byl vyhlášen dne 5. prosince 2012 ve Sbírce zákonů v částce 155 pod číslem 428/2012 Sb. (dále jen „ZMV“).

Po dlouhých 21 letech tak zákonodárce naplnil svůj závazek vyjádřený v § 29 zákona o půdě a přijal zvláštní zákon, který vypořádává historický majetek církví a náboženských společností. Zákonodárce tak konečně odstranil protiústavní stav nečinnosti, který mu byl vytýkán judikaturou Ústavního soudu, a naplnil legitimní očekávání církví a náboženských společností. Zároveň „přijal pravděpodobně poslední právní předpis, jehož účelem je vypořádat se s křivdami způsobenými komunistickým totalitním režimem“.²⁹¹

Přesto ale neměly církve a náboženské společnosti stále definitivně vyhráno. Skupina 18 senátorů podala dne 5. února 2013 návrh na zrušení ZMV, stejný návrh předložila dne 18. února 2013 i skupina 47 poslanců, záhy vzešel stejný návrh od další skupiny 45 poslanců. Celý proces jednání a rozhodování o osudu ZMV byl místy velmi nedůstojný. Rozhodování Ústavního soudu o návrhu na zrušení ZMV byla věnována velká pozornost, dokonce jej celý vysílala Česká televize.²⁹² Vzhledem k ustálené judikatuře Ústavního soudu, která vytýkala zákonodárci dlouhodobou nečinnost při nesplnění legitimního očekávání církví a náboženských společností a nevydání zákona o jejich původním majetku, se dalo očekávat, že se nebude zcela stavět proti ZMV. Ústavní soud nakonec svým nálesem sp. zn. Pl. ÚS 10/13 ze dne 29. května 2013, publikovaným ve Sbírce zákonů pod č. 177/2013 Sb., rozhodl tak, že v ustanovení § 5 písm. i) zrušil slovo „spravedlivé“, návrh na zrušení § 19 až § 25 ZMV zamítl a ve zbývajících částech návrh zamítl. Církevní restituce tedy dostaly „zelenou“.

8.2. Charakteristika ZMV

Svou charakteristikou, zejména metodou právní úpravy, se ZMV řadí mezi další, již daleko dříve přijaté, restituční zákony většího významu, jako byly zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, a zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a k jinému zemědělskému majetku. „Mnohá jeho

---

²⁹¹ Kříž, Jakub. Naturální restituce podle zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi. Právní rozhledy č. 2/2013, str. 46.

²⁹² Záznam z celého jednání konaného před Ústavním soudem ČR dne 29. 5. 2013 dostupný na: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10101491767-studio-ct24/213411034000063-restituce-u-ustavniho-soudu>, cit. k 27. 3. 2017.

ustanovení jsou silně inspirována dosavadními restitučními předpisy, aby tak byla použitelná i již vytvořená judikatura.²⁹³

U ZMV pro nápravu majetkových křivd a k celkovému majetkovému vyrovnání je použita kombinace naturální restituce, kdy jsou vydávány některé věci nemovité i movité, a finanční náhrady za nevydávané věci. Taktéž dojde navíc k vyplácení finančního příspěvku po přechodné období.²⁹⁴ Naturální restituce byla pojata ve formě nárokové metody. Rozsah vydávaného a nevydávaného majetku, za nějž se vyplácí finanční náhrada, byl stanoven dohodou po jednáních vedených mezi vládní komisí pro narovnání vztahu mezi státem a registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi a reprezentacemi registrovaných církví a náboženských společností.²⁹⁵

ZMV byl dle znění preambule přijat Parlamentem ČR ve snaze zmírnit následky některých majetkových a jiných křivd, spáchaných komunistickým režimem v období let 1948 až 1989. Nejedná se však pouze o zákon restituční povahy, protože další důležitou složkou ZMV je vypořádání majetkových vztahů mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi.

Předmět a účel úpravy ZMV, jak je rozveden v preambuli zákona, je následně ve stručnosti popsán hned v úvodu zákona v § 1. „Účelem zákona je tak umožnění obnovení majetkové základny církví a náboženských společností, z toho plynoucí jejich svobodné a nezávislé postavení a tím i konečné odloučení od státu.“²⁹⁶

Provedení majetkového vyrovnání tak na jednu stranu zmírní majetkové křivdy, na druhou stranu dojde „k nastolení nových majetkových vztahů mezi státem a církvemi a náb. spol. a k zajištění svobodného a nezávislého postavení církví a náb. spol.“²⁹⁷ Jeho účelem je odstranění nežádoucího stavu vnuceného systému financování církví a náboženských společností státem a vytvoření jejich majetkové základny jako předpokladu nezávislosti a svobody pro naplňování svých cílů.

ZMV se ohledně zmírnění některých majetkových křivd vztahuje pouze na církev a náboženské společnosti registrované podle zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, ke dni nabytí účinnosti ZMV, tedy ke dni 1. 1.

---

²⁹³ Kříž, Jakub. Naturální restituce podle zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi. Právní rozhledy č. 2/2013, str. 50.

²⁹⁴ Srov. § 17 ZMV.

²⁹⁵ Srov. Usnesení vlády č. 204/2011 ze dne 17. 3. 2011.

²⁹⁶ Pavelka, Jan. Jak proběhnou církevní restituce? Právní rádce č. 1/2013, str. 22.

²⁹⁷ Kříž – Valeš, Komentář, str. 90.

2013.²⁹⁸ V ZMV se ale objevuje i pojem „dotčená církev a náboženská společnost“, a to v § 15 ZMV. K odlišení církví a náboženských společností v ZMV na registrované a dotčené církve a náboženské společnosti není náhodné a má svůj význam. Souvisí to s vyplácením finanční náhrady a příspěvku v přechodném období. Na vyplacení finanční náhrady a příspěvku mají nárok v zákoně uvedené dotčené církve a náboženské společnosti.²⁹⁹ Všechny dotčené církve a náboženské společnosti jsou tedy zároveň i registrované, opačně to ale neplatí. Existuje zde tedy diference mezi církvemi a náboženskými společnostmi, podle které ne všechny církve a náboženské společnosti mají nárok na naturální restituci a zároveň i na finanční náhradu a příspěvek v přechodném období.³⁰⁰

Zákon dopadal pouze na křivdy spáchané církvím a náboženských společnostem v období od 25. února 1948 do 1. ledna 1990, tedy v tzv. rozhodném období. Rozhodné období je tak časově uzavřeno. Církve a náboženské společnosti se nemohou podle ZMV domáhat vydání majetku, o který přišly již před 25. únorem 1948.

Počátek rozhodného období stanovený ke dni 25. února 1948 vychází z obecných a objektivních důvodů.³⁰¹ Toto datum bylo použito i v dalších restitučních předpisech, tak jako i vymezení rozhodného období. Legislativní zkratka „rozhodné období“ byla použita např. v zákoně č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů. Zde je v § 1 rozhodné období určeno v období od 25. února 1948 do 1. ledna 1990, tedy úplně stejně, jak je tomu v ZMV. Zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a k jinému zemědělskému majetku (zákon o půdě), pojem rozhodné období nepoužívá, ale taktéž stanovuje, že má dojít k nápravě některých křivd způsobených fyzickým osobám v době od 25. února 1948 do 1. ledna 1990.

Kritika některých osob, že přijetím ZMV dojde k prolomení rozhodného období,³⁰² zdá se být kritikou méně zdatných čtenářů. Nejenže je rozhodné období časově vymezeno již v § 1 ZMV, ale nadále se tato legislativní zkratka objevuje v textu zákona ještě několikrát, zřejmě právě pro osoby méně všímavé. „Je však faktem, že žádný restituční právní předpis není tak důsledný v respektování hranice

---

²⁹⁸ Srov. § 1 ZMV.

²⁹⁹ Srov. § 15 odst. 2 ZMV.

³⁰⁰ Srov. Kříž – Valeš, Komentář, str. 102-103.

³⁰¹ Srov. Ústavní soud, náleží sp. zn. Pl. ÚS 45/97 ze dne 25. 3. 1998.

³⁰² Srov. Kozák, Jiří. Právo na pomezí diktatury a demokracie: právní vyrovnání s totalitní minulostí v České republice po roce 1989. Praha, Auditorium, 2014, str. 145.

25. 2. 1948 jako zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi.³⁰³

8.3. Vymezení základních pojmů ZMV

V textu ZMV je operováno s pojmem původní majetek registrovaných církví a náboženských společností. Ten je definován jako „věci, majetková práva a jiné majetkové hodnoty, včetně spoluvlastnických podílů a součástí a příslušenství věcí, které byly alespoň část rozhodného období ve vlastnictví nebo které příslušely registrovaným církvím a náboženským společnostem, právnickým osobám zřízeným nebo založeným jako součásti registrovaných církví a náboženských společností, Náboženské matici nebo dalším právnickým osobám zřízeným nebo založeným za účelem podpory činnosti registrovaných církví a náboženských společností k duchovním, pastoračním, charitativním, zdravotnickým, vzdělávacím nebo administrativním účelům, nebo jejich právním předchůdcům“.³⁰⁴ Touto širokou definicí má být deklarován rozsah újmy na majetku, která byla církvím a náboženským společnostem způsobena.³⁰⁵ Zákonodárce zde volí spojení „původní majetek církví a náboženských společností“, ale podle obsahu odpovídá definicím, které užívá ve své judikatuře Ústavní soud pod pojmem „historický majetek církví a náboženských společností“.³⁰⁶

Základ původního majetku tvoří věci, které mají být podle tohoto zákona vráceny. Hlavní složkou zákona je tedy naturální restituce. Logicky se ale po více jak šedesáti letech nevrátí všechny věci z původního církevního majetku. U věcí, které budou vráceny, musejí být splněny všechny podmínky stanovené v ZMV. Dále se samozřejmě nevrátí věci, které už neexistují. Podle ZMV se mezi původní církevní majetek řadí i majetková práva a jiné majetkové hodnoty, které příslušely registrovaným církvím a náboženským společnostem.

Definice původního majetku využívá především vymezení původních subjektů, které majetek vlastnily. Tyto subjekty jsou dále v zákoně označeny jako osoby oprávněné,³⁰⁷ které mohou požadovat navrácení svého původního majetku.

---

³⁰³ Valeš, Václav – Bejvančická, Alexandra. České státní právo církevní 2. Platná právní úprava. Brno, Tribun EU s.r.o. 2015, str. 111.

³⁰⁴ § 2 písm. a) ZMV.

³⁰⁵ Srov. Důvodová zpráva k § 2 ZMV.

³⁰⁶ Srov. Ústavní soud, náleží sp. zn. Pl. ÚS 9/07 ze dne 1. 7. 2010.

³⁰⁷ Srov. § 3 ZMV.

Dále také opět stanovuje, že musí jít o majetek vlastněný alespoň po část rozhodného období. Není rozhodující, jak dlouho během rozhodného období církevní subjekty majetek vlastnily, postačuje i jediný den, musí však spadat do období od 25. února 1948 do 1. ledna 1990. Majetek, který sice vlastnily církve a náboženské společnosti, ale mimo rozhodné období, nepatří do původního majetku církví a náboženských společností podle definice obsažené v ZMV a nemůže tak být podle něj vrácen.

ZMV rozlišuje věci podle procesu jejich vydávání.³⁰⁸ Vymezuje proto pojem zemědělská nemovitost,³⁰⁹ u které je proces vydávání o trochu komplikovanější než u ostatních nezemědělských nemovitostí a movitostí. Pro určení skutečnosti, zda jde či nejde o zemědělskou nemovitost, je podstatný den 24. června 1991. Toto datum nebylo zvoleno náhodně, jedná se o den nabytí účinnosti zákona o půdě. Vymezení zemědělských nemovitostí podle ZMV se tak shoduje s vymezením zemědělských nemovitostí podle zákona o půdě.³¹⁰ Majetek, který by se stal zemědělskou nemovitostí až po tomto datu, by nespadal do charakteristiky zemědělské nemovitosti podle ZMV. Naopak na pozemky, které byly po 24. červnu 1991 vyňaty ze zemědělského či lesního půdního fondu, je nadále nahlíženo jako na zemědělské nemovitosti podle ZMV.

Do zemědělských nemovitostí tak podle § 2 písm. b) bodu 1 a 2 ZMV patří pozemky, které ke dni 24. června 1991 tvořily zemědělský půdní fond nebo do tohoto fondu náležely, nebo tvořily lesní půdní fond. Zemědělský původní fond ke dni 24. června 1991 byl tvořen zejména ornou půdou, loukami, pastvinami, chmelnicemi, vinicemi apod.³¹¹ Základem lesního půdního fondu jsou samozřejmě lesy, dále lesní školky, lesní semenné plantáže atd.³¹²

Kromě pozemků patří k zemědělským nemovitostem taktéž stavby. Těmi jsou obytné a hospodářské budovy a jiné stavby patřící k původní zemědělské usedlosti a obytné a hospodářské budovy a stavby sloužící zemědělské a lesní výrobě nebo s ní souvisejícímu vodnímu hospodářství, vždy včetně pozemků zastavěných právě

---

³⁰⁸ Srov. § 9 a 10 ZMV.

³⁰⁹ Srov. § 2 písm. b) ZMV.

³¹⁰ Srov. Průchová, Ivana. Restituce majetku podle zákona o půdě. Praha, C. H. Beck 1997, str. 125-126.

³¹¹ Srov. § 1 zákona č. 53/1966 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění zákona č. 75/1976 Sb.

³¹² Srov. § 2 zákona č. 61/1977 Sb., o lesích, ve znění zákona č. 229/1991 Sb.

těmito stavbami.³¹³ I tyto nemovitosti by měly mít charakter zemědělských nemovitostí ke dni 24. června 1991.

8.4. Oprávněné osoby

Tak jako i v dalších restitučních předpisech i v ZMV jsou osoby, kterým bude navrácen majetek či poskytnuta náhrada, označeny jako „oprávněné osoby“.³¹⁴ ZMV taxativním výčtem uvádí, kdo může být oprávněnou osobou. Tím se okruh možných oprávněných osob do jisté míry reguluje. Skutečnost, že právnická osoba spadá do taxativního výčtu, ještě neznámá, že je ihned oprávněnou osobou. Musí být splněna další podmínka, že tato osoba (či její právní předchůdce) utrpěla majetkovou křivdu uvedenou v ZMV během rozhodného období.³¹⁵ „[O]soby, které nejsou zařazeny mezi osoby oprávněné (...), přijetím restitučního zákonodárství pozbyly možnost uplatnit ochranu vlastnického práva k předmětným nemovitostem, pokud vůbec ještě po rozhodném období toto vlastnické právo existovalo (...).“³¹⁶ V českém ústavním pořádku není zaručeno právo na restituci či jinou formu zmírnění křivd a je jen v dleci zákonodárce, jaký okruh oprávněných osob zvolí.³¹⁷

„[S]polečným rysem oprávněných osob je forma právnických osob.“³¹⁸ Někteří kritici církevních restitucí poukazovali na to, že právě církevní právnické osoby jsou zvýhodňovány oproti jiným právnickým osobám, které neměly oprávnění restituovat svůj majetek. Dokonce podle některých autorů tato námitka nebyla uspokojivě vyvrácena, i když existují nepočetné výjimky právnických osob, kterým byla restituce umožněna.³¹⁹ Právnických osob, které měly po roce 1989 postavení oprávněných osob, však byla celá řada. Toto právo právnickým osobám poskytoval např. zákon č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd, dále zákon č. 173/1990 Sb., kterým se zrušuje zákon č. 68/1956 Sb., o organizaci tělesné výchovy, a kterým se upravují některé další vztahy týkající se dobrovolných tělovýchovných organizací, a zákon č. 232/1991 Sb., o podmínkách a způsobu

³¹³ Srov. § 2 písm. b) bod 3 a 4 ZMV.

³¹⁴ Srov. § 4 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě; § 3 zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích; § 3 zákona č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd.

³¹⁵ Srov. § 3 ZMV.

³¹⁶ Jäger – Chocholáč, Komentář, str. 30.

³¹⁷ Srov. Ústavní soud ČR, náleží sp. zn. II. ÚS 14/04 ze dne 25. 1. 2006.

³¹⁸ Jäger – Chocholáč, Komentář, str. 32.

³¹⁹ Srov. Kozák, Jiří. Právo na pomezí diktatury a demokracie: právní vyrovnání s totalitní minulostí v České republice po roce 1989. Praha, Auditorium 2014, str. 144.

navracení majetkových práv vyplývajících ze zákona č. 173/1990 Sb., kterým se zrušuje zákon č. 68/1956 Sb., o organizaci tělesné výchovy, a kterým se upravují některé další vztahy týkající se dobrovolných tělovýchovných organizací, podle kterého byla oprávněnou osobou i Československá obec sokolská. Majetek byl navrácen i Československému červenému kříži na základě zákona č. 126/1992 Sb., o ochraně znaku a názvu Červeného kříže a o Československém červeném kříži. I dříve byl majetek navrácen právě církvím a náboženským společnostem, resp. církevním právníckým osobám, a to již zmíněným výčtovým zákonem a také zákonem č. 212/2000 Sb., o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem, který se týkal majetku židovských obcí, spolků a nadací a podle něhož byla oprávněnou osobou Federace židovských obcí. Oprávněnými osobami se staly také obce na základě zákona č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí.

Jako první oprávněná osoba je v § 3 písm. a) ZMV uvedena registrovaná církev a náboženská společnost. Registrována musí být podle zákona č. 3/2002 Sb., zákona o církvích a náboženských společnostech, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o církvích“). Podle zákona o církvích existují i církve a náboženské společnosti neregistrované, ty však nemohou být oprávněnou osobou.

Církev lze chápat jako společenství věřících, resp. křesťanů, protože se tento pojem vztahuje pouze ke společenstvím křesťanským. Naopak náboženské společnosti představují společenství mimokřesťanská.³²⁰ Souhrnně se však jedná o právnické osoby soukromého práva zapsané v Rejstříku evidovaných církví a náboženských společností. K 31. prosinci 2016 existovalo celkem 38 registrovaných církví a náboženských společností. „Mezi oprávněné osoby z nich však reálně lze zařadit pouze ty, které existovaly alespoň po část rozhodného období.“³²¹

Státem uznaných církví a náboženských společností působila ještě před počátkem rozhodného období celá řada. U některých došlo k recepci uznání z doby Rakouska–Uherska, nebo byly uznány v období první Československé republiky. Uzanými církvemi tehdy byly dle současného názvu: Církev československá husitská, Církev řeckokatolická, Církev římskokatolická, Českobratrská církev evangelická, Evangelická církev augsburského vyznání

---

³²⁰ Srov. Jäger, Petr. Církve a náboženské společnosti v České republice a jejich právní postavení. Příručka pro veřejnou správu. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2006, str. 7-8, 12.

³²¹ Jäger – Chocholáč, Komentář, str. 34.

v České republice, Federace židovských obcí v České republice, Jednota bratrská, Náboženská společnost českých unitářů, Pravoslavná církev v českých zemích, Slezská evangelická církev augsburského vyznání, Starokatolická církev v ČR.

Během komunistického režimu došlo k uznání dalších církví a náboženských společností, i když neexistoval právní předpis, který by obsahoval úpravu uznávání církví a náboženských společností. V tomto jednání však nelze spatřovat kladný vztah režimu k církvím a náboženským společnostem, ale jejich snahu podřít tyto uznané církve a náboženské společnosti pod působnost Státního úřadu pro věci církevní a dalších orgánů. Komunistický režim připustil vznik těchto církví: Apoštolská církev, Bratrská jednota baptistů, Církev adventistů sedmého dne, Církev bratrská, Evangelická církev metodistická, Křesťanské sbory, Novoapoštolská církev v ČR.

Církvě a náboženské společnosti registrované již po roce 1991, a to buď podle zákona o církvích či dříve účinného zákona č. 308/1991 Sb., v drtivé většině případů oprávněnými osobami být nemohou. Mohlo by se tak stát jen v případě, že církev a náboženská společnost měla právní subjektivitu ještě před registrací, nebo se stala právní nástupkyní dříve existující církve a náboženské společnosti.

Zvláštní postavení má v tomto případě Církev římskokatolická. I když se jedná o registrovanou právnickou osobu, nebude oprávněnou osobou v rámci naturální restituce, kdy by sama utrpěla majetkovou škodu jako původní vlastník. Podle tzv. institutové teorie nebyla jako vlastník církevního majetku považována církev celá, ale jednotlivé církevní instituce jako osoby právnické.³²² Tyto jednotlivé církevní instituce budou samy oprávněnými osobami podle dalších ustanovení § 3 ZMV.

Dalšími, a to zřejmě nejdříve zastoupenými oprávněnými osobami dle ZMV, jsou právnické osoby zřízené nebo založené jako součást registrované církve a náboženské společnosti.³²³ Tuto skupinu oprávněných osob představuje celá řada právnických osob založených a zřízených jako součást Církve římskokatolické, především jednotlivé farnosti, biskupství, kapituly, kláštery a konventy atd. Tento systém vychází z již uvedené institutové teorie, která byla přijímána i v minulosti a podle které „[n]ení tudíž církev jako celek podmětem majetku církevního, nýbrž jsou

---

³²² Srov. Hobza Antonín – Tureček, Josef. Úvod do církevního práva II. Praha, Nákladem Spolku československých právníků Všehrd 1936, str. 239, 262-263; Hendrych, Jiří. Katolická církev. In Slovník veřejného práva československého. Svazek II. Brno, Polygrafia 1932, str. 156.

³²³ Srov. § 3 písm. b) ZMV.

jím jednotlivé kostely, korporace a ústavy, jež život církevní vytvořil. Může jím být stolec papežský nebo biskupství, kostel katedrální nebo farní, kapitula, klášter, fundace, beneficium atd.³²⁴

Většina z těchto oprávněných osob je dle § 15a zákona o církvích označována jako evidovaná právnická osoba, která se zapisuje do Rejstříku evidovaných právnických osob vedeného Ministerstvem kultury. Tyto evidované právnické osoby jsou právnické osoby soukromého práva, avšak zřízené registrovanou církví či náboženskou společností a tvořící její součást.

Jako oprávněná osoba pro uplatnění svých restitučních nároků musí prokázat svou existenci, což dokládá výpisem z Rejstříku evidovaných právnických osob, který jí vyhotoví Ministerstvo kultury. Dále však musí prokázat, že právě ona utrpěla majetkovou křivdu nebo musí prokázat své právní nástupnictví po osobě, která utrpěla v rozhodném období majetkovou křivdu. Jelikož „zápis do rejstříku nebyl konstitutivní, církve a náboženské společnosti poskytovaly právní subjektivitu svým institucím zcela autonomně bez státního zásahu“.³²⁵ V rámci autonomie církví zaručené v čl. 16 odst. 2 Listiny základních práv a svobod je církvím a náboženským společnostem garantováno právo zřizovat řeholní a jiné církevní instituce, taktéž právo spravovat své záležitosti, zejména ustanovovat své orgány nezávisle na státu, jsou jen orgány registrovaných církví a náboženských společností oprávněny potvrzovat skutečnosti o existenci církevních právnických osob ještě před datem evidence a o jejich právním nástupnictví. To bylo potvrzeno judikaturou Ústavního soudu, podle níž není ze strany orgánů veřejné moci, aby přezkoumávaly jednotlivé úkony a akty příslušných orgánů registrovaných církví a náboženských společností.³²⁶

Existence církevních právnických osob sahá daleko do minulosti, jejich vlastnické právo taktéž. To bylo tak zapsáno v českých, moravských a slezských deskách zemských a dalších dobových dokumentech dokládajících vlastnické právo. Tyto dokumenty byly psány v různých jazycích, především v češtině a němčině. Dále byla pro tutéž církevní osobu používána různá označení. Pro jasnou identifikaci vydává církevní právnické osobě především nadřízený orgán potvrzení o jejich

---

³²⁴ Rittner, Církevní právo katolické, str. 178.

³²⁵ Kříž, Jakub. Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář. Praha, C. H. Beck 2011, str. 319.

³²⁶ Srov. Ústavní soud ČR, usnesení sp. zn. I. ÚS 137/05 ze dne 15. 11. 2006, usnesení sp. zn. I. ÚS 611/06 ze dne 17. 1. 2007, usnesení sp. zn. I. ÚS 1244/07 ze dne 18. 10. 2007, usnesení sp. zn. I. ÚS 1240/09-02 ze dne 26. 11. 2010.

historických názvech. Pro jednotlivé mužské a ženské řády může potvrzení vydávat Konference vyšších představených mužských řeholí v České republice a Konference vyšších představených ženských řeholí v ČR, která takovéto potvrzení označuje jako „potvrzení totožnosti subjektu“, pro jednotlivé farnosti vydává potvrzení jejich nadřízené biskupství.

Kromě evidovaných právnických osob existují tzv. historické církevní právnické osoby, které nejsou evidované v žádných rejstřících. Avšak v nedávné minulosti evidované byly, a to podle zákona č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností. Jejich evidence byla zrušena příkazem Ministerstva kultury č. 32/2001 ze dne 21. prosince 2001, na jehož základě měly tyto osoby dle mínění ministerstva přijít o právní subjektivitu a nemohly by tak uplatňovat své původní majetkové nároky. S tímto názorem se neztotožnil Ústavní soud, v usnesení sp. zn. Pl. ÚS 2/04 ze dne 19. srpna 2004 označil příkaz ministerstva za akt interní povahy, který nemůže regulovat okruh registrovaných osob. Dále potvrdil existenci těchto církevních právnických osob, když „[k] pozbývání právní subjektivity platí obecné pravidlo, že pouhým zrušením úpravy právního režimu určitého druhu právnických osob bez toho, že by tyto osoby byly výslovně zrušeny, nemůže být nastolen stav zpochybnění jejich existence“.³²⁷ Judikatura Ústavního soudu jasně potvrdila existenci těchto církevních právnických osob, když nebyly výslovně žádným právním předpisem zrušeny.

Mezi historické právnické osoby patří především kostely, benefícia, obročí, nadace, fundace apod. Taktéž tyto osoby by mohly být oprávněnými osobami podle ZMV. Avšak prokazování jejich existence a údajů o statutárním orgánu by bylo značně komplikované, zároveň prvotní názor Ministerstva kultury, podle kterého osoby neevidované v rejstříku nemají právní subjektivitu, vedly některé nadřízené orgány Církve římskokatolické ke sloučení těchto historických církevních osob s některou z evidovaných právnických osob.³²⁸ Ke sloučení dochází výlučně podle předpisů kanonického práva, především aktem biskupství jako nadřízeného orgánu, kdy je historická církevní osoba sloučená s místní farností. Farnost tak vstupuje do práv a povinností této historické církevní právnické osoby a stane se dle ZMV oprávněnou osobou jako její právní nástupce, kdy své nástupnictví osvědčí listinou biskupství o sloučení.

---

³²⁷ Ústavní soud ČR, nález sp. zn. IV. ÚS 34/06 ze dne 21. 11. 2007.

³²⁸ Srov. Kříž – Valeš, Komentář, str. 136.

Další skupinou oprávněných osob jsou dle § 3 písm. c) ZMV právnické osoby zřízené nebo založené za účelem podpory činnosti registrované církve a náboženské společnosti k duchovním, pastoračním, charitativním, zdravotnickým, vzdělávacím nebo administrativním účelům. Zařazení těchto osob mezi osoby oprávněné reflektuje historické skutečnosti, kdy činnost církví a náboženských společností nejen materiálně podporovaly právnické osoby různých forem, ale i novější judikaturu Ústavního soudu, podle níž existovaly církevní subjekty, které existovaly či existují jako církevní právnické osoby uvnitř církví a náboženských společností nebo vedle nich, které se buď materiálně podílí na podpoře církví a náboženských společností či přímo na plnění jejich poslání.³²⁹ Tyto církevní subjekty měly vlastní právní subjektivitu a taktéž majetek, prostřednictvím jehož výnosů naplňovaly církve a náboženské společnosti své cíle. Byl-li jim tento majetek komunistickým režimem zabaven, došlo vůči těmto osobám ke spáchání majetkové křivdy.

Podle ZMV u těchto oprávněných osob není podstatná jejich právní forma, ale účel jejich založení nebo zřízení výslovně zde uvedený. Jedná-li se o subjekt, který sice podporuje církve a náboženské společnosti, ale k jinému účelu (např. provozování restaurace či hotelu), nemůže být oprávněnou osobou.

Taktéž tyto právnické osoby musely prokázat svou kontinuitu od utrpění majetkové křivdy po uplatnění výzvy, popř. prokázat své právní nástupnictví po právnické osobě, která utrpěla majetkovou křivdu, což v daných případech vzhledem k postoji totalitního režimu není úplně snadné. Navíc v tomto případě nelze právní kontinuitu ani právní nástupnictví prokazovat doklady vydanými církvemi a náboženskými společnostmi podle jejich vnitřních předpisů, ale právní kontinuita či nástupnictví těchto právnických osob podléhá českému právnímu řádu.

Mezi tyto oprávněné osoby lze zařadit různé charitní, vzdělávací či sociální ústavy, u kterých je účel jejich působení zřejmý, dále např. kostelní jednoty a další spolky podobného druhu, které shromažďovaly majetek pro výstavbu sakrálních budov a jejich další financování.

Jako samostatná oprávněná osoba je v § 3 písm. d) ZMV uvedena Náboženská matice. Náboženská matice může být oprávněnou osobou jen v případě, že utrpěla sama či její právní předchůdce majetkovou křivdu uvedenou v ZMV v rozhodném období. Tato situace je trochu paradoxní, protože právě i Náboženská

---

³²⁹ Srov. Ústavní soud ČR, nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 9/07 ze dne 1. 7. 2010.

matice v období komunistického režimu poškozovala ostatní církevní právnické osoby a ZMV výslovně některé úkony Náboženské matice považuje za skutečnosti, v jejichž důsledku došlo k majetkovým křivdám.³³⁰

Náboženská matice je zcela odlišná od ostatních oprávněných osob. Jedná se o právnickou osobu sui generis, která před rokem 2013 než došlo k vydání ZMV nebyla organizační součástí římskokatolické církve, ani státním fondem a majetek fond tvořící nebyl majetkem státu. Jednalo se o zvláštní samostatný subjekt, jehož účelem byla správa části majetku římskokatolické církve a výnosů z něho, a to pro potřeby římskokatolické církve.³³¹ Z těchto důvodů není zapsána v Rejstříku evidovaných právnických osob ani v jiné podobné evidenci.

Za počátek Náboženské matice lze považovat zřízení náboženských fondů kabinetními listy císaře Josefa II. ze dne 27. února 1782 a 11. března 1782, a to náboženského fondu českého a fondu moravsko-slezského. Tyto fondy do své správy převzaly majetek klášterů zrušených též císařem Josefem II. Výnosy z tohoto majetku měly dále zajišťovat financování potřeb Církve římskokatolické. Jednalo se o příspěvky na platy duchovních, zřizování nových far, stavby kostelů, církevní školství apod.

Majetek ve správě náboženských fondů se však značně ztenčoval a musel být dotován z prostředků státu již od dob Rakouska–Uherska, přes první republiku až do roku 1948. Před 25. únorem 1948 vlastnily náboženské fondy velkostatek Nejdek, statky Svinčice a Paředly, několik kostelů, far a dalších nemovitostí, které jsou považovány za kmenový majetek Náboženské matice.³³² Náboženská matice tak „byla sama dotčena majetkovými křivdami založenými protiprávním vyvedením vlastního kmenového jmění“.³³³ Z výše uvedeného vyplývá, proč je taktéž Náboženská matice podle ZMV oprávněnou osobou.

Jak již zde bylo uvedeno, až následně došlo ke sloučení českého zemského fondu, moravského zemského fondu a náboženské základiny na Slovensku do jediného náboženského fondu spravovaného Státním úřadem pro věci církevní dle vyhlášky č. 352/1950 Ú. I. I., o náboženském fondu, následně označovaném jako Náboženská matice. Po těchto událostech získala Náboženská matice novou roli, a to subjektu, který právě svými úkony způsoboval jiným církevním subjektům

---

³³⁰ Srov. § 5 písm. c) ZMV.

³³¹ Srov. Nejvyšší správní soud ČR, rozsudek č.j. 5 A 35/2002-73 ze dne 2.11.2006.

³³² Srov. Kříž – Valeš, Komentář, str. 140.

³³³ Jäger – Chocholáč, Komentář, str. 42.

majetkové křivdy, když jejich majetek spravovaný na základě vyhlášky č. 351/1950 Ú. I. I., o převzetí správy některých majetkových podstat náboženským fondem, převedla do rukou státu.

Po roce 1989 působila Náboženská matice již bez vměšování státní moci. V tom ale některé složky státu viděly problém, a tak jako v případě historických právnických osob, aby byly co nejvíce zmenšeny její majetkové nároky, byla Náboženská matice zrušena rozhodnutím tehdejšího ministra kultury Pavla Dostála č. 1/2002 ze dne 19. února 2002. K tomuto kroku nebylo ministerstvo kultury oprávněno a zcela logicky Nejvyšší správní soud svým rozsudkem č. j. 5 A 35/2002-73 ze dne 2. listopadu 2006 prohlásil rozhodnutí ministra kultury za nicotné, zároveň v něm charakterizoval Náboženskou matici, její právní postavení a statut.

Od 1. ledna 2013 podle § 18 odst. 9 ZMV vykonává práva a povinnosti zakladatele Náboženské matice Církev římskokatolická. Náboženská matice sídlí na adrese Thákurova 676/3 v Praze 6, tedy na stejné adrese jako její nynější „zakladatel“ či Česká biskupská konference.

8.5. Povinné osoby

V § 4 ZMV jsou jako povinné osoby výslovně uvedeny Pozemkový fond České republiky, Lesy České republiky, s. p. (dále jen „Lesy ČR“). Dále k nim patří příslušné organizační složky státu, které jednají za stát, či státní příspěvkové organizace, státní fondy, státní podniky a organizace, za podmínky, že jsou oprávněny hospodařit s majetkem státu nebo vykonávat správu majetku státu, který se stal předmětem majetkové křivdy.³³⁴

Specifikace povinných osob dle § 4 ZMV jasně signalizuje, že předmětem vydávání má být výhradně majetek státu. Je tak vyloučeno vydávání majetku nestátními právnickými osobami a fyzickými osobami. Podle názoru Ústavního soudu by nestátním subjektům, určeným taktéž za povinné osoby, mohla vzniknout odejmutím majetku značná škoda.³³⁵

I když je jako povinná osoba na prvním místě uveden Pozemkový fond České republiky, nikdy se ale v případě ZMV povinnou osobou nestal. Dne 19. prosince 2012 byl přijat zákon č. 503/2012 Sb., o Státním pozemkovém úřadu a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon o SPÚ“). Tímto zákonem byl

³³⁴ Srov. § 4 písm. c) a d) ZMV.

³³⁵ Srov. Ústavní soud ČR, náleží sp. zn. I. ÚS 2166/10 ze dne 22. 2. 2011.

s účinností od 1. ledna 2013 zřízen Státní pozemkový úřad a zároveň zrušen Pozemkový fond České republiky. Státní pozemkový úřad je na rozdíl od Pozemkového fondu České republiky organizační složkou státu podřízenou Ministerstvu zemědělství.³³⁶ Dle § 22 odst. 1 zákona o SPÚ přešla veškerá práva a povinnosti Pozemkového fondu České republiky na Českou republiku, přičemž k výkonu těchto práv a povinností je příslušný Státní pozemkový úřad. Taktéž veškerý majetek, který vlastnil Pozemkový fond České republiky, přešel dnem účinnosti zákona o SPÚ na Českou republiku a příslušným k hospodaření s tímto majetkem se stal Státní pozemkový úřad.³³⁷ Státní pozemkový úřad je tím pádem příslušný i k právům a povinnostem plynoucím ze ZMV a od jeho účinnosti k 1. lednu 2013 se stal povinnou osobou.

Restituční výzvy řešily a do současnosti stále řeší jednotlivé krajské pozemkové úřady. Dohody o vydání zemědělských nemovitých věcí tak za Státní pozemkový úřad podepisují jednotliví ředitelé krajských pozemkových úřadů. Krajských pozemkových úřadů bylo na počátku restitučního procesu 14, ale k 1. lednu 2017 došlo ke sloučení Krajského pozemkového úřadu pro Středočeský kraj a Krajského pozemkového úřadu pro hl. m. Prahu do jediného Krajského pozemkového úřadu pro Středočeský kraj a hl. m. Prahu. I když mají jednotlivé krajské úřady stanovené kompetence, do kterých si nesmějí navzájem zasahovat, došlo přesto mezi nimi k předávání agendy vzhledem k náročnosti některých restitučních případů, přičemž důvodem byla často neschopnost jednotlivých pracovníků krajských pozemkových úřadů. V případě delegování některých restitučních případů musí být ale vždy dodržována stanovená pravidla pro rozhodování jednotlivých krajských pozemkových úřadů.

Lesy ČR jsou klasickým státním podnikem založeným zakládací listinou Ministerstva zemědělství č.j. 6677/91-100 ze dne 11. prosince 1991, a to ke dni 1. lednu 1992, ke kterému byly zapsány i do obchodního rejstříku. Mezi stěžejní majetek, se kterým hospodaří Lesy ČR, jsou veškeré pozemky určené k plnění funkcí lesa, taktéž lesní cesty a stavby související s obhospodařováním lesa. Veškeré nakládání s majetkem určeným do správy Lesům ČR musí být provedeno se

---

³³⁶ Srov. § 1 odst. 2 a 4 zákona č. 503/2012 Sb., o Státním pozemkovém úřadu a změně některých souvisejících zákonů; § 1 zákona č. 569/1991 Sb., o Pozemkovém fondu České republiky.

³³⁷ Srov. § 22 odst. 3 zákona č. 503/2012 Sb., o Státním pozemkovém úřadu a o změně některých souvisejících zákonů.

souhlasem zakladatele, tedy Ministerstva zemědělství.³³⁸ Podle ZMV, který má postavení speciálního právního předpisu k obecnému zákonu o státním podniku, toto ustanovení neplatí a při uzavírání dohod o vydávání zemědělských nemovitostí s oprávněnými osobami není souhlas Ministerstva zemědělství nutný.

V čele Lesů ČR stojí generální ředitel, ale statutárním orgánem může být i výrobně-technický ředitel, správní ředitel, obchodní ředitel, ekonomický ředitel, kteří mohou jednat každý samostatně, když není přítomen generální ředitel a to ve stanoveném pořadí. Lesy ČR jsou rozděleny do 12 krajských ředitelství, 4 lesních závodů, jednoho semenářského závodu a 7 správ toků. Krajská ředitelství se dále dělí na jednotlivé lesní správy. Dohody o vydání nemovitých věcí podepisují za Lesy ČR jednotliví ředitelé (popř. lesní správci) těchto organizačních útvarů.

Různý způsob charakteristiky povinných osob odpovídá jejich významu v procesu vydávání majetku a taktéž objemu vydávaného majetku. První popsaná povinná osoba, a to Pozemkový fond České republiky, se lišil od ostatních povinných osob tím, že nebyl organizační složkou státu, státním podnikem ani státní příspěvkovou organizací. To ale nebyl jediný důvod, proč je mezi povinnými osobami určen zvlášť. Naopak Státní pozemkový úřad a Lesy ČR by mohly být povinnými osobami podle obecné charakteristiky, jsou ale v ZMV úmyslně výslovně individuálně uvedeny. Je tím zdůrazněn jejich význam (to platilo i pro Pozemkový fond České republiky), když právě ony hospodaří se zemědělským majetkem státu. Tento hospodářsky využitelný majetek, který má být restituován, má zabezpečit samostatné financování církví a náboženských společností, až uplyne doba pro vyplácení finančních příspěvků státem. Proces vydávání majetku těmito oprávněnými osobami se liší od vydávání majetku ostatními oprávněnými osobami. Ostatní oprávněné osoby vydávají omezený okruh státního majetku, u něhož musí být splněny podmínky, které pro vydání zemědělského majetku v držení Státního pozemkového úřadu a Lesů ČR neplatí.

Pod § 4 písm. c) ZMV je jako povinná osoba uveden stát, za který jednají organizační složky, které samy nemají právní subjektivitu a jednají jménem státu. Dohody o vydávání majetku podepisuje vedoucí příslušné organizační složky, popř. pověřený vedoucí zaměstnanec. Mezi organizační složky, které vydávají majetek státu, se kterým hospodaří, patří zejména Úřad pro zastupování státu ve věcech

---

³³⁸ Srov. § 17 odst. 2 zákona č. 77/1997 Sb., o státním podniku.

majetkových (dále jen „ÚZSVM“). V čele ÚZSVM stojí generální ředitel, který by měl taktéž podepisovat dohody o vydávání majetku, ve většině případů je ale podepisuje ředitel jednoho z osmi územních pracovišť. Další takovou organizační složkou, která může postupovat podle ZMV jako povinná osoba, je Agentura ochrany přírody a krajiny ČR.

V § 4 písm. d) ZMV je charakterizováno několik druhů povinných osob, a to státní příspěvková organizace, státní fond, státní podnik a jiné státní organizace. Tyto povinné osoby se liší od organizačních složek státu tím, že mají právní subjektivitu a jednají vlastním jménem. Vlastní majetek však nemají a též hospodaří s majetkem státu. Takovýchto povinných osob je celá řada.

Významnou státní příspěvkovou organizací vydávající majetky nezemědělské v menším objemu, avšak značné, do jisté míry až nevyčísitelné, hodnoty je Národní galerie. Podobnými povinnými osobami jsou další muzea, galerie, knihovny apod. Mezi státní příspěvkové organizace patří i Ředitelství silnic a dálnic ČR, spravující zejména pozemky pod a kolem významnějších silnic a dálnic.

Mezi povinné osoby jsou zařazeny i státní fondy, zřizované jednotlivými zákony pro finanční zabezpečení zvláště stanovených úkolů mimo státní rozpočet,³³⁹ jedná se např. o Státní fond životního prostředí či Státní zemědělský intervenční fond. Státních fondů je v České republice jen šest, jejich postavení jako povinných osob podle ZMV je tedy naprosto zanedbatelné.

Státní podniky na rozdíl od jiných státních organizací provozují podnikatelskou činnost. Je téměř jejich povinností generovat zisk při hospodaření se státním majetkem. Jejich právní úprava není jednotná, vyskytuje se v několika zákonech, i protože jejich charakteristika a náplň činnosti jsou různé a spravovaný majetek má různé vlastnosti. Ze státních podniků tak mezi povinné osoby, vyjma samostatně zmíněných Lesů ČR, s.p., patří Vojenské lesy a statky ČR, s.p., všechna povodí, tedy Povodí Vltavy, státní podnik, Povodí Labe, státní podnik, Povodí Moravy, s. p., atd. Mezi povinnými osobami jsou i státní podniky v likvidaci, jako např. Státní statek Jeneč, státní podnik v likvidaci.³⁴⁰

Povinnými osobami jsou stanoveny i jiné státní organizace, ale musí být u nich na rozdíl od jiných povinných osob splněny podmínky stanovené v ZMV. Tyto

---

³³⁹ Srov. § 28 odst. 1 zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů.

³⁴⁰ Státní podniky jsou vyjmenovány dle oficiálních názvů, neexistuje tedy jejich jednotné označení, některé používají zkratku s. p.

státní organizace musí být právníckými osobami hospodařícími s majetkem státu či vykonávající správou majetku státu. Takovou povinnou osobou je Správa železniční dopravní cesty, státní organizace.

Protože podstatný objem původního církevního majetku, jenž v této fázi již také tvoří základ nového financování církví a náboženských společností, držel Státní pozemkový úřad a Lesy ČR, zřejmě by z výše popsaných důvodů postačovalo, kdyby byly podle ZMV povinnými osobami pouze Státní pozemkový úřad (dále jen „SPÚ“) a Lesy ČR. Případně by mohl být povinnou osobou ještě také ÚZSVM, který spravoval ne nevýznamný objem církevního majetku, avšak nezemědělského charakteru.

8.6. Majetkové křivdy

Další § 5 ZMV je věnován skutečnostem vedoucím k majetkovým křivdám. Některé majetkové křivdy zde popsané jsou jako restituční tituly známé již i z jiných restitučních předpisů.³⁴¹ Naopak další majetkové křivdy zohledňují zvláštní postavení církví a náboženských společností a zacházení s nimi vládnoucím komunistickým režimem. Naopak jsou vyloučeny některé majetkové křivdy, které byly typické pro fyzické osoby.

Restitučních titulů je celkem v ZMV uvedeno 11. „Výčet skutečností uvedených v § 5 respektuje princip, že k majetkové křivdě muselo dojít v rozhodném období.“³⁴² Je také možné, že došlo ke kumulaci majetkových křivd, oprávněná osoba jich může tedy ve výzvě uvést více, ale zároveň musí prokazovat splněný skutečností vedoucích k těmto majetkovým křivdám současně.

Na prvním místě je v § 5 písm. a) ZMV uvedeno odnětí věci bez náhrady postupem podle zákona č. 142/1947 Sb., o revizi první pozemkové reformy. Spáchání majetkových křivd podle zákona o revizi první pozemkové reformy je považováno za jeden ze „základních restitučních titulů“.³⁴³ Jako další je ve stejném ustanovení uvedena křivda způsobená odnětím věci podle zákona č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě (trvalé úpravě vlastnictví k zemědělské a lesní půdě), bez

---

³⁴¹ Srov. § 6 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a k jinému zemědělskému majetku; § 6 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích

³⁴² Důvodová zpráva k § 5 ZMV.

³⁴³ Průchová, Ivana. Restituce majetku podle zákona o půdě. Praha, C. H. Beck 1997, str. 5.

náhrady. Podrobnosti o aplikaci zákona č. 142/1947 Sb. a č. 46/1948 Sb. a jejich důsledcích pro církve a náboženské společnosti byly popsány již v kapitole majetkových křivd.

Samovolně se ustálila praxe, že v případě, kdy oprávněná osoba označí ve své výzvě skutečnost osvědčující způsobení majetkové křivdy podle § 5 písm. a) ZMV, ve výzvě či na listině připojené k ní čestně prohlásila, že jí za nárokovaný majetek nikdy nebyla vyplacena náhrada.

Pod § 5 písm. b) ZMV je souhrnně uvedena majetková křivda odnětí věci podle zákona č. 185/1948 Sb., o zestátnění léčebných a ošetrovacích ústavů a o organizaci státní ústavní léčebné péče, zákona č. 169/1949 Sb., o vojenských újezdech, zákona č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství (školský zákon), zákona č. 125/1948 Sb., o znárodnění přírodních léčivých zdrojů a lázní a o začlenění a správě konfiskovaného lázeňského majetku, a zákona č. 124/1948 Sb., o znárodnění některých hostinských a výčepnických podniků a ubytovacích zařízení.

I když podle většiny těchto zákonů měla být vyplacena náhrada (vyjma zákona č. 95/1948 Sb.), zákonodárce předpokládá, že oprávněným osobám nikdy žádná náhrada za zestátněný majetek poskytnuta nebyla. Na rozdíl od křivd uvedených v § 5 písm. a) ZMV tak oprávněné osoby nemusejí ve výzvě čestně prohlašovat, že za takto zestátněný majetek neobdržely finanční náhradu.

U zákona č. 124/1948 Sb. a zákona č. 125/1948 Sb. došlo k odnětí majetku se zpětnou účinností. Retroaktivita těchto právních předpisů byla již řešena judikaturou Ústavního soudu.³⁴⁴ Ten ve svých několika nálezech proklamoval názor, podle kterého je nutné zařadit uvedené majetkové křivdy spáchané v důsledku retroaktivity právních předpisů do rozhodného období. To odpovídá i samotnému znění ZMV, kde je neustále zdůrazňováno, že ke spáchání křivdy muselo dojít v rozhodném období.

Další problém bude se zákonem č. 169/1949 Sb., o vojenských újezdech. ZMV odnětí věci podle tohoto zákona uvádí jako majetkovou křivdu, zároveň však vylučuje vydání nemovité věci nacházející se na území současného vojenského újezdu podle § 8 odst. 1 písm. b) ZMV. Vydány mohou být jen věci, které se

---

³⁴⁴ Srov. Ústavní soud ČR, náleží sp. zn. II. ÚS 76/95 ze dne 12. 9. 1995, náleží sp. zn. IV. ÚS 136/97 ze dne 18. 12. 1997.

nacházejí na území již zrušených vojenských újezdů nebo vojenských újezdů, které nakonec vůbec nevznikly.³⁴⁵

Jelikož Náboženská matice svými úkony, kterými ochotně darovala státu svěřený majetek, vydatně porušovala zásadu, že nikdo nemůže na jiného převést víc práv než má, byla tato křivda zařazena do restitučních titulů. Tento restituční titul je specifický jen pro církev a náboženské společnosti.

Avšak až do vydání ZMV nebyl náhled na úkony činěné Náboženskou maticí jednotný. Vesměs byl zastáván názor, že úkony činěné Náboženskou maticí v letech 1950–1989 byly jen zdánlivě legální, ve skutečnosti však byly nezákonné pro porušení nejen nutnosti zákonné formy pro omezení vlastnictví ale taktéž překročení oprávnění Náboženské matice.³⁴⁶ Ke stejnému závěru dospělo i Ministerstvo kultury ve svém posudku č. j. 10956/92 ze dne 10. září 1992, podle kterého právní úkony učiněné Náboženskou maticí nad rámec právní úpravy obsažené ve vyhlášce č. 351/1950 Ú. 1. I., o převzetí správy některých majetkových podstat náboženským fondem, jsou od počátku nulitní.

V tomto případě si však značně odporovala judikatura především Nejvyššího soudu. Podle rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 2 Cdon 1077/97 ze dne 21. prosince 1999, neumožňovala vyhláška č. 351/1950 Ú. 1. I. Náboženské matici, aby bez dalšího zmocnění zcizovala majetek řádů a kongregací podléhajících její správě. Posléze ale samotný Nejvyšší soud judikoval ve svém usnesení sp. zn. 20 Cdo 910/2000 ze dne 30. ledna 2002, že Náboženská matice mohla dle oprávnění plynoucích z jejího statutu v rámci správy majetku řádů a kongregací tento majetek darovat československému státu. Podle tohoto názoru tak mohl nevlastník, na základě oprávnění plynoucích z pouhého statutu právnické osoby, převést majetek jemu svěřený do správy.³⁴⁷

Následně se judikatura Nejvyššího soudu ustálila v názoru, že Náboženská matice nebyla oprávněna k převádění jí svěřeného majetku do správy podle vyhlášky Státního úřadu pro věci církevní č. 351/1950 Ú. 1. I., avšak církev a náboženské

---

³⁴⁵ Srov. Kišš, Petr. Restituce majetku obcí. Praha, EUROLEX BOHEMIA s.r.o. 2005, str. 141.

³⁴⁶ Srov. Hrdina, Ignác Antonín. Náboženská svoboda v právu České republiky. Praha, EUROLEX BOHEMIA s.r.o. 2004, str. 208-209.

³⁴⁷ Srov. Kavka, Jan. Malá poznámka k úkonům Náboženské matice. In Šidlovský, Gejza Evermod - Valeš, Václav – Polesný, Jan (eds.). *Melior est aquisitio scientiae negotiatione argenti. Pocta Prof. Ignácovi Antonínovi Hrdinovi, O.Praem. k šedesátým narozeninám.* Praha, Královská kanonie premonstrátů na Strahově 2013, str. 109.

společnosti nejsou aktivně legitimovány k domáhání se neplatnosti těchto úkonů Náboženské matice a vydání tohoto majetku soudní cestou.³⁴⁸

Zákonodárce se ale evidentně ztotožnil s většinovým názorem, že úkony Náboženské matice byly prováděny v rozporu s právem a zařadil tak tuto skutečnost mezi majetkové křivdy způsobené církvím a náboženským společenstvem.

K dalším skutečnostem vedoucím k majetkové křivdě uvádí ZMV dražební řízení provedené zkrácenou formou na úhradu pohledávky státu. I zde je vycházeno z jiných restitučních právních předpisů.³⁴⁹ Musí zde být splněny ty podmínky, že dražební řízení probíhalo ve zkrácené formě a muselo být konáno na úhradu pohledávky státu. Nemohlo se tedy jednat o běžné dražební řízení ani pohledávku jiného subjektu. Tato majetková křivda ve vztahu k původnímu majetku církví a náboženských společností je zcela marginální, pokud se vůbec kdy vyskytla.

Okruh restitučních titulů poté tvoří právní úkony učiněné v tísní. Tíseň je zde nutno chápat v kontextu praktik a politické nátlaku komunistického režimu. „Tento politický nátlak zde nebyl chápán jako jednorázový akt, ale jako dlouhodobý proces,³⁵⁰ pod jehož vlivem církve a náboženské společnosti uzavíraly smlouvy a činily jiné právní úkony, které by za normální situace v demokratické společnosti neučinily. Obdobné či shodné restituční tituly jsou opět zahrnuty i v předcházejících restitučních zákonech.

Jako první je v § 5 písm. e) ZMV uvedeno uzavření darovací smlouvy v tísní. Pro tento restituční titul není rozhodující, zda je smlouva označena jako darovací, postačí, je-li jejím obsahem bezplatný převod vlastnického práva oprávněné osoby na stát ale i jiný subjekt. U nemovitých věcí musela být darovací smlouva uzavřena písemně. Při nedodržení písemné formy u uzavření darovací smlouvy, se podle tehdy platného občanského zákoníku jednalo o neplatný právní úkon.³⁵¹ Za těchto okolností je naplněna skutková podstata o převzetí věci bez právního titulu podle § 5 písm. k) ZMV nikoli podle § 5 písm. e) ZMV. Ve vztahu k movitým věcem postačovalo

---

³⁴⁸ Např. Nejvyšší soud ČR, rozsudek sp. zn. 20 Cdo 1276/2000 ze dne 13. 12. 2001, rozsudek sp. zn. 20 Cdo 1485/2004 ze dne 26. 5. 2005.

³⁴⁹ Srov. § 6 odst. 1 písm. i) zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a k jinému zemědělskému majetku; § 6 odst. 1 písm. e) zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích.

³⁵⁰ Jäger – Chochooláč, Komentář, str. 67.

³⁵¹ Srov. § 40 odst. 1 zákona č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, § 40 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku.

darování ústní formou. Prokázání spáchání takové křivdy bude tedy velmi obtížné, pokud o ní nebudou svědčit jiné listiny atd. Nebudou-li o ní svědčit žádné důkazy, bude tato majetková křivda taktéž označena dle § 5 písm. k) ZMV.

Dalším právním úkonem učiněným v tísní je uzavření kupní smlouvy. U kupní smlouvy však může být navíc restitučním titulem uzavření takové kupní smlouvy za nápadně nevýhodných podmínek. Ty jsou spatřovány zejména v tom, kdy vzniká zjevný nepoměr mezi plněními jednotlivých stran, nebo jsou další podmínky smlouvy nevýhodné.³⁵² Nemusí jí nutně jen o nepřiměřenou výši kupní ceny. Nevýhodnost podmínek bude posuzována objektivně dle všech podmínek smlouvy. Tíseň, během které by oprávněná osoba uzavřela kupní smlouvu, bude posuzována subjektivně.

Jako poslední úkon učiněný v tísní je do § 5 ZMV zahrnuto odmítnutí dědictví v dědickém řízení. Právo na dědictví tvoří majetkovou hodnotu, která je součástí původního majetku církví a náboženských společností. U této majetkové křivdy je podstatou, že církve a náboženské společnosti se nestaly vlastníkem věci z důvodu postupu státu a byly připraveny o své majetkové právo oprávněného dědice. Tento stav se odráží i v jiných částech textu zákona, kde je uvedeno, že věci „náležely do původního majetku“ či „příslušely“ registrovaným církvím a náboženským společnostem.³⁵³

Restitučním titulem podle § 5 písm. h) ZMV je i vyvlastnění věci, za kterou obdržela oprávněná osoba náhradu, ale tato věc již neslouží účelu, pro který byla vyvlastněna. Půjde tedy o situace, kdy vyvlastnění proběhlo v souladu s právními předpisy, hlavně ohledně vyplacení náhrady, ale vyvlastnění bylo účelové, a věc pro tento účel vyvlastněná již tomuto účelu sloužit nebude, a to ke dni podání výzvy. Není rozhodné, jestliže takovému účelu sloužila během rozhodného období.

„V nemalém množství případů nebyly zákonem stanovené podmínky ze strany státních institucí, především ministerstva zemědělství, dodržovány (nevydávání vyvlastňovacích rozhodnutí, nevyřizování opravných prostředků, nezapisování změn do pozemkových knih a desek zemských) a církevní majetek byl zabírán bez

---

³⁵² Srov. Vrchní soud v Praze, rozsudek sp. zn. 3 Cdo 47/92 ze dne 5. 3. 1993; Nejvyšší soud ČR, rozsudek sp. zn. 28 Cdo 1678/2012 ze dne 26. 3. 2013; Ústavní soud ČR, náleží sp. zn. I. ÚS 168/95 ze dne 17. 9. 1996.

³⁵³ Srov. § 2 písm. a), § 6 a § 7 ZMV.

jakéhokoli právního titulu.³⁵⁴ Další možností je, že zákonné podmínky pro proces vyvlastnění či znárodnění splněny byly, nedošlo však k vyplacení náhrady za odňatý majetek. Z tohoto důvodu je mezi restituční tituly zařazeno znárodnění nebo vyvlastnění vykonané v rozporu s tehdy platnými právními předpisy nebo bez vyplacení náhrady.

Tento restituční titul se bude částečně krýt s restitučním titulem stanoveným v § 5 písm. a) ZMV, především s revizí pozemkové reformy, ale i s restitučními tituly stanovenými v § 5 písm. j) i k) ZMV. Pro oprávněné osoby je tedy nejvhodnější kombinovat tento restituční titul i s jinými a popsat situaci, při níž došlo k odnětí jejich majetku. Rozhodující dokumenty o dovršení majetkových křivd apod. mohou být dohledány jinými subjekty a v tom případě by restituční titul uvedený oprávněnou osobou ve výzvě neodpovídal skutečnosti, i když na věci splnění podmínky dle § 5 ZMV by to nic nezměnilo.

Předposledním restitučním titulem je politická nebo náboženská perzekuce anebo postup porušující obecně uznávané principy demokratického právního státu nebo lidská práva a svobody, včetně odepření nebo neposkytnutí ochrany vlastnického práva nebo odmítnutí ukončení procesu rozhodování o majetkových nárocích před soudem nebo jiným orgánem veřejné moci. Definice politické perzekuce a postupu porušující obecně uznávané lidská práva a svobody najdeme v zákoně č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích.³⁵⁵

Vychází se zde tedy z parametrů perzekuce i jiných osob než církví a náboženských společností, ale zároveň je současně zohledněna specifické postavení církví a náboženských společností během režimu. Půjde o situace arizovaného židovského majetku a majetku dalších církví a náboženských společností konfiskovaných nacistickým režimem, který měl být navrácen v souladu s dekretem prezidenta republiky č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správně majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů, a zákona č. 128/1946 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o nárocích z této neplatnosti a z jiných zásahů do majetku vzcházejících, kdy byl stát záměrně pasivní a nechránil práva církví a náboženských společností.

³⁵⁴ Valeš – Bejvančická, České státní právo církevní 1, str. 192.

³⁵⁵ Srov. § 1 odst. 1, § 2 odst. 2 a 3 zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích.

Taktéž jako u § 5 písm. g) ZMV lze v případě této křivdy vycházet ze skutečnosti, že církve a náboženské společnosti nebyly vlastníkem věci, ale měly se jim stát, což jim bylo různými postupy režimu znemožněno.

Tato majetková křivda je čistě na subjektivním posouzení konkrétních případů, které budou těžko prokazatelné, i když lze předpokládat, že takové chování projevoval komunistický režim vůči církvím a náboženským společnostem po celé rozhodné období.

Posledním restitučním titulem je dle § 5 písm. k) ZMV převzetí nebo ponechání si věci bez právního titulu. Pod tento restituční titul „je možno podřadit nejrozumnější případy zásahu ze strany státu či jiné právnické osoby do vlastnictví původního vlastníka, aniž by k tomu existoval právní titul“.³⁵⁶

„Ustanovení § 5 písm. k) zákona č. 428/2012 Sb. upravuje dvě restituční skutkové podstaty: zatímco k naplnění první z nich se vyžaduje, aby stát sporný předmět v rozhodném období převzal, druhá předpokládá, že stát měl příslušný objekt ve své dispozici již před počátkem rozhodného období (kupříkladu jako zástavu či depozitum) a teprve po 25. 2. 1948 se ve vztahu k oné věci počal chovat jako vlastník.“³⁵⁷ Častými případy pak budou situace, kdy stát nejprve převzal věc v souladu s právem, např. na základě smlouvy o úschově či zápůjčce, ale posléze si ji během rozhodného období fyzicky přisvojil a ponechal bez právního titulu.³⁵⁸ Stát tak proměnil detenci v držbu. Případ majetkové křivdy dle § 5 písm. k) ZMV lze chápat jako převzetí držby věci, a to i neoprávněné držby věci.

Oprávněná osoba tedy zřejmě nebude mít žádný listinný důkaz, který by osvědčoval existenci právního důvodu pro vznik vlastnictví státu, zejména žádný jeho nabývací titul. Přesto bude stát prokazatelně vlastníkem, zejména dle výpisu z katastru nemovitostí.

8.7. Výluky z vydání

„Zákonná úprava restitucí vycházela z myšlenky omezené nápravy křivd.“³⁵⁹ Proto je i do ZMV zařazeno ustanovení, ve kterém jsou jasně specifikovány věci, které vydat

---

³⁵⁶ Průchová, Restituce majetku, str. 133.

³⁵⁷ Městský soud v Praze, rozsudek č. j. 16 Co 387/2015-104 ze dne 8. 12. 2015.

³⁵⁸ Srov. Pokorný, Milan. Zákony o zmírnění majetkových a jiných křivd z období od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990. Komentář. 1. vydání. Praha, C. H. Beck 1999, str. 110.

³⁵⁹ Kozák, Právo na pomezí diktatury, str. 124.

nelze. V § 8 odst. 1 písm. a) až h) ZMV „[j]sou tak vymezeny případy, kdy se věci nevydávají, přestože všechny skutečnosti podle § 5 až 7 ve vztahu k nim budou prokázány“.³⁶⁰ V některých jiných restitučních předpisech není konkrétně specifikováno, co se nevydává, ale lze to vyvodit z opaku toho, co je specifikováno jako majetek k vydání.³⁶¹ V tomto smyslu se právní úprava ZMV v zásadě neliší od přístupu dalších států v Evropě, které taktéž přistoupily k restitucím jen v částečném rozsahu a ne u všech případů a které dbají i na ochranu dobré víry současných vlastníků.³⁶²

Pro ZMV neplatí, že za konkrétní nevydaný pozemek se vyplatí oprávněné osobě finanční náhrada, právě tak jak je to u jiných restitučních předpisů, ale vyplácí se celková suma za odhad určeného majetku, který se podle ZMV vydat nemá. Taktéž zde není ani možnost vydání náhradního pozemku za nevydávané pozemky, jak to bylo stanoveno zákonem o půdě. Vhodné náhradní pozemky byly poskytovány dle zákona o půdě pozemkových fondem za pozemky, u kterých se objevily překážky pro vydání uvedené v § 11 odst. 1 zákona o půdě.³⁶³

Většina výluk z vydání kopíruje ostatní restituční zákony, ale i zde jsou některé charakteristické jen pro církve a náboženské společnosti, nebo spíše pro církve a náboženské společnosti diskriminační.

Výluky uvedené v § 8 odst. 1 písm. a) až g) ZMV se kromě církevních matrik vztahují jen na nemovité věci. Výluka stanovená v § 8 odst. 1 písm. h) ZMV se vztahuje na nemovité i movité věci.

Jako první výluka v § 8 odst. 1 ZMV jsou uvedeny pozemky, které byly po jejich odnětí původnímu vlastníkovu zastavěny. Zde se nejedná o žádné novum.³⁶⁴ Zákon považuje za zastavěné i ty pozemky, které bezprostředně souvisí se stavbami, které byly na původních pozemcích postaveny po odnětí pozemků. ZMV celkem rozlišuje čtyři druhy zastavěných pozemků. Jedná se tedy o pozemky zastavěné stavbami po jejich odnětí a pozemky s uvedenými stavbami bezprostředně souvisejícími. U těchto staveb je vlastníkem stát. Dále jde o pozemky zastavěné stavbami ve vlastnictví

---

³⁶⁰ Důvodová zpráva k § 8 ZMV.

³⁶¹ Např. zákon č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí.

³⁶² Srov. Kozák, Právo na pomezí diktatury, str. 134.

³⁶³ Srov. Průchová, Restituce majetku, str. 121.

³⁶⁴ Srov. § 11 odst. 1 písm. c) zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku; § 8 odst. 3 zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích.

třetích osob a též pozemky s těmito stavbami bezprostředně souvisejícími. Kdyby ovšem byl pozemek ve vlastnictví státu zastavěn stavbou ve vlastnictví oprávněné osoby, nejednalo by se o výluky z vydání, naopak by byla naplněna podmínka funkční souvislosti.

Pro pozemky zastavěné stavbami ve vlastnictví státu musí být pro uplatnění výluky splněny kumulativně další podmínky. Kromě zastavění po odnětí pozemku, stavba musela být zbudována v souladu se stavebním zákonem a musí být užívána.

Ve všech případech ale ZMV u zastavění užívá slovního spojení „část pozemku“, vyjadřuje tím snahu, aby nebyla vydaná jen ta část pozemku, na které se skutečně stavba nachází a která je nezbytně nutná k užívání stavby. Zbývající část pozemku lze tedy vydat.

Dále nemohou být vydány nemovité věci, které tvoří území vojenského újezdu, ani stavby na tomto území se nacházející.³⁶⁵ Jedná se o nemovité věci, které byly církvím a náboženským společnostem odňaty na základě zákona č. 169/1949 Sb., o vojenských újezdech. Ke dni nabytí účinnosti ZMV existovalo na našem území pět vojenských újezdů. Výluka z vydání ohledně vojenských újezdů neznamena nic neobvyklého. Uplatňuje se zde zásada, podle níž na území vojenských újezdů může být majetek jen vlastnictví státu, vyjma majetku vneseného.³⁶⁶

Jako další výluka z vydání ZMV uvádí církevní matriky. Tato výluka z vydání je specifická právě pro církve a náboženské společnosti. Od konce 18. století vedli matriky duchovní správci podle příslušnosti osob k jednotlivým náboženským vyznáním, od roku 1870 také orgány státu u osob bez vyznání. Před vydáním zákona č. 268/1949 Sb., o matrikách, vedli matriky duchovní správci státem uznaných církví a náboženských společností a pro osoby bez vyznání příslušný národní výbor.³⁶⁷ K 1. lednu 1950 však oficiálně došlo na základě zákona č. 268/1949 Sb., o matrikách, k zestátnění všech matrik. Od té doby si však církve a náboženské společnosti vedou své evidence s údaji potřebnými k jejich činnosti, avšak již jen pro své interní potřeby.

---

³⁶⁵ Srov. § 8 odst. 1 písm. b) ZMV.

³⁶⁶ Srov. § 31 zákona č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky.

³⁶⁷ Srov. Kadlec, Ladislav a kol. Matriky podle zákona ze dne 7. prosince 1949 č. 208 Sb. Příručka pro matrikáře. Praha, Ministerstvo vnitra 1950, str. 7.

Matriky, které byly na základě výše uvedeného zákona zestátněny, se nevydávají, protože jsou i nadále potřebné pro stávající agendu matričních úřadů a jejich případné vydání by mohlo způsobit komplikace při správě matrik.

Obecná právní úprava však těm církvím a náboženským společnostem, které vedly církevní matriky před jejich zestátněním (do 31. prosince 1949), umožňuje, aby v případě svých potřeb požádaly matriční úřady o vyhotovení matričních dokladů, o nahlédnutí do matričních knih a o pořízení výpisu z matriční knihy či sbírky listin.³⁶⁸

Podle § 8 odst. 1 písm. d) ZMV nemohou být vydány nemovité věci, které jsou užívány k plnění úkolů bezpečnostních sborů nebo pro přípravu k plnění těchto úkolů. Mezi bezpečnostní sbory patří Policie České republiky, Hasičský záchranný sbor České republiky, Celní správa České republiky, Vězeňská služba České republiky, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služba a Úřad pro zahraniční styky a informace. Tato výluka byla do ZMV vtělena již s konkrétními příklady majetků, které by se vydávat neměly, a to dle Stanoviska Ministerstva vnitra č. j. MV-4583/OSM-2008.³⁶⁹

Po likvidaci řeholních řádů a klášterů se velké části jejich původních objektů chopila armáda a další bezpečnostní složky tehdejšího státu. Armáda velkou část budov a prostor již opustila, ale další objekty se stále nacházejí ve vlastnictví některého z bezpečnostních sborů. Během té doby došlo ke stavebním a dalším úpravám těchto nemovitostí speciálně pro činnost bezpečnostních složek. Toto ustanovení je tak v ZMV proto, aby nedošlo ke zhoršení podmínek pro činnost těchto bezpečnostních složek.

Věci, které nemohou být podle § 8 odst. 1 odst. d) ZMV vydány, nemusí být vždy přímo ve vlastnictví jednotlivých bezpečnostních složek. Bezpečnostní složky mohou vykonávat právo hospodaření k tomuto majetku, či majetek užívat i z jiného titulu.

Nemohou být vydána ani sportovní hřiště, avšak pouze za podmínek, že byla zřízena na pozemku, který byl vyňat ze zemědělského půdního fondu, a v souladu s předpisy stavebního práva a že jsou skutečně jako sportovní hřiště užívána. Za sportovní hřiště

---

³⁶⁸ Srov. § 25 odst. 1 písm. c) zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení.

³⁶⁹ Srov. Důvodová zpráva k § 8 ZMV.

Lze pokládat určité sportovní či tělovýchovné venkovní zařízení, půjde tedy např. o atletické či fotbalové hřiště apod. Jelikož má být hřiště užíváno, není možné vycházet jen z údajů katastru nemovitostí, ale z faktického stavu.

Problematičtější je situace u pozemků a staveb či jejich částí, které nemohou být vydány dle § 8 odst. 1 písm. f) ZMV pro potřebu uskutečnění veřejně prospěšné stavby dopravní nebo technické infrastruktury, vymezené ve schválené územně plánovací dokumentaci, pro kterou lze práva k pozemkům a stavbám vyvlastnit. Ke stavbám dopravní infrastruktury patří stavba pozemní komunikace, dráhy atd., ke stavbám technické infrastruktury např. kanalizace, plynovody a energetické vedení.

Na druhou stranu ale pozemky vydat lze, pokud by pro realizaci takové veřejně prospěšné stavby postačilo zřídit věcné břemeno. V tomto případě se očekávaly spory mezi oprávněnými a povinnými osobami o to, zda postačuje zřídit věcné břemeno nebo zda je nezbytné pozemek či jeho část nevydat, v některých případech i spor o to, jak velkou část pozemku nevydat.³⁷⁰ Tyto spory skutečně vyvstaly a již došlo i na rozhodování soudů. Např. Krajský soud v Hradci Králové oprávněné osobě, která podala žalobu k soudu proti rozhodnutí SPÚ o nevydání pozemku s odůvodněním na překážku vydání dle § 8 odst. 1 písm. f) ZMV, vyhověl, když shledal, že u projednávané stavby dopravní infrastruktury postačí zřídit věcné břemeno, a pozemek oprávněné osobě vydal nahrazením rozhodnutí SPÚ rozsudkem.³⁷¹ Rok poté ale naopak Vrchní soud v Praze v obdobné záležitosti, kdy rozhodoval o odvolání SPÚ proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 16 C 1/2015-37 ze dne 21. května 2015, konstatoval, že zřízení věcné břemeno je možné v případech, kdy lze pozemek nadále využívat k původnímu účelu i po realizaci stavby, což ale ve většině případů u staveb dopravní infrastruktury možné není. Na pozemky dotčené takovými stavbami dopravní infrastruktury se tak vztahuje výluka z vydání dle § 8 odst. 1 písm. f) ZMV.³⁷²

Dále nemohou být dle § 8 odst. 1 písm. g) ZMV vydány ani nemovité věci tvořící území národních parků či národních přírodních rezervací, taktéž stavby, které se na jejich území nacházejí. Zde je opět pro církve a náboženské společnosti úprava

³⁷⁰ Srov. Kříž – Valeš, Komentář, str. 207.

³⁷¹ Srov. Krajský soud v Hradci Králové, rozsudek č. j. 16 C 2/2015-42 ze dne 21. 5. 2015.

³⁷² Srov. Vrchní soud v Praze, usnesení č. j. 4 Co 135/2015-85 ze dne 8. 9. 2016.

přísnější, než např. v zákoně o půdě, který restituci na těchto územích umožnil. To, že by vlastnictví církví a náboženských společností na území národních parků a národních přírodních rezervací mělo způsobovat větší obtíže vzhledem k péči o tato území, není úplně reálné, protože i jiné fyzické a právnické osoby vlastní na takových územích nemovité věci.

Do ZMV se dostala i další ne zcela typická výluka, pro kterou nelze věc vydat, a to pokud jde o věc konfiskovanou na základě dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa, nebo dekretu prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy. „[O]proti námitkám vznášeným v průběhu politické diskuse, přináší zákon o majetkovém vyrovnání ve vztahu k majetkovým křivdám způsobeným tzv. Benešovými dekrety přísnější úpravu (v neprospěch oprávněné osoby).“³⁷³ Jiné restituční právní předpisy totiž takovou výluku z vydání neobsahovaly. Vzhledem k církevním právnickým osobám lze tedy toto ustanovení částečně chápat jako nadbytečné.

Dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. postihuje zemědělský majetek, kterým se rozumí zemědělská a lesní půda, ale také všechny stavby a další zařízení související se zemědělskou činností. Pod pojem zemědělský majetek tak spadá i veškeré movité příslušenství jako živý a mrtvý inventář. Naopak dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. se týká veškerého nemovitého a movitého majetku i majetkových práv, které nespádaly pod dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb.

Dekrety prezidenta republiky výše uvedené se týkaly nejen osob fyzických, ale taktéž nejrůznějších osob právnických,³⁷⁴ spolu s dalšími dekrety zasahujícími do majetkových poměrů zásadním způsobem proměnily vlastnickou strukturu v republice.³⁷⁵ V případě splnění podmínek podle ustanovení dekretů došlo ke konfiskaci ex lege a bez náhrady. Ihned po válce probíhaly diskuze, zda dekrety prezidenta republiky dopadají na církevní právnické osoby a jejich majetek.

---

³⁷³ Jäger, Petr. Církevní restituce a Benešovy dekrety. In Šidlovský, Gejza Evermod – Valeš, Václav – Polesný, Jan (eds.). *Melior est aquisitio scientiae negotiatione argenti. Pocta Prof. Ignácovi Antonínovi Hrdinovi, O.Praem. k šedesátým narozeninám.* Praha, Královská kanonie premonstrátů na Strahově 2013, str. 93.

³⁷⁴ Srov. Kuklík, Jan. *Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“.* Dekrety prezidenta republiky 1940-1945. Praha, Linde 2002, str. 290.

³⁷⁵ Dejmek, Jindřich – Kuklík, Jan – Němeček, Jan. *Kauza: tzv. Benešovy dekrety. Historické kořeny a souvislosti.* Praha, Historický ústav Akademie věd ČR 1999, str. 50.

Katolická církev samozřejmě prosazovala zásadu nedotknutelnosti svého majetku, k tomuto názoru se klonila i některá ministerstva a Zemský národní výbor.³⁷⁶ Oficiální stanovisko, které by se vyjádřilo k aplikaci dekretů prezidenta republiky, vydáno do komunistického převratu nebylo, poté už to bylo de facto zbytečné.

I když byly církve a náboženské společnosti pronásledovány, mnohdy víc než jiné skupiny obyvatelstva, taktéž během okupace, nelze opomenout, že někteří představitelé církví a náboženských společností, faráři, nebo i též celé řeholní společnosti a kongregace kolaborovali s nacistickým režimem. Je jasné, že ne vždy byla tato spolupráce dobrovolná a mnohdy byla činěna pod nátlakem, ale taktéž je zřejmé, že nelze vyloučit případy sympatizování s nacismem a germanizační činnosti z vlastního přesvědčení či prospěchu.³⁷⁷

Aplikace dekretů prezidenta republiky na církve a náboženské společnosti a jejich majetek nebyla tedy zcela od věci. Církve a náboženské společnosti se mohly vydaným konfiskačním rozhodnutím bránit a pravomocná rozhodnutí napadnout u Nejvyššího správního soudu. Po 25. únoru 1948 ale jejich šance na úspěch byla mizivá a většina řízení nebyla ani dokončena. Komunistický režim často a rád využil příležitosti ke konfiskaci majetku církví a náboženských společností podle dekretů prezidenta republiky, což je objektivně známo. „V praxi Ústavního soudu se již vícekrát prokázalo, že konfiskace podle dekretů č. 12 a č. 108/1945 Sb. bylo totalitní mocí zneužito k zabavení majetku a likvidaci třídních nepřátel, a to již v rozhodném období po 25. 2. 1948.“³⁷⁸

V případě aplikace ustanovení o dekretěch podle ZMV není podstatné, zda došlo ke konfiskaci věci ještě před rozhodným obdobím, nebo až po 25. únoru 1948. Zcela neobjektivní a lživé rozhodnutí komunistického režimu o konfiskacích podle dekretů tak může právě zakládat důvod pro neobjektivní rozhodnutí i podle ZMV.

Pro konfiskaci dle dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. bylo SPÚ zamítnuto rozhodnutím č. j. SPU 091890/2015/508102/Bn ze dne 25. února 2015 vydání majetku Cisterciáckému opatství Osek. Proti tomuto rozhodnutí podalo Cisterciácké opatství Osek žalobu na vydání zemědělských nemovitostí ke Krajskému soudu v Ústí nad Labem. Ten již svým rozsudkem žalobu zamítl

---

³⁷⁶ Janišová, Milena – Kaplan, Karel (eds.). *Katolická církev a pozemková reforma 1945-1948. Dokumentace*. Brno, Doplněk 1995, str. 23-24.

³⁷⁷ Srov. Chvatík, Jan. *Perzekuce katolických duchovních na Moravě od počátku okupace do konce II. stanného práva*. In Fiala, Petr – Hanuš, Jiří (eds.). *Katolická církev a totalitarismus v českých zemích*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2001, str. 55- 61.

³⁷⁸ Ústavní soud ČR, nálezn. sp. zn. II. ÚS 70/99 ze dne 2. 11. 1999.

s odůvodněním, že ke konfiskaci dle dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. došlo na základě výměru Ministerstva zemědělství v Praze č. j. 415.338/46-IX-A/22 ze dne 17. května 1946, tedy ještě před rozhodným obdobím. Následné doklady svědčící o provedené revizi pozemkové reformy byly komunistickým režimem vydány jen z obavy, kdyby Nejvyšší správní soud svým rozhodnutím zrušil konfiskaci, k tomu však nedošlo. Podle názoru soudu byl tedy majetek řádu cisterciáků v Oseku ve vlastnictví Československého státu ještě před rozhodným obdobím a nemohla mu tím být způsobena majetková křivda ve smyslu § 5 písm. a) ZMV.³⁷⁹ Tento rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem není pravomocný, Cisterciácké opatství Osek proti němu podalo odvolání k Vrchnímu soudu v Praze.

Komplikovaná situace nastala u Suverénního řádu Maltézkých rytířů – České velkopřevorství. Tomu byly vydány zemědělské nemovitosti jednotlivými krajskými pozemkovými úřady, tato rozhodnutí byla ale zrušena rozhodnutími Ústředí SPÚ,³⁸⁰ která byla záhy zrušena rozhodnutími Ministerstva zemědělství a věc byla vrácena Ústředí SPÚ k novému projednání.³⁸¹ Proti takovému postupu se řád ohradil a věc doputovala až k Ústavnímu soudu, ten však dospěl k závěru, že po procesní stránce proběhlo vše v souladu s právními předpisy.³⁸² O hmotněprávní otázce případu a vydání zemědělských nemovitostí nebylo definitivně rozhodnuto.

8.8. Postup a forma naturální restituce

V ZMV není stanoven jednotný postup pro vydávání věcí oprávněným osobám. První rozdíl je stanoven již u povinných osob, což napovídá znění § 4 ZMV, kdy je zdůrazněno postavení SPÚ a Lesů ČR jako povinných osob vydávajících především zemědělské nemovitosti. Rozdíl je ve vydávání zemědělských a nezemědělských nemovitých věcí, i ve vydávání nemovitých a movitých věcí.

---

³⁷⁹ Srov. Krajský soud v Ústí nad Labem, rozsudek č. j. 34 C 63/2015-195 ze dne 11. 1. 2016

³⁸⁰ Např. Ústředí Státního pozemkového úřadu, rozhodnutí č.j. SPU 065945/2016/1 ze dne 9. 2. 2016; č.j. SPU 065945/2016/2 ze dne 9. 2. 2016; č.j. SPU 065945/2016/3 ze dne 9. 2. 2016; č.j. SPU 065945/2016/4 ze dne 10. 2. 2016; č.j. SPU 065945/2016/5 ze dne 9. 2. 2016.

³⁸¹ Např. Ministerstvo zemědělství, odbor majetkového vyrovnání, rozhodnutí č.j. 21640/2016-MZE-12142 ze dne 10. 6. 2016; č.j. 21658/2016-MZE-12142 ze dne 10. 6. 2016; č.j. 21795/2016-MZE-12142 ze dne 10. 6. 2016; č.j. 21625/2016-MZE-12142 ze dne 9. 6. 2016; č.j. 21742/2016-MZE-12142 ze dne 9. 6. 2016.

³⁸² Srov. Ústavní soud ČR, usnesení sp. zn. IV. ÚS 218/17 ze dne 14. 2. 2017; usnesení sp. zn. III. ÚS 219/17 ze dne 14. 2. 2017.

8.8.1. Vydávání nemovitých věcí

V následujícím § 6 a § 7 ZMV je vymezen „předmět restitučního nároku, resp. jaké restituční nároky existují vůči jednotlivým povinným osobám.“³⁸³

Povinné osoby jsou dle § 6 a § 7 ZMV rozřazeny do dvou skupin. Do první skupiny patří právě SPÚ a Lesy ČR, kteří vydávají nemovitosti, u nichž nemusí být splněny zvláštní podmínky, aby mohly být vydány. Ostatní povinné osoby vydávají nemovité věci, u kterých musí být splněny právě speciální zákonné podmínky pro jejich vydání, nebudou-li tyto podmínky splněny, nemůže k vydání těchto nemovitých věcí dojít.

Obecně u obou skupin platí, že povinná osoba „vydá oprávněné osobě nemovitou věc ve vlastnictví státu, která náležela do původního majetku registrovaných církví a náboženských společností a stala se předmětem majetkové krivdy, kterou utrpěla oprávněná osoba nebo její právní předchůdce v rozhodném období v důsledku některé ze skutečností uvedených v § 5.“³⁸⁴ U nemovitých věcí vydávaných podle § 7 odst. 1 ZMV musí být splněna buď podmínka tzv. funkční souvislosti, kdy se vydává nemovitost, která funkčně souvisela či souvisí s nemovitou věcí, kterou oprávněná osoba již vlastní nebo která se jí vydává podle ZMV, anebo se musí jednat o nemovitost, která v rozhodném období sloužila oprávněné osobě či jejímu právnímu předchůdci k duchovním, pastoračním, charitativním, zdravotnickým, vzdělávacím nebo administrativním účelům nebo jako obydlí duchovních.

„Funkčně související věci jsou věci tvořící společně jeden funkční celek.“³⁸⁵ Jedná se o vztah dvou a případně i více věcí, kdy jedna umožňuje druhé plnit její funkci. V takových případech nelze funkční souvislost spatřovat jen v místní souvislosti, kdy spolu nemovitosti sousedí. I když funkčně související jsou primárně pozemky pod stavbou nebo pozemky bezprostředně související se stavbou ve vlastnictví oprávněné osoby, které jsou nezbytné pro provoz stavby apod. Opačně to taktéž platí pro pozemky ve vlastnictví oprávněné osoby, na kterých stojí stavby ve vlastnictví povinných osob. Funkčně související je např. i přístupová cesta k nemovitostem oprávněné osoby.

---

³⁸³ Jäger – Choholáč, Komentář, str. 81.

³⁸⁴ Srov. § 6 a § 7 odst. 1 ZMV.

³⁸⁵ Kříž – Valeš, Komentář, str. 193.

Vydáváním funkčně souvisejících nemovitostí mělo podle zákonodárce dojít k částečné nápravě chyb způsobených před více jak 20 lety výčtovým zákonem. Původně byly vráceny některé stavby bez pozemků pod nimi a obráceně, přičemž tyto nemovitosti zcela bezpochyby tvoří funkční celky a prokázání funkční souvislosti by mělo být nesporné. Nyní se tedy opět některé kláštery po dlouhé době snad scelí.

Funkční souvislost podle ZMV musela existovat v minulosti nebo v současnosti. Současná funkční souvislost je snáze prokazatelná. U funkční souvislosti existující v minulosti je prokazování komplikovanější. Protože mohou být vydány jen nemovitosti, které oprávněná osoba vlastnila po část rozhodného období, i funkční souvislost musela existovat po část rozhodného období, pro vydání nemovitosti však není podstatné, kdy přesně v tomto období existovala, ani zda existovala v okamžiku nabytí vlastnického práva státu. Během vlády komunistického režimu byla totiž funkční souvislost různými způsoby porušena a vlastnické právo k jednotlivým nemovitostem tvořícím původně funkční celek přecházelo či bylo převáděno v různé okamžiky. Názor, že funkční souvislost musí být existovat alespoň po část rozhodného období, je zastáván v komentářové literatuře.³⁸⁶ K tomuto názoru se ale úplně nepřiklání Nejvyšší soud ve své aktuální judikatuře k ZMV, ať už jde o funkční souvislost u movitých či nemovitých věcí s ohledem na to, že u ustanovení o funkční souvislosti není jednoznačně specifikováno, že funkční souvislost musí existovat v rozhodném období. Taktéž je třeba mít na paměti, že při interpretaci restitučního zákonodárství je nutné postupovat co nejvstřícněji vůči oprávněným osobám a případné legislativní nedůslednosti nemohou jít k tíži restituentům.³⁸⁷ „Jako zásadu je proto možné akceptovat tezi, že podmínkou vydání movité věci dle § 7 odst. 2 zákona č. 428/2012 Sb. není trvání historické funkční souvislosti daného objektu s nemovitou věcí, kterou oprávněná osoba vlastní nebo která se vydává podle zákona č. 428/2012 Sb., po alespoň část rozhodného období.“³⁸⁸ Zároveň však v témže rozhodnutí podotýká, že je potřeba zkoumat každý jednotlivý případ, zvláště vyskytne-li se případ, kdy nastane velký časový odstup mezi okamžikem zániku funkční souvislosti a počátkem rozhodného období.

---

³⁸⁶ Srov. Jäger – Choholáč, Komentář, str. 88; Kříž – Valeš, Komentář, str. 194.

³⁸⁷ Srov. Ústavní soud ČR, nález sp. zn. I. ÚS 515/06 ze dne 5. 3. 2009; nález sp. zn. I. ÚS 62/08 ze dne 13. 7. 2010; nález sp. zn. I. ÚS 2758/10 ze dne 4. 4. 2012; nález sp. zn. I. ÚS 1713/13 ze dne 23. 2. 2015.

³⁸⁸ Nejvyšší soud ČR, rozsudek sp. zn. 28 Cdo 945/2016 ze dne 11. 3. 2016.

Splnění funkční souvislosti musí oprávněná osoba osvědčit již ve své výzvě k vydání.³⁸⁹ To není takový problém v případě, že oprávněná osoba již vlastní nemovitost funkčně související s nemovitostí, na kterou podala výzvu k vydání. Komplikovanější je situace, kdy má být funkčně související nemovitost nejprve vydána podle ZMV jinými povinnými osobami. Nemovitost vydávaná povinnými osobami uvedenými v § 4 písm. c) a d) ZMV lze považovat za „věc vedlejší“ k „hlavní věci“ vydávané SPÚ nebo Lesy ČR. Oprávněná osoba zde těžko funkční souvislost dokládá a k výzvě o vydání musí taktéž přiložit listinu, ve které osvědčí, že požádala i o funkčně související nemovitost. Nejjednodušší je tak k výzvě k vydání vedlejší věci přiložit jako osvědčující listinu i kopii výzvy k vydání hlavní věci. Nemovitost ale nemůže být vydána, dokud není zcela jisté, že bude vydána funkčně související nemovitost od SPÚ či Lesů ČR. Celý proces vydávání se tím často zbytečně prodlužuje. Ostatním povinným osobám totiž nestačí přípis SPÚ a Lesů ČR, že budou nemovitost vydávat, dohoda o vydání nemovitosti či rozhodnutí o vydání ve správním řízení, ale čekají, dokud nebude nemovitost zapsána v katastru nemovitostí jako majetek oprávněné osoby. V některých případech ale povinné osoby vyřešily vydávání nemovitých věcí tím, že do dohody o vydání byla vložena odkládací podmínka, že oprávněné osobě musí být vydána hlavní věc.

Oprávněné osoby, především se jedná o jednotlivé farnosti, které se staly právními nástupci jednotlivých farních obrocí a záduší, u funkční souvislosti argumentují tím, že nemovité věci tvořily v pozemkových knihách jedno knihovní těleso a právně s nimi nebylo možné samostatně nakládat. Funkční souvislost tedy spatřují v tom, že všechny nemovité věci zapsané jako jedno knihovní těleso sloužily k hospodářskému zabezpečení kostela, faráře apod. I když u funkční souvislosti „je ekonomická a užitná hodnota jedné věci oddělením od druhé věci podstatně snížena“,³⁹⁰ nelze u těchto nemovitostí jejich hospodářský význam jako celku pokládat za splnění funkční souvislosti. Jednotlivé nemovitosti z knihovního tělesa by plnily svůj hospodářský význam i samostatně, nic na tom nemění situace, že právně byly svázány s ostatními nemovitostmi a nakládalo se s nimi povětšinou jako s jednou věcí. Navíc, i když sloužily společně k finančnímu zabezpečení právě kostela, kostel slouží k úplně jinému účelu, funkční souvislost se tedy neváže ani na kostel či k obživě duchovního.

³⁸⁹ Srov. § 9 odst. 1 písm. c) a § 10 odst. 1 písm. c) ZMV.

³⁹⁰ Jäger – Chocholáč, Komentář, str. 90.

Vydáváním taktéž může dojít k vyřešení spoluvlastnictví oprávněné a povinné osoby. Jednotlivé spoluvlastnické podíly spolu funkčně souvisejí.

V právním řádu není pojem funkční souvislost zcela běžný, ale přesto není v ZMV použit úplně poprvé. Pojem funkční souvislosti je použit v § 3 odst. 3 zákona č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech, v § 11a odst. 11 zákona o půdě. Dále se v právním řádu objevuje i blízký pojem „funkční celek“, např. v § 3 odst. 3 zákona č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí. V judikatuře se pojmem funkční celek zabýval Nejvyšší soud ČR, podle kterého lze za funkční celek třeba chápat stavební pozemek, popřípadě pozemek zastavěný stavbou, o níž jde, a dále přilehlé pozemky, jež tvoří s tímto pozemkem souvislý celek bez porušení.³⁹¹ Podle Ústavního soudu lze jednotlivé stavby v areálu posuzovat jako jeden soubor tvořící funkční celek, existuje-li vzájemná provázanost funkcí mezi jednotlivými objekty.³⁹² Vzhledem k nedostatečnému výkladu pojmu v judikatuře i méně častému výskytu v právním řádu, není úplně jasné, jak funkční souvislost uchopit, podle ZMV tak bude záležet na jednotlivých případech a zřejmě i na výkladu jednotlivých povinných osob.

Místo podmínky funkční souvislosti u vydávání věcí ostatními povinnými osobami může být splněna podmínka účelového určení věci. V zákoně je uveden taxativní výčet, pro jaké účely mohla být věc užívána. Jedná se o účely duchovní, pastorační, charitativní, zdravotnické, vzdělávací, administrativní nebo taktéž mohly věci sloužit jako obydlí duchovních.³⁹³ I když je účelové určení vymezeno jen několika pojmy, zahrnuje vesměs veškerou činnost církví a náboženských společností „nevýdělečnou“, a tím i drtivou většinu budov sloužících církvím a náboženským společnostem. Z účelového určení jsou vyjmuty věci sloužící pouze k hospodářské činnosti. Toto ustanovení se tak bude týkat různých modliteben, kostelů, far, synagog, budov sborů, sídelních budov, škol a seminářů, kolejí, studentských ubytoven, nemocnic, sirotčinců, chudobinců atd.

Samozřejmě i u § 7 odst. 1 písm. b) ZMV platí, že tyto věci, na něž byla uplatněna výzva k vydání, musely sloužit specifikovanému účely po část rozhodného období, není podstatné v jak dlouhém časovém horizontu, ale jejich účelovost zde musí být dána v rámci rozhodného období. Není možné, aby budova sloužila výše

---

³⁹¹ Srov. Nejvyšší soud ČR, rozsudek sp. zn. 2 Cdon 1026/96 ze dne 19. 12. 1997.

³⁹² Srov. Ústavní soud ČR, nález sp. zn. II. ÚS 78/98 ze dne 14. 6. 2000.

³⁹³ Srov. § 7 odst. 1 písm. b) ZMV.

uvedeným účelům a ještě před počátkem rozhodného období tento účel nahradil účel hospodářský (např. nájem budovy). Taktéž by podmínku účelového určení nesplňovala nemovitost, která by původně církvím a náboženským společnostem sloužila k hospodářským účelům a režimem byla přebudována např. na sirotčinec.

Samozřejmě se může stát, že je u nemovitých věcí splněna jak podmínka funkční souvislosti, tak podmínka účelového určení. Oprávněná osoba tak může ve výzvě k vydání uvést a prokazovat pouze splnění jedné z nich, není nutné uvést, že splňuje obě podmínky současně, na druhou stranu ale uvedení a prokázání splnění obou podmínek posiluje její nárok na vydání nemovité věci.

Vydávání nemovitostí se liší nejen podle charakteristiky povinných osob, ale podle charakteristiky nemovitostí, v tomto případě jde o nemovitosti zemědělské a nezemědělské. ZMV zásadně odděluje postup při vydávání zemědělských nemovitostí od postupu při vydávání nezemědělských nemovitostí v několika aspektech.³⁹⁴ Vydávání zemědělských nemovitostí se jeví jako jednodušší, avšak celý proces vydávání je nakonec ztížen. Nestačí k němu totiž jen uzavření dohody o vydání, ale musí dojít k jejímu schválení. Celý postup vydávání zemědělských nemovitostí je popsán v § 9 ZMV. I když v drtivé většině případů budou vydávat SPÚ a Lesy ČR právě zemědělské nemovitosti postupem podle § 9 ZMV, mohou taktéž vydávat majetek nezemědělský postupem stanoveným v § 10 ZMV. Znění § 6 ZMV tak obecně zahrnuje předmět majetku vydávaný SPÚ a Lesy ČR.

Jak u vydávání zemědělských i nezemědělských nemovitostí dochází k přezkoumávání majetkové křivdy právě ve vztahu k věci, která má být dle ustanovení § 6 a § 7 ZMV vydána, i když podmínka utrpění majetkové křivdy je uváděna i v dalších §§.³⁹⁵

Podle § 6 i § 7 ZMV se vydávají pouze hmotné věci nikoli věci nehmotné jako majetková práva a jiné majetkové hodnoty. Takové vymezení předmětu naturální restituce odpovídá znění § 118 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, účinného v době vzniku práva oprávněných osob na vydání. K obnovení majetkových práv a jiných majetkových hodnot, které se staly předmětem majetkové křivdy, nedochází, v praxi by to bylo i značně obtížné. Ke zmírnění křivd spáchaných na nehmotném majetku tak dochází formou paušální finanční náhrady vyplácené jednotlivým církvím a náboženským společnostem.

---

³⁹⁴ Srov. § 9 a § 10 ZMV.

³⁹⁵ Srov. § 3 a § 4 ZMV.

Oprávněná osoba může podat výzvu ve lhůtě stanovenou v ZMV i na věci, které se staly majetkem státu až po nabytí účinnosti ZMV, ať už tyto věci nabyly koupí, darem či dědictvím. Není tedy rozhodné, zda je stát vlastnil k 1. lednu 2013, ale musí je nabýt ve lhůtě, kdy oprávněná osoba může podat výzvu k jejich vydání, jinak nemohou být tyto věci předmětem restitučního nároku.

8.8.2. Postup při vydávání zemědělské nemovitosti

Jak již bylo výše uvedeno, ZMV stanovuje odlišný postup pro vydávání zemědělských nemovitých věcí. Byla vybrána varianta vydávání zemědělských nemovitostí pozemkovými úřady v souladu se správním řádem, obdobně jako tomu bylo u vydávání podle zákona o půdě, a to z důvodů časových a ekonomických.³⁹⁶ „Zatímco postup pro vydávání zemědělských nemovitostí byl inspirován zákonem o půdě, pro jiné věci než zemědělské nemovitosti byl využit postup podle zákona o mimosoudních rehabilitacích.“³⁹⁷

8.8.2.1. Výzva

Úplně na počátku musela oprávněná osoba vyzvat písemně povinnou osobu k vydání zemědělských nemovitostí do 12 měsíců ode dne nabytí účinnosti ZMV. Lhůta pro uplatnění výzvy je lhůtou hmotněprávní, takže výzva musela být doručena povinné osobě nejpozději do 2. ledna 2014, nestačilo, pokud byla tento den podána k poštovní přepravě.³⁹⁸ Jelikož se jedná o lhůtu prekluzivní, nárok oprávněné osoby zaniká, neuplatnila-li oprávněná osoba výzvu u povinné osoby nebo nebyla-li doručena včas.

Podle kritiků církevní restitucí je lhůta pro podání výzvy oproti některým jiným oprávněným osobám a restitučním předpisům dlouhá. Argumentují především lhůtou 6 měsíců stanovenou v zákoně č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd, či v zákoně č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích.³⁹⁹ Naopak ale jiné předpisy restituční povahy stanovují lhůty ještě delší, např. obce mohly uplatnit žádost o přechod nemovitých věcí do svého

---

³⁹⁶ Srov. Důvodová zpráva k § 9 ZMV.

³⁹⁷ Jäger – Chocholáč, Komentář, str. 133.

³⁹⁸ Konec lhůty dopadl na 2. 1. 2014 s ohledem na znění § 122 odst. 2 a 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, a § 1 odst. 1 zákona č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu, ve znění pozdějších předpisů.

³⁹⁹ Srov. § 19 odst. 1 zákona č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd; § 5 odst. 2 zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích.

vlastnictví až do 31. března 2013,⁴⁰⁰ oprávněné osoby podle zákona o půdě mohly své právo uplatnit do 31. prosince 1992 od účinnosti zákona, lhůta byla tedy delší než jeden rok, navíc dalšími novelizacemi byla ještě prodloužena.⁴⁰¹ Nicméně přes 20 let, kdy církve a náboženské společnosti stále usilovaly o restituce, mohly shromažďovat a kompletovat všechny podklady a být na vydání restitučního předpisu připraveny a lhůta jednoho roku i kratší by byla pro podání výzvy naprosto dostačující.

Výzva musela splňovat několik náležitostí. V první řadě musela oprávněná osoba označit zemědělské nemovitosti, které si nárokovala. K jejich určení postačí, pokud je oprávněná osoba označí podle stavu v době, kdy se stala předmětem majetkové křivdy.⁴⁰² Možnost identifikovat nemovitosti podle dřívější evidence vychází z judikatury Nejvyššího soudu.⁴⁰³ Je samozřejmé, že nebyly podávány na jednotlivé zemědělské nemovitosti jednotlivé výzvy. K identifikaci tak stačovalo, aby byla uvedena knihovní vložka či označen celý soubor nemovitých věcí tvořících velkostatek, na kterých jsou zemědělské nemovitosti zapsány. Vzhledem k historickým událostem se bude jednat u některých církevních právnických osob o soupisy nemovitostí k revizi pozemkové reformy a nové pozemkové reformě, kde je zaznamenán celkem přesně nemovitý majetek těchto církevních právnických osob před jejich vyvlastněním.

K identifikaci naopak nestačí, když oprávněná osoba uvede, že požaduje vydat nemovitosti zapsané na LV povinných osob. Standardní identifikace u pozemků je jejich parcelní číslo a u budov číslo popisné a také označení katastrálního území, kde se pozemek či budova nacházejí. U pozemků se tak ve výzvách uvádělo jejich původní parcelní číslo či současné parcelní číslo, došlo-li k přečíslování, současně s uvedením katastrálního území. Pro částečné usnadnění práce povinných osob lze u pozemků uvést obě parcelní čísla. Nejjednodušší ovšem je přiložit výpis z veřejných knih, tedy z desek zemských či pozemkových knih, a to příslušnou knihovní vložku, která je očíslována a na níž je uvedeno katastrální území, ve kterém se zapsané nemovitosti nacházejí. Na listu A knihovní vložky byly vypsány parcelní

---

⁴⁰⁰ Srov. § 2c odst. 4 zákona č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí.

⁴⁰¹ Srov. § 13 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku (zákon o půdě).

⁴⁰² Srov. § 9 odst. 1 ZMV.

⁴⁰³ Srov. Nejvyšší soud ČR, rozsudek sp. zn. 28 Cdo 3321/2006 ze dne 30. 1. 2007; rozsudek sp. zn. 28 Cdo 3402/2006 ze dne 20. 11. 2008.

čísla pozemků a jejich druh, u domů čísla popisná. Výpisy z veřejných knih lze získat na příslušných katastrálních úřadech či v archivech.

Ke snadnější identifikaci a ztotožnění pozemků by podklady měly poskytovat bezplatně katastrální úřady, zejména srovnávací sestavení parcel, grafický zákres pozemkové držby apod., což ale v značné části případů nečiní. Přesto byly ještě před nabytím účinnosti ZMV vytvořeny církevními právníckými osobám účty k dálkovému přístupu do katastru nemovitostí, kde mohou bezplatně získat bližší informace a podklady k identifikaci a objasnění svých nároků. Dále pro ně byly vytvořeny speciální internetové stránky <http://cirkevni-restituce.cuzk.cz> s mapami dřívějších pozemkových evidencí a dalšími podklady shromážděnými katastrálními úřady. Přesná identifikace nemovitých věcí je však povinností povinné osoby, která by měla mít přehled o majetku, který spravuje.⁴⁰⁴ To nečinilo zvláště SPÚ jako povinné osobě žádné obtíže vzhledem ke zkušenostem s restitucemi fyzických osob.

Oprávněná osoba může do jedné výzvy zahrnout jak zemědělské, tak i nezemědělské nemovité věci. Dohody o vydání ale musí být uzavřeny zvláště pro zemědělské nemovitosti a pro nezemědělské nemovitosti podle rozdílného režimu jejich uzavírání a dalšího postupu.

Dále musí oprávněná osoba ve výzvě uvést právní důvod nároku na vydání označených zemědělských nemovitých věcí. Musí tedy dostatečným způsobem prokázat svůj nárok, především svoje původní vlastnictví.⁴⁰⁵ Základním dokladem tak budou opět předkládané knihovní vložky, kde je na listu B zapsán vlastník. Ten je zde uveden pouze názvem bez jiných určujících údajů, navíc název se v nich objevuje v různých formách a i jazycích pro jednu církevní právníckou osobu.

Vzhledem k událostem předcházejícím únoru 1948, především nacistické okupaci, nemusí zápis vlastnického práva v pozemkových knihách odpovídat skutečnému stavu k 25. únoru 1948, z nejrůznějších důvodů tak vlastnické právo oprávněných osob zde nemusí být zapsáno. Oprávněná osoba musí tedy prokázat své vlastnické právo jiným způsobem, tedy jinou listinou. Zápis vlastnického práva ve veřejných knihách není podmínkou pro vydání, ani není jediným průkazným dokladem vlastnického práva. Není stanoveno, kterou listinou má své původní vlastnické právo prokázat. Může jít např. o usnesení knihovního soudu, které ještě nebylo zaneseno do pozemkových knih. Pokud v období nesvobody učinily církevní

---

⁴⁰⁴ Srov. Kříž – Valeš, Komentář, str. 226.

⁴⁰⁵ Srov. § 9 odst. 1 písm. a) ZMV.

právnícké osoby pod tlakem okupace majetkoprávní úkony, vztahovaly se na ně dekret prezidenta republiky č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů, a zákon č. 128/1946 Sb., o neplanosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o nárocích z této neplatnosti a z jiných zásahů do majetku vzházejících, mohou své vlastnické právo doložit rozhodnutími soudu nebo i jen na základě žaloby podané podle zákona č. 128/1946 Sb. Lze zde uplatnit vyvratitelnou domněnku judikovanou Nejvyšším soudem ČR, podle které „[p]okud byla podána žádost o restituci majetku podle zák. č. 128/1946 Sb., nelze však zjistit, zda a jak o této žádosti soud rozhodl, je třeba v případě, že nebudou zjištěny zákonné překážky, které bránily restituci majetku, vycházet z toho, že této žádosti bylo vyhověno“.⁴⁰⁶

Mezi takové listiny mohou patřit i ty, které započínaly vyvlastňovací procesy, jako byly oznámení ministerstva zemědělství knihovním soudům, aby došlo ve veřejných knihách k vyznačení zamýšleného převzetí a poznámky o tom, že se jedná o majetek, který je předmětem revize podle zákona o revizi pozemkové reformy, nebo ty, které proces vyvlastňování dokončovaly, jako přidělové listiny pro nové vlastníky.

Další přílohou výzvy k vydání jsou listiny, z nichž vyplývá naplnění některé ze skutečností podle § 5 ZMV.⁴⁰⁷ Ve velkém množství případů budou tyto listiny zároveň prokazovat i původní vlastnictví církevních právníckých osob. Půjde o zmíněná rozhodnutí ministerstva zemědělství o provedení revize první pozemkové reformy, výměry místního národního výboru a rozhodnutí okresního národního výboru podle zákona o nové pozemkové reformě. Listiny prokazující splnění některé ze skutečností vedoucí k majetkové křivdě budou také smlouvy darovací a kupní uzavřené mezi oprávněnými osobami a státem. „Další listiny o skutečnostech vedoucích k majetkovým křivdám mohou být velice různorodé v závislosti na tom, jakým způsobem majetková křivda vznikla.“⁴⁰⁸ Způsobení majetkové křivdy mohou prokazovat též příslušné knihovní vložky, pokud je v položkách na listu B zaznamenám přechod či převod uvedeného majetku. Na základě údajů v těchto položkách lze dohledat i listiny, podle nichž došlo k zápisu do pozemkových knih.

---

⁴⁰⁶ Nejvyšší soud ČR, rozsudek sp. zn. 24 Cdo 1212/98 ze dne 19. 8. 1999.

⁴⁰⁷ Srov. § 9 odst. 1 písm. b) ZMV.

⁴⁰⁸ Kříž – Valeš, Komentář, str. 231.

V řadě případů ale nelze takové listiny dohledat, většinou budou ztraceny či zničeny. Pokud tedy oprávněná osoba nemůže potřebné listiny předložit, musí prokázat, že požadované věci byly jejím původním majetkem a nyní jsou ve vlastnictví státu a „napasovat“ situaci na tu nejpravděpodobnější majetkovou křivdu.

Je-li výzva adresovaná povinné osobě uvedené v § 4 písm. c) nebo d) ZMV, musí taktéž doložit listinou či jiným způsobem splnění některé z podmínek uvedených v § 7 odst. 1 písm. a) nebo b) ZMV, tedy splnění funkční souvislosti, anebo účelového určení věci.⁴⁰⁹ O splnění a prokázání funkční souvislosti či účelového určení věci bylo pojednáno výše.

K výzvě musí připojit i listiny prokazující své právní nástupnictví, pokud se nárokovaná zemědělská nemovitost stala předmětem majetkové křivdy v době, kdy ji vlastnil právní předchůdce oprávněné osoby.⁴¹⁰ Doklady o právním nástupnictví pro oprávněné osoby vydává přímo církev a náboženská společnost, nebo zřizovatel, zakladatel či nadřízená právnická osoba oprávněné osoby. Pro farnosti jsou nadřízenými právníckými osobami biskupství nebo arcibiskupství, řádům a kongregacím mohou tyto listiny vydat i Konference vyšších představených ženských řeholí v ČR a Konference vyšších představených mužských řeholí v České republice.

Potvrzení o právním nástupnictví se nevztahuje na oprávněné osoby, které změnily svůj název nebo užívaly a byly v minulosti označovány pod více názvy. Musí ale k výzvě přiložit takovou listinu, která dokládá, že se jedná o stejnou právnickou osobu. To jí opět vydává zřizovatel, zakladatel a nadřízená právnická osoba.

Samozřejmostí je identifikace samotné právnické osoby ve výzvě. Měla by jasně uvést svůj název, sídlo a identifikační číslo, je-li jí přiděleno. Ve výzvě také uvede svůj statutární orgán. Všechny tyto údaje a svou existenci dokládá výpisem z příslušného rejstříku, výpis by měl být také přílohou výzvy k vydání.

Kromě své identifikace by měla ve výzvě oprávněná osoba identifikovat i povinnou osobu, taktéž názvem, sídlem a identifikačním číslem. Výzva k vydání nemusí být doručována na adresu sídla povinné osoby, ale může být doručena i na jiné adresy pro písemnou komunikaci s povinnou osobou. Z nejrůznějších důvodů se může stát, že oprávněná osoba nesprávně identifikuje povinnou osobu a doručí výzvu k vydání nepřislušné osobě. Pro ty případy, je-li nepřislušné osobě povinná osoba

---

⁴⁰⁹ Srov. § 9 odst. 1 písm. c) ZMV.

⁴¹⁰ Srov. § 9 odst. 1 písm. d) ZMV.

známa, musí této povinné osobě do 15 pracovních dnů podle § 11 odst. 1 ZMV výzvu oprávněné osoby postoupit.

Směřuje-li na povinnou osobu více výzev jedné oprávněné osoby, nemusí již v následujících výzvách přikládat listiny dokládající její tvrzení, pouze na ně odkáže, pokud je již k první výzvě přiložila.

Oprávněným osobám není v ZMV stanovena povinnost předkládat výzvy na formuláři. Nicméně mezi SPÚ, Lesy ČR jako hlavními povinnými osobami a Církví římskokatolickou zastupující nejvíc oprávněných osob byl vytvořen v souladu se ZMV vzor výzvy, který je oprávněným osobám doporučován pro vypracování jejich výzev. V žádném případě není pro oprávněné osoby povinností podávat výzvy podle tohoto vzoru. O tom svědčí i to, že na vzoru se strany dohodly až po nabytí účinnosti ZMV. Informace o shodě na podobě výzvy byla na webových stránkách SPÚ publikována až dne 24. ledna 2013. V té době už ale aktivní a připravené oprávněné osoby některé své výzvy podaly, i když jich nebylo během ledna podáno tolik, jako během druhé poloviny roku.

Oprávněným osobám bylo ze strany České biskupské konference a SPÚ často prezentováno, že podávání výzev na publikovaném vzoru může urychlit proces vydávání a je v samotném zájmu oprávněných osob vzor využívat. Tehdejší generální sekretář České biskupské konference Mons. Tomáš Holub prohlásil: „Shoda na tom, jak bude výzva vypadat, mj. znamená, že byly hned v začátku odstraněny některé otazníky, které by při uplatnění nároků oprávněných osob mohly způsobit nepříjemné průtahy.“⁴¹¹ S tím ale nelze plně souhlasit, z žádných statistik neplyne, že by výzvy podané podle vzoru byly vyřizovány rychleji než ostatní výzvy. Jen vyplnění výzvy podle vzoru oprávněnými osobami je zdlouhavý proces sám o sobě. Oprávněné osoby podávaly takové výzvy spíše až ke konci lhůty pro jejich podání.⁴¹² Nevyplněný vzor má celkem 11 stran, které je nutné doplnit ještě o přílohy požadující zákonem. Ke vzoru výzvy byly vydány i pokyny k vyplnění výzvy, tedy dokument o dalších 7 stranách, ale kromě něj ještě příloha k pokynům o vyplnění výzvy, která má dokonce 20 stran. Přehlednou a jasně specifikovanou výzvu lze ovšem napsat i na dvě strany. Mnoho oprávněných osob tedy vzorovou výzvu ani jednou nepoužilo, aniž by to restituční proces jakkoli zpomalilo či urychlilo.

---

⁴¹¹ Zveřejněno na <http://www.spucr.cz/restituce/cirkevni-restituce/shoda-na-podobе-vyzvy-k-vydani-majetku.html>, cit. k 9. 3. 2017.

⁴¹² Např. Biskupství litoměřické podávalo drtivou většinu výzev k vydání až v druhé polovině roku 2013.

Vzorová výzva je rozdělena na dvě úvodní strany a čtyři další oddíly. V úvodních stranách má být identifikována povinná a oprávněná osoba, dále jsou zde jen obecné připravené formulace, co je v konkrétním oddíle popsáno. V prvním oddíle se mají uvést pozemky, které si oprávněná osoba nárokuje, přičemž jsou ve vzoru připraveny dvě tabulky pro vyplnění podle toho, zda byly pozemky zapsány v českých deskách zemských či v pozemkových knihách. Do jednotlivých kolonek se má vyplnit číslo knihovní vložky, katastrální území dle knihovních vložek, parcelní číslo PK, dále katastrální území pozemků dle PK stavu. Jednotlivé položky pozemků mají být označeny pořadovým číslem. Přestože v tomto oddíle mají být označeny jen nárokové pozemky, jsou zde kolonky pro označení majetkové křivdy dle § 5 ZMV a dokonce i kolonka pro identifikátor majetkové křivdy, který byl pro účel vzoru vymyšlen stranami dohody o jeho vytvoření. K oddílu č. 1 patří vyplnění nárokových staveb a taktéž movitých věcí. V pokynech pro vyplnění výzvy je oprávněným osobám zdůrazněno, aby pevně spojily první dvě strany s oddílem č. 1.

Oddíl č. 2 se nazývá Krycí list a má obsahovat všechny údaje o oprávněné osobě, její existenci, jejím právním nástupnictví atd. V oddíle č. 3 musí oprávněná osoba specifikovat důvody, z nichž vyplývá, že je splněna některá se skutečností uvedených v § 5 ZMV. Do oddílu č. 4 má oprávněná osoba uvést údaje, které poskytuje povinné osobě nad rámec výzvy, které by měly usnadnit vyřizování výzvy. Např. zde má zaškrtnout údaj, o jakou právnickou osobu se jedná. De facto je to nesmysl, když podle oddílu č. 2 má přiložit svůj výpis z příslušného rejstříku, ze kterého tato informace jasně plyne.

Oprávněná osoba je oprávněna po doručení výzvy povinné osobě doplňovat výzvu o další listiny a uvádět skutečnosti a další důvody osvědčující její uplatněný nárok. Doplněním výzvy ale nemůže nárokovat nové nemovitosti. Povinná osoba má povinnost kopii výzvy a příp. kopie dalších doplnění výzvy do 15 dnů ode dne, kdy tyto listiny obdrží, doručit je SPÚ.⁴¹³

8.8.2.2. Uzavření dohody o vydání

Do šesti měsíců ode dne doručení výzvy měla povinná osoba uzavřít s oprávněnou osobou, za předpokladu splnění všech zákonných podmínek, písemnou dohodu o

---

⁴¹³ Srov. § 9 odst. 1 ZMV.

vydání zemědělské nemovitosti.⁴¹⁴ ZMV preferuje, i když výslovně to v něm uvedeno není, aby byla dohoda uzavřena do 3 měsíců od uplatnění výzvy.⁴¹⁵

Uzavření dohody písemnou formou je nezbytností. „Pro uzavření dohody platí obecná občanskoprávní úprava, neboť jde o běžnou soukromoprávní smlouvu.“⁴¹⁶ Kdyby byla podle občanskoprávních předpisů dohoda uzavřena neplatně, neměl by ji SPÚ schválit. Pokud by ji i přesto svým rozhodnutím schválil, nedošlo by ke zhojení této neplatnosti dohody rozhodnutím.⁴¹⁷

Dohoda o vydání obsahuje výčet vydávaných zemědělských nemovitostí identifikovaných dle současných parcelních čísel a katastrálního území. Má-li být vydána jen část pozemku, ať už z jakéhokoli důvodu, musí být přílohou dohody geometrický plán pro rozdělení pozemků. V dohodě musí být specifikovány budovy, které se vydávají, a to číslem popisným či evidenčním, příp. způsobem využití, pokud nemá ani číslo popisné či evidenční, katastrálním územím či označením části obce, kde se nachází. Jednou dohodou může být vydáno více pozemků a budov i z více katastrálních území.

V dohodě je dále uvedeno, že jsou nemovitosti vydávány se všemi součástmi a příslušenstvím. V některých případech je to blíže specifikováno. V dohodě jsou popsány, jaké práva a povinnosti váznou na vydávaných věcech, zejména nájemní smlouvy a věcná břemena. Tyto údaje nejsou naopak uváděny v rozhodnutích SPÚ jako správního orgánu, pokud nedojde k uzavření dohody, ale k vydání nemovitostí až ve správním řízení.

Povinné osoby si dávají pozor na to, aby v dohodě o vydání bylo ustanovení o tom, že nemovité věci se vydávají ve stavu, v němž se nacházely ke dni doručení výzvy povinné osobě.⁴¹⁸ V některých případech to ovšem nebyla zcela pravda.

Uzavřením dohody mezi oprávněnou a povinnou osobou proces vydání zemědělské nemovitosti nekončí. Dohoda musí být schválena SPÚ ve správním řízení. Ve správním řízení jsou účastníky oprávněná osoba a povinná osoba.⁴¹⁹ Tento postup je odůvodňován tím, že eliminuje případy, kdy nárok na vydání by byl oprávněný, ale na základě uzavřené dohody by nemohlo dojít k nabytí vlastnického

---

⁴¹⁴ Srov. § 9 odst. 2 ZMV.

⁴¹⁵ Srov. Důvodová zpráva k § 9 ZMV.

⁴¹⁶ Kříž – Valeš, Komentář, str. 235.

⁴¹⁷ Srov. Nejvyšší soud ČR, usnesení sp. zn. 2 Cdon 1857/97 ze dne 22. 7. 1998.

⁴¹⁸ Srov. § 12 odst. 1 ZMV.

⁴¹⁹ Srov. § 9 odst. 3 ZMV.

práva, protože by byla uzavřena nesprávným způsobem.⁴²⁰ To ale pro jiné restituční předpisy neplatilo. „Restituční zákony č. 403/1990 Sb., č. 87/1991 Sb. a č. 229/1991 Sb. spočívaly v konstrukci, že majetek, na který má oprávněná osoba nebo její právní nástupce (dědic) právo, vyzve v zákonem stanovené lhůtě povinnou osobu, aby jí tato majetek dobrovolně vydala formou dohody o vydání věci. Pokud se tak nestalo, mohla se oprávněná osoba domáhat u soudu nahrazení projevu vůle ve smyslu § 161 odst. 3 o. s. ř.“⁴²¹ Další restituční předpisy prohlásily specifikovaný majetek ex lege za majetek oprávněných osob.⁴²²

Dodržení šestiměsíční lhůty pro uzavření dohody o vydání není pro povinné osoby v zásadě podstatné. V případě, že dohodu v této lhůtě neuzavře (což bylo spíše pravidlem než výjimkou), nemá to pro ni žádné důsledky. Nastupují jen jiné mechanismy, jakými lze zemědělské nemovitosti vydat. Po marném uplynutí lhůty pro uzavření dohody o vydání může, ale spíše musí, aby dosáhla svého nároku, oprávněná osoba podat návrh na zahájení správního řízení o vydání zemědělských nemovitých věcí. Návrh na zahájení správního řízení musí oprávněná osoba podat do šesti měsíců od uplynutí lhůty pro uzavření dohody.⁴²³

8.8.2.3. Průběh správního řízení před SPÚ

Pro vydání zemědělských nemovitostí musí vždy proběhnout správní řízení, jehož účastníky jsou vždy oprávněná osoba a povinná osoba.⁴²⁴ Správní řízení se však od sebe v některých podmínkách liší v závislosti na tom, zda jde o správní řízení o schválení dohody o vydání či správní řízení o vydání zemědělských nemovitostí.

Správní řízení, ve kterém mají být vydány zemědělské nemovitosti, protože nedošlo k uzavření dohody o vydání, je zahájeno na návrh oprávněné osoby. Oprávněná osoba má pro podání návrhu na zahájení řízení určenou lhůtu šesti měsíců, která začne běžet marným uplynutím lhůty pro uzavření dohody o vydání. Jde-li o řízení o schválení dohody, je zahajováno na základě žádosti oprávněné či povinné osoby. Pro podání žádosti na zahájení řízení o schválení dohody není zákonem ani stanovena lhůta.

---

⁴²⁰ Srov. Důvodová zpráva k § 9 ZMV.

⁴²¹ Kišš, Petr. Restituce majetku obcí. Praha, EUROLEX BOHEMIA s.r.o. 2005, str. 155.

⁴²² Srov. zákon č. 298/1990 Sb., o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého; zákon č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí.

⁴²³ Srov. § 9 odst. 6 ZMV.

⁴²⁴ Srov. § 9 odst. 3 a 6 ZMV.

SPÚ musí rozhodnutí o schválení či neschválení dohody vydat bez zbytečného odkladu,⁴²⁵ nejpozději však do 30 dnů od zahájení řízení, nebo do 60 dnů, jde-li o zvláště složitý případ.⁴²⁶ Na tento typ správního řízení se nevztahují lhůty stanovené v ZMV, ale obecné lhůty podle zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu.

Je-li dohoda uzavřená v souladu se ZMV, rozhodne SPÚ o schválení dohody o vydání. Rozhodnutí s doložkou právní moci a dohodu o vydání zašle oprávněná osoba k zápisu do katastru nemovitostí. I když je v § 9 odst. 9 ZMV stanoveno, že návrh na zápis vlastnického práva má podat SPÚ do 30 dnů od nabytí právní moci rozhodnutí ve smyslu § 7 odst. 2 zákona č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných práv k nemovitostem, podle kterého se zápis vlastnického práva prováděl záznamem, platilo to jen jeden rok do nabytí účinnosti zákona č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon). Od 1. ledna 2014 se tak i zápisy vlastnického práva na základě rozhodnutí SPÚ v katastru nemovitostí provádějí vkladem.⁴²⁷ Od té doby je podání návrhu na vklad vlastnického práva v diki oprávněné osoby. Ostatně spoléhat se na invenci povinné osoby v dané věci by bylo velice neprozřetelné.

Během správního řízení o schválení dohody může SPÚ dojít k závěru, že se netýká zemědělské nemovitosti. V takovém případě žádost o schválení dohody zamítne a dál se postupuje podle ustanovení o vydávání jiných než zemědělských nemovitých věcí.⁴²⁸ Na základě § 10 odst. 3 ZMV lze tedy uzavřenou dohodu o vydání předložit ke vkladu vlastnického práva do katastru nemovitostí. Ve správním řízení o vydání zemědělské nemovitosti, zjistí-li SPÚ, že se také nejedná o zemědělské nemovitosti, návrh na vydání věci zamítne a dále se postupuje podle § 10 odst. 4 ZMV.

Dohodu o vydání zemědělských nemovitostí nemusí SPÚ schválit z důvodu, že podle něj nejsou splněny podmínky pro vydání uvedených nemovitostí nebo protože dohoda nebyla uzavřena správným způsobem. SPÚ tedy vydá rozhodnutí o neschválení dohody o vydání. Proti tomuto rozhodnutí oprávněná osoba či povinná osoba mohou podat žalobu k soudu podle části páté zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu. O podání žaloby i o rozhodnutí o této žalobě musí

---

⁴²⁵ Srov. § 71 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád.

⁴²⁶ Srov. § 71 odst. 3 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád.

⁴²⁷ Srov. § 11 odst. 1 písm. a) zákona č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon).

⁴²⁸ Srov. § 9 odst. 4 ZMV.

oprávněná osoba informovat neprodleně SPÚ. „Důvod je ten, že pozemkový úřad není účastníkem řízení před soudem (...) a ani o podání žaloby ani o rozhodnutí soudu se z moci úřední nedozví.“⁴²⁹ Pokud soud svým rozhodnutím dohodu o vydání schválí, další rozhodnutí SPÚ není nutné. Rozhodnutí soudu společně s dohodou lze následně podat na katastrální úřad k zápisu vlastnického práva oprávněné osoby. Nepodá-li oprávněná osoba žalobu k soudu a uplyne-li marně lhůta dvou měsíců pro její podání, nebo soud žalobě o schválení dohody nevyhoví, zahájí SPÚ z moci úřední správní řízení tentokrát o vydání zemědělské nemovitosti nikoli o schválení dohody.⁴³⁰ Je na zvážení, zda bylo pro oprávněné osoby vhodné podávat žalobu ihned po neschválení dohody, protože ve správním řízení, které by následovalo po neschválení dohody, mohly být zemědělské nemovitosti i tak vydány. Když však nakonec zemědělské nemovitosti vydány ve správním řízení nebyly, měla oprávněná osoba stále šanci dosáhnout vydání, protože proti správnímu rozhodnutí SPÚ lze taktéž podat žalobu k soudu. Podání žaloby proti rozhodnutí o neschválení dohody tak může paradoxně celý proces vydání zbytečně prodloužit.

Pro správní řízení o vydání, ať už následují po řízení o neschválení dohody, nebo jsou zahájeny na návrh oprávněné osoby, platí lhůty stanovené v ZMV, které jsou delší než lhůty stanovené správním řádem, a to z toho důvodu, že zajišťování veškerých podkladů nutných pro vydání rozhodnutí jako vypracování identifikace parcel a geometrických plánů trvá déle. Rozhodnutí musí SPÚ vydat do 6 měsíců, u zvláště složitých případů do 12 měsíců, od zahájení řízení. Těžko se ale posuzuje, co je zvláště složitý případ. Především se jedná o situace, kdy církevní pozemek podle dřívější evidence nyní zasahuje do více současných parcel. Z rychlosti SPÚ se ale zdá, že je to téměř každý případ,⁴³¹ někdy dochází k výraznému překračování i v případě lhůty 12 měsíců. I když jsou tedy pro SPÚ v ZMV u tohoto typu řízení stanoveny odlišné lhůty, měl by přesto SPÚ úřad postupovat bez zbytečných odkladů.

Na konci správního řízení, shledá-li SPÚ, že jsou pro vydání zemědělských nemovitostí splněny všechny podmínky, vydá rozhodnutí o vydání zemědělských nemovitých věcí. Až nabude rozhodnutí právní moci, povinná osoba opatří rozhodnutí doložkou právní moc a oprávněná osoba jej může vložit do katastru

---

⁴²⁹ Kříž – Valeš, Komentář, str. 239.

⁴³⁰ Srov. § 9 odst. 5 ZMV.

⁴³¹ Srov. § 9 odst. 7 ZMV.

nemovitostí ke vkladu svého vlastnického práva.⁴³² Rozhodnutí do katastru nemovitostí nyní vkládá oprávněná osoba podle stejných podmínek jako v případech vkladu dohody o vydání s rozhodnutím o jejím schválení popsaných výše.

Proti rozhodnutím vydaným SPÚ ve správních řízeních o neschválení dohody, o zamítnutí žádosti o schválení dohody, o nevydání zemědělských nemovitostí, ale i o vydání zemědělských nemovitostí nelze oprávněnou ani povinnou osobou podat odvolání.⁴³³ Opravným prostředkem je pouze žaloba podávaná podle části páté občanského soudního řádu. „K řízení je v prvním stupni příslušný krajský soud.“⁴³⁴ Pro podání žaloby má oprávněná či povinná osoba lhůtu dva měsíce. U žalob proti rozhodnutím SPÚ soud v případě, že shledá splnění všech podmínek pro vydání zemědělských nemovitostí dle ZMV, rozhodne buď rozsudkem, kterým schválí dohodu o vydání, nebo rozsudkem, kterým zemědělské nemovitosti vydá.

Zajímavý je v tomto ohledu případ Římskokatolické farnosti Křtěnov (okres České Budějovice), která jako oprávněná osoba dle ZMV požádala o vydání pozemku PK 341 v k. ú. Křtěnov. Dohoda o vydání ve stanovené lhůtě uzavřena nebyla, a tak farnost podala návrh na zahájení správního řízení. SPÚ shledal, že podmínky pro vydání tohoto pozemku jsou splněny a vydal farnosti současný pozemek parc. č. 340/64 v k. ú. Křtěnov, který byl tvořen původním pozemkem PK 341 ale i PK 339, o který však farnost nežádala. Farnost s tímto rozhodnutím nesouhlasila, ale SPÚ neprovedlo opravu rozhodnutí, ani neobnovilo řízení. Farnost se tak podle ZMV musela obrátit na soud, aby jí byla vydána jen požadovaná část pozemku, kterou skutečně původně vlastnila. Krajský soud v Českých Budějovicích žalobě farnosti vyhověl.⁴³⁵ Zarážející je ovšem postup SPÚ, který takto vydal pozemek, jenž ale vůbec nebyl původním majetkem církví a náboženských společností, a nebyl schopen ani ochoten tuto svou chybu napravit, když v jiných případech je tak opatrný, aby nevydal byť jen o metr čtvereční pozemků navíc.

8.8.3. Vydávání nezemědělských nemovitostí

Prvotní podmínky pro vydání nezemědělských nemovitostí byly totožné jako v případě vydávání zemědělských nemovitostí. Oprávněná osoba musela též ve lhůtě

---

⁴³² Srov. § 9 odst. 9 ZMV.

⁴³³ Srov. § 9 odst. 6 ZMV.

⁴³⁴ § 9 odst. 10 ZMV.

⁴³⁵ Srov. Krajský soud v Českých Budějovicích, rozsudek č. j. 11 C 27/2015-75 ze dne 21. 10. 2015.

12 měsíců podle § 10 odst. 1 ZMV podat písemnou výzvu povinné osobě. Požadavky na náležitosti výzvy a její přílohy jsou stejné jako v případě výzvy na vydání zemědělských nemovitých věcí. Rozdíl byl však v tom, že povinná osoba nemusela do 15 dnů od doručení výzvy na vydání nezemědělských nemovitých věcí zasílat její kopii SPÚ, protože SPÚ neschvaluje dohodu o vydání jiných věcí než zemědělských nemovitostí.⁴³⁶ Postup vydávání jiných než zemědělských nemovitých věcí vychází z konceptu vydávání podle zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích.⁴³⁷

Pro vydání jiných než zemědělských nemovitostí měla povinná osoba s oprávněnou osobou uzavřít dle § 10 odst. 2 ZMV dohodu o vydání jiné než zemědělské nemovitosti. Mezi obsahem a formou dohody o vydání zemědělské nemovitosti a dohodou o vydání jiné než zemědělské nemovitosti není rozdíl. Uzavřená dohoda o vydání podle § 10 odst. 2 ZMV je ale přesto jiná, než dohoda uzavřená podle § 9 odst. 2 ZMV, poněvadž je sama právním důvodem pro převod vlastnického práva v katastru nemovitostí.

Po uzavření této dohody neprobíhalo žádné správní řízení, ve kterém by měla být dohoda o vydání schválena SPÚ. Po jejím podpisu z obou stran tak mohla být dohoda rovnou vložena do katastru nemovitostí k zápisu vlastnického práva pro oprávněnou osobu.⁴³⁸

Neuzavřela-li povinná osoba s oprávněnou osobou v šesti měsíční lhůtě dohodu o vydání, může se podle § 10 odst. 4 ZMV oprávněná osoba obrátit na soud s návrhem, aby nahradil chybějící projev vůle povinné osoby. Rozsudkem soudu tak byla uzavřena dohoda o vydání a rozsudek byl vkladovou listinou pro katastr nemovitostí. Svůj návrh musí oprávněná osoba na soud podat ve lhůtě 3 let od uplynutí lhůty 6 měsíců pro uzavření dohody o vydání, jinak její nárok zanikne.

Dohoda o vydání může být mezi povinnou osobou a oprávněnou osobou uzavřena i v průběhu soudního řízení, povinná osoba není zbavena své povinnosti věc vydat za splnění všech podmínek pro vydání ani z důvodu probíhajícího řízení u soudu. Taktéž může být uzavřena formou soudního smíru, ale po vydání rozhodnutí soudu již uzavření dohody možné není.

Podle judikatury Nejvyššího soudu v případech neuzavření dohody o vydání podle zákona o mimosoudních rehabilitacích za splnění všech zákonných podmínek,

---

⁴³⁶ Srov. § 9 odst. 1 a § 10 odst. 1 ZMV.

⁴³⁷ Srov. § 5 zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích.

⁴³⁸ Srov. § 10 odst. 3 ZMV.

může neuzavření dohody založit u povinné osoby odpovědnost za vznik škody způsobené tím oprávněné osobě.⁴³⁹ Analogicky by se tato judikatura měla vztahovat i na případy neuzavření dohody podle ZMV.

8.8.4. Předávání věcí mezi povinnými osobami

Problematickou situací se stává, pokud oprávněná osoba požádala správnou povinnou osobu, která je v katastru nemovitostí zapsaná jako osoba s právem hospodařit s majetkem státu, ale s takovou nemovitou věcí by hospodařit neměla, a to z toho důvodu, že podle charakteru nemovité věci s ní má na základě právního řádu hospodařit jiná povinná osoba. Stav katastru nemovitostí v takových případech není podstatný, rozhodující je pouze stav právní.

Dojde-li k takové situaci, musí nemovité věci vydat povinná osoba, která má s požadovanou nemovitou věcí hospodařit podle zákona. Vyzvaná povinná osoba tak nejčastěji obeznámí oprávněnou osobu, že nemá být v katastru nemovitostí zapsána jako oprávněná hospodařit s takovou nemovitou věcí. Domnělá povinná osoba bude postupovat jako nepřislušná osoba a výzvu oprávněné osoby poustoupí skutečné povinné osobě, lhůta pro podání výzvy jakož i další úkony učiněné oprávněnou osobou vůči nepřislušné osobě zůstávají zachovány i ve vztahu ke skutečné povinné osobě. Pokud však sama oprávněná osoba ví, že by skutečná povinná osoba měla být jiná než zapsaná v katastru nemovitostí, může uplatnit výzvu k vydání rovnou u povinné osoby dle právního stavu. Proces vydávání nemovité věci řeší skutečná povinná osoba, i když není zapsána v katastru nemovitostí, ale ještě před vydáním nemovité věci dojde k úpravě zápisu v katastru nemovitostí z nepřislušné osoby na skutečnou povinnou osobu.

Nesprávné zápisy v katastru nemovitostí se týkají především SPÚ a ÚZSVM, kdy je v katastru nemovitostí u zemědělských nemovitostí ve vlastnictví státu zapsán ÚZSVM. Se zemědělskými nemovitostmi má ale podle zákona hospodařit SPÚ.⁴⁴⁰ To, že je v katastru nemovitostí zapsaná jiná organizační složka než by měla být, není pro běžnou správu žádná tragédie, zvláště když to žádné z dotčených

⁴³⁹ Srov. Nejvyšší soud ČR, rozsudek sp. zn. 31 Cdo 1791/2011 ze dne 12. 9. 2012.

⁴⁴⁰ Srov. § 1 odst. 1 a § 17 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a k jinému zemědělskému majetku; § 11 odst. 1 a 5 zákona č. 290/2002 Sb., o přechodu některých dalších věcí, práv a závazků České republiky na kraje a obce, občanská sdružení působící v oblasti tělovýchovy a sportu a o souvisejících změnách a o změně zákona č. 157/2000 Sb., o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky, ve znění zákona č. 10/2001 Sb., a zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů; § 4 odst. 1 zákona č. 503/2012 Sb., o Státním pozemkovém úřadu.

organizačních složek státu doposud nevadilo. Oním problémem ale je, že podle ZMV se liší způsob vydávání nemovitých věcí SPÚ a ÚZSVM. „ÚZSVM vydává nemovitosti ve ztíženém režimu.“⁴⁴¹ Pro oprávněné osoby by se tak některé nemovitosti staly nedostupnými, to je však vyřešeno výše uvedeným postupem a k žádným značným komplikacím by dojít nemělo. Přesto ale nejsou takové případy vyřešeny úplně komfortně, komunikace mezi povinnými osobami není rychlá a často je i nejasná, proces vydávání se tedy opět zbytečně prodlužuje.

8.8.5. Pozemkové úpravy

V celé republice probíhají postupně po jednotlivých katastrálních územích komplexní pozemkové úpravy. „Pozemky z původního majetku registrovaných církví a náboženských společností často v minulosti prošly transformací pozemkovou úpravou, v rámci které mnohdy došlo ke směně vlastnictví.“⁴⁴²

Tak došlo v některých katastrálních územích k situaci, že do pozemkových úprav vstupovaly pozemky ve vlastnictví státu, na které se vztahoval blokační paragraf, ale po dokončení pozemkových úprav vystupují tyto pozemky bez blokace, i když se tyto pozemky měly v pozemkových úpravách řešit odděleně. Tím se původní pozemky církví a náboženských společností de facto vytratily.

V zákoně č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech (dále jen „zákon o pozemkových úpravách“) nebylo stanoveno, že blokace přechází na nově vzniklé pozemky. Je ale podstatné dodat, že ne u všech pozemkových úprav tomu tak bylo. Většina pozemkových úprav proběhla se zachováním objemu původních církevních pozemků. Přesto ale byl zákon o pozemkových úpravách novelizován zákonem č. 280/2013 Sb., kterým byla do zákona vložena fikce, podle které se na nově vzniklé pozemky nahlíží jako na původní církevní majetek.⁴⁴³ Tato novela se ale vztahuje na pozemkové úpravy dokončené po 1. říjnu 2013, tedy po nabytí účinnosti novely zákona o pozemkových úpravách.

U katastrálních území, kde proběhly pozemkové úpravy a pro oprávněné osoby nejsou blokovány pozemky, by měly povinné osoby především šetřit účel ZMV podle § 18 odst. 4 ZMV a pokud možno vydat oprávněným osobám jiné

---

⁴⁴¹ Kříž – Valeš, Komentář, str. 155.

⁴⁴² Jäger – Chochooláč, Komentář, str. 84.

⁴⁴³ Srov. § 3 odst. 4 zákona č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech a o změně zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů.

pozemky. To však povinné osoby většinou nedělají, a nelze se jim divit. V ZMV totiž není zakotvena povinnost či možnost vydat náhradní pozemek, taktéž není za tyto pozemky stanovena finanční náhrada, protože by měly být podle ZMV vydány i po pozemkových reformách díky zakotvené blokaci. Vydání jiných pozemků místo původně blokovaných bude záviset jen na přístupu jednotlivých povinných osob a jejich pracovníků.

8.8.6. Vydávání movitých věcí

V restitučním zákonodárství není vydávání movitých věcí úplnou samozřejmostí. Zákon o půdě neumožňoval vydání movitých věcí, naopak zákonem o mimosoudních rehabilitacích to umožněno bylo, ale v ZMV není povinnost uvést umístění nárokované nemovité věci.⁴⁴⁴

Vydávání movitých věcí je podle ZMV specifické, podle § 6 ZMV vydávají SPÚ a Lesy ČR pouze nemovité věci. U těchto povinných osob nelze podle § 6 ZMV podávat samostatné výzvy na vydání movitých věcí. Movité věci mohou být vydány jen jako příslušenství nemovité věci, a to pouze v případě, že tato movitá věc je ve vlastnictví státu a funkčně souvisí či souvisela s vydávanou nemovitou věcí.⁴⁴⁵

Naopak § 7 odst. 2 ZMV počítá s uplatňováním samostatných výzev na vydání movitých věcí podaných u ostatních povinných osob uvedených v § 4 písm. c) a d) ZMV, vyjma tedy SPÚ a Lesů ČR. Avšak na základě judikatury Ústavního soudu, ve které je zastáván názor, že nadpisy nejsou ustanoveními, tedy částmi textu s normativním obsahem,⁴⁴⁶ a protože SPÚ i Lesy ČR splňují charakteristiku povinných osob i podle § 4 odst. c) a d) ZMV, mohly být i u nich podány samostatné výzvy k vydání movitých věcí. K 1. únoru 2017 nebyla Lesy ČR a SPÚ k 20. únoru 2017 evidována žádná samostatná výzva k vydání movité věci. Důvodem bude především charakter SPÚ a Lesů ČR a taktéž jimi spravovaného majetku.

Stejně jako je tomu u nemovitých věcí, musí být pro vydání movitých věcí splněny určité podmínky. Požadovaná movitá věc musela náležet do původního vlastnictví církví a náboženských společností a nyní je ve vlastnictví státu. Movitá věc se stala předmětem majetkové křivdy v důsledku některé ze skutečností uvedených v § 5 ZMV. Majetková křivda musela být způsobena církvím a

---

⁴⁴⁴ Srov. § 5 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích.

⁴⁴⁵ Srov. § 11 odst. 9 ZMV.

⁴⁴⁶ Srov. Ústavní soud ČR, náleží sp. zn. Pl. ÚS 24/94 ze dne 11. 4. 1995.

náboženským společenstvem v rozhodném období. Movitá věc může být vydána, souvisela-li či souvisí-li funkčně s nemovitou věcí, kterou oprávněná osoba vlastní, nebo která se vydává podle ZMV. O funkční souvislosti movité věci s nemovitou věcí platí totéž co pro funkční souvislost mezi dvěma a více nemovitými věcmi. Funkční souvislost u movitých věcí s nemovitými věcmi nelze ztotožnit s příslušenstvím k nemovité věci. I když je velice pravděpodobné, že funkčně související movitá věc dříve tvořila či tvoří zároveň příslušenství nemovité věci.⁴⁴⁷ Příslušenstvím nemovité věci je movitá věc určená k trvalému užívání s touto nemovitou věcí, ve vlastnictví téhož vlastníka, „zatímco podstatou funkční souvislosti je primárně faktický stav účelového sepejetí dvou objektů bez ohledu na jejich vlastníka.“⁴⁴⁸ Je-li tedy movitá věc jednoznačně specifikována jako příslušenství nemovité věci vydává se podle § 12 odst. 1 ZMV jako její příslušenství, pokud „pouze“ funkčně souvisí či souvisela s nemovitou věcí vydávanou ZMV, vydá se společně s ní podle § 11 odst. 9 ZMV. Ostatní samostatné movité věci, na které byly podány samostatné výzvy k vydání, podléhají stejnému procesu vydávání jako nezemědělské nemovité věci podle § 10 ZMV.

Podstatná pro vydání movité věci je její přesná identifikace, aby nedošlo k záměně s jinou movitou věcí. „I na movité věci se vztahuje pravidlo, že mohou být ve výzvě označeny podle stavu v době, kdy se staly předmětem majetkové křivdy, neboť oprávněná osoba nemusí mít vědomost, jakou funkci tyto věci plní v současnosti.“⁴⁴⁹ To by mohlo být v některých případech komplikované, protože „[p]ůvodní inventáře a katalogy knih, pokud byly vedeny, byly většinou v průběhu vyklízení klášterů zničeny.“⁴⁵⁰ Pro tento případ by ale měly povinné osoby na základě § 18 odst. 4 ZMV poskytnout oprávněným osobám k dispozici své inventární seznamy, popř. další obdobné opisy evidence, podle kterých by mohla být identifikace snazší.

Podle ZMV mohou být oprávněným osobám vráceny i movité věci, které jim nebyly vráceny výčtovým zákonem. Podle výčtového zákona mohly být vráceny oprávněným osobám jen ty movité věci, které se ke dni 10. dubna 1950 nacházely v navracených nemovitostech. Tato podmínka ale nemohla být v řadě případů splněna, protože již v té době byly významné historické předměty zapůjčeny do

---

⁴⁴⁷ Srov. Jäger – Chocholáč, Komentář, str. 93.

⁴⁴⁸ Srov. Nejvyšší soud ČR, rozsudek sp. zn. 28 Cdo 945/2016 ze dne 11. 3. 2016.

⁴⁴⁹ Jäger – Chocholáč, Komentář, str. 134.

⁴⁵⁰ Gabrielová, Vyšetřování zaměstnanců, str. 85.

galerií a muzeí. Vydání podle ZMV to ale nebrání, zde musí být pro vydání movitých věcí splněny pouze podmínky stanovené v § 7 odst. 2 a § 10 odst. 1 ZMV.

8.9. Skutečnosti související s vydáváním věcí

ZMV vychází z praktických zkušeností, kdy oprávněná osoba požádá o vydání nesprávnou povinnou osobu, a proto přesně vymezuje další postup, protože jiné předpisy tuto problematiku neřešily. „Zákon č. 229/1991 Sb. tyto mechanismy nemá, tuto situaci však vyřešila rozhodovací praxe soudů, která dospěla k tomu, že k řádnému uplatnění nároku postačí uplatnění nároku u pozemkového úřadu, čímž se vyřešil problém s tím, když byl uplatněn nárok u ‚nepříslušné osoby‘.“⁴⁵¹ Ať už oprávněná osoba požádala o vydání věci zemědělské i nezemědělské povinnou osobu, která ale není oprávněna s takovým majetkem hospodařit, má povinnost nyní už nepříslušná osoba postoupit výzvu do 15 dnů od doručení výzvy skutečné povinné osobě, pokud je jí známa.⁴⁵² Když z údajů nevyplývá, kdo je povinnou osobou, požádá dle § 12 odst. 2 ZMV nepříslušná osoba do 15 dnů katastrální úřad, aby ji zjistil údaje o vlastnických vztazích. Katastrální úřad má povinnost sdělit všechny relevantní údaje, které zjistí, do 6 měsíců od dožádání. Po vyjádření katastrálního úřadu nepříslušná osoba předá výzvu zjištěné povinné osobě, není-li zjištěna, předá výzvu SPÚ u zemědělských nemovitých věcí nebo ÚZSVM u jiných věcí než zemědělských nemovitostí, pokud je jejich vlastníkem stát. SPÚ a ÚZSVM dále postupují v procesu vydávání jako povinné osoby.⁴⁵³ Nepříslušná osoba vrátí výzvu oprávněné osobě, jen když není znám vlastník věci, nebo je vlastníkem jiná osoba než stát. V takovém případě nezbyvá oprávněné osobě nic jiného než se obrátit na soud. K tomu je oprávněné osobě poskytnuta lhůta 3 let od oznámení nepříslušné osoby s vrácením výzvy, jinak nárok oprávněné osoby zanikne.⁴⁵⁴ Obdobně se postupuje u movitých věcí, u kterých není známa povinná osoba, ani místo kde se nachází.⁴⁵⁵ Tříletá lhůta pro podání návrhu k soudu již reálně oprávněným osobám uplynula.

---

⁴⁵¹ Zeman, Karel. Analýza restitučních procesů v České republice. Restituce a ostatní procesy transformující vlastnická práva. Praha, Karolinum 2015, str. 182.

⁴⁵² Srov. § 11 odst. 1 ZMV.

⁴⁵³ Srov. § 11 odst. 3 a 4 ZMV.

⁴⁵⁴ Srov. § 11 odst. 7 ZMV.

⁴⁵⁵ Srov. § 11 odst. 8 ZMV.

Zákonodárci samozřejmě zohlednili v ZMV i to, že s pozemky jsou spojeny kromě vlastnického práva další práva či povinnosti a omezení. Z toho důvodu vložili do ZMV ustanovení o vypořádání práv a povinností vázoucích na věci.⁴⁵⁶ Zákon v § 12 odst. 1 stanovuje, že po vydání věci nemají vůči sobě povinná osoba a oprávněná osoba jiná práva než stanovená v ZMV.

Výslovně je v ZMV řešeno zástavní právo. Pokud na vydávané věci vázne zástavní právo, okamžikem jejího vydání zástavní právo zanikne. Povinná osoba musí závazek zajištěný zástavním právem vypořádat nebo jinak zajistit.⁴⁵⁷

U užívacího práva a věcných břemen k vydávaným věcem je situace trochu jiná. Oprávněné osobě je umožněno, aby smlouvu o užívacím právu a smlouvu o právu odpovídajícímu věcnému břemeni uzavřela povinnou osobou před nabytím účinnosti ZMV vypověděla, ovšem jen v těch případech, že smlouva byla uzavřena za nápadně nevýhodných podmínek. Nápadně nevýhodné podmínky se posuzují velice těžko, zvláště když takové smlouvy byly uzavřeny již spoustu let před nabytím účinnosti ZMV. Dá se to ale očekávat u smluv, které uzavírali aktivní jedinci ihned po přijetí ZMV z obavy, aby jim užívací právo po vydání věci neskončilo. Výpověď smí oprávněná osoba podat do 1 roku ode dne vydání věci a výpověď musí mít 6 měsíční výpovědní lhůtu.⁴⁵⁸ Zákon umožňuje oprávněným osobám, aby se s uživateli či s osobami oprávněnými z věcného břemene písemně dohodly i jinak a upravily si např. výpovědní lhůtu či rovnou nahradily smlouvu o užívání věci novou smlouvou. Nelze jednoznačně konstatovat, že je toto ustanovení hojně a plošně užíváno. Lze však předpokládat, že bude jistým vyjednávacím prostředkem pro oprávněné osoby, které budou vstupovat do nové sféry svého hospodaření.

Kromě např. nájemního práva bývá s pozemky spojeno i právo myslivosti. Velké množství zemědělských pozemků je zároveň pozemky honebními, patřícími k různým honitbám. Za užívání honebních pozemků a nájmy honiteb náleží vlastníkům pozemků finanční náhrada. U těchto smluv o užívání pozemků však neplatí ustanovení § 12 odst. 3 ZMV, které se týká především nájemního práva a obdobných užívacích práv.

---

⁴⁵⁶ Srov. § 12 ZMV.

⁴⁵⁷ Srov. § 12 odst. 2 ZMV.

⁴⁵⁸ Srov. § 12 odst. 3 ZMV.

8.10. Blokační ustanovení

I v ZMV je samostatně upravená časově limitovaná blokace církevního majetku. Na rozdíl o jiných ustanovení nabyt § 13 ZMV účinnosti již dnem vyhlášení ve Sbírce zákonů, tj. 5. prosince 2012. Do konce roku 2012 tak souběžně platilo blokační ustanovení § 29 zákona o půdě a § 13 ZMV.

I když nebyla oprávněnou osobou podána výzva na vydání původního církevního majetku, vztahuje se na něj ustanovení § 13 odst. 1 ZMV. Blokace dopadá na veškerý původní církevní majetek, který je ke dni 5. prosince 2012 ve vlastnictví státu. V tomto případě na takový majetek dopadá 24 měsíční lhůta běžící od 5. prosince 2012. Jinak ale lhůta běží u věcí, na které byla podána výzva a doposud nedošlo k jejich vydání.⁴⁵⁹

Před přijetím ZMV se blokace v § 29 zákona o půdě týkala jen převodu či přechodu vlastnického práva k původnímu církevnímu majetku. Nyní se ale blokace vztahuje i na užívání a zatížení původního církevního majetku. „Blokace je v zákoně č. 428/2012 Sb. pojata dokonce tak široce, že není možné předmětný majetek ani pronajmout.“⁴⁶⁰ To ale není úplně přesné. Samozřejmě, že již uzavřené smlouvy mezi povinnými a třetími osobami nadále platí, ale v případě, že smlouva z jakéhokoli důvodu zanikne, nemůže být uzavřena nová, ani nelze stávající smlouvu prodloužit.

Přesto ale lze toto ustanovení obejít a původní církevní majetek do doby, než bude vydán, pronajmout i jinak poskytnout k užívání, a to tím způsobem, že povinná osoba před poskytnutím věci k užívání třetí osobě zažádá oprávněnou osobu o souhlas s přenecháním věci k užívání jiné osobě.

I jiné restituční právní předpisy blokaci obsahují, taktéž blokaci užívání, nejde tedy o nic nového a výjimečného.⁴⁶¹ Podle zákona o půdě dokonce jeho účinností některá užívací práva zanikla.⁴⁶² U některých odpůrců církevních restitucí se dokonce objevuje názor, že blokace je „pojata tak široce, že zásadním způsobem komplikuje hospodaření na tomto majetku, zejména pokud jde o užívání

---

⁴⁵⁹ Srov. § 13 odst. 1 písm. a), b) a c) ZMV.

⁴⁶⁰ Zeman, Karel. Analýza restitučních procesů v České republice. Restituce a ostatní procesy transformující vlastnická práva. Praha, Karolinum 2015, str. 183.

⁴⁶¹ Např. § 9 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích; § 22 odst. 1 zákona č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd.

⁴⁶² Srov. § 22 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku.

zemědělských pozemků“.⁴⁶³ Tomuto tvrzení však nic nenasvědčuje, nikde se neobjevil ani náznak, že by zemědělci měli problémy s obhospodařováním původních církevních pozemků, byla ohrožena úroda apod. Ve většině případů ti samí zemědělci hospodaří na pozemcích i po jejich vydání oprávněným osobám, minimálně do vypršení agrotechnických lhůt.

Všechny právní úkony, které by povinné osoby, byť jen potenciální, učinily v rozporu se zněním § 13 ZMV, jsou dle § 13 odst. 2 ZMV považovány za absolutně neplatné.

Dalším podstatným rozdílem je to, že § 13 ZMV dopadá na všechny nemovité a movité věci patřící do původního majetku církví a náboženských společností, ale jelikož se zákon o půdě vztahoval na zemědělský majetek, týkala se blokace dle § 29 zákona o půdě jen původního zemědělského majetku církví a náboženských společností, na ostatní majetek tedy nedopadala.⁴⁶⁴

Blokace dopadá na movité věci ještě v trochu jiném smyslu. Od podání výzvy k vydání nesmí dle § 13 odst. 3 ZMV povinná osoba přemístit movitou věc na jiné místo, než se ke dni uplatnění výzvy nacházela, vyjma přemístění v rámci prostor povinné osoby či přemístění ke schovateli, u kterého jsou z hlediska objektivních důvodů vhodnější. Porušila-li by povinná osoba toto ustanovení, má oprávněná osoba nárok na náhradu škody, která by jí tímto vznikla.

8.11. Žaloby na určení vlastnického práva státu

Znění § 18 odst. 1 ZMV jasně konstatuje, že si jsou zákonodárci dobře vědomi toho, že ustanovení blokačního paragrafu v zákoně o půdě bylo běžně porušováno a docházelo k převodům i přechodům blokovaného církevního majetku. Navíc v předchozí době nebylo ze strany církevních právnických osob možné, i když o konkrétních porušeních věděly, domoci se zrušení takových právních jednání.⁴⁶⁵

Oprávněná osoba se tedy může domáhat žalobou o určení vlastnické práva státu, aby soud určil, že věc z původního majetku registrovaných církví a náboženských společností byla přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona převedena nebo přešla z majetku státu do vlastnictví jiných osob v rozporu s ustanovením § 3 zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, nebo v

⁴⁶³ Zeman, Analýza restitučních procesů, str. 184.

⁴⁶⁴ Srov. Kindl, Milan. Privatizovaný církevní majetek. Právník č. 7/1996, str. 691.

⁴⁶⁵ Srov. Nejvyšší soud ČR, usnesení sp. zn. 28 Cdo 2681/2015 ze dne 21. 6. 2016.

rozporu s ustanovením § 29 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění účinném do dne nabytí účinnosti tohoto zákona, a že vlastníkem takové věci je stát.

Prvním žalovaným v těchto případech bude fyzická či právnická osoba, která je v době podání žaloby zapsána v katastru nemovitostí jako vlastník, druhým žalovaným bude stát, státní podnik či jiná organizační složka státu, které budou rozhodnutím soudu určeny jako vlastníci věci či jako subjekty oprávněné hospodařit s majetkem státu (povinnou osobu). V daném řízení tedy půjde o to, aby soud určil za vlastníka stát, nikoli samotnou církevní právnickou osobu jako osobu oprávněnou.

Pokud oprávněná osoba uspěje se žalobu podanou podle § 18 odst. 1 ZMV, může až následně podat výzvu k vydání, platí zde výjimka z ustanovení § 9 odst. 1 ZMV. Výzvu ovšem musí podat do 12 měsíců od nabytí právní moci rozhodnutí soudu, kterým bylo určeno vlastnické právo státu.

Za pozemky, které byly převedeny v rozporu s § 29 zákona o půdě na jiné fyzické či právnické osoby, se finanční náhrada nevyplácí. Není tedy pravda, že tyto pozemky, resp. jejich hodnotu získají církve a náboženské společnosti dvakrát, jak tvrdí někteří odpůrci restitucí. Ustanovení § 18 odst. 1 ZMV je zde právě proto, že za ně náhrada církvím a náboženským společnostem poskytnuta není, ale za normálních okolností bez porušení § 29 zákona o půdě by takové nemovité věci vydány být mohly, takže se na ně nevztahuje výluka z vydání.

V období po opětovném nastolení demokracie někteří představitelé církve, ať již z řad biskupů či řeholních představených, prohlásili trochu nešťastně, že církev nežádá svůj majetek, ale jen „svobodu a střechu nad hlavou“.⁴⁶⁶ Samozřejmě, že tato slova neznamenal, že by církev nepotřebovala dostatečné hmotné zabezpečení pro svou činnost, že by se všeho zřekla, ale vyjadřuje to právě svobodu od státu ohledně finančního plnění. Na výše uvedená prohlášení, učiněná před více jak dvaceti lety, si měli vzpomenout někteří nynější představitelé církví a náboženských společností aby nepodávali podle § 18 odst. 1 ZMV na stovky žalob, mnohdy naprosto nesmyslných. Měli si uvědomit, že ZMV má zmírnit některé majetkové křivdy, jak je uvedeno v jeho preambuli, ne všechny křivdy způsobené církvím a náboženským společnostem, a už vůbec by neměl ve velké míře způsobovat křivdy nové. Mezi jednotlivými oprávněnými osobami existují propastné rozdíly. Např. Biskupství

---

⁴⁶⁶ Srov. Hrdina, Vztahy státu, str. 31.

českobudějovické podalo „pouze“ 70 žalob na určení vlastnického práva státu na území Jihočeského kraje, přičemž podle vyjádření biskupství mohlo být žalob podáno daleko víc,⁴⁶⁷ naopak Biskupství plzeňské nepodala žádnou žalobu.

Ohledně žalob na určení vlastnické práva státu byla nejvíc zdůrazňována problematika územně samosprávných celků, zejména obcí. U obcí totiž došlo k přechodu majetku ex lege za splnění požadavků zákona č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, ale zároveň byl mnohdy porušen blokační § 29 zákona o půdě. Jelikož došlo k porušení § 29 zákona o půdě, nemohly být logicky splněny všechny zákonné podmínky pro přechod majetku na obce. Samotné obce často velice dobře věděly, že se jedná o původní majetek církví a náboženských společností.

Obdobný stav nastal u krajů, do jejichž vlastnictví na základě zákona č. 157/2002 Sb., o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky majetku krajů, přešel majetek na základě rozhodnutí ústředních správních úřadů. Dále ke dni 1. lednu 2003 přešel některý majetek z vlastnictví státu na základě zákona č. 290/2002 Sb., o přechodu některých dalších věcí, práv a závazků České republiky na kraje a obce, občanská sdružení působící v oblasti tělovýchovy a sportu, přičemž zápis v katastru byl proveden na základě předávacího protokolu. Ani u jednoho zákona nebyl vymezen majetek, který má do vlastnictví krajů přejít, v přílohách zákonů byly pouze uvedeny státní příspěvkové organizace a organizační složky státu, které byly oprávněny s majetkem státu ke dni účinnosti zákonů hospodařit, přičemž právě majetek, se kterým hospodařily, měl do vlastnictví krajů přejít. Opět tedy nebylo nikde zohledněno, zda se nejednalo o původní církevní majetek a nedošlo k porušení blokačního § 29 zákona o půdě.

Církevní právnické osoby tak přistoupily k očekávanému kroku podávání žalob podle § 18 odst. 1 ZMV směřujících proti obcím i krajům. To však zvedlo velkou mediální kampaň proti církvím a náboženským společnostem, ve které velice aktivně vystupovali někteří starostové a hejtmáni. Po této vlně kritiky bylo ze strany České biskupské konference rozhodnuto dne 7. července 2016 na 106. plenárním zasedání na Velehradě, že veškeré diecéze vezmou zpět své určovací žaloby vůči krajům. K témuž zároveň vyzvali i řeholní řády a kongregace. Pro žaloby směřující vůči obcím ale žádné takové rozhodnutí nebo doporučení vydáno nebylo. Jasný

---

⁴⁶⁷ Vyjádření dostupné na <http://www.bcb.cz/udalosti/Reakce-restitucniho-oddeleni-Biskupstvi-ceskobudejovickeho-na-clanek-Mgr-Jiriho-Zimoly-1.html>, cit. k 1. 3. 2017.

signál dal ale církvím a náboženským společnostem Nejvyšší soud, který se ve svém usnesení sp. zn. 28 Cdo 3200/2016 ze dne 3. ledna 2017 vyjádřil takto: „Přechodem majetku na obce v režimu zákona č. 172/1991 Sb. (nehledě na to, zda došlo předtím nebo poté, co nabyl účinnosti zákon č. 229/1991 Sb.) nebylo nikterak ohroženo zachování majetkového základu pro budoucí vypořádání s církvemi, jelikož majetek, jenž takto přešel na obce, nepozbýval svého statusu historického vlastnictví církví, a další právní dispozice s ním tedy zůstávaly limitovány § 29 zákona č. 229/1991 Sb., přičemž bylo výsostným právem zákonodárce rozhodnout, zda onen nezmenšený majetkový substrát umožní využít k naturálnímu uspokojení restitučních nároků církví tím, že obce coby veřejnoprávní korporace zařadí mezi povinné osoby, či nikoli. Skutečnost, že při přijímání zákona č. 428/2012 Sb. bylo v posledku zvoleno řešení obce do výčtu povinných osob obsaženého v § 4 daného předpisu nezahrnující, nemohla zpětně nelegitimizovat zvláštními právními předpisy uskutečněné a z hlediska šetření zájmu církví na restituci jejich historického majetku neproblematické přechody majetku ze státu na obce.“ Podle Nejvyššího soudu jsou tedy přechody majetku na obce zcela v souladu se zákonem s tím, že obce nejsou dle ZMV povinnými osobami. Takové žaloby vůči obcím tedy nemají před obecnými soudy, zejm. Nejvyšším soudem, šanci na úspěch.

8.12. Důsledky přijetí ZMV

Jak již bylo výše uvedeno, jedním z účelů ZMV je nastolení nových majetkových vztahů mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi. Tím ve svém důsledku dojde k finanční odluce církví a náboženských společností od státu, umožněné i zrušením zákona č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, ve znění pozdějších předpisů. Stát tak již nebude financovat chod a duchovní církví a náboženských společností. Není tím však úplně vyloučena finanční podpora ze strany státu, která již na příště bude probíhat za stejných podmínek jako u necírkevních subjektů.

„Provedení naturální restituce bude znamenat odblokování veškerého původního církevního majetku, který nebude restituován.“⁴⁶⁸ S půdou, která tak zůstane ve vlastnictví státu, ať už z důvodu toho, že o ni příslušná oprávněná osoba nepožádala, nebo že nebyla oprávněné osobě vydána, bude moci stát libovolně podle

⁴⁶⁸ Valeš, Václav. Majetek církevní. In Schelle, Karel – Tauchen, Jaromír (eds.). Encyklopedie českých právních dějin, III. Svazek K-M. Plzeň, Aleš Čeněk 2016, str. 523.

svých dispozic nakládat. To se samozřejmě vztahuje i na další původní církevní majetek, tedy i budovy apod. K odblokování veškerého původního církevního majetku nedojde okamžitě, celý proces bude jistě trvat delší dobu, neboť lze s určitostí říci, že ne všechny restituční žádosti budou vyřešeny bez následných soudních řízení.

Dále také u majetku, který nebude vydán a zůstane v rukou státu, dojde svým způsobem k legalizaci vlastnictví majetku získaného státem znárodněním, konfiskacemi apod.⁴⁶⁹ Toto stanovisko se netýká jen majetku, který drží stát, ale i jiné fyzické či právnické osoby.

Přijetím ZMV došlo k naplnění legitimního očekávání církví a náboženských společností, což Ústavní soud ve své judikatuře požadoval po zákonodárci řadu let. Tím, že nebylo v předchozích letech toto očekávání naplněno, umožnil Ústavní soud církevním právnickým osobám uplatňovat svá práva a nároky podle obecných právních předpisů. Existencí ZMV tak pominul důvod pro uplatňování majetkových nároků církví a náboženských společností podle obecných předpisů. Veškeré své nároky tak musejí uplatnit pouze a v souladu s postupy uvedenými v ZMV.

Dalším podstatným faktorem přijetí ZMV je dořešení otázek určitého druhu původního židovského majetku. „[V]ývoj diskuzí o majetku židovských náboženských obcí dostal definitivní tečku přijetím zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi. Tomu byla věnována velká pozornost, zejména ve vztahu k majetku katolické církve. Je příznačným paradoxem, že pozitivní aspekt zákona ve vztahu k Federaci židovských obcí v ČR ukončující dlouholetá jednání, nebyl až na výjimky v diskurzu, církevních restitucí reflektován. Jeho konstrukce včetně vazby na aplikaci dekretu prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. přitom představuje významné, leč značně opožděné prosazení výše analyzovaných představ již z počátku 90. let.“⁴⁷⁰

Neopomenutelným důsledkem přijetí ZMV je dosažení tzv. restituční tečky. Dojde tedy k vypořádání všech vztahů mezi státem a náboženskými společnostmi vyplývajících z majetkových křivd způsobených v době nesvobody. Zákonodárce tak počítá s tím, že veškeré nároky mají být uplatněny podle ZMV, nepočítá s tím, že by v budoucnu byl přijat další restituční zákon, podle kterého by byly uplatněny jiné nároky. To je vyjádřeno zněním § 16 odst. 2 ZMV, podle kterého má být součástí

⁴⁶⁹ Srov. Ústavní soud ČR, sp. zn. Pl. ÚS-st. 21/05 ze dne 1. 11. 2005.

⁴⁷⁰ Kuklík, Jak odškodnit holocaust, str. 249-250.

každé smlouvy o vypořádání i výslovné ujednání, podle nějž jsou veškeré nároky dotčených církví a náboženských společností za původní majetek, jenž se stal předmětem majetkové křivdy, vypořádány.

Mezi důsledky přijetí ZMV lze také pokládat oficiální zánik patronátu, který v době komunismu nezanikl, ale přebral jej na sebe stát na základě zákona č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem.

8.13. Vybraná fakta a čísla vydávání podle ZMV

Na SPÚ jako povinnou osobu podalo ke dni 24. března 2017 výzvu k vydání celkem 3524 oprávněných osob, které požádaly o vydání 68424 pozemků dle dřívější pozemkové evidence a 494 staveb. SPÚ uzavřelo s oprávněnými osobami celkem 3240 dohod, z nichž bylo 3152 dohod schváleno, 48 dohod neschváleno, u 10 dohod bylo zahájeno řízení o schválení, ale zatím neskončilo, naopak u 25 dohod ještě řízení o schválení nebylo zahájeno, u 5 dohod bylo řízení o schválení dohody zastaveno. Dohodami vydalo SPÚ, bez ohledu na stav a výsledek správního řízení, celkem 35843 pozemků o výměře 25680 ha a 68 staveb.

SPÚ jako orgán rozhodující ve správním řízení vydal celkem 8167 rozhodnutí. Rozhodnutí o vydání SPÚ vydalo 2522, rozhodnutí o nevydání 2018, zamítnuto bylo 608 návrhů na zahájení řízení a 3019 řízení bylo zastaveno. Ve správním řízení tak došlo k vydání 14342 pozemků o výměře 11745 ha a 29 staveb. Proti rozhodnutím SPÚ o nevydání směřuje 424 žalob.

Lesy ČR evidovaly k 1. březnu 2017 celkem 2308 výzev k vydání. S oprávněnými osobami uzavřely 2074 dohod o vydání, jejichž předmětem bylo 18613 pozemků o výměře 79830 ha a 262 staveb. O vydání z majetku Lesů ČR vydalo ve správním řízení SPÚ celkem 625 rozhodnutí, kterými bylo vydáno 4765 pozemků o výměře 49976 ha a 105 staveb.

Národní knihovna v roce 2014 vyřadila celkem 53 sbírkových předmětů, z toho 29 obrazů na základě ZMV, ale dále také 24 kreseb na základě zákona č. 212/2000 Sb., o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem.

Biskupství českobudějovické a jeho podřízené farnosti získaly na základě ZMV zpět celkem 6476 ha zemědělské půdy, z níž tvoří 3361 ha orná půda a louky, 2996 ha lesy a 119 ha rybníky.

Královské kanonii premonstrátů na Strahově bylo na základě ZMV vráceno k 1. březnu 2017 celkem 5783 ha lesa, 1174 ha zemědělské půdy a 136 ha rybníků.

Nejvíce žalob podle § 18 odst. 1 ZMV podaly řeholní řády a kongregace, Arcibiskupství pražské a Biskupství českobudějovické. Mezi řeholními řády podal nejvíce žalob Rytířský řád Křižovníků s červenou hvězdou, podle § 18 odst. 1 ZMV jich podal 41, z toho jich 25 směřuje proti Hl. m. Praze. Mezi další řády s největším počtem žalob patří Benediktinské arcidiákonství sv. Vojtěcha a sv. Markéty v Praze – Břevnově, Benediktinské opatství sv. Václava v Broumově a Cisterciácké opatství Vyšší Brod. Proti obcím směřuje celkem 119 určovacích žalob, proti krajům 116 žalob, ale na doporučení České biskupské konference byla zhruba polovina stažena.

Závěr

O tom, že církevní majetek existoval a byl vlastnictvím jednotlivých církevních právnických osob nelze pochybovat, i když teorie, které to popírají, se stále objevují, ale spíše jen účelově.

Nelze ani popřít, že v jistých ohledech církevní majetek požíval určitých výhod. Na druhou stranu byly dispozice s ním značně omezeny. V žádném historickém období neměly církve a náboženské společnosti možnost zcela volně nakládat se svým majetkem.

Největší omezení vlastnických práv a ztrátu téměř veškerého svého majetku zažily církve a náboženské společnosti během komunistického režimu. Majetku byly zbaveny nejrůznější formou, především na základě vyvlastňovacích právních předpisů, mezi kterými měla dominantní postavení revize pozemkové reformy a následně nová pozemková reforma. Komunistický režim se jasně k církvím a náboženským společnostem stavěl nepřátelsky, ale církve a náboženské společnosti nebyly jako jediné postižené komunistickým režimem.

To především dokládá stav v demokratické společnosti, který církve a náboženské společnosti značně omezoval, i když jako první byl přijat zákon zmírňující křivdy způsobené řeholním řádům a kongregacím a arcibiskupství olomouckému, ale nadále byly upřednostňovány jako restituenti především fyzické osoby. Církve a náboženské společnosti musely na právní předpis upravující navrácení jejich původního majetku dlouho čekat.

Mnoho kritiků církevních restitucí neustále opakovalo, že církevní majetek vůbec neexistoval a nemělo by být církvím náboženským společnostem vydáno nic. Tato teorie byla řadou důkazů úspěšně vyvrácena. Další část kritiků se zaměřila na samotný restituční zákon a argumentovala tím, že oproti jiným restituentům jsou církve a náboženské společnosti značně zvýhodněny. Bylo ale prokázáno, že zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, vychází především z předchozích restitučních předpisů, kombinuje v sobě jejich postupy a podmínky pro naturální restituci. V žádném případě ani nedochází k překročení hranice rozhodného období, jak bylo poukazováno.

Samozřejmě muselo být zohledněno zvláštní postavení církví a náboženských společností, k tomu také došlo, ale určitě se v případě naturální restituce nejedná o

žádné zvýhodnění. Naopak se dá říct, že některá ustanovení zákona jsou pro církve a náboženské společnosti spíše diskriminační.

Takovou situaci, kdy z pohledu českého právního řádu budou mít církve a náboženské společnosti práva a povinnosti jako jiní soukromí vlastníci, nastoluje právě zákon č. 428/2012 Sb.

Práce se věnuje jen způsobům naturální restituace původního církevního majetku, nepojednává o finanční náhradě zahrnuté do zákona č. 428/2012 Sb., která představuje hodnotu původního církevního majetku, který se církvím a náboženským společnostem nevydává. Celková výše finanční náhrady byla stanovena na 59 miliard Kč a má být církvím a náboženským společnostem vyplácena po dobu 30 let, navíc navýšená o inflaci od druhého roku vyplácení. Podle jiných restitučních předpisů byla sice finanční náhrada vyplácena, ale vždy zkonkrétní nevydaný majetek. Navíc má být některým církvím a náboženským společnostem po dobu přechodného období trvajícího 17 let vyplácen příspěvek na jejich činnost, který by je měl připravit na novou ekonomickou situaci, kdy následně skončí financování církví a náboženských společností státem. Finanční náhrada a příspěvek na činnost je skutečně v případě církví a náboženských společností nestandardní. Příprava na samofinancování v délce 17 let je nepřiměřeně dlouhá a vypočtená finanční náhrada, která se zvyšuje o inflaci, se zdá být příliš vysoká.

V závěru lze konstatovat, že naturální restituace původního církevního majetku se zásadně nevymyká obsahu a smyslu jiných restitučních předpisů, ale cesta k nim byla značně komplikovaná a dlouhá. Má ale důsledky, které žádný jiný restituční předpis neměl, a to úplnou finanční nezávislost církví a náboženských společností. Ale až čas ukáže, zda to bylo pro církve a náboženské společnosti to nejvhodnější řešení a zda opravdu budou schopny samy efektivně hospodařit se svým majetkem.

Přílohy

1. Ukázka zápisu vlastnického práva v deskách zemských (Spisovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově)
2. Výměr podle revize pozemkové reformy č. j. 10207/48-IX/R-31 ze dne 27. ledna 1948 (Spisovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově)
3. Výměr/ Výkup podle zákona č. 46/1949 Sb. č. j. 611-IX-23.3.1953-Ku ze dne 25. března 1953 (Spisovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově)
4. Knihovní usnesení č. d. 107/57 ze dne 29. ledna 1957 (Spisovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově)
5. Potvrzení o přidělu ze dne 30. srpna 1963 (Spisovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově)
6. Bezúplatný převod státu ze dne 17. dubna 1961 (Spisovna Královské kanonie premonstrátů na Strahově)
7. Přehled navráceného majetku mužských řádům a kongregacím výčtovým zákonem
8. Přehled navráceného majetku ženským řádům a kongregacím výčtovým zákonem
9. Přehled navráceného majetku mužských řádům a kongregacím novelou výčtového zákona
10. Přehled navráceného majetku ženských řádů a kongregací novelou výčtového zákona
11. Porovnání objemu pozemků k 25. únoru 1948 s vydanými pozemky k 1. březnu 2017
12. Porovnání SPÚ a Lesů ČR při vydávání dle ZMV
13. Přehled vydaného majetku podle jednotlivých vikariátů v Biskupství Českobudějovickém
14. Přehled vydaného zemědělského majetku Královské kanonii premonstrátů na Strahově

Příloha č. 1 Ukázka zápisu vlastnického práva v deskách zemských

B.	
V k l a d	
Číslo položky	
1.	<p><i>Line piecewise</i></p> <p>Das Grundstück des im Aufnahmestückbuche Nr. 18. eingetragenen Eigentümers des hier am 1. October 1882 durch das im Aufnahmestückbuche Nr. 24. eingetragenen Kreisgerichtsbüchle vom 11. August 1880 mit der in lit. c. von P. 29. eingetragenen Ver- theilung des Trags von 10. November 1880 wird das Eigentums- recht für den Straßhof Klosterstift des Bremer- strafenschen Ordens zu Prag einverleibt.</p>
2.	<p>1. 1. 1912</p> <p>Das Grundstück des im Aufnahmestückbuche Nr. 18. eingetragenen Eigentümers des hier am 1. October 1882 durch das im Aufnahmestückbuche Nr. 24. eingetragenen Kreisgerichtsbüchle vom 11. August 1880 mit der in lit. c. von P. 29. eingetragenen Ver- theilung des Trags von 10. November 1880 wird das Eigentums- recht für den Straßhof Klosterstift des Bremer- strafenschen Ordens zu Prag einverleibt.</p>
3.	<p>Das Grundstück des im Aufnahmestückbuche Nr. 18. eingetragenen Eigentümers des hier am 1. October 1882 durch das im Aufnahmestückbuche Nr. 24. eingetragenen Kreisgerichtsbüchle vom 11. August 1880 mit der in lit. c. von P. 29. eingetragenen Ver- theilung des Trags von 10. November 1880 wird das Eigentums- recht für den Straßhof Klosterstift des Bremer- strafenschen Ordens zu Prag einverleibt.</p>
4.	<p>Das Grundstück des im Aufnahmestückbuche Nr. 18. eingetragenen Eigentümers des hier am 1. October 1882 durch das im Aufnahmestückbuche Nr. 24. eingetragenen Kreisgerichtsbüchle vom 11. August 1880 mit der in lit. c. von P. 29. eingetragenen Ver- theilung des Trags von 10. November 1880 wird das Eigentums- recht für den Straßhof Klosterstift des Bremer- strafenschen Ordens zu Prag einverleibt.</p>
5.	<p>Das Grundstück des im Aufnahmestückbuche Nr. 18. eingetragenen Eigentümers des hier am 1. October 1882 durch das im Aufnahmestückbuche Nr. 24. eingetragenen Kreisgerichtsbüchle vom 11. August 1880 mit der in lit. c. von P. 29. eingetragenen Ver- theilung des Trags von 10. November 1880 wird das Eigentums- recht für den Straßhof Klosterstift des Bremer- strafenschen Ordens zu Prag einverleibt.</p>
6.	<p>Das Grundstück des im Aufnahmestückbuche Nr. 18. eingetragenen Eigentümers des hier am 1. October 1882 durch das im Aufnahmestückbuche Nr. 24. eingetragenen Kreisgerichtsbüchle vom 11. August 1880 mit der in lit. c. von P. 29. eingetragenen Ver- theilung des Trags von 10. November 1880 wird das Eigentums- recht für den Straßhof Klosterstift des Bremer- strafenschen Ordens zu Prag einverleibt.</p>
7.	<p>Das Grundstück des im Aufnahmestückbuche Nr. 18. eingetragenen Eigentümers des hier am 1. October 1882 durch das im Aufnahmestückbuche Nr. 24. eingetragenen Kreisgerichtsbüchle vom 11. August 1880 mit der in lit. c. von P. 29. eingetragenen Ver- theilung des Trags von 10. November 1880 wird das Eigentums- recht für den Straßhof Klosterstift des Bremer- strafenschen Ordens zu Prag einverleibt.</p>
8.	<p>Das Grundstück des im Aufnahmestückbuche Nr. 18. eingetragenen Eigentümers des hier am 1. October 1882 durch das im Aufnahmestückbuche Nr. 24. eingetragenen Kreisgerichtsbüchle vom 11. August 1880 mit der in lit. c. von P. 29. eingetragenen Ver- theilung des Trags von 10. November 1880 wird das Eigentums- recht für den Straßhof Klosterstift des Bremer- strafenschen Ordens zu Prag einverleibt.</p>
9.	<p>Das Grundstück des im Aufnahmestückbuche Nr. 18. eingetragenen Eigentümers des hier am 1. October 1882 durch das im Aufnahmestückbuche Nr. 24. eingetragenen Kreisgerichtsbüchle vom 11. August 1880 mit der in lit. c. von P. 29. eingetragenen Ver- theilung des Trags von 10. November 1880 wird das Eigentums- recht für den Straßhof Klosterstift des Bremer- strafenschen Ordens zu Prag einverleibt.</p>
10.	<p>Das Grundstück des im Aufnahmestückbuche Nr. 18. eingetragenen Eigentümers des hier am 1. October 1882 durch das im Aufnahmestückbuche Nr. 24. eingetragenen Kreisgerichtsbüchle vom 11. August 1880 mit der in lit. c. von P. 29. eingetragenen Ver- theilung des Trags von 10. November 1880 wird das Eigentums- recht für den Straßhof Klosterstift des Bremer- strafenschen Ordens zu Prag einverleibt.</p>

Příloha č. 2 Výměr podle revize pozemkové reformy č. j. 10207/48-IX/R-31 ze dne 27. ledna 1948

Ministerstvo zemědělství .

Čís. jed. 10207/48-IX/R-31.

V Praze dne 27. ledna 1948.

Při odpovědi buďž toto čj. uvedeno.

Věc: Revize pozemkové reformy podle zákona č. 142/47 Sb. Velkostatek: Král. kanonie Praemonstrátů strahovských v Praze IV.

ZD 267
Ul. 1950
Velmi nutně. Spěchá!

KRAJSKÝ SOUD CIVILNÍ PRAŽE
Došlo dne 30. 1. 1948
K n i h o t a y n í ž á d o s t .

Krajskému soudu civilnímu
v P r a z e .

I. Ministerstvo zemědělství

o z n a m u j e

Král. kanonii Praemonstrátů strahovských v Praze IV.,

Dvanáctkrát.
Přílohy 0 .

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR
Tato kopie byla zhotovena
z: originálu uloženého v ústřední
knihovně Počet stran: 5
Datum: 24. VII. 1996
Podpis: [podepsáno]

vzhledem k ustanovení zákona ze dne 11. července 1947, č. 142 S .
o revisi první pozemkové reformy, podle vl. nař. ze dne 7. ledna
1948 Sb. /^{č. 1/48 Sb.} po rozumu ustanovení § 2 a násl. zák. z 8. dubna 1920
č. 329 Sb. ve znění zák. ze dne 13. července /^{č. 220 Sb.} 1922, že převezme
z jejich nemovitého majetku, podléhajícího podle shora uvedených
zákonných ustanovení revisi, nemovitosti dále v odst. II/1 blíže
uvedené.

II. Ministerstvo zemědělství

n a v r h u j e,

aby na základě hořejšího oznámení bylo vydáno toto

u s n e s e n í :

K návrhu a oznámení ministerstva zemědělství ze dne 27. ledna
1948 č. j. 10207/48-IX/R-31.

l/nařizuje se, aby se poznamenalo podle ustanovení zákona ze
dne 11. července 1947 č. 142 Sb. a vl. nař. ze dne 7. ledna 1948,
č. 1/48 Sb. a § 2 a násl. náhradového zákona ze dne 8. dubna 1920,
č. 329 Sb. ve znění zák. ze dne 13. července 1922 č. 220 Sb.,
u nemovitostí zapsaných ve vl. č. 49, 600, 1051, 623, 918, 1482,
1475, 414, 1183, českých desk zemských,
a dále v rusti ~~ká~~lních vložkách: a/ č. 68 poz. kn. k. ú. Praha IV.,
Hradčany ,
b/ č. 20, 332, 352 poz. kn. k. ú. Horoměřice, č. 97, 139, 499, 112 poz.
kn. k. ú. Nebušice, č. 126, 931 poz. kn. k. ú. Střešovice, č. 410
poz. kn. k. ú. Úhonice,
c/ č. 452, 451 poz. kn. k. ú. Hřivčice, č. 3, 63, 73, 327, 380, 539 poz. kn.
k. ú. Pátek n. O. č. 76, 202, 1 poz. kn. k. ú. Radonice n. O. č. 73,
165, 233, 234 poz. kn. k. ú. Volenice,
d/ č. 909, 2, 6, 132, 284 poz. kn. k. ú. Hradištko, č. 146, 162, 196, 202,
129 poz. kn. k. ú. Štěchovice č. 165 poz. kn. k. ú. Blehov, č. 43
poz. kn. k. ú. Božetice, č. 113 poz. kn. k. ú. Držkrajov, č. 1471, 366,
poz. kn. k. ú. Milevsko, č. 109 poz. kn. k. ú. Něžovice, č. 36 poz. kn.
k. ú. Nové Dvory, č. 56 poz. kn. k. ú. Olší, č. 73 poz. kn. k. ú. Přestě-
nice, č. 1, 65, 427, 610, 789 poz. kn. k. ú. Sepekov.

e/č. 155, 20, 41 poz. kn. k. ú. Smilovy Hory, č. 84 poz. kn. k. ú.
Bratřice, č. 35, 349, 443, 57, 287 poz. kn. k. ú. Velká Chýška
f/č. 85 poz. kn. k. ú. Bedřichov, č. 65, 92, 41, 223, 251 poz. kn. k. ú.
Jihlava, č. 20 poz. kn. k. ú. Popice
g/č. 642, 699 poz. kn. k. ú. Něm. Konice, č. 143 poz. kn. k. ú. Mikulov-
vice,
h/č. 60 poz. kn. k. ú. Čižava, č. 124 poz. kn. k. ú. Hrzín, č. 54 poz.
kn. k. ú. Valdov,

že je ministerstvo zemědělství zamýšlí převzít a že jde o
majetek, který je předmětem revise,

2/Doručuje se toto oznámení vlastníku shora uvedeného, revisi
podléhajícího majetku s vyzváním, aby se u tohoto soudu do
30 dnů ode dne doručení tohoto oznámení písemně vyjádřil, zda
u nemovitostí k převzetí určených uplatňuje právo podle § 11
záborového zákona a v kladném případě, aby označil nemo-
vitosti, které žádá podle 1. věty a které podle 2. věty téhož
zákonného ustanovení. Jinak se bude mít za to, že souhlasí
se zamýšleným převzetím.

Současně se vyzývá, aby v téže lhůtě sdělil, zda požaduje
některé nemovitosti podle § 20 zák. přidělového.

P_o_z_n .: použije se v případech, kde v rozhodnutí nebylo
rozlišováno mezi 1. a 2. větou § 11 z. z. /.

3/Dodává se po jednom stejnopisu oznámení ministerstva zemědě-
lství okresním soudům v

1/Úhošti - ohledně nemovitostí zapsaných ve vl. č. 410 poz. kn.
k. ú. Úhoště.

2/Lounech - ohledně nemovitostí zapsaných ve vl. č. 451, 452,
poz. knihy k. ú. Hřivčice,
vl. č. 3, 53, 73, 327, 380, 539, poz. knihy k. ú. Pátek n. O.
vl. č. 76, 202, 1 poz. kn. k. ú. Radonice n. O.
vl. č. 73, 165, 233, 234 poz. kn. k. ú. Volenice

3/Jílové - ohledně nemovitostí zapsaných ve vl. č. 909, 2, 6,
132, 284, poz. kn. k. ú. Hradištko,
vl. č. 146, 162, 196, 202, 129 poz. kn. k. ú. Štěchovice

- 4/Milevsku - ohledně nemovitostí zapsaných ve vl.č.165 poz.kn.k.ú. Bleňov,
vl.č.43 poz.kn.k.ú.Božetice,
vl.č.113 - " - Držkrajov,
vl.č.1471,356 poz.kn.k.ú. Milevsko,
vl.č.109, - " - Něžovice,
vl.č.36 - " - Nové Hrady
vl.č.56 - " - Olší
vl.č.73 - " - Přestěmice
vl.č.1,65,427,610,789 poz.kn.k.ú. Sepekov.
- 5/Dol.Kralovicích - ohledně nemovitostí zapsaných ve vl.č.155,
20,41, poz.kn.k.ú.Smilovy Hory,
vl.č.84 poz.kn.k.ú.Eratřice,
vl.č.35,349,443,57,287 poz.kn.k.ú.Velká
Chyška,
- 6/Štokách - ohledně nemovitostí zapsaných ve vl.č.85 poz.kn.
k.ú.Bedřichov
vl.č.65,92,41,223,251 poz.kn.k.ú.Jíhlava
vl.č.20 poz.kn.k.ú. Popice,
- 7/Inojmě - ohledně nemovitostí zapsaných ve vl.č.642,599
poz.kn. k.ú.Něm.Konice,
vl.č.143 poz.kn. k.ú.Mikulovice,
- 8/Vildštejně - ohledně nemovitostí zapsaných ve vl.č.60 poz.
kn. k.ú.Čížava.
vl.č.124 poz.kn.k.ú.Hrzín,
vl.č.64 poz.kn.k.ú.Valdov

jako soudům knihovně příslušným, aby vykonaly ve svých pozemkových knihách poznámku zamýšleného převzetí a uvědomily o tom strany. Kdyby v některé ze shora uvedených vložek nebyla ještě poznamenána revize podle zák.č.142/47 Sb., navrhuje ministerstvo zemědělství, aby v těchto vložkách bylo poznamenáno, že nemovitosti v nich zapsané podléhají revizi podle zák.č.142/47 Sb.

O tom se vyznávají.

1/ Podle předpisů o doručování žalob /99 106 - 108 c.ř.s./
osoba uvedená v odst. I.

2/ Ministerstvo zemědělství v Praze s vyznačením dne, kterého bylo toto oznámení osobám v úvodu žádosti uvedeným doručeno.

III. V případě, že osoba v úvodu žádosti uvedená oznámí soudu pro doručení poznámky převzetí plnomocníka, budiž oznámení shora uvedené doručeno do rukou tohoto plnomocníka, a den, kdy se tak stalo, ministerstvu zemědělství ihned sdělen.

IV. Případné vyjádření osob v úvodu žádosti uvedené, budiž ministerstvu zemědělství v Praze ihned zasláno.

Za ministra :

Příloha č. 3 Výměr/ Výkup podle zákona č. 46/1949 Sb. č. j. 611-IX-23.3.1953-Ku
ze dne 25. března 1953

25.3.1953.

Jednotný národní výbor v Jihlavě.

611-IX-23.3.1953-Ku.

V ý m ě r .

Pan František Šírek jako správce nadace kláštera Strahovského při
faře sv. Jakuba v Jihlavě.

Vše: Rozhodnutí o výkupu podle par.1 odst. 3 zák.č. 46/1949 Sb.

Jednotný národní výbor v Jihlavě po provedeném šetření a na
základě dohody o výkupu uzavřené s Vámi dne 28.12.1951 rozhodl
o výkupu podle zák.č. 46/1949 Sb. o nové pozemkové
reformě takto:

Stát vykupuje podle par.1 zák.čís. 46/49 Sb. s Vašeho pozemkového
vlastnictví zapsaného v knihovní vložce 20 pozemkové knihy Popice
tyto nemovitosti:

čp. 248 les ve výměře 3.39.58 ha	
část 793/1 les ..	15.80.89
čp. 793/2 les ..	15.62.75
čp. 247/3 louka ..	00.03.12

Celkem 35.86.52 ha

O náhradě za vykoupenou půdu bude rozhodnuto samostatně.
Ostatní půda a to jihoovýchodní část par.č. kat.793/1 les ve
výměře 1 ha se Vám ponechává.

O d ě v o ě n ě í :

Podle par. 1 odst. 3 zák. č.46/49 Sb. vykoupí stát půdu bez zře-
tels na její výměru osobám právníckým, pokud tato nespadá pod
výjimky par. 2 zák.46/49 Sb. Dohodou sjednanou s Vámi dne 28.12.
1951 která byla schválena ref. JNV pro veši církevní nabídli jste
k výkupu nemovitosti v předu uvedené. Tato dohoda byla schválena.

Proti tomuto výměru můžete podat odvolání do 15 dnů ode dne
doručení a to podáním na KNV cestou JNV v Jihlavě.

Zemědělský referent JNV:

r. L. Kud. Amění

Čd 107/57 ZD *ca. 21. 11. 57*

BOŽI	CE Piv.
------	---------

USNESENÍ.

číslo: - 6. X. 1957
j. 1873/57 - Fil. - 82a / 99

Lidový soud civilní v Praze, odd. 48 povoluje ve vložce č. 1051 zemských desek o statku Pátek tento zápis:

Podle výměru ONV v Lounech z 30/6.1950 zn. 613.2-30.6.1950 - IX a podle § 10, odst. 2. z.č. 46/48 Sb. poznamenává se provedení výřupu poz.p.č.k. 692, 694 lesů a pp. čk. 706 pastviny v kat. území Hříškov. Výměr označ. A., se zakládá do sbírky listin.
Dřívější vlastník: Řád Praemonstrátů na Strahově.

Lidový soud civilní v Praze I. Ovocný trh 14.
Odd. 48 dne 29. ledna 1957.

Josef Král
Za správnost vyhotovení
vedoucí úředník oddělení:

Babková

17 III. 1994

[Handwritten signature]

Příloha č. 5 Potvrzení o přidělu ze dne 30. srpna 1963

kopie

02

Cd 1353/63

OPIS

Okresní národní výbor v Peřimově – odbor vodního hospodářství a pro věci zemědělství a lesnictví.

Osvobozeno od koliků a poplatků podle
§u 35 zák. ze dne 8.5.1947 čísl. 90 Sb.
a podle z.č. 173/50 Sb.

Peřimov, dne **30.VIII.1963.**
Bratřice

Příděl zemědělských nemovitostí v kat.území .....

Po provedeném přidělovém řízení podle zák. č. 142/47 Sb., dekrety č. 11/45 Sb. a zák.č.46/48 Sb
vydává se pro

Státní lesy České Budějovice – Lesní závod v Pacově

P o t v r z e n í o p ř í d ě l u

podle něhož se uskutečňuje převod vlastnického práva k níže uvedeným nemovitostem za těchto podmínek:

- 1./ Přídělce nabývá vlastnického práva dnem odevzdání přidělených nemovitostí do držby.
- 2./ Přídělce jest povinen na přidělených nemovitostech řádně hospodařit a využívat je k plnění státního hospodářského plánu.
- 3./ Na základě této vkladuschopné listiny, vydané ve smyslu §u 11 zákona č.90/147 Sb., provést ihned po jejím obdržení, zaknihování přidělených nemovitostí, podle vládního nařízení čísl. 61/58 Sb a o správě národního majetku – §u 7 odst. 2 vlnař.
- 4./ Nemovitosti přidělují se zásadně prosté všech břemen a jiných závazků.

Jedná se o níže uvedené nemovitosti v kat. území

Čís.parcely, neb jiné označení zem. objektu:	Výměra v ha:	Kultura:	Dosavadní knihovní vložka č. :
227/1	69.24.27	les	Pram. klášter Strahov.
"	88.24.00	les	
227/2	184.57.00	les	
227/3	23.14.64	les	
227/4	2.37.04	les	
227/5	0.83.60	pastvina	
227/7	2.61.19	les	
227/8	2.98.75	les	
227/13	0.36.98	les	
227/27	0.05.30	les	
233	0.05.57	rybník	
235	0.94.13	rybník	
237	0.68.52	rybník	
238	0.10.61	pastvina	
239	0.15.35	pastvina	

Vedoucí odboru vodního hospodářství a pro věci zemědělství a lesnictví
Arnošt Černovský.
L.S. v.z. ing. J.Matějka v.r.

Ev.č.b1. C01/63.

Příloha č. 6 Bezúplatný převod státu ze dne 17. dubna 1961

FOTOKOPIE

Popice

N a b í d k a

bezplatného devzdání majetku do vlastnictví Českosl. státu

I.

Nabízející Farní úřad u Sv. Jakuba v Jihlavě, v zast. Preamonstrá-
 jako vlastníci nemovitosti Strahov, Praha/
 nabízejí z důvodu obhospodařování
 ze svého vlastnictví následující nemovitost část
 p. čís. 793/2 lesní pozemek o výměře 1 ha :
 parc. čís. _____
 čís. 20 pozemkové knihy kat. území Popice zaps. ve vložce
 podle přiložené přílohy, která jest nedílnou součástí této
 nabídky.
 S výše uvedenou nemovitostí nabízejí zároveň i
 sestávající z _____
 podle přiložené přílohy, která jest nedílnou součástí této nabídky.

II.

Svoji nabídku neváží na žádné podmínky.
 Svoji nabídku ~~klade~~ ~~na~~ ~~základě~~ ~~předpokladu~~, že Čsl. stát jako pře-
 jímající, převzetím ~~klade~~ ~~na~~ ~~základě~~ ~~předpokladu~~ následující závazky vážnoucí na pře-
 vádění ~~klade~~ ~~na~~ ~~základě~~ ~~předpokladu~~.

III.

Na převádění ~~klade~~ ~~na~~ ~~základě~~ ~~předpokladu~~ nemovitosti Popice vážnou na listě C ve vl.
 čís. 20 pozemkové knihy, kat. území Popice následující
závady pod popl. 1,2 /obmezení stát. poz. úř./
 které jsou ~~klade~~ ~~na~~ ~~základě~~ ~~předpokladu~~ vyrovnány,
 které Čsl. stát nepřebírá a nabízející výslovně prohlašuje v zastou-
 pení oprávněných osob, že souhlasí s tím, aby závady byly v případě
 přijetí nabídky vymazány podle §u 14. vl. nař. č. 81/58 Sb. o tom budou
 opyváčně ~~klade~~ ~~na~~ ~~základě~~ ~~předpokladu~~ uvedomeny

blána čís. 42691

Tento opis souhlasí doslovně s předloženým
 originálem. Málo opísem 2 stránkovým
 označením to číslo - dávkové známkou
 23 Ks
 O P R E S N Í S O U D V J I H L A V Ě
 dne 26. 4. 1962

č. d. 302*62*

IV.

Nabízející současně prohlašuje - jí, aby ve vložce čís. 20
pozemkové knihy, kat. území Popice
bylo vloženo v případě přijetí nabídky vlastnické právo pro
Čsl. stát a současně žádají, aby náklady s tímto knihovním provedením
nesl nabývající Čsl. stát ze svého.

V.

Nabízející prohlašují, že jsou si vědomi vázaností této nabídky
okamžikem jejího podepsání a že až do konečného vyřízení nebudou
s předmětem nabídky volně nakládati, zejména jej zcizovati neb
zatěžovati.

VI.

Na důkaz toho vlastnoruční ověřovací podpisy nabízejících.

V Jihlavě dne 17.4.1961.

L.S.

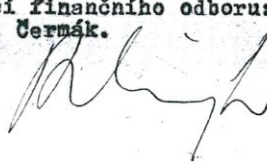
Boh. Vitula v.r.
administrátor

Finanční odbor ONV v Jihlavě
Čj.Fin.4/1397/61-Zf

Finanční odbor ONV v Jihlavě v dohodě s odborem zemědělským
přijímá tuto nabídku bezplatného odevzdání majetku do vlast-
nictví československého státu podle vl.nař.č.30/1954 Sb. a
směrnice ministerstva financí poř.č.163/1954 Sb.instr.

V Jihlavě dne 26.4.1961.

Vedoucí finančního odboru:
Boh. Čermák.

blána čís.42692

Příloha č. 7 Přehled navráceného majetku mužských řádů a kongregací
výčtovým zákonem

MUŽSKÉ KLÁŠTERY V ČESKÉ REPUBLICE		
Řád/kongregace	Konkrétní PO	Navrácený majetek
Řád sv. Augustina	Česká provincie Řádu sv. Augustina (Opatství Staré Brno Řádu sv. Augustina)	Kláster Brno
Řád sv. Benedikta	Benediktinské opatství Panny Marie a sv. Jeronýma v Emauzích	Kláster Praha - Emauzy
	Benediktinské opatství Rajhrad	Kláster Rajhrad
	Benediktinské arcipatství sv. Vojtěcha a sv. Markéty v Praze - Břevnově	Břevnovský klášter
Řád cisterciáků	Cisterciácké opatství Vyšší Brod	Kláster Vyšší Brod
Řád bratří kazatelů (dominikáni)	Česká dominikánská provincie (Kláster dominikánů Praha, Klášter dominikánů Uherský Brod, Klášter dominikánů Znojmo, Klášter dominikánů Plzeň)	Kláster v Praze
		Kláster Uherský Brod
		Kláster Znojmo
		Kláster Plzeň
Řád menších bratří - františkánů	Provincie bratří františkánů	Kláster v Praze u Panny Marie Sněžné
		Kláster Hájek
		Kláster Moravská Třebová
		Kláster Plzeň
		Kláster Uherské Hradiště
Řád menších bratří kapucínů	Provincie kapucínů v ČR (Kláster kapucínů Praha - Hradčany, Klášter kapucínů Brno, Klášter kapucínů Sušice)	Kláster Praha - Hradčany
		Loreta
		Kláster Brno
		Kláster Sušice
Rytířský řád křižovníků s červenou hvězdou	Rytířský řád Křižovníků s červenou hvězdou	Řeholní dům s farou v Řevnicích
		Kláster na Starém Městě v Praze
Řád minoritů	Provincie Řádu minoritů v ČR (Konvent minoritů v Opavě)	Kláster v Opavě
Kongregace bratří Nejsvětější Svátosti (petrini)	Kongregace bratří Nejsvětější Svátosti (petrini)	Mateřský dům v Českých Budějovicích
		Řeholní dům Písek
Řád premonstrátů	Královská kanonie premonstrátů na Strahově	Strahovský klášter
		Řeholní dům Praha - Střešovice (Norbertinum)
		Milevský klášter
	Kanonie premonstrátů v Nové Říši	Kláster Nová Říše
	Kanonie premonstrátů Teplá	Děkanství v Mariánských Lázních
Kláster Teplá u Mariánských Lázní		
Kanonie premonstrátů v Želivě	Kláster Želiv	
Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele (redemptoristé)	Pražská provincie kongregace Nejsvětějšího Vykupitele (Redemptoristé) - od 13.2.2017 sloužení pražské a bratislavské kongregace pod názvem ...	Kolej redemptoristů Tasovice
Salesiáni Dona Boska	Salesiánská provincie Praha	Salesiánský ústav Fryšták
		Ústav pro pozdní povolání Mníšek
		Salesiánský ústav Pardubice
Tovaryšstvo Ježíšovo (jezuité)	Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova	Rezidence na Novém Městě v Praze

Příloha č. 8 Přehled navráceného majetku ženským řádům a kongregacím výčtovým zákonem

ŽENSKÉ KLÁŠTERY V ČESKÉ REPUBLICE		
Řád/kongregace	Konkrétní PO	Navrácený majetek
Congregatio Jesu (anglické panny)	Česká provincie Congragatio Jesu (dříve Institut Blahoslavené Panny Marie)	Zámek Štěkeň
Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského (boromejky)	Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského	Řeholní dům Praha - ústav sv. Notburgy
Řád cisterciáček	Cisterciácké opatství Porta Coeli	Klášter Porta coeli v Předklášteří
Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje	Česká provincie Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje	Klášter Velehrad
Kongregace Dcer Božské Lásky	Česká provincie Kongregace Dcer Božské Lásky	Mariánský ústav v Praze Marianum v Opavě
Kongregace sester Nejsvětějšího Spasitele	Kongregace sester Nejsvětějšího Spasitele	Řeholní dům Znojmo
Kongregace sester dominikánek	Česká kongregace sester dominikánek (Konvent sester dominikánek Bojkovice, Konvent sester dominikánek)	Klášter Bojkovice Řeholní dům v Praze
Kongregace Školských sester de Notre Dame	Česká provincie Kongregace Školských sester de Notre Dame	Klášter v Praze
Kongregace sester III. řádu sv. Františka pod ochranou sv. Rafaela archanděla (františkánky - rafaelky)	Kongregace sester III. řádu sv. Františka pod ochranou sv. Rafaela archanděla	Řeholní dům Biskupice
Kongregace Sester Neposkvrněného Početí Panny Marie III. řádu sv. Františka z Assisi (františkánky)	Kongregace Sester Neposkvrněného Početí Panny Marie III. řádu sv. Františka z Assisi	Klášter Olomouc
Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže (františkánky)	Česká provincie Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže	Provinční dům Kroměříž (Klášter sv. Kříže)
Kongregace sester Služebnic Nejsvětější Panny Marie bez posvrny počaté (slezské)	Kongregace sester Služebnic Nejsvětější Panny Marie bez posvrny počaté (slezské), Česko-Slovenská provincie	Řeholní dům Ludgeřovice
Kongregace Školských sester sv. Františka (františkánky)	Školské sestry sv. Františka Česká provincie	Řeholní dům v Praze
Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka (františkánky - Šedé sestry)	Kongregace Šedých sester III. řádu sv. Františka	Řeholní dům v Praze (klášter u kostela sv. Bartoloměje)
Kongregace Milosrdných sester sv. Vincence de Paul (vincentky)	Česká provincie Milosrdných sester sv. Vincence de Paul	Řeholní dům Kroměříž
Římská unie řádu sv. Voršily (voršilký)	Českomoravská provincie Římské unie řádu sv. Voršily	Klášter v Praze (u Národního divadla)
Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka pod ochranou Svaté Rodiny v Brně (františkánky)	Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka pod ochranou Svaté Rodiny v Brně	Klášter Brno
Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka v Opavě (františkánky)	Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka v Opavě	Klášter Olomouc
Kongregace sester Těšitelék Božského Srdce Ježíšova (těšitelky)	Česká provincie Kongregace sester Těšitelék Božského Srdce Ježíšova	Klášter v Praze Klášter Rajhrad

Příloha č. 9 Přehled navráceného majetku mužských řádů a kongregací novelou výčtového zákona

MUŽSKÉ KLÁŠTERY V ČESKÉ REPUBLICE		
Řád/kongregace	Konkrétní PO	Navrácený majetek
Řád sv. Augustina	Česká provincie Řádu sv. Augustina	Kláster Bělá pod Bezdězem
		Kláster Česká Lípa
		Kláster Dolní Ročov
		Kláster Domažlice
		Kláster Vrchlabí
		Kláster Svatá Dobrotivá - Zaječov
Řád sv. Benedikta	Benediktinské opatství sv. Václava v Broumově	Kláster Broumov
Řád bratří kazatelů (dominikáni)	Česká dominikánská provincie (Kláster dominikánů Olomouc)	Kláster Litoměřice
		Kláster Olomouc
Řád menších bratří - františkánů	Provincie bratří františkánů	Kláster Bechyně
		Kláster Dačice
		Kláster Hejnice
		Kláster Hořovice
		Kláster Hostinné
		Kláster Cheb
		Kláster Jindřichův Hradec
		Kláster Kadaň
		Kláster Slaný
		Kláster Turnov
		Kláster Votice
		Kláster Zásmyky
Řád menších bratří kapucínů	Provincie kapucínů v ČR	Kapucínský klášter Litoměřice
		Kláster kapucínů Třebíč (Jejkov)
Řád minoritů	Provincie Řádu minoritů v ČR (Konvent minoritů v Krnově)	Kláster Český Krumlov (Latrán)
		Kláster Krnov
Rytířský řád křižovníků s červenou hvězdou	Rytířský řád křižovníků s červenou hvězdou	Fara Klučenice
Suverénní řád Maltézských rytířů (Suverénní vojenský hospitální řád sv. Jana v Jeruzalémě, na Rhodu a na Maltě)(řád johanitů)	Suverénní řád Maltézských rytířů - České velkopřevorství	Velkopřevorství v Praze na Malé Straně u kostela Panny Marie pod řetězem
Hospitální řád sv. Jana z Boha (Milosrdní bratři)	Českomoravská provincie Hospitálního řádu sv. Jana z Boha - Milosrdných bratří (Konvent Hospitálního řádu sv. Jana z Boha - Milosrdných bratří v Brně, Konvent Hospitálního řádu sv. Jana z Boha - Milosrdných bratří v Letovicích)	Řeholní domy Brno - Štýřice
		Řeholní dům Letovice
		Kláster Milosrdných bratří Nové Město nad Metují
		Kostel sv. Šimona a Judy v Praze na Starém Městě
		Řeholní dům Prostějov

Řád zbožných škol - piaristů	Českomoravská provincie Řádu zbožných škol - piaristů	Piaristická kolej Litomyšl
Řád premonstrátů	Královská kanonie Premonstrátů na Strahově	Fara Sepekov
Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele (redemptoristé)	Pražská provincie kongregace Nejsvětějšího Vykupitele (Redemptoristé) - od 13.2.2017 sloučení pražské a bratislavské kongregace pod názvem ...	Řeholní dům Frýdek
Salesiáni Dona Boska	Salesiánská provincie Praha	Salesiánský chlapecký domov Praha - Kobylice
		Salesiánský ústav don Bosco v Ostravě
Společnost Božského Spasitele (salvatoriáni)	Česká fundace polské provincie Společnosti Božského Spasitele - Salvatoriánů	Kolej Salvatoriánů Krnov
Řád služebníků Panny Marie - servité	řád v ČR zanikl, nyní ve správě: Rodina Panny Marie	Klášteř servitů Nové Hradky
Kongregace Bratří křesťanských škol (školští bratři)	Česká delegace kongregace Bratří křesťanských škol	Řeholní dům Svatý Jan pod Skalou
		Fara Svatý Jan pod Skalou
		Řeholní dům Praha - Bubeneč
		Johaneum - dům sirotků a učňů v Praze

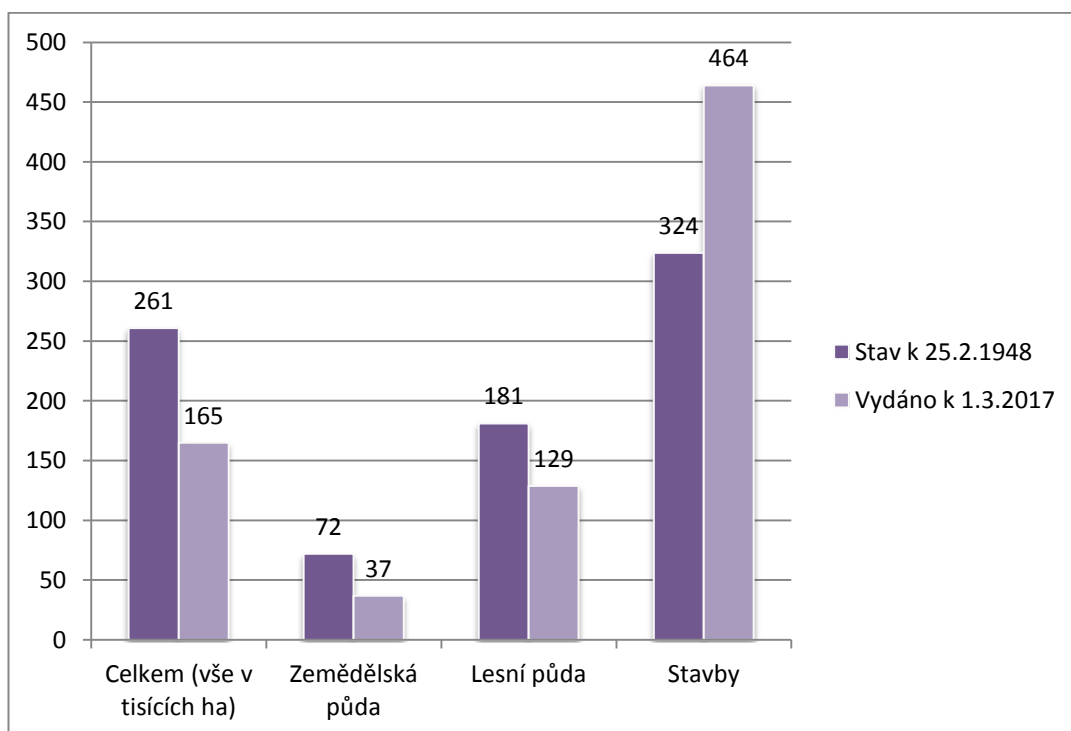

Příloha č. 10 Přehled navráceného majetku ženských řádů a kongregací novelou výčtového zákona

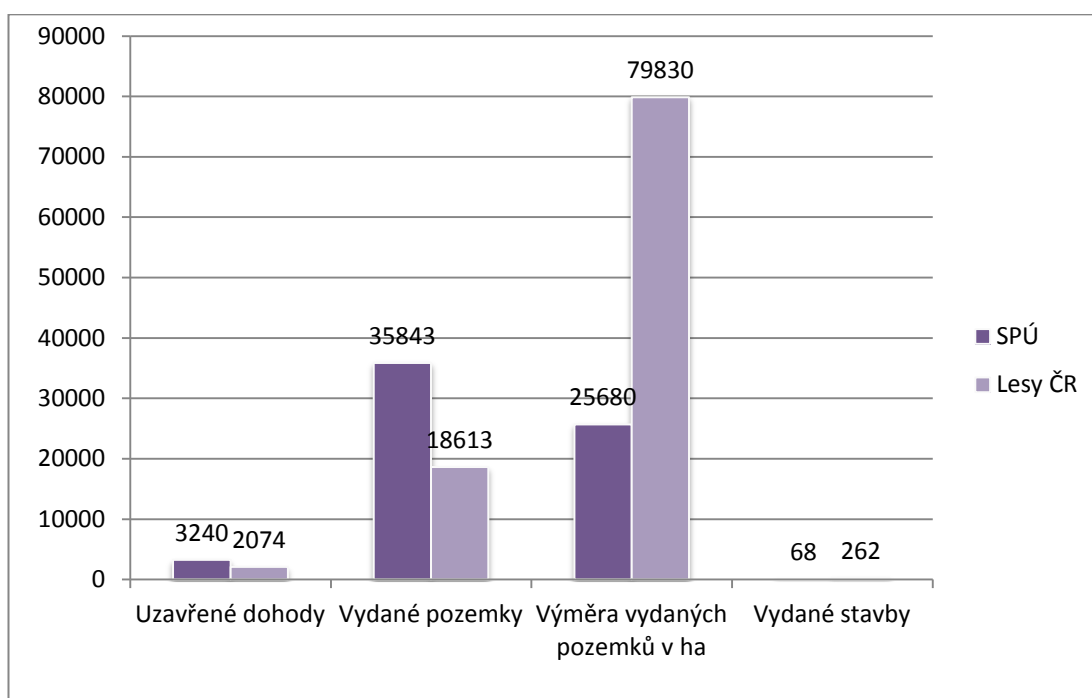
ŽENSKÉ KLÁŠTERY V ČESKÉ REPUBLICE		
Řád/kongregace	Konkrétní PO	Navrácený majetek
Řád sv. Alžběty	Konvent sester alžbětinek v Praze	Klášter Praha (na Albertově)
	Konvent sester alžbětinek v Brně	Řeholní dům Brno
	Konvent sester alžbětinek v Jablunkově	Klášter v Jablunkově
Congregatio Jesu (anglické panny)	Česká provincie Congragatio Jesu (dříve Institut Blahoslavené Panny Marie)	Řeholní domy Nýrsko
Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského (boromejky)	Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského	Řeholní dům České Budějovice
		Provinční dům ve Městě Albrechtice (část kláštera)
		Řeholní domy Moravské Budějovice
		Řeholní domy v Praze na Smíchově
		Sirotčinec a domov mládeže v Praze - Karlíně
		Řeholní dům Prachatice
Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje	Česká provincie Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje	Řeholní domy Brno
Kongregace Dcer Božské Lásky	Česká provincie Kongregace Dcer Božské Lásky	Mariánský ústav v Brně
		Řeholní dům Brno
		Řeholní dům Perná
Kongregace sester dominikánek	Česká kongregace sester dominikánek (Konvent sester dominikánek Brno)	Konvent v Brně
		Řeholní domy Opava - předměstí
		Řeholní dům Podivice
		Klášter Střelice u Brna Klášter Vlaštovičky u Opavy
Sestry Apoštolátu sv. Františka	Sestry Apoštolátu sv. Františka	Dům apoštolátu v Hrusicích (noviciátní dům)
Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka v Opavě (františkánky)	Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka v Opavě	Řeholní dům Hradec nad Moravou
		Řeholní dům Sv. Kopeček u Olomouce (bývalý sirotčinec)
		Řeholní dům Litovel
		Franciscaneum v Opavě (zahrada)
		Klášter v Opavě (řeholní dům)
		Řeholní dům Tovačov Řeholní dům Zlín
Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka pod ochranou Svaté Rodiny v Brně (františkánky)	Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka pod ochranou Svaté Rodiny v Brně	Řeholní dům Velký Újezd
		Řeholní dům Ženůvka

Kongregace Školských sester sv. Františka (františkánky)	Školské sestry sv. Františka Česká provincie	Dům v Chrudimi (dříve dívčí gymnázium)
		Mateřinec v Břenově
		Řeholní domy v Praze
		Klášter Rokytnice v Orlických horách
		Klášter Slatiňany
	Klášter Šlapanice	
Řád bosých mnišek blahoslavené Panny Marie z hory Karmel (karmelitky - bosé)	Karmel sv. Josefa	Klášter v Praze na Hradčanech
Kongregace Školských sester de Notre Dame	Česká provincie Kongregace Školských sester de Notre Dame	Řeholní dům sv. Josefa v Českých Budějovicích
		Klášter v Hradci Králové
		Řeholní dům Kardašova Řečice
		Řeholní dům Kašperské Hory
		Řeholní dům v Praze
Chudé školské sestry naší Paní (školské sestry de Notre Dame)	Československá provincie Chudých školských sester naší Paní	Mateřinec Slavkov u Brna (klášter)
Kongregace sester premonstrátek	Českomoravská provincie Kongregace sester premonstrátek	Řeholní domy v Humpolci
		Řeholní dům Olšany (okres Šumperk)
		Mateřinec a exerciční dům na Svatém Kopečku u Olomouce
Kongregace Sester Nejsvětější Svátosti	Kongregace Sester Nejsvětější Svátosti	Mateřinec v Českých Budějovicích
Milosrdné sestry Panny Marie Jeruzalémské (Řád bratří a sester německého Domu Panny Marie v Jeruzalémě, Německý řád, Řád Německých rytířů)	Československá provincie Milosrdných sester Panny Marie Jeruzalémské	Mateřinec v Opavě (klášter)
Kongregace sester sv. Hedviky	Česká provincie Kongregace sester sv. Hedviky	Zámek Břežany u Znojma (tzv. Dům sv. Josefa)
Kongregace sester Těšitelek Božského Srdce Ježíšova (těšitelky)	Česká provincie Kongregace sester Těšitelek Božského Srdce Ježíšova	Řeholní dům Břeclav
		Řeholní dům Kolín
		Řeholní dům Pardubice - Zelené předměstí
		Řeholní dům Velké Meziříčí
Řád Navštívení Panny Marie (vizitantky)	Klášter sester řádu Navštívení Panny Marie	Klášter Chotěšov
Římská unie řádu sv. Voršily (voršilký)	Českomoravská provincie Římské unie řádu sv. Voršily	Klášter Brno
		Klášter Hostinné
		Klášter Kutná Hora
		Klášter Liberec
		Řeholní dům v Olomouci (Základní škola sv. Voršily)

Příloha č. 11 Porovnání objemu pozemků k 25. únoru 1948 s vydanými pozemky k 1. březnu 2017 (pozemky v tisících hektarů, stavby dle počtu)

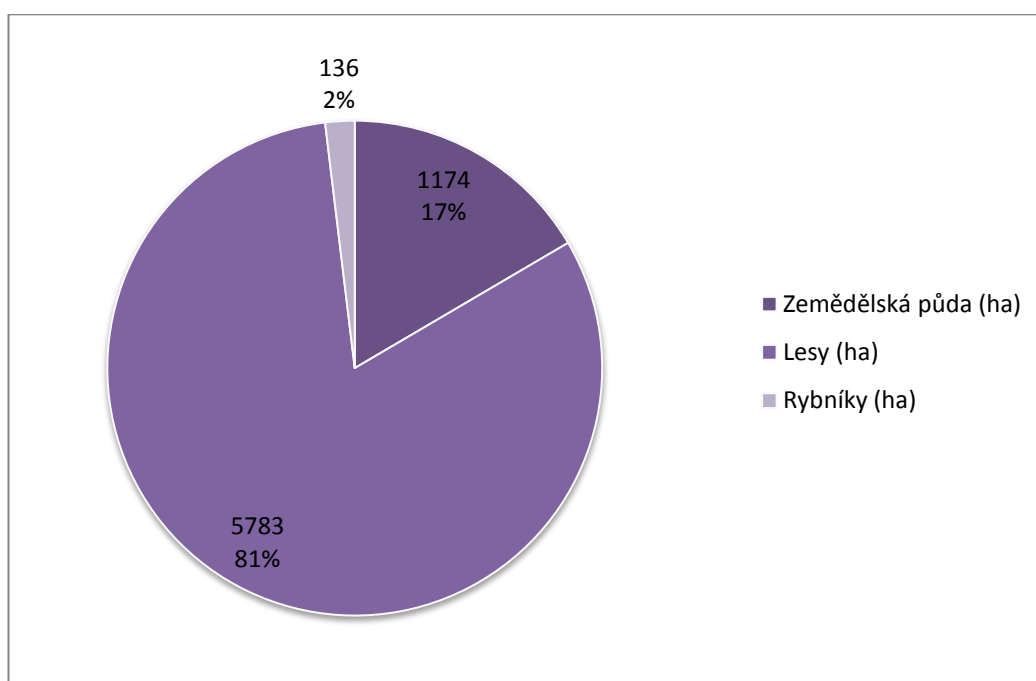
Příloha č. 12 Porovnání SPÚ a Lesů ČR při vydávání dle ZMV

Příloha č. 13 Přehled vydaného majetku podle jednotlivých vikariátů v Biskupství Českobudějovickém

Majetek vydaný dohodou i rozhodnutím (ha) - stav k 31.1.2017				
Vikariát	Zemědělská půda	Lesy	Rybníky	Celkem
České Budějovice město	14	72	0	86
České Budějovice venkov	422	281	5	708
Český Krumlov	372	426	51	849
Jindřichův Hradec	358	333	13	704
Pelhřimov	425	303	2	730
Písek	372	414	11	797
Prachatice	255	121	4	380
Strakonice	410	447	18	875
Sušice-Nepomuk	450	230	3	683
Tábor	283	369	12	664
CELKEM	3361	2996	119	6476

Příloha č. 14 Přehled vydaného zemědělského majetku Královské kanonii premonstrátů na Strahově

Prameny a literatura

Právní předpisy

Listina základních práv a svobod, vyhlášená usnesením předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 212/2000 Sb., o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem a o změně zákona č. 243/1992 Sb., kterým se upravují některé otázky související se zákonem č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění zákona č. 93/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 298/1990 Sb., o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 229/1990 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a k jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech).

Zákon č. 503/2012 Sb., o Státním pozemkovém úřadu a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 290/2002 Sb., o přechodu některých dalších věcí, práv a závazků České republiky na kraje a obce, občanská sdružení působící v oblasti tělovýchovy a sportu a o souvisejících změnách a o změně zákona č. 157/2000 Sb., o přechodu některých věcí, práv a závazků z majetku České republiky, ve znění zákona č. 10/2001 Sb., a zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa.

Dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondch národní obnovy.

Zákon č. 128/1946 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o nárocích z této neplatnosti a z jiných zásahů do majetku vcházejících.

Zákon č. 217/1949 Sb., kterým se zřizuje Státní úřad pro věci církevní.

Zákon č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem.

Zákon č. 142/1947 Sb., o revisi první pozemkové reformy.

Zákon č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě /trvalé úpravě vlastnictví k zemědělské a lesní půdě).

Zákon č. 185/1948 Sb., o zestátnění léčebných a ošetrovatelských ústavů a o organisaci státní ústavní léčebné péče.

Zákon č. 169/1949 Sb., o vojenských újezdech.

Zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství (školský zákon).

Zákon č. 124/1948 Sb., o znárodnění některých hostinských a výčepnických podniků a ubytovacích zařízení.

Zákon č. 125/1948 Sb., o znárodnění přírodních léčivých zdrojů a lázní a o začlenění a správě konfiskovaného lázeňského majetku.

Zákon č. 268/1949 Sb., o matrikách.

Vyhláška č. 351/1950 Ú. I. I., o převzetí správy některých majetkových podstat náboženským fondem.

Zákon č. 50/1874 ř. z., o vnějších poměrech církve katolické.

Zákon č. 51/1874 ř. z., o příspěvcích do náboženského fondu.

Judikatura

Stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 21/05 ze dne 1. 11. 2005.

Stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 22/05 ze dne 1. 11. 2005.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 9/07 ze dne 1. 7. 2010.

Nález sp. zn. II. ÚS 528/02 ze dne 2. 2. 2005.

Nález sp. zn. IV. ÚS 298/05 ze dne 8. 8. 2005.

Usnesení sp. zn. II. ÚS 230/05 ze dne 16. 3. 2006.

Usnesení sp. zn. IV. ÚS 509/05 ze dne 19. 6. 2006.

Usnesení sp. zn. I. ÚS 679/03 ze dne 10. 5. 2007.

Nález sp. zn. I. ÚS 663/06 ze dne 24. 6. 2009.

Nález sp. zn. II. ÚS 3120/10 ze dne 29. 9. 2012.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 10/13 ze dne 29. 5. 2013.

Usnesení sp. zn. II. ÚS 713/12 ze dne 27. 6. 2013.

Usnesené sp. zn. I. ÚS 4563/12 ze dne 4. 9. 2014.

Nálezu sp. zn. Pl. ÚS 1/95 ze dne 14. 6. 1995.

Usnesení sp. zn. Pl. ÚS 2/04 ze dne 19. 8. 2004.

Rozsudek sp. zn. 2 Cdon 1077/97 ze dne 21. 12. 1999.

Usnesení sp. zn. 20 Cdo 910/2000 ze dne 30. 1. 2002.

Usnesení sp. zn. 28 Cdo 3200/2016 ze dne 3. 1. 2017.

Edice pramenů

Akce K – likvidace klášterů v roce 1950: Dokumenty a přehledy. 1. část. Dokumenty o perzekuci a odporu. Svazek 4. [Praha], Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1993.

Bulínová, Marie – Janišová, Milena – Kaplan, Karel. Církevní komise ÚV KSČ 1949-1951. Edice dokumentů: Svazek I. „Církevní šestka“ duben 1949 – březen 1950. Brno, Doplněk 1994.

Hrdina, Ignác Antonín. Texty ke studiu konfesního práva III. Československo. Praha, Karolinum 2006.

Janišová, Milena – Kaplan, Karel (eds.). Katolická církev a pozemková reforma 1945-1948. Dokumentace. Brno, Doplněk 1995.

Soubor právních předpisů upravujících poměr k církvím v Československé socialistické republice. Praha, Ústřední církevní nakladatelství 1962.

Monografie

Adamová, Karolina – Lojek, Antonín – Schelle, Karel (ed.) – Tauchen, Jaromír. Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada, Stát. Praha – Litomyšl, Paseka 2015.

Balík, Stanislav – Hanuš, Jiří. Katolická církev v Československu 1945-1989. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2007.

Bělina, Pavel – Kaše, Jiří – Mikulec, Jiří – Veselá, Irena – Vlnas, Vít. Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek IX. 1683-1740. Praha – Litomyšl, Paseka 2011.

Bělina, Pavel – Kaše, Jiří – Kučera, Jan P. Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek X. 1740-1792. Praha – Litomyšl, Paseka 2001.

Beran, Karel. Právnícké osoby veřejného práva. Praha, Linde 2006.

Birnstein, Uwe a kol. Kronika křesťanství. Praha, Fortuna Print – Knižní klub 1998.

Bláhová, Ivana – Blažek, Lukáš – Kuklík, Jan – Šouša, Jiří a kol. Právnícká dvouletka. Rekodifikace právního řádu, justice a správy v 50. letech 20. století. Praha, Auditorium 2014.

Bobek, Michal – Molek, Pavel – Šimíček, Vojtěch (eds.). Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví. Brno, Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita 2009.

Boháč, Zdeněk. Atlas církevních dějin českých zemí 1918-1999. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 1999.

Brychta, Antonín. O jmění církevním a jeho správě. Hradec Králové, Biskupské knihtiskárny 1910.

Cigánek, Radim. Politický zápas o jednotnou státní školu 1945-1949. Praha, Karolinum 2009.

Cuhra, Jaroslav. Církevní politika KSČ a státu v letech 1969-1972. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1999.

Čačík, Marián. Církevní restituce podle zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi v klášteře premonstrátů na Strahově. Lublin, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II 2016.

Červinka, Eugen. Jak byla provedena pozemková reforma na velkostatech římsko-katolické církve. Praha, Volná myšlenka československá 1933.

Čornej, Petr. Lipanská křižovatka. Příčiny, průběh a historický význam jedné bitvy. Praha, Panorama 1992.

Čornej, Petr. Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek V. 1402-1437. Praha – Litomyšl, Paseka 2000.

Čornejová, Ivana – Kaše, Jiří – Mikulec, Jiří – Vlnas, Vít. Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek VIII. 1618-1683. Praha – Litomyšl, Paseka 2008.

Dejmek, Jindřich – Kuklík, Jan – Němeček, Jan. Kauza: tzv. Benešovy dekrety. Historické kořeny a souvislosti. Praha, Historický ústav Akademie věd ČR 1999.

Demel, Zdeněk. Pod dohledem církevních tajemníků. Omezování činnosti katolické církve v Československu 1945-1989 na příkladu jihočeského regionu. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2008.

Doležalová, Markéta (ed.). Církev za totality – lidé a místa. Sborník k životnímu jubileu opata Heřmana Josefa Tyla. Praha, Ústav pro studium totalitních režimů 2016.

Dubovský, Ján Milan. Akcia řeholníčky: Snahy komunistického režimu na Slovensku v rokoch 1949-1989 odstrániť do roku 2000 ženské rehole a kongregácie z verejného života. Martin, Matice slovenská 2001.

Fiala, Petr – Hanuš, Jiří (eds.). Katolická církev a totalitarismus v českých zemích. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2001.

Fiamová, Martina – Jakubčín, Pavol (eds.). Prenasledovanie cirkví v komunistických štátoch strednej a východnej Európy: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislava 30. september - 2. október 2009. Bratislava, Ústav pamäti národa 2010.

Francek, Jindřich. Velké dějiny zemí Koruny české. Tematická řada, Zločinnost a bezpráví. Praha – Litomyšl, Paseka 2011.

Franzen, August. Malé církevní dějiny. Praha, ZVON 1992.

Hanuš, Jan – Stříbrný, Jan (eds.). Stát a církev v roce 1950. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2000.

Heitlingerová, Alena. Ve stínu holocaustu a komunismu. Čeští židé po roce 1945. Praha, G plus G 2007.

Hejl, Vilém – Kaplan, Karel. Zpráva o organizovaném násilí. Toronto, Sixty-Eight Publishers 1986.

Henner, Kamil. Právo církevní. Praha, Všehrd 1913.

Hledíková, Zdeňka – Janák, Jan – Dobeš, Jan. Dějiny správy v českých zemích: od počátků státu po současnost. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2005.

Hledíková, Zdeňka. Svět české středověké církve. Praha, Argo 2010.

- Hobza, Antonín. Poměr mezi státem a církví: jeho vývoj a přítomný stav. 4. doplněné vydání. Praha, Antonín Hobza 1931.
- Hobza, Antonín – Tureček, Josef. Úvod do církevního práva II. Praha, Nákladem Spolku československých právníků Všehrd 1936.
- Horák, Zábaj. Círky a české školství. Praha, Grada Publishing 2011.
- Horčička, Václav – Županič, Jan. Šlechta na křižovatce. Lichtenštejnové, Schwarzenbergové a Colloredo-Mannsfeldové v 1. polovině 20. století. Praha, Agentura Pankrác s.r.o. 2017.
- Hrdina, Ignác Antonín. Kanonické právo. Praha, EUROLEX BOHEMIA s.r.o. 2002.
- Hrdina, Ignác Antonín. Náboženská svoboda v právu České republiky. Praha, EUROLEX BOHEMIA s.r.o. 2004.
- Hrdina, Ignác Antonín. Vztahy státu a církve v České republice v letech 1990-1999. Praha, EUROLEX BOHEMIA s.r.o. 2007.
- Jäger, Petr. Círky a náboženské společnosti v České republice a jejich právní postavení. Příručka pro veřejnou správu. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2006.
- Jäger, Petr – Chocholáč, Aleš. Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi. Komentář. Praha, Wolters Kluwer, a.s. 2015.
- Jančík, Drahomír – Kubů, Eduard – Kuklík, Jan. „Arizace“ a restituce židovského majetku v českých zemích (1939-2000). Praha, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta 2003.
- Jančík, Drahomír – Kubů, Eduard (eds.). Nacionalismus zvaný hospodářský. Sřety a zápasy o nacionální emancipaci/převahu v českých zemích. Praha, Dokořán 2011.
- Jech, Karel (ed.). Stránkami soudobých dějin. Sborník statí k pětadesátinám historika Karla Kaplana. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1993.
- Kadlec, Jaroslav. Přehled českých církevních dějin 2. Praha, ZVON 1991.
- Kadlec, Ladislav a kol. Matriky podle zákona ze dne 7. prosince 1949 č. 208 Sb. Příručka pro matrikáře. Praha, Ministerstvo vnitra 1950.
- Kalný, Mojmír. Církevní majetek a restituce. Praha, Občanský institut 1995.
- Kaplan, Karel. Nekrvavá revoluce. Praha, Mladá fronta 1993.
- Kaplan, Karel. Stát a církev v Československu v letech 1948-1953. Brno, Doplněk 1993.
- Kárník, Zdeněk. České země v éře První republiky (1918-1938). Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929). Praha, Libri 2003.

- Kišš, Petr. Restituce majetku obcí. Praha, EUROLEX BOHEMIA s.r.o. 2005.
- Knoll, Vilém – Valeš, Václav. Naděje právní vědy. Býkov 2012. Plzeň, Aleš Čeněk 2013.
- Kozák, Jiří. Právo na pomezí diktatury a demokracie: právní vyrovnání s totalitní minulostí v České republice po roce 1989. Praha, Auditorium 2014.
- Kříž, Jakub (ed.). Náboženství a veřejná moc v zemích Evropské unie. Sborník textů z konference. Praha, Ministerstvo kultury České republiky 2009.
- Kříž, Jakub. Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář. Praha, C. H. Beck 2011.
- Kříž, Jakub – Valeš, Václav. Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi. Komentář. Praha, C. H. Beck 2013.
- Kubačák, Antonín. Církevní majetek v proměnách času. Restituce historického majetku církví v resortu Ministerstva zemědělství. Praha, Ministerstvo zemědělství 2016.
- Kubačák, Antonín – Jacko, Karel. Restituce zemědělského a lesního majetku. Praha, Ministerstvo zemědělství 2012.
- Kubín, Petr (ed.). Brány pekelné ji nepřemohou. Kapitoly z pronásledování církví v Československu kolem roku 1950. Praha, Karolinum 2013.
- Kuklík, Jan a kol. Dějiny československého práva 1945-1989. Praha, Auditorium 2011.
- Kuklík, Jan. Jak odškodnit holocaust? Problematika vyvlastnění židovského majetku, jeho restituce a odškodnění. Praha, Karolinum 2015.
- Kuklík, Jan a kol. Konfiskace, pozemkové reformy a vyvlastnění v československých dějinách 20. století. Praha, Auditorium 2011.
- Kuklík, Jan. Mýty a realita tzv. „Benešových dekretů“. Dekrety prezidenta republiky 1940-1945. Praha, Linde 2002.
- Kuklík, Jan a kolektiv. Vývoj československého práva 1945-1989. Praha, Linde 2008.
- Kuklík, Jan. Znárodněné Československo. Praha, Auditorium 2010.
- Loužek, Marek (ed.). Vztah církví a státu. Sborník textů. Praha, Centrum pro ekonomiku a politiku 2004.
- Malý, Karel – Soukup, Ladislav (eds.). Vývoj práva v Československu v letech 1945-1989. Sborník příspěvků. Praha, Karolinum 2004.
- Malý, Radomír. Církevní dějiny. Olomouc, Matice cyrilometodějská 2001.

Neuman, Augustin Alois. Z dějin českých klášterů do válek husitských. Praha, [Emauzské opatství] 1936.

Novotný, Vojtěch. Katolická teologická fakulta 1939 – 1990. Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století. Praha, Karolinum 2007.

Pokorný, Milan. Zákony o zmírnění majetkových a jiných křivd z období od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990. Komentář. 1. vydání. Praha, C. H. Beck 1999.

Právní poměry církví a náboženských společností v ČSSR a jejich hospodářské zabezpečení státem. Praha, Ústřední církevní nakladatelství 1977.

Průcha, Václav a kol. Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, 1. díl. Období 1918-1945. Brno, Doplněk 2004.

Průcha, Václav a kol. Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 2. díl. Období 1945-1992. Brno, Doplněk 2009.

Průchová, Ivana. Restituce majetku podle zákona o půdě. Praha, C. H. Beck 1997.

Přehled jednání mezi státem a církvemi v letech 1990-2000. Praha, Sekretariát České biskupské konference 2001.

Rittner, Edward. Církevní právo katolické. 2. díl. Praha, Právnická jednota 1889.

Schelle, Karel a kolektiv. Dějiny české veřejné správy. Plzeň, Aleš Čeněk 2009.

Schelle, Karel a kol. Právní dějiny. Plzeň, Aleš Čeněk 2007.

Schelle, Karel – Tauchen, Jaromír (eds.). Encyklopedie českých právních dějin, III. Svazek K-M. Plzeň, Aleš Čeněk 2016.

Slovník veřejného práva československého. Svazek II. Brno, Polygrafia 1932.

Stříbrný, Jan (ed.). Církevní procesy padesátých let. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 2002.

Šidlovský, Gejza Evermod – Valeš, Václav – Polesný, Jan (eds.). Melior est aquisitio scientiae negotiatione argenti. Pocta Prof. Ignácovi Antonínovi Hrdinovi, O.Praem. k šedesátým narozeninám. Praha, Královská kanonie premonstrátů na Strahově 2013.

Tretera, Jiří Rajmund. Církevní právo. Praha, Jan Krigl 1993.

Tretera, Jiří Rajmund. Církev a právo. Miscellanea. Výběr drobných prací z díla. Praha, Leges 2015.

Tretera, Jiří Rajmund – Horák, Záboj. Konfesní právo. Praha, Leges 2015.

Tretera, Jiří Rajmund. Stát a církev v České republice. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 2002.

Valeš, Václav – Bejvančická, Alexandra. České státní právo církevní 1. Dějiny. Brno, Tribun EU s.r.o. 2016.

Valeš, Václav – Bejvančická, Alexandra. České státní právo církevní 2. Platná právní úprava. Brno, Tribun EU s.r.o. 2015.

Valeš, Václav. Konfesní právo: průvodce studiem. Plzeň, Aleš Čeněk 2008.

Valeš, Václav. Právní úprava postavení církví a náboženských společností v období první Československé republiky (1918-1938). Praha, Václav Valeš 2013.

Valeš, Václav. Restituce církevního majetku v České republice po roce 1989. Brno, Moravsko–slezská křesťanská akademie 2009.

Vaško, Václav. Dům na skále 1. Církev zkoušená: 1945 – začátek 1950. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 2004.

Vaško, Václav. Dům na skále 2. Církev bojující: 1950 – květen 1960. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 2007.

Vlček, Pavel – Sommer, Petr – Foltýn, Dušan. Encyklopedie českých klášterů. Praha, Libri 1997.

Vlček, Vojtěch. Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948-1964. Olomouc, Matice cyrilometodějská 2004.

Vlček, Vojtěch (ed.). Ženské řehole za komunismu (1948-1989). Olomouc, Matice cyrilometodějská 2003.

Vojáček, Ladislav – Schelle, Karel – Knoll, Vilém. České právní dějiny. 3. upravené vydání. Plzeň, Aleš Čeněk 2016.

Wiedemann, Andreas. „Pojď s námi budovat pohraničí!“ Osidlování a proměna obyvatelstva bývalých Sudet 1945-1952. Praha, Prostor 2016.

Zeman, Karel. Analýza restitučních procesů v České republice. Restituce a ostatní procesy transformující vlastnická práva. Praha, Karolinum 2015.

Židovské zlato, ostatní drahé kovy, drahé kameny a předměty z nich v českých zemích 1939-1945. Protiprávní zásahy do majetkových práv, jejich rozsah a následné osudy tohoto majetku. Praha, Sefer – Institut Tereziánské iniciativy 2001.

Odborné články

Bičovský, Jaroslav. Problematika navrácení církevního majetku po listopadu 1992. Právní praxe č. 9/1993.

Bradáč, Petr. Financování církví v českých zemích ve 20. století. Revue církevního práva č. 2/2007.

Cerman, Ivo. Návrat před Josefa II.? Mýtus o neexistenci církevního vlastnictví. Dějiny a současnost č. 10/2012.

Eliáš, Karel. Dvě pozemkové reformy a státní nabytí vlastnického práva k nemovitostem. Právník č. 3/2016.

Horák, Záboj. Petr Jäger – Aleš Chocholáč: Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, komentář. Recenze. Revue církevního práva č. 1/2016.

Hrdina, Ignác Antonín. Církevní restituční vykřičník. Revue církevního práva č. 1/99.

Hrdina, Ignác Antonín – Kavka, Jan. Obecné a zvláštní v pojetí ústavního soudu (nad sdělením ÚS č. 13/2006 Sb.). Právník č. 6/2006.

Husseini, Faisal. Restituce církevního majetku. Soudní rozhledy č. 1/2013.

Ivičič, Marek. Aktuálně k církevním restitucím. Právní rozhledy č. 1/2012.

Jäger, Petr. Příslib zákonodárce přijmout restituční zákon v judikatuře Ústavního soudu. Jurisprudence č. 2/2010.

Kindl, Milan – Kavka, Jan. O nárocích, zejména církevních, mimo restituce. Právník č. 2/1994.

Kindl, Milan. Privatizovaný církevní majetek. Právník č. 7/1996.

Kříž, Jakub. Jak zákonodárce (ne)vracel církevní majetek. Dialog Evropa XXI č. 3-4/2009.

Kříž, Jakub. Naturální restituce podle zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi. Právní rozhledy č. 2/2013.

Kříž, Jakub. Restituce jako právní nárok? Dialog Evropa XXI č. 3-4/2014.

Pavelka, Jan. Jak proběhnou církevní restituce? Právní rádce č. 1/2013.

Tretera, Jiří Rajmund. Zákony o církvích ze 14. října 1949 a likvidace autonomie církví v Československu v letech 1948-1950. Revue církevního práva č. 2/2015.

Valeš, Václav. Zamyšlení nad „blokačním paragrafem“. K 20. Výročí platnosti a účinnosti ustanovení § 29 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku. Revue církevního práva č. 1/2012.

Summary

This rigorous thesis *Property Injustices Caused To Churches And Religious Societies In The Years 1948 - 1989 And Their In-Kind Restitution After Year 1989* has discussed about the progress of the communist regime in the expropriation and the seizure of church property and the subsequent gradual restoration of the ownership rights of churches and religious communities in a democratic legal state. How the regime behaved towards churches and religious societies and whether it was their persecution different from other discriminated groups of the population. And the way the state dealt with the previous regime and ease caused by them to property the wrongs of churches and religious companies, even with regard to the other restitutions.

The whole work is divided into eight chapters. The individual chapters are arranged primarily chronologically. In particular, how was the time-followed in the correction of property injustices caused to churches and religious societies. Some chapters are sorted systematically according to the content.

Initially, in the first chapter of the characterized object, the whole process of expropriation and the restoration of the religious property rights are involved. The chapter consists of three parts, in which is described the very concept of church estates, furthermore, it is briefly described the history of religious properties and the volume of the church wealth at the beginning of the communist takeover.

The second chapter is devoted to property injustices, which have caused the churches and religious communities the loss of estates. The greatest attention is paid to the legal regulations, in particular the revision of the land reform and new land reform, which was the largest loss of property. The church property was withdrawable even on the basis of other legislation, but also in other ways, which were not made on the basis of the legislation.

The following chapters have already constitute a variety of ways of mitigating property wrongs caused to churches and religious companies, and according to their time classification.

The first act of mitigating property wrongs caused by the communist regime religious orders and congregations is described in the third chapter. In it are characterized by legal regulations, on the basis of which occurred to restore the rights

of ownership, and the original church property, which was according to them returned. The fourth chapter is devoted to the executive the issue of church property, which took place in the 90's years. But in its essence not so much influence on the restoration of property rights of individual religious legal persons.

The next fifth chapter deals with the corrective property-related injustices caused by the holocaust on the original Jewish property. This chapter is like chapter three, which is devoted to the specific legal and physical persons and to the specific discipline of the church property, which were returned.

The sixth chapter is focused on the case law of the constitutional court, on the original church property, its development, also effect and consequences which have had on the whole process of property return to churches and religious companies.

The theme of the seventh chapter is an attempt to adopt a general law, restitution character, which would definitely handle the relationship between the state and churches and religious societies on the original church possessions.

The next chapters are finally dedicated to the adopted law no 428/2012 Coll., on property settlement with churches and religious societies. They engage in the process of its adoption, the basic characteristic of the law, the definition of the basic terms. Subsequently is described the process of the return of the original property to churches and religious companies, even with its total consequences not only for the church and religious society.

Some chapters or parts of them also contain comparison with other restitutions and restitution law, adopted shortly after the revolution. Even in a passage about the property grievances leads to a comparison, whether only churches and religious persons, or other physical or legal persons were the practices of the communist regime persecution.

In conclusion it can be stated that in-kind restitution of the original church property is fundamentally not exempt from the content and meaning of other restitution legislation, but the path to them has been greatly complicated and lengthy.